

1377

S. GANESAN PUBLICATIONS

50% Reduction allowed on the Prices.

	Rs. As.	Rs. As.	Rs. As.	Rs. As.	Rs. As.		
Young India ...	4 0	India in England ...	2 0	The Philosophy of Art... (By D. Raghurama Acharya)	0 12	Hindu Culture ...	2 0
Supplement ...	1 8	(By Miss Helena Normanton)		(Ideals of Non-Co-operation)		(By K. S. Ramaswamy Sastri, B.A., B.L.)	
Indian Home Rule ...	0 8	Indian Currency and Exchange ...	3 8	And other Essays ...	1 0	The Indian Teachers in China ...	2 8
(By M. K. Gandhi)		(By K. C. Mahendra B.A.)		The Man and His Work		(By Phandranath Bose)	
To the Students ...	1 0	History of England (in Tamil) ...	1 0	"Josiah C. Wedgewood" (By Lajpat Rai)	2 0	Nehal the Musician & other Tales ...	2 0
Terence Macswiney ...	0 8	(By N. Vasudeva Iyer, M.A. L.T.)		The Truth of Life ...	0 8	(By Sneha'ata Sen)	
(By C. F. Andrews)		The National Being: Thoughts on an Irish Policy	1 0	(By Rabindra Kumar Ghose)	1 8	Some Financial Problems of India ...	2 0
The Making of a Republic	1 8	(By A. E. George Russell)		The Spiritual basis of Democracy ...	3 0	The West ...	2 0
(By Kevin R. O'Shield)		The Dawn of a New Age	1 0	(By Wilfred Wellock)	2 0	(By K. Kunbigannan M.A. Ph.D.)	
The Sayings of Kabir ...	0 8	And other Essays ...	1 0	Letters from Abroad ...	2 0	Labour in Madras ...	2 8
The Sayings of Thulasidas	0 8	The Duties of Man		(By Rabindranath Tagore)	0 12	(By B. P. Wadia)	
(By Lala Kanno Mal M.A.)		With Biographical Introduction ...	1 0	Faith and the Future ...	0 12	Satyagraha in Champaran (By Babu Rajendra Prasad)	2 8
The Failure of European Civilization ...	1 0	(By W. W. Pearson)		From the Council of God (By Joseph Mazzini)	0 4	Swataj Constitution ...	1 0
(By S. E. Stokes)		Need in Nationalism ...	0 8	The Revolt of the East ...	1 0	(By S. Sreenivasa Iyengar, B.A., B.L.)	
Principles of Freedom ...	2 0	(By Aurobinda Ghose)		Food, Mind & Health ...	0 8	The Aphorisms of Narada	0 8
(By Terence Macswiney)		Landmarks in Lokamanya's Life ...	1 3	Menace from the West ...	0 4	(By Lala Kanno Mal, M.A.)	
The Story of My Life ...	1 8	(By N. C. Kelkar)		The Foreign Policy in India	0 4	Women in Hindu Law... (By K. T. Bhasiyam Iyengar, B.A., B.L.)	0 8
(By Bhai Paramanand)		The Gospel of Swadeshi (By Prof. Kalekar)	0 4	'gitate (By Bernard Houghton)	0 4		
The Future of Indian Fiscal Policy ...	0 12			Rambles in Vec'ata ... (By B. R. Ram Ayyar)	2 0		
(By D. V. Divalkar)							
The Aims of Labour: An Ideal Commonwealth	1 0						
(By the Rt. Hon. Arthur Henderson)							

N. B.—A commission of two annas & four annas Per Rupee is allowed on purchase of not less Than Rs. 10/- & Rs. 20/- respectively (after allowing 50% reduction) at a time. the purchase shall be one book only of every kind in the list of the Catalogue.

For Book Sellers, Libraries etc., special discount will be given on application.

Packing Charges will be free, and Postage or Railway Freight is to be borne by the purchasers.

25% of the amount of the order is to be sent in advance stating clearly the full address. If the books are to be sent by Railway, the name of the nearest Railway Station in bold Types is to be mentioned.

Ask for our Detailed Catalogue

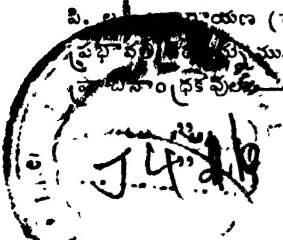
ANDHRA PATRIKA OFFICE, No. 7, Thambu Chetty Street, MADRAS.

భారతి-త్రయోదశ సంపుటము-భా.

వ్యాసముల అకారాది సూచి

	సం.	పుట
అంతిరాతీయసమితి అంతరించిందా?—కపిల కాశీపతి	౬	౭౯౩-౭౯౭
అబ్బి ఎంకన్న—కొమట్టిజా వి నాయకరావు (క)	౧	౮౩-౯౫
అభ్యాస్యుడు పితాపురము యువరాజు (ప)	౧	౯౭-౯౮
అమరత్వము—వేలూరి శివరామశాస్త్రి (ప)	౧	౩౭-౪౨
అహోబలపంజీతుడు—మక్కపాటి వేంకటరత్నము	౩	౨౮౬-౨౮౮
ఆంధ్రగ్రంథములపట్టిక-1984 జూలై-సెప్టెంబరు	౬	౮౦౩-౮౦౭
ఆంధ్రనాటకకళాపరిషత్—అస్పృశ్యోపన్యాసము	౨	౨౨౫-౨౨౯
ఆంధ్రమహాపురుషులు ౯. మూర్త్యవెంకటరెడ్డి—జొన్నలగడ్డ		
సత్యనారాయణమూ రి	౬	౭౬౯-౭౮౩
ఆతిథేవడు?—తాపీ ధర్మారావు (ప)	౪	౪౪౨
ఆంధ్రనాటకము నేపాథ్యమవరకును వ్యాపించినా—తేకుమళ్ల		
రామచంద్రరావు	౬	౭౬౧-౭౬౮
ఆగ్రవాదము—వేమల సత్యనారాయణశాస్త్రి (క)	౬	౭౪౩-౭౫౩
ఇంకానుంచి ఒకజవానుష్ఠి అభిప్రాయము—చక్రవర్తి (కల)	౫	౬౭౧-౬౭౩
ఇంద్రకటి హనుమచ్ఛాస్త్రి—డే విశ్వేశ్వరరావు	౨	౧౫౭-౧౬౩
ఈశ్వరిమికోసం—ముద్దా చక్రవర్తి (క)	౫	౫౮౩-౫౯౨
ఈనాటికి—మల్లవరపు విశ్వేశ్వరరావు (క)	౪	౫౨౬
ఉగాది—బొడ్డు బాపిరాజు (ప)	౪	౩౯౧
ఉగాది—రాయప్రోలు సుబ్బారావు	౪	౩౯౨
ఋగ్వేదీయ సూర్యవర్ణనము—మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రి	౨	౧౮౯-౧౯౨
కర్తవ్యధులు—బి. లక్ష్మీనారాయణరావు (క)	౩	౩౨౧-౩౩౦
కలంబొటు—శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి (క)	౧	౧౦౫-౧౨౨
కవికోకిల గ్రంథావళి—దుర్గా సుబ్రహ్మణ్యశర్మ	౨	౧౩౭-౧౫౧
కళలయొక్క అభివృద్ధి—కొడవటిగంటి కుమారరావు	౫	౫౫౩-౫౫౫
కింగ్ బాల గంభీర్య (నా)	౫	౫౬౬
కాకతీయసంచిక—డా. పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యులు	౫	౬౫౭-౬౬౬
కారకోల్ శిథిలములు (కల)	౨	౨౫౨
కార్పిడ్లు—కవికొండల వెంకటరావు (క)	౪	౪౩౭-౪౪౧
కావ్యోత్సవములు—వేంకటరత్నము	౧	౨౧-౨౬
కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రి గారు—జటావల్ల భల పురుషోత్తము	౩	౨౬౭-౩౦౪
కీ. శే. అనిశెట్టి సుబ్బారావుగారు	౨	౨౪౪
కీ. శే. ఆపుల నారాయణస్వామినాయుడుగారు	౩	౩౭౬
కీ. శే. కాశ్యపూరి గోపాలరావుగారు	౧	౧౩౦
గర్భవిరోధము—గోవిందరాజు రాఘవరావు	౧	౬౩-౬౫
గాంగులు : కళింగము—మల్లంపల్లి పోమశేఖరశర్మ	౬	౮౧౯-౮౩౫
గానుగడ్డు—కవికొండల వెంకటరావు (క)	౬	౮౧౧-౮౧౬
గురునామ—శ్రీ విక్రమజీవశర్మ	౨	౨౦౭-౨౧౦
గోపిక—చావలి బంగారమ్మ (క)	౬	౮౩౫
ఘంటసాల రాధాకృష్ణయ్య (నా)	౬	౮౪౭

	సం.	పుట
చీవాలోని యాచకుల సమస్య	౬	౮౪౨
చెల్లమాంబ—పెమ్మరాజు లక్ష్మీపతి (క)	౪	౩౬౩-౩౭౦
చైనా జాతీయోద్యమము—మోచెన్ల కృష్ణమూర్తి	౯	౭౯౯-౮౦౨
జవహర్ లాల్ నెహ్రూ (కల)	౬	౮౩౯-౮౪౦
జుల్లంధూరు కన్యామహావిద్యాలయము (కల)	౫	౬౬౯
టాక్స్ డైరెక్టరు పి. వి. దాసు—గన్నవరపు సుబ్బరామయ్య	౬	౮౧౭-౮౧౮
తన్మయత—కలానిధి (ప)	౧	౯౫
తప్పెవరిది—కళ్యం సుబ్రహ్మణ్యశర్మ (క)	౩	౩౪౧-౩౪౨
తామహా—ఆ. అన్నమరాజు శర్మ (ప)	౫	౫౩౩-౫౩౪
తెలుపుజూపిన తెలువ—కృష్ణమూర్తి	౬	౭౮౫-౬
తెలంగాణా శాసనములు—శర్మ	౩	౩౬౯-౩౭౩
తెలుగుటాక్సులు—ప్రస్తుతనిర్మాణవిధానము—ఏ. వి. సీతారామయ్య	౫	౬౩౧-౬౩౪
తేజోమూర్తుల కేశవరావుగారు (ఆం)	౫	౬౭౪
తొలకరి—మల్లవరపు విశ్వేశ్వరరావు (ప)	౨	౧౬౪
దేవ—బొడ్డు బాపిరాజు (ప)	౩	౨౭౧-౨౭౨
దొంగరంగడు—కప్పగంతుల సత్యనారాయణ (క)	౪	౪౬౫-౪౭౨
నరసభూపాలీయము—బులుసు వేంకటరమణయ్య	౩	౨౮౯-౨౯౫
—ఆకెళ్ళ శేషాద్రి	౫	౫౫౬-౫౬౦
నవలారత్నం—వెంపటి నాగభూషణం (క)	౬	౭౨౩-౭౪౧
నక్షత్రమండలము—గొట్టూరు వేంకటానందరాఘవరావు	౧	౯౯-౧౦౪
” ” ” ”	౨	౨౩౮-౨౪౩
” ” ” ”	౩	౩౫౫-౩౬౦
” ” ” ”	౪	౪౫౯-౪౬౩
” ” ” ”	౫	౬౫౧-౬౫౬
” ” ” ”	౬	౭౮౭-౮౦
నానాదేశీస్త్రీలు—ఆపస్తంబ	౪	౪౪౯-౪౫౮
నా మహారాష్ట్రీయాత్ర—బొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి	౨	౨౩౦-౨౩౭
” ” ” ”	౩	౩౪౯-౩౫౪
” ” ” ”	౪	౫౦౫-౫౧౩
” ” ” ”	౫	౬౩౫-౬౪౪
నిజమాదీన నిఘారము—వేదాల తిరువేంగళాచార్యులు	౪	౪౮౧-౪౮౭
న్యాయస్త్ర శేషిక చిర్రనము—‘వైతన్య’	౬	౭౧౭-౭౨౧
పచ్చబొట్టు—కప్పగంతుల సత్యనారాయణ (క)	౧	౫౧౧-౫౧౮
పద్మమండపము—ఆకెళ్ళ శేషాద్రి	౨	౧౫౩-౧౫౬
పాపినీని రాఘవరావుగారు బి. ఏ (కల)	౨	౨౫౭
పిండాదీ దండయాత్రను (౧౮౧౬ మార్చి) వర్ణించుపద్యములు.—అడవి శంకరరావు	౩	౩౩౧-౩౩౨
పి. బి. నారాయణ (నా)	౫	౫౬౬
ప్రభావతి—కృష్ణమూర్తి—నోరేటి వేంకటసుబ్బరామశాస్త్రి	౫	౫౩౫-౫౪౨
ప్రభావతి—ప్రకృతి—నిడుదవోలు వేంకటరావు	౧	౪౩-౪౪
” ” ” ”	౨	౧౬౫-౧౬౮
” ” ” ”	౪	౪౮౮-౪౯౯

ప్రాచీనాంధ్రకవులు—నిడుదవోలు వేంకటరావు	౬	౭౦౧-౭౦౨
ప్రాతీన స్తవము—విశ్వనాథ సత్యనారాయణ (ప)	౬	౬౮౯-౬౯౦ ఈ.
బంధుపల్లె మల్లయ్యకాస్త్రీగారు—పట్నాల అన్నయ్యకాస్త్రీ	౫	౫౬౧-౫౬౬
బలజపల్లి కృష్ణకాస్త్రీగారు (ఆం)	౨	౨౫౯
బాలభాగవత పెద్దింటివరహోలుదాసు—కాస్త్రీ (కల)	౩	౩౭౬
బియ్యపు బహుబలములు—సుమ్మలూరు సత్యనారాయణ	౪	౪౮౯-౪౯౬
బుద్ధులకొలజోస్యం—ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ (గే)	౫	౫౯౩-౫౯౬
బొమ్మక—కొంపెల్ల జనార్దనరావు (ప)	౬	౮౩౭-౮౩౮
బ్రతికించారు ఆచార్యులుగారు—చెళ్ళపిళ్ల వెంకటకాస్త్రీ	౬	౬౯౧-౭౦౦
బ్రతుకు తెరువు—వడ్లమన్నాటి వటుంబరావు	౧	౫౯-౬౨
" " "	౨	౨౧౫-౨౨౩
" " "	౩	౩౧౫-౩౧౯
" " "	౪	౪౪౩-౪౪౮
" " "	౫	౬౪౫-౬౫౦
" " "	౬	౭౫౪-౭౬౦
భగ్నపాదయులు—డాక్టరు పిశిపాటి వెంకటరమణయ్య (క)	౨	౨౪౫-౨౫౬
భావకవిత్వము—భారతుల పున్నయ్యకాస్త్రీ	౧	౩౫-౩౬
భోగములు-సీతారా—పూడిపెద్ది (కల)	౩	౩౭౫
మనయాహారము—గోపేటి జోగిరాజు	౫	౬౧౫-౬౩౦
మనుస్మృతి-ఆశోగ్యము—యం. సుబ్రహ్మణ్యము	౩	౩౩౩-౩౩౯
మాతృహృదయము—వేలూరి శివరామకాస్త్రీ (ప)	౨	౧౩౫-౧౩౬
మనము పిల్లలను తయారుచేయు యంత్రములు కాము (కల)	౬	౮౪౩
మనము దేనిపైనాధారపడవలెను (కల)	౬	౮౪౩
మూర్ఖనాపస్వరములు—ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రీ	౧	౩౦-౩౪
మానము ద్రావంకారః—కోటపై	౪	౪౨౧-౪౨౯
మోచర్ల రామచంద్రరావు—జోన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి	౧	౬౮-౮౨
యౌధములను జయించుటకు నోడ్పడిన పద్మలు	౬	౮౪౦-౮౪౨
రసవాదోపసంహృతి—గువ్వూరి నూర్యనారాయణమూర్తి	౧	౨౭-౨౯
రసాభాసము—శ్రీపాద వెంకటేశ్వర్లు	౩	౨౮౩-౨౮౫
రసాభాసము—గొల్లపూడి శ్రీరామకాస్త్రీ	౫	౫౬౭-౫౭౧
రేషియము—డాక్టరు పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యులు	౨	౧౯౭-౨౦౬
లంఘనం పరమామధం—'కరుణకుమార' (క)	౫	౫౯౭-౬౧౪
వట్టిచయ్యలకొంప—పిశిపాటి వెంకటరమణయ్య (క)	౫	౫౭౩-౫౭౮
వర్ణసమామ్యమున 'క్ష' కారము—కల్లూరి సుబ్రహ్మణ్యదీక్షితులు	౪	౪౧౦-౪౧౧
వలసరాజ్యములందు భారతీయశిల్పకళ—తిలీ శెట్టి రామారావు	౩	౩౬౧-౩౬౮
వామనభట్టబాబుడు—శ్రీనాథుడు—మరుగంటి సీతారామయ్య	౫	౪౭౯-౫౮౨
వాల్మీకి—కళావినోది (కల)	౪	౬౬౭-౬౬౯
విజయనగర సామ్రాజ్యకృతీయవంశచరిత్ర పరిశోధనలు—డా.		
పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యులు	౩	౩౦౫-౩౧౩
వినయాదిక్కుని మాయలూరుకాసనము—చుల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ	౪	౪౭౩-౪౮౫
వినోద విమర్శనము—పోతుకుచ్చి సుబ్రహ్మణ్యకాస్త్రీ	౪	౪౮౬-౪౮౭
విశాఖదత్తుని చంద్రగహంగం—శ్రీ. వ. చ. వరదాచార్యులు	౧	౪౫-౪౬

	సం.	పుట
పెక్కిరింపబోయి బోల్తాపడుటయే — చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటకాస్త్రీ	3	౨౭౩-౨౮౨
పల్లాల శేషగిరికాస్త్రీగారు (ఆం)	౫	౬౭౪
వేంకటశబ్ద విచారము—దోమా వేంకటస్వామిసప్త	3	3౭౭
వ్యంగ్య-సినిమాలు—యె. జగన్నాథస్వామి	౨	౧౯౩-౧౯౬
వ్యాగ్రామము—పాలూరి సుబ్బారావు	౬	౭౧౧-౭౧౬
వ్యావహారిక చనకు కొన్ని నియమాలు—తేకుమళ్ల కామేశ్వరరావు	౪	౪౧౨-౪౨౦
” ” ” ”	౫	౫౪౩-౫౫౧
శివలెంక బసవయ్యకాస్త్రీ బి. డి. (నా)	౫	౫౬౬
శ్రీః పదిలాంఛనుడు-భవభూతి—శ్రీ. వ. చ. వరదాచార్యులు	౬	౭౦౩-౭౦౪
శ్రీయుతి వారణాసి కృష్ణమూర్తిగారు—సోమయాజి (ఆం)	౫	౬౭౫
శ్రీరాములు—పూడిపెద్ది వేంకటరమణయ్య (క)	౪	౪౩౦-౪౩౬
మగ్గి పెంపులో—‘కళావివోది’	౬	౮౦౯-౮౧౦
సంస్కృతము—తాడి నాగమ్మ (క)	౨	౧౬౯-౧౭౮
సంస్కృత సర్వనామములు—పరవస్తు వేంకటరామానుజస్వామి	౧	౩-౨౦
సాముద్రకాస్త్రము—కోటమర్రి చినరఘుపతిరావు	౨	౨౧౧-౨౧౭
” ” ” ”	౪	౪౯౭-౫౦౩
సాహిత్యసమీక్ష—కొవ్వడి రామం, భల్ల మాడినరసింహం	౬	౭౦౫-౭౧౦
సునీపియును—‘ప్రవాసి’	౨	౧౭౯-౧౮౭
సెచిలీస ద్వీపములు—కె. వి. స్వామి	౬	౭౯౧-౭౯౨
హిందూ దేశములోని కళాపులు—చక్రవర్తి (కల)	౫	౬౭౦
క్షయగోనివారణమునకు ఇబ్బలే అవలంబించినపద్ధతులు—చక్రవర్తి	౫	౬౭౦-౬౭౧

త్రివర్ణచిత్రముల అకారాది సూచి

	సంచిక
ఉమర్ భగ్యంత త్వచింత—మాధవ పెద్ది గోపాలకృష్ణ గోఖలే	3
కృష్ణలీల—యె. లోకయ్య	౧
నగలనాణెము—వి. ఆర్. చిత్ర	౪
నల్లకలువ—చంద్రుపట్ల రామారావు	౨
భారతి సాహిత్యము	౬
మహమ్మదీయకన్య—యస్. వి. యస్. రామారావు	౧
ముద్దులపావురము—తేజోమూర్తుల శేషరావు	౫
శివభక్తమాహాత్మ్యమున భృగుపత్నీ శ్రిభాగ్యనమున నొకరంగము	3
” సుందరాభ్యాసమున నొకరంగము	౪
” కులాలాభ్యాసమున నొకరంగము	౫
” సుందరమూర్తినాయనారు చరిత్రలోనియొకరంగము	౧
” ” ” ”	”
” వైకాభ్యాసమున నొకరంగము	౬
వైకాభ్యాసము—ఎ. సోమేశ్వరరావు	౧

విషయానుక్రమణిక

తిలిక—గ్రీపాద లక్ష్మీపతిశాస్త్రిగారు	౧౨౮
నరసభూపాలీయము—బుల సు. వేంకటరఘణయ్యగారు	౩-౬
మానవుని యేకాకిత్వము—వసంతరావు వేంకటరావుగారు	౭-౧౦
ప్రభావతీ ప్రద్యున్నము—బు.టి వేంకటసుబ్బరాయశాస్త్రిగారు	౧౧-౧౩
పిక్టోరియల్ ఫోటోగ్రఫీ—కొండవటిగంటి కుటుంబరావుగారు	౧౪-౧౬
రామయె—క్రమధాటి వెంకటగిరిగారు	౧౭-౧౯
నామచారాక్షియాత్ర—కొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తిగారు	౨౦-౨౮
గ్రేటాగాకోప్ప—కళావివేచి	౨౯-౩౨
పాపఫలం—కప్పగంతుల సత్యనారాయణమూర్తిగారు	౩౩-౩౮
వసంతము—అద్దేపల్లి నాగగోపాలరావుగారు	౩౯-౪౩
మెండలియము-రక్తస్పర్శ—యం. యం. వేణుగారు	౪౪-౪౬
సోవియటు రవ్యామగూర్చిన కొన్ని అపోహలు—దిగవల్లి వేంకటశివరావుగారు	౪౭-౫౬
శాంతిసంసాపన కపిల కాశీపతిగారు	౫౭-౬౬
కృష్ణదేవరాయల పాలిపాడుకావనము—పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యులుగారు	౬౭-౮౫
పార్వతి—	౮౬-౯౪
వడ్డవారము—ముల్లంపల్లి సోమశేఖరశాస్త్రిగారు	౯౫-౯౮
విజయోత్సవము—శ్రీ తత్త్వసందన్యామిగారు	౯౯-౧౦౭
భారతీయ మహిళామండలి—మెరిన్ యన్. ఆలీకన్య	౧౦౮
ఆంధ్రాభ్యుదయము—వి. ఆర్. చిత్ర	౧౦౯
కలగూరగంప—కీ. శే. మల్లాంగోర్కె, కీ. శే. జొన్నచిత్తుల శేషగిరి
రావుగారు; కీ. శే. కీర్తవాచార్య సి. ఆర్. శ్రీనివాసయ్యం
గారు; గురువానకు తీవరిమునందు కొన్ని ముఖ్యాంశములు;
జర్మనీ సాకావిమానము; తుపాకి కెమెరా...	౧౧౦-౧౧౪
నక్షత్రములము—గొట్టూరి వెంకటానందరావుగారు	౧౧౫-౧౧౯
విభుర్వనము	౧౨౦-౧౨౪
సాధిత్రాయవిశేషములు	౧౨౫-౧౨౮

చిత్రములు

త్రివర్ణచిత్రములు—వ్యాసంగము; శివధర్మచామ్రా నవమల్లాఖ్యానమున, వ్యాసంగము
సాధారణ చిత్రములు—కంచిత్రములు; కొండవీడు శిథిలచిత్రములు; భావన;
లాలనము; ఇతర చిత్రములు.

భారతి చందాదార్లకు హెచ్చరిక

ఈక్రింద కనబరచిన నెంబర్లవారికి ఈనెల (1936 సం. జూలై)తో ఇదివరకు చెల్లించిన చందా పూర్తి యగుచున్నది. తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమున కగు చందా మాకు చేరునట్లు ఈ నెలఖాయలో గా మనియార్డరు చేసినచో తెంపులేకుండ పత్రికను పంపుచుండుము. అట్లు తమయొద్దనుండి 30-వ తేదీ లోపుగ సామ్మరానిచో సహజ భాషాభిమాను లగు తాము తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరము మాకు చందాదారులుగ నుండురను నమ్మకముతో జూలై 8-వ తేదీని యు 6-4-0 లకు వి. పి. పంపుచున్నాము. గావున తా మెప్పటివలెనే పత్రికయం దభిమాన ముంచి సామ్మ్య చెల్లించి వి. పి. ని గైకొన బ్రార్థితులు. ఒకవేళ తమ కీ పత్రిక ప్రస్తుత మనవసర ముగ దోచినచో మా కావిషయము వెంటనే తెలియజేసినయెడల వి. పి. పంపుట నావును.

B 4. C 4, 5, 6. H 25, 29, 30. K 12. L 6. N 13, 16, P 13, 15, 17, 18, 31, 46. R 19, 20, 50. S 80, 82, 92, 93, 103, 227, 229, 231, 233, 234. V 24.

ఆంధ్రవాఙ్మయ సూచిక

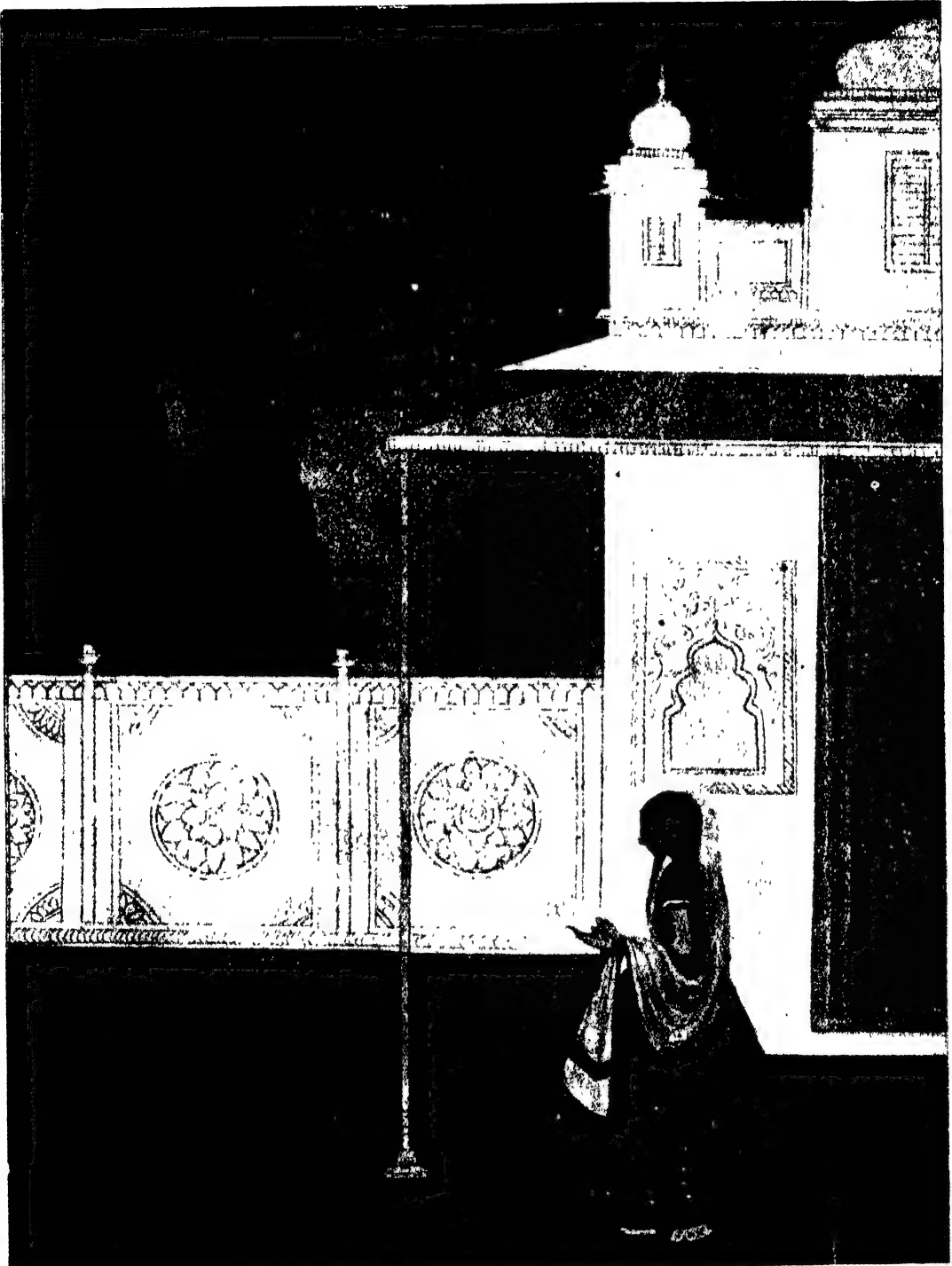
(ముద్రితాముద్రితగ్రంథముల పట్టికలు)

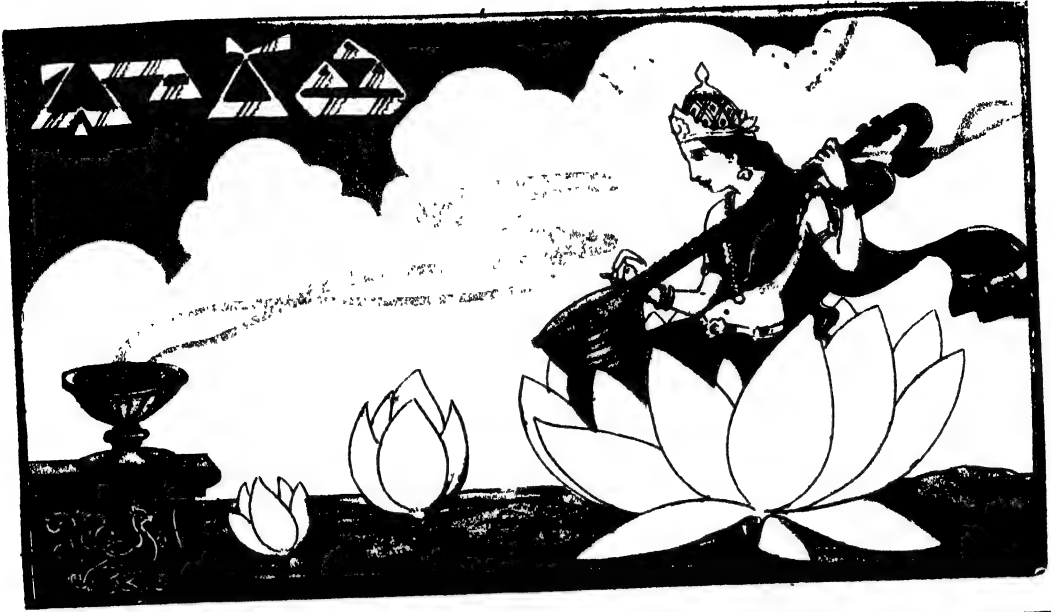
ఈ పుస్తకమున ౧౯౨౭-వ సంవత్సరము చివరవరకు అచ్చయిన తెలుగుపుస్తకముల పట్టిక ఒకటి, ఆ పుస్తకములను వ్రాసినవారి పట్టిక ఒకటి, విషయమునుబట్టి విభాగించి అక్షర విభాగములక్రింద వచ్చిన పుస్తకముల పట్టికలు, ఇంకా కాకనాడ ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు రైబ్రరీలోను, తంజావూరు సరస్వతీ రైబ్రరీలోను, చెన్నపురమున ఓరియంటల్ రైబ్రరీలోను ఉండే వ్రాతపుస్తకములలో ఇప్పటికి అద్భుతాకుండ ఉన్న తెలుగుపుస్తకముల పట్టికలును, ప్రత్యేకము అకారాదిగా ఉన్నవి. ఆంధ్రవాఙ్మయవిమర్శనరూపముయిన ప్రకాశకులపేరిక ౧౦౮ పుటల పరిమితి గలది యీపుస్తకమున ఉన్నది.

తెలుగుభాషలో పుట్టిన పుస్తకములను, వానిలో, ఈపుస్తకము ముగియునట్లుటికి అచ్చయినవానిని, కానివానిని తెలిసికొనుటకు ఈ సూచిక చాల ఉపయోగకరము.

భారతీయైజ పుస్తకము, పుటలు ౬౨౦, మంచికాగితములు. వెల రు. ౧-౦-౦ మాత్రమే.

మీ నేడరు, ఆంధ్రగ్రంథమాల, నెం. 7, తంబు సెట్టివీధి, మద్రాసు.

సంపు. ౧౩ ధాత సంతర్పరము, ఆపాధమాసము (జూలై ౧౯౩౬) సంఖ్య ౭

తల్లి పేర

దాని పుట్టుచూర్వోత్సవాలు

శ్రీపాద లక్ష్మీవతిశాస్త్రి

సుప్రసిద్ధులగు ఉమర్ అలీషా సాహేబు

గాగు గోదావరీమండలమున జరిగిన యాంధ్రనభలో, ఆంధ్ర-దనివరణము తెలుపు సందర్భమున “బ్రాహ్మణ, క్షత్రియజాతులు తెలుగు దేశమునకు నవీనులు. వారు వచ్చు సరికి నీజము లుంచుకొనుట తెలుగువారికి తెలియదు. దీపమునకు అచ్చ తెలుగుపదము లేదు. కొరవిమంట యని వాడుచుండిరి.

అదిచూచి అధికారదేశ మని మేలించిన ట్లునది.” * అని చెప్పినారంట.

దానివైని బ్రహ్మశ్రీ మా రేషల్లి రావు చంద్రశాస్త్రిలుగాని సాహేబుగారి వాక్యము నుదాహరించి “... అని చెప్పినవిన నేను వివేచింపగలిగితిని; వగచితిని. ఏమైన నేమి? వారికి ఇప్పటికిని నీజమునకు అచ్చ తెనుగునుడియగు ‘తిల్లిక’ చెవిని బడలేదు. తెలుగునుడులు నేకరించునపుడు నా పేనుడి

*4 జూను 1936 ఆంధ్రప్రభ.

తెలియవచ్చినది. ~~గొప్పసాహసము~~ ఈనుడి వాడుకలో ఉన్నది. నా నెయ్యిరొకరు తా మేదో గ్రంథములో అది చూచినటులకూడ చెప్పిరి. కాని దానిపేరు మఱచిపోయిరి. గుర్తున్న వారు తెలుపుదురుగాక.

“...ఏనాటిచదువులే ఆ నాటి వారికి మిటితిల్లికలయి మెఱయగలవా” అని తిల్లిక వాడితిని. శ్రీయత ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ గారు....తమ బుడబుక్కలజోన్యంలో... “తిల్లిక మలిగిపోతే నీవు దేబరించిన లాభాలేదో” అని వాడినారు...బ్రహ్మశ్రీ శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారితో ‘తిల్లిక’ మడినిగూర్చి నేను చెప్పగా, తూర్పుగోదావరి జిల్లాలోకూడ అది వాడుకగుచున్నట్లు వారు తెలిసియున్నారు. ...ఏమునకు అచ్చ తెనుగునుండి లేదనుకొనువారందఱును తెనుగు గంత గొడ్డుపోలేదనియు, ‘తిల్లిక’ అను నుండి ఉండుటయేకాక వాడుకలోకూడ నున్నదని యు తెలిసికొనదగు నని కోరుచున్నాను.* అని వ్రాసిరి.

పైవిషయము శ్రీ గన్నవరపు సుబ్బ రామయ్యగారు నాతో చెప్పచు “‘తిల్లిక’ ‘తిరు విళక్కు’ అను తమిళపదమునుండి భ్రష్టమైన రూపమేమో. ఇది కేవలము తెలుగుపదము కాజాలదని తోచుచున్నది. దీనివిషయ మున మీభావమును ప్రకటింపు”డని ప్రోత్సాహపఱచిరి. ఇది పరిశీలింపఁదగినదేయని యెంచి నాకుదోచినది దొఱకిన సామగ్రితో

ప్రకటింపఁదలఁచితిని. సుబ్బ రామయ్యగారికి మొదటదోచినట్లు యీపదము తమిళపద భ్రష్టమే యనుట యుచితము. ద్రావిడ భాషలకుఁ బరస్పరసంబంధ ముండునుగదా! ఇదియు నట్టిసంబంధమున మూలరూపములో నొకటియై యుండునేమో అనుకొనుటకు వీలుఅయినది గాదు. ముందు ప్రయోగముల రీతి చూతము. ‘తిల్లిక’కుఁ గవిప్రయోగము లభింపలేదు గాని, ఆంధ్రపదపరిజాతమున ‘తిల్లిక’ ‘తిర్వళిక’ అనుపదములు ఏకముగా గ్రహింపఁబడినవి. శ్రౌనునిఘంటువున ‘తిల్లిక’ దీపము అనుపదముతోఁ గలదు. ద్విపదలలో నున్నట్లు ‘D’ అనుగుర్తుతో సూచింపఁబడినది. ఉదాహరణముగాని, గ్రంథనామము గాని లేదు. శబ్దార్థచంద్రికయను నిఘంటువున ‘తిల్లిక’ ‘తిర్వళిక’ పదములు ఏకముగా దీపార్థముతో గ్రహింపఁబడినవి. శబ్దరూపమున నున్న నాంబనిఘంటువునందు “తే. దీపంబు పేళ్లు, వఱలుచుండును జోతి తిర్వళిక, దివ్యై, యనగ” అనికలదు. దీనిటీకలో ‘తిర్వళిక’ (యిది యఱవపదము) అని యొకప్రతిలోను, (యిది ద్రావిడపదము) అని మఱియొకప్రతి లోను వ్రాయఁబడినది. ‘తిల్లిక’కు కవిప్రయోగము దొరకలేదుగాని, ‘తిర్వళిక’కుఁ గవి ప్రయోగము దొరకినది. అది హంసవింశతి లోనిది. ఆంధ్రసాంఘిక వర్ణనలకును, ఆంధ్ర పదప్రయోగములకును నాకరమగు హంస వింశతి, నీతిబాహ్యము లున్నవనువంకతో,

దొరతనమువారి శాసనప్రకారము సామాన్య జనచుర్లభ మయిపోయినది. కావునఁ బద్య మంతయు నిట నుదహరించుట మంచిదని యుదాహరించుచున్నాను.

మ. జగతీజ్యోతులు, కాగడాలు, బలుబం
జాయీలు మోంబత్తులు,
బగలొతుల్, దివిటీలుఁ దిర్వళిఘలుం
బంజల్ మహాజ్యోతులు,
విగ సూర్యప్రభ లాయీలాయలును జం
ద్రజ్యోతులు మైనపు
జిగటాల్ నిచ్చెనపంజ లారతులు న
గ్నిజ్యోతులు పెంగు.

అని యున్నది. తమిళమున క,ఖ,గ,ఘా లకు నొకటే గుర్తుగాన ఎట్లుచ్చరించినను నుచ్చంతరు. ఇందున్న 'తిర్వళిఘ'లు అన్న పదమును "తిర్వళికలు"గా శబ్దరత్నాకర కారులు గ్రహించిరి. వారు 'తిర్వళిక' పదము ప్రధానపదముగా గ్రహింపకున్నను, 'పంజ యీ' 'పంజ' పదములక్రిందియుదాహరణ భాగమున గ్రహించిరి. 'తిర్వళిక' పదము కవులవాడుకలో నున్నది. దీనికి మూల పదము తమిళము లోని 'తిరువిళక్కు' అనునది కావలెను. 'తిరు + విళక్కు' అనువానిలో విళక్కు దీపవాచకము. ఇది ప్రకాశార్థకమగు 'వెలిచ్చు' అను పదమునకు సంబంధించినది. దీపశబ్దమున ప్రకాశార్థక ధాతుజన్యమేకదా! తత్ప్రకాశార్థకము తెనుఁగున వెలుగుశబ్ద మున్నను, దీపపర్యాయముగా వినఁబడుటలేదు. వెలుగు శబ్దమో, తజ్జన్యమో మొట్టమొదట నుండి

యుండును. దీపశబ్ద ప్రాబల్యమునను దీపశబ్ద మునకు ద్రావిడోచ్ఛారణమునఁ గల్గిన దీప, దివ్వె, దివియ, దివె మొదలగు రూపముల బాహుళ్యమునను, వెలుఁగునకు సంబంధించిన పదము వాడుకలో నంతరించియుండ వచ్చును.

'విళక్కు' అను తమిళరూపమునకు 'విళక్కు' అనురూపము మద్రపురమున కొండఱవాడుకలో నేటికిని వినఁబడుచున్నది. విళక్కు అనగా దీపము. వైవవైష్ణవమతము లలోఁ బవిత్రతను సూచించుటకుఁ బదాదిని శ్రీ శబ్దమును వలెనే తిరుశబ్ద ముపయోగించుట సుప్రసిద్ధము. దేవతాసన్నిధి నుంచు దీపములకు "తిరువిళక్కులు" అని పేరు. ఉచ్ఛారణవశమున, 'తిర్వళిక' 'తిర్వళిక' అనురూపము లేర్పడియుండును. దీపారాధన లకు ప్రసిద్ధమయిన తిరుపతి మొదలగు స్థలములలో భక్తిశ్రవణమున తెలుఁగులు, తమిళులు గలసి వాడునపు దీపపదము నలగి, నలగి 'తిర్లిక' రూపము నొంది, తుదకు 'తిర్లిక' అనురూపముతో అవతరించియుండును. కర్మకులు కర్మకాలమున సంస్కృత పదములు వాడుటకు యత్నించునట్లు వైవ వైష్ణవమతస్థులు తిరువారాధనాదిసమయము లందు ద్రావిడపదము నుపయోగింప యత్నించుట కలదు. అందులో నది దాసరులలో హెచ్చుగా నుండును. కావున 'తిర్వళిక' 'తిర్లిక' 'తిర్లిక' అను పదములకు దేవపూజా సమయములందు వెలిగించు దీపములని యర్థముగాని సామాన్యముగా వెలుఁగునకై

పెట్టుకొనుదీపము అని యర్థము గాదు. సామాన్యదీపవాచకముగాఁగూడ నది దిగి పోవచ్చును గాని అది వాడుకనుబట్టి యుండును. వాడుకవిషయమునఁ జూతము. నేను గోదావరీమండలమువాడనే. 'తిల్లిక' వాడుకలో నేను వినలేదు. నామిత్రులను కొందఱు నడుగ వారును వినలేదన్నారు. శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారిచెవిని బడిన దేమా? అన్నియు, నందఱుచెప్పలను బడక పోవచ్చును. గుంటూరునివాసుల నిద్దఱు (వాఁడు తెలుఁగుచదివినవారును, ఆంధ్ర భాషాభిమానము గలవారును; సామాన్యులు గారు.) నడుగఁగా 'ఆడము' నలేదండీ' యన్నారు. అది కొన్నిచోట్ల వ్యాప్తి మయియుండవచ్చును. అప్పుడును శైవముతోనో, వైష్ణవముతోనో తమిళదేశము నుండి, తెలుఁగుదేశమునఁ బ్రవేశముగన్న పద మిది యనుట యుక్తిదూరము కాదు. ఆమతములకు వ్యాప్తి ద్వీపదకవిత్వాదిసాధనములతో సంప్రదించవశతాబ్దియందుఁ గలిగి యున్నది. (బ్రాహ్మణుగారుగూడ ద్వీపదలో నున్నట్లు సూచించిరిగదా!) పదనొకండవ శతాబ్దినాటికే, గీత, ఉవియ, దివ్యములగుపదములతో నిండిన శాసనములు గనఁబడుచున్నవి. అంతకుముందే 'తిల్లిక' పదాచకముగా నున్నదని విశ్వసించుటకు ప్రమాణము కనఁబడదు. దీపశబ్దము వాడు బ్రాహ్మణక్షత్రియజాతులు వచ్చునప్పటికే, 'తిల్లిక' యనెడి యచ్చతెలుఁగుపద మున్నదని సంతసింపఁగలమా! అచ్చతెలుఁగుపదము కనఁ

బడకపోయిన నేమి? అచ్చతెలుఁగుపదము నేడు కనఁబడనంతమాత్రమున తెలుఁగువారు దీపముపెట్టుకొనుట యెఱుఁగరు కావుననే వీరి సంధులన్నారు అని సిద్ధాంతముచేయుట యుచితమా! మనకన్నులయెదుట నెన్నో పదములస్థానమును ఆంగ్లపదములు ఆక్రమించుచున్నవే. ఎందఱో వానిని తమపుస్తకములలో నెక్కించుచున్నారే! అవిపఠించినవారు మొదట తెలుఁగుపదముల విననైనవినరే! కొన్ని సంవత్సరములలోఁ దత్పదవాచ్యములగు వస్తువులే ఆంగ్లేయులువచ్చుటకుఁబూర్వము మన దేశమున లేవని సిద్ధాంతీకరింపఁపరిసినదేనా? అయ్యో, యిది యొకగొప్పసాధనమా? వెలనాడు అనుదానికి వలనాడు అని ఎన్ని చోట్లనో కనఁబడుచున్నది. అట్లే తెలుఁగుశబ్దమునకు సంబంధించిన రూపము 'నలక' అనిగాని, తత్సాదృశ్యముగల మఱొక పదముగాఁగాని యున్నదేమా భాషాపిత గ్రంథములో పెదకుట యభిలషణీయము. 'తిల్లిక'వలె 'తి', లేక 'తిరు' లేక 'తిర్' లో సంబంధించినపదము దీపవాచకముండుననుట కవకాశము గనఁబడదు. సర్వము సంస్కృత జన్యమనుమతమువారు 'తిల' లో నుండి లాగఁజూచెదరేనా? అదియు సంప్రదాయ సిద్ధము గాఁజాలదు. ఒకవేళ అదియొప్పు కొన్నను సాహేబుగారు చెప్పినదోషము మరి వ్యాతము గాఁజాలదు. వారన్నది మఱి కొంతచము రెక్కును 'తిల్లిక'తో సంతసింపక దీపపర్యాయ స్వేషణమునకై మనము ప్రయత్నింపవలసియున్నది.

నరసభూపాలీయము

బులుసు వేంకటరమణయ్య

కడదినమార్చి నెల భారతిలో 'నరసభూపాలీయము' నుగూర్చి నే నొక వ్యాసమును వ్రాసితిని. ఆగ్రంథ మందు నేఁ జూపిన కొన్ని యనుపపత్తులు నిజముగా అనుపపత్తులు కావని, కొన్నింటిలో అభిప్రాయభేదములు కలవని సమాధానమిచ్చుచు మన్నిత్రులు శ్రీ ఆకళ్ల శేషాద్రిగారు 'మే' నెల భారతిలో ఒక వ్యాసమును ప్రకటించిరి. నాకుఁ దెలియకయో, తెలిసియో కొలది పొరపాటులు వ్యాసమున దొరికినమాట సత్యమే; వానింగూర్చి శ్రీ శేషాద్రిగారు ఒకరిన సమాధానములకుఁ సన్నద్ధులు. కొన్నిటింగూర్చి మాత్రము సమాధానము వ్రాయవలసివచ్చుటచే, తిరిగి 'నరసభూపాలీయము'ను గూర్చి యీ వ్యాసమువ్రాయుట తప్పనిసరి యైనది.

౧. మూర్తికవి శబ్దశక్తిమూలాలంకారధ్వనికి

'క. ఈ కోమలి పద్మిని యలు

యేకాలముఁ బ్రోచునినుండ వీవట సతి దా

నీకరస స్వర్ససహన

గాక చెలంగునె నృసింహ ఘనబలసింహా!'

అని యుదాహరణముఁ జెప్పెను. ఇచ్చట శబ్దశక్తిమూలధ్వనిలేదని, మూర్తికవి చేసిన సమన్వయము సరిపడదని నేను వ్రాసితిని. పయి యుదాహరణమునఁ గల 'ఇనుఁడు, పద్మిని' అను పదములకు 'నూర్మొఁడు, కమలిని' అను నర్థములనే నేను చేసికొంటి నని, ఆపదములు 'రాజు, పద్మిని జాతిస్త్రీ' అను నర్థములను గూడ తెలియఁజేయుటచే అచట శబ్దశక్తిమూలధ్వని కలదని శ్రీ శేషాద్రిగారు మూర్తికవిని సమర్థించినారు.

పయిపదము లప్రకృతార్థములనుగూడఁ దెలుపుననుట యుక్తముకాదని, పయిపదము లట్లు తెలుపలేదని యెవ్వరు ననరు; అనలేదు. కాని కొన్ని నానార్థక పద

ము లున్నంతమాత్రమున శబ్దశక్తిమూలమును సుపమాలంకారధ్వని (గాని, శ్లేషధ్వనిగాని, రూపకధ్వనిగాని) కాఁజాలదు. కొన్ని పదము లప్రస్తుతార్థమును స్ఫురింపఁజేసిన నచట వ్యంగ్యన్యూర్తిమాత్ర మగును. అది ప్రధానముమాత్రము కాఁజాలదు. వ్యంగ్యము ప్రధానమగునపుడే ధ్వని యగును. ఈయంశమునే ఆనందివర్ధనా చార్యులు ధ్వన్యాలోకమున

'వ్యంగ్యస్య ప్రతిభామాత్రే వాచ్యాత్థావగమేపి వా, న ధ్వని ర్యత్ర వా తస్య ప్రాధాన్యం న ప్రతిజ్ఞతే.' అని వివరించియున్నారు.

సంస్కృతాలంకారగ్రంథములలో శబ్దశక్తిమూలాలంకారధ్వని కొసఁగబడిన యుదాహరణములలోని పదములు ప్రస్తుతాప్రస్తుతోభయసాధారణము లయి (శ్లేషమహిమచే) యున్నవి. ఉదా-

'భద్రాత్మనో దురధిగోహతనో ర్వికాల

వంశోన్నతేః కృతశిలీముఖసంగ్రహస్య,

యస్యానుపప్లుతిగతేః పరవారణస్య

దానాంబునేకసుభగః సతతం కరోఽధూత్. '

(కావ్యప్రకాశం)

ఇచ్చటి విశేషములన్నియు గజ - రాజోభయ సాధారణములయియున్నవి.

'కఠిలనిర్గలదవిరల దానజలోల్లాసితావనీవలయః, ధనదాగ్రమహితమూర్తి ర్నాథితరాం సార్వభౌమౌ ౭యమ్.' (రసగంగాధరం)

ఇచ్చటి విశేషము లన్నియు సార్వభౌముఁడు' సార్వభౌమ మనుపేరిగజమునకు సాధారణములు.

నరసభూపాలీయమునకు మూల మనఁదగు ప్రతాపరుద్రీయమునందే

‘ఏమ సత్యం రాజా, క్యాహా ఖల త్వం, సమాగమా
కిం పున ర్న ప్రదోషకథా దృశ్యతే, ఏతత్త ద్వయోః
ల్యాశ్చర్యమ్.’

అని యదాహరింపఁబడినది. ఇచటఁ బ్రస్తుత
ములగు కాంతా, నృపవాచక శబ్దములవలన నిశా,
చంద్రప్రతీతి, ప్రదోషపదమువలన సాయంకాల, నోష
ప్రతీతి కలుగుచున్నది. ఇంచలీ పదము లన్నియుఁ బ్రస్తు
తాప్రస్తుతోభయసాధారణములు.

నరసభూపాలీయమునందలి పయి యదాహరణ
మునఁ గల ‘కొమలి, సలి, నృసింహ, ఘనబలసింహా!’
పదములు ప్రస్తుతార్థమునే చెప్పఁగలవు. ‘పద్మిని, ఇను
డు, కరసంస్పర్శసహన’ అనునవి మాత్ర ముభయసా
ధారణములు. అవి కొంత వ్యంగ్యార్థమును స్ఫురింపఁ
జేసినను ఉదాహరణయు ధ్వనికి అనుగుణమయినదికాదు.

ఇచట ‘రూపకాలంకారమే శబ్దకర్త్రీయాల
ధ్వనియందు వ్యంగ్యమును’ నను పండితరాజుసిద్ధాంతము
ననుసరించి రూపక మగునని చెప్పఁబడినది. అదియే
సిద్ధాంతమని చాలమంది తలఁచుచున్నారు. మతాంత
రములలో ఉపమగాని, క్లేషకాని కావచ్చును.

౨. అర్థాంతరసంక్రమితావినతీత వాచ్యధ్వనికి
నరసభూపాలీయముం దీయఁబడిన

ఉ. ఇంద్రసుతుం జయించి నర
సేంద్రుఁడొకమ్మగ నుత్సృజ్యయంత్రమున్
సాంద్రనిరూఢి నేనెనని

సంతతము నిన్వి త త్తటించి మ
త్యేంద్రుఁడు యోగముద్ర ధరి
యించి చరింపఁచొడంగ నార! ని
స్తంద్రజవంబునన్ విసిన
శైలసహ గహనాంతరంబులన్.’

అను నుదాహృతి సరికాదని నేను వ్రాసితిని.
శ్రీ శేషాద్రిగారు మత్యేంద్రుఁడను పదమునకు
‘నరసరాజుచే నీయఁబడిన మత్స్యముయొక్క పేరు
ధరించిన దేశమునకు రాజు’ అని లక్షణచే నర్థమును
గ్రహించి, ధ్వనిని సమర్థింపఁ బ్రయత్నించిరి.

అన్వయానుపపత్తి గాని, తాత్పర్యానుపపత్తి
గాని లక్షణకు లీజము. వాచ్యార్థ మనుపపన్నమగుచో
లక్షణ తిప్పక ఒప్పఁదగినది. పయి ‘మత్యేంద్రుఁడ’ పద
మున వాచ్యార్థానుపపత్తిగాని, తాత్పర్యానుపపత్తిగాని
లేవు. ఏదేని పదము ప్రస్తుతమున అనుపయోక్తమయి
అర్థాంతరమునఁ బర్యవసన్న మగునపుడే అర్థాంతర
సంక్రమితధ్వని కాఁగలదు. ‘నేను రాముఁడను, కాన
సర్వమును సహింతును’ అను నుడు రాముఁడు తన్ను
గూర్చి చెప్పినపుడు ‘నేను రాముఁడ’నని చెప్పుట
అనావశ్యకము; కావున అచటి రామపదము వ్యంగ్యా
ర్థపర్యవసన్నము కాఁగలదు. పయి ‘మత్యేంద్రుఁడ’
పదము లేనిచో అన్వయమే కుదురదు. ఇచట లక్షణ
వీలుకాదు; కాన తిన్ముగమును వ్యంగ్యార్థము అను
పపన్నము. పయి యంశములఁబట్టి చూడఁగా ‘నరస
రాజు మత్స్యయంత్రము నేయఁగా మత్యేంద్రుడు
భయపఁడెననుట, ‘నేను రాముఁడను, సర్వమును సహిం
తును’ అనుదానివంటిదే కావచ్చును’ అని శ్రీశేషాద్రి
గారు వ్రాయుట పొరపాటని తెలియఁగలదు.

౩. నరసభూపాలీయముందలి ‘ప్రకృతోపయోగ
కరముగ ఉపమేయమునందు ఉపమానత్వము నాలోపిం
చుట పరిణామాలంకార మను’ నను లక్షణము, ‘దేవ
స్త్రీల కొఁగిలికొఱకు స్వర్ణమున కేగు శత్రురాజులకు
నరసరాజుకత్తి నీలాలనిచ్చెన అయినదను ఉదాహరణ
మును సరికాదని నా వ్యాసమున వ్రాయఁబడినది.

పయి పరిణామలక్షణము, రూపకలక్షణము ఒకే
మాదిరిగ నున్నవని, ఉదాహరణములు చూడ నశ్లే
యున్నవని నా వ్యాసమునశీ కలదు. శ్రీ శేషాద్రిగారు
లక్షణము సంగతి ఎత్తక లక్ష్యమునఁ బరిణామాలంకార
సమన్వయము నొనరింపఁ బ్రయత్నించిరి. ప్రతాపరు
ద్రీయమున నిచ్చిన ‘రాజా! నీ సామంతరాజులు నీ
యాజ్ఞయనెడి పుష్పమాలను శిరస్సులందు ధరించిరి’
అనుచోటఁ బుష్పమాల రాజాజ్ఞాతాదాత్మ్యము
నొందుచుండలేదు. శిరస్సులందు స్రజమును ధరింతురు
గాని యాజ్ఞను ధరింపరు గదా!’ అని వారు వ్రాసిరి.

అబ్బము వీక్షించుట యసంభవమగునట్లు ఆజ్ఞను శిరసావహించుట అసంభవము కాదు. లోకమున ఇట్టి వాడుక ప్రసిద్ధము. మఱియు రాజులు తలదాల్చువలసినది కిరీటము కాని పూలమాల కాదుగదా! కావున రాజులు 'ఆజ్ఞారూపము నొందిన స్రజమే ధరించిరని సమాధానము చెప్పకొనుటయు, లోకోత్తరమగు నిచ్చెనయే స్వగ్ధాలోపావామున కుపయోగించినదిని యనుకొనుట యుఁ గ్లిప్తకల్పనమలే అగును.

ఇచటఁ బరిణామము నెఱులనైన సమర్థించి తీరవలయునని యాగ్రహమున్నను, లక్షణము రూపకలక్షణాభిన్న మగుటచే లక్ష్య, లక్షణముల కలయిక గగన కుసుమప్రామయనక తప్పదు.

స్వతః సిద్ధారత క్రియాలంకారకృత వస్తుస్వస్తికి నరసభూపాలీయమున

'ఉ. ధూరిభుజా సతాపనఁ
భూమణ! మోబయనారసింహ! నీ
గారుఁ యోవధూమణికి
సారసచైరి ముఖంబు తారకల్
సారనఖాంకురంబు లల
శంకరశైల, హిమాద్రు లాత్మవ
క్షోరుహమల్ సితాభములు
సాంపగు లోచనపంకజాతమల్.'

అని యుదాహరణ మీయఁబడినది. అందఱి మతమునను ఇచట వాచ్ఛిమగు నలంకారము రూపకము; మూర్తికవిమతమునఁ బరిణామము. కావుననే దీని వివరణముల నాతఁడు

'గీ. తనదు సత్కీర్తికాంతనుఁ దారకారు
నరయ నంగంబులై వేష్టక బరిణమింప,
గలుగు పరిణామమునఁ ద్రిలోకముల నిండు
నరసవిభుక్తి వ్యంగ్యమనం జెలంగు.'

నని యిందు వాచ్ఛాలంకారము పరిణామ మనియే స్పష్టముగ వ్రాసివారఁడు. కవి తనంత చెప్పెడి దానిని కాదని వేటొకరికి సమన్వయించుట పాడి గాదు.

౪. స్థాయిభావములను వివరించు సందర్భమున మూర్తికవి ఉత్సాహమునకు మారుగ యత్నమును వేర్కొనుట అసంగతమని నే వ్రాసితిని. శ్రీ శేషాద్రి గారు మూలమున ఉత్సాహలక్షణము 'నేయాన్ ప్రయత్న ఉత్సాహః' అని యున్నదని, మూర్తికవియు 'నిత్యము దలంచు ప్రయత్న ముత్సాహ'మని చెప్పెనని యు వ్రాసి 'నిత్యమును దలంచునది స్థిరము కావచ్చు నుగదా!' అని సమర్థింపఁజూచిరి. నిత్యము తలంచు ప్రయత్నము స్థిరము కాకపోవుట అసంభవము కాదు. అస్థిర ప్రయత్నములనయినను అనుదినము తలంచువారనేకులు కలరు. స్థాయిభావ నామనిర్దేశము యత్నము అనియుండి లక్షణము మాత్ర ముత్సాహమున కుండుట అననుగుణమనియే లోచించుచున్నది.

'రతి హాస శోక యత్నములు' అనుదానిని తద్వ్యాఖ్యాతలు శ్రీచెల్లల సదాశివశాస్త్రిలు గారు 'రతి హాస పునర్నాహములు' అని దిద్దినారు. 'శోకము స్థాయిభావమును బోధించునట్లు 'శుక్' బోధించకున్నది. అట్లయిన 'క్రోధము'నకు మారుగ 'శోప, రోష' ములుగాని, తదితరములుకాని వాడవలసివచ్చును. ఒక తిప్పడిదైన వేరొకచోట చిక్కు తటస్థించుచున్నది. వాల్మీకివారు శ్రీసదాశివశాస్త్రిలుగారి దిద్దుబాటులనే అధన్యాచికయందు గ్రహించినట్లు సీ తిక లో నే వ్రాసి యున్నారు. ఆ పాఠాంతరము కల్పితము కాని మూలములోనిది కాదు.

౫. మూర్తికవి గ్రంథమునం దక్కరలేని పెంపులను కూర్చివారఁడని, అవి కొన్ని సరిపడవని చెప్పుచు నేను 'కావ్యములు కాంతాసమ్మితములు' అనుదానికి 'అంగనా జన విలాసాలాప లీలాసమప్రాదుర్భావము' అని చెప్పుట సరికాదని తెలిపితిని. 'స్త్రీలు తమకొరి కలను చెప్పలచేతనే ప్రకటింతురు గాని మాటలచే ప్రకటింపరని నేను వ్రాసితి. స్త్రీలు మాటలచే తనే ప్రకటింతురని శ్రీ శేషాద్రిగారు దృష్టాంత పూర్వకముగ సమర్థించినారు. స్త్రీలు మాగవారని, వారికి మాటలు రాకపోవుటచే తమ యభిమతములను స్థలచేఁ దెలియఁజేయుదురని నేను వ్రాయలేదు. స్త్రీ

తన యభిమతమును వాచ్యవిధిని మాటలచేఁ దెలుపక వ్యంగ్యవిధిని చేప్టలచేఁ దెలియఁజేయును; అదియే చమత్కారకారి. అట్లే కావ్యము శబ్దార్థములు గాక వ్యంగ్యమే ప్రధానముగాఁ గలదగును. అట్టి వ్యంగ్య ప్రధానముగఁ కావ్యమే ఉత్తమ కావ్యము (ధ్వని).

పయి విషయము నరసభూపాలీయ మూలముగ ప్రతాపరుద్రీయము వ్యాఖ్యయందే యిట్లు కలదు:

‘యథా కామినీ కటాక్ష పీక్షణాది విలాసైరేవ కామిన మావర్జయంతీ ‘మమేద మభిలషితం కురు; ఆనభిలషితం మా కు’ ర్విత్యుపక్లృప్త సర్వం సంపాదియతితథా కావ్యశ్రీ రపి వ్యంజనా వ్యాపారమాత్ర పర త్వేన, ఉపసర్జనీభూతశబ్దార్థతయాశబ్దార్థప్రధానాభ్యాం ప్రభు సుహృత్సమ్మితాభ్యాంవేదపురాణాభ్యాం విలక్ష

ణాసతీసహృదయ హృదయాహ్లాదకారిణా వ్యంజనావ్యాపారేణైవ రామాదివ ద్వర్తితవ్యం, న రావణాదివ దితి పుంసః కర్తవ్యే ప్రవర్తయతి, నివర్తయతి చాకర్తవ్యాది త్యస్యాః కాంతాసమ్మితత్వ మవగత్తవ్యమ్.’

పయి యంశములను బట్టి, కవినబద్ధతక్తప్రపాఞ్కోక్తి సిద్ధము, రసనవాద్యలంకార నిరూపణ విషయము మొదలగువాని విమగ్నములనుబట్టి మూర్తికవినీ సమర్థించుచుండుకంటె నా వ్యాసమున, వ్యాస లేఖనమునఁ బడిన తప్పలను గోరంతలను కొంపంతలను జేయుటయందే శ్రీ శేషుద్రగారికి పూనిక కల్గినట్లు తోచుచున్నది.

శ్రీ శేషుద్రగారి అధిశ్లేషణములకు ప్రశ్నోత్తర మనావశ్యకము.

భవిష్యత్తు

A. D.

మానవుని యేకాకిత్వము

పసంతరావు వేంకటరావు

“పరకాయ ప్రవేశము” నే మాహామాత్ర మైనను క్రమశిక్షాగత చిత్త సామర్థ్య విశేషములు గ్రహింపగల హిందువులకి విషయ మాహాతీతము కానేరదు. ఆధ్యాత్మిక చింతనాపరులగు పురాతన యోగిపుంగవులం దీవిద్యయం దారితీసినవాని మోక్షముగ నుండి రని ప్రతీతి. ప్రతివాదిభయంకరుండగు మండనమిశ్రు నోడించి వాని యధాంగియగు ఉభయభారతితో వాగ్వాద మొనర్చుతటి కలంశాస్త్రి విషయముల బ్రశ్నింపబడి హిందూ మతోద్ధరణమునకు బద్ధకంకణులగు శంకరాచార్యుల దనుభవ శూన్యులగుటచే, నా విద్యాభ్యాసమునకు వలయుగడుపుగైకొని మృతుడైన యొకరాజకళేబరమున దన జీవాత్మ బ్రవేశపెట్టి పట్టపుదేవులతో రతిశాస్త్రాధ్యయన మొనర్చుచుండిరట. భద్రముగ శిష్యులచే గాపాడబడుచున్న శంకరుని దేహమపుడు రాజభటులు దహించుచుండ, రాజశరీరమం దున్న శంకరుని జీవాత్మకు శిష్యులీవార్త తెలిపెననియు, తక్షణ మాయాత్మ నిజశరీరప్రవేశ మొనర్చి దగ్ధావయవ సంపాదనార్థము “లక్ష్మీన్యసింహ మమ దేహి కరావలంబ” మను మకుటముగల శ్లోకములచే భగవంతుని స్తుతించి సర్వాంగసుందరుడై యథాపూర్వముగ భాసిల్లెననియు నమ్ముటకు

తార్కాణముగ భక్తమందారములగు శ్లోకములు గలవు.

భౌతిక దేహమునుండి నిర్గమించిన జీవాత్మ ప్రకృతిశక్తులతో మేళవింపక, వ్యక్తిత్వమును గోల్పోక ఆకాశమున సంచరింపగలడు స్వయంకృషివలన మానవుడు గణించిన జ్ఞానమును వాని జీవాత్మసంగ్రహించి, తన ప్రవాసములలో దాని నుపయోగింపగలడు. వేరొక దేహములో బ్రవేశించినపుడు తన ప్రచారములలో నార్జించిన జ్ఞానమును జీవాత్మ ప్రకటింపగలడు. కావున మానవాద్జితజ్ఞానము వాని దేహముతో నశింపక జీవాత్మ నాశ్రయించియుండు ననువిషయము గ్రహింపగలము.

దేహ వినర్జనరహస్య మెరిగిన జీవాత్మ మన కగోచరము, దురవగాహమునగు శక్తులను విశాలాకాశమున గనిపెట్టి యథేచ్ఛగ వాని నుపయోగించు విధాన మెరిగియుండవలయు. మానవుని క్షణ క్షణ ప్రవర్ధమాన సామర్థ్యము నిరర్థకమొనరించి, నిరంతరాధ్యయనమున నశ్చాంతము విస్తరించు జ్ఞానవాహిని నపహసించి, తన చేతిలోని కీలు బొమ్మవలె వానిని శోచనీయముగ నాడించు ప్రకృతిగత శక్తిసంచయము నీ జీవాత్మయుక్తియుక్తముగ లాలించి, మచ్చికచేసి, వశ

మొనర్చుకొని, సర్వాధికారము వహించి
తుదకు శాశ్వత భృత్యవర్గములోనికి జేర్చ
గలడు.

దుర్లభమగు నీవిద్యయం దుత్తీర్ణుడగు
టకుమానవుడు నిష్టాగరిష్ఠుడై యేకాగ్రదిత్త
ముతో జ్ఞానాభివృద్ధియే లక్ష్యముగా నుంచు
కొనవలయు. మానవు డట్టి దీక్షానిమగ్నుడై
నను సహచరుల సత్క్రమించి జ్ఞానవధమున
సహస్రయోజనములు ముందుగ బోజాలిన
వాడే సాఫల్యము నొందుట కవకాశమున్నది.
దానికైన కొన్ని శతాబ్దములుగడువవలయు.
కాలక్రమమున దేహవిసర్జనవిద్య మానవుడు
సముపార్జించు సనుకొందము. తన భౌతిక
దేహమున కెట్టి అపాయము వాటిల్లకుండ
జీవాత్మను దానినుండి నిర్గమింపజేసి, అవసర
మైనపుడు పునఃప్రవేశ మొనర్చగలడు.
జీవాత్మయొక్క బహిర్గమన, పునఃప్రవేశ
ములు సకాలమున, నిరపాయముగ, నిశ్చిత
ముగ నొనర్చుట కష్టముగాదు. అట్టి శక్తి
యుక్తుడగు మానవుని జీవాత్మ భద్రముగ
నొకచో తన సంజరమును గుత్తపఱచి, సంధ్యా
సమయముల విలాసార్థముపూదోటమునము
విహరించునట్లు, అసంతాకాశమున స్వైర
సంచార మొనర్చి, తుల్యములో బ్రహ్మాండము
చుట్టిరాగలడు. మన స్థూలదృష్టికి త్రోవ
తెన్నులు కాన్పింపని శూన్యాకాశమున
జీవాత్మ నిజమార్గమును సులభముగ గుర్తింప
గలడు.

మానవుని సాధారణ మేధాశక్తి వేయి
మడుంగు అభివృద్ధియగుటచే వశీకృతమైన
దేహవిసర్జన పాటవమున జీవాత్మ శారీరబంధ
ములనుండి విముక్తుడై, యాకాశవిహార మొన
ర్చుచు, వసుధకనతిదూరముననున్న బుధుడు,
శుక్రుడు, గురుడు మొదలగు గ్రహములను
తొలుదొలుత దర్శించును. వాఁయందుభూత
రూపమునగాని, భౌతిక దేహములతోగాని
జీవగాను లున్నయెడల వాని నీజీవాత్మ అనా
యాసముగ గుర్తింపగలడు. ఎట్లన, శక్తి సం
బంధమగు భూతరూపముల నున్నచో సజా
తీయులను సహజముగ హెచ్చరింపగలడు;
భౌతికదేహధారు లైనచో శరీరపంజరవాసి
యగు జీవాత్మ యెంత వికృతాకారులైన
గుర్తింకుండుటకు కారణములేదు. కావున
మన సోదరగ్రహ వాసు లీయాత్రికుని పరిశీల
నమునుండి తప్పించుకొనజాలరు.

ఇట్టి గ్రహసంచార మొనర్చుచున్న
జీవాత్మ యే యేలోకముల సంవర్తించునో,
ఆ యా లోకములందున్న జీవులతో సంప్ర
తింప ప్రయత్నించును ఆదేశవాసులు శేహ
ధారులైనచో నీ జీవాత్మ పూర్వభౌతికదేహ
సంస్కరవాసనచే మాయారూపము ధరించి,
వారికి వ్యక్తీకృతమై యథోచితముగ నిష్టా
గోష్ఠియొనర్చును. వారుభూతములైనచో మం
త్రబలప్రభావమున మన ధృఢశరీర వరణము
నధిగమించి, మనఃప్రవృత్తిన తయస్ఫుటికము
వోలె విశదీకరించు మాంత్రికునివలె అదృశ్య

శక్తిచలనమూలమున వారితో సంభాషించును.

నానాలోక సందర్శనోద్యోగమున జ్ఞాన వికాసప్రమాణమున వివిధాంశరములలో నున్న జీవగణముల నీ యూత్రికుడు గాంచవచ్చును. ఏలోకమునగాని బుద్ధివిస్తరతలో దనకు లోకువయగువారున్న యెడల వారినుద్ధరించును. అమేయమేధానంపన్ను లన్న లోకమున కేగినపుడు వినయపూర్వకముగ వారి శుశ్రూష జేసి, భక్తిపురస్కరముగా వాఁ యుపన్యాసము లాలకించి మనకన్న వేయిమడుగు లప్పటికే వికసించిన నిజజ్ఞానమును తన్మూలమున శతసహస్రాంతము విస్తరించుకొనును. ఈరీతి నపరిమితజ్ఞానసంపాదన సామర్థ్యమున ప్రజ్వలిత సోపానములపగిది రాజిల్లు నక్షత్రములలోనొకదానినుండి వేరొకదానికి ఊర్ధ్వాభిముఖుడైపోవుచు, సృష్టిరహస్యమందలి పరమార్థ మేతావునవైననుండి, అది శాశ్వతాగమ్యము కానిచో నచ్చోటికి చేరవచ్చును.

జీవాత్మ, తన సంచారములలో మనకన్న నజ్ఞానతిమిరావృతులగు శీవులు వసించు లోకము చేరెననుకొందము. మన ఆదిమకాంతారవాసులు నియమించుకొనినవాటికన్న వారిమతాచారములు సాంఘికపద్ధతులు రాజశాసనములు క్రూరమై, అల్లీలమై, మహా ఘోరమై యుండును. మన మీలోకమున నివారించి జయించి, నిర్మూలించు దురంతక్షౌమములు, తీవ్రతరరోగములు మొదలగుబాధ్యములు

పెనుభూతములవలె ఆ జీవులపైబడి ఊట ఊటము లక్షలకొలది నశింపజేయుచుండును. తా గ్రహించిన రహస్యములు వారి కెఱిగించి దురదృష్టవశమున వారుపాల్పడిన దుర్భరక్షేపములనుండి వారినయ్యవసరమున నుద్ధరించుట మనపధికుని ముఖ్యవిధియై యున్నదిగదా?

పరలోకవాసులలో కొంద రపారవిద్యాపారంగతు లనుకొనుట కవకాశ మున్నది. అట్టివారిలో కరుణాపారీణుడగు జీవాత్మ యొక్కడు మన పనుధ కేతెంచిన నెట్లుండును? మన శాస్త్రీయా స్వేషణములు, వివిధమతచర్చలు, వాగ్బహుళ తర్కవాదములు, బాలిశకళావాఙ్మయములు, రాజ్యాంగప్రహసనములు, దుర్బలశాసనములాదిగ వానికి హృదయంగమముగ తోచకున్నను, ప్రకృతిజన్యమై మానవాతీతమగు దురన్యాయములు వానిననివార్యముగ నాకర్షించుట నిశ్చయము. నిర్దేతుకముగ వ్యాధిగ్రస్తులై మహామారుల కాహారు లగుచున్న శిశువులు హతాశులై, నిరాశ్రయులై, నిరర్థకులై, జీవితాంతమువఱకు భయంకరవ్యథా భారిమున క్రుంగుచున్న వృద్ధులు నివేదించుదృశ్యము వాని నామూలాగ్రము చలంపజేయును. మన వైద్యశాస్త్రమీవఱకు కనుగొనజాలని యాషధరాజములననాదిగ హస్తగతమొనర్చుకొని, తత్రయోగమునం దారీతీసిన అభ్యాగతు డొక్కస్వచ్ఛందపదోచ్ఛారణతో యమయాతనలు మాయమొనర్చి స్తనంధయులకు పూర్ణారో

గ్యమును, వయోవృద్ధులకు జీవితసౌఖ్యమున
గూర్చుకొందునా?

అట్టి మహాభాగ్యము మన కెన్నడైన
లభించెనా? సృష్ట్యాది గతించిన కాలములో
జననీగర్భసంభవుడు కానట్టి పథికు డేలోక
మున నుండియైన వచ్చి మనల నుద్ధరించెనా?
ఘరలోకవాసులెన్నడైన మనకుమహోపకార
మునరించి రని సందేహించుటకైన అవకాశ
మున్నదా? స్వానుభవము, కల్పనా
సామర్థ్యము, విజయోత్సాహము, సౌఖ్య
స్థానాభిలాషకన్న మన జ్ఞానాభివృద్ధి కాది
నుండియు చేదోడైన వేమైనగిలవా? అట్లయిన
నీని ఘర్వవసానమేమి? అపారవిశ్వమున గల

బహుధానేకలోకములలో మనకన్న మేధా
నిధులులేరన్నచో దోషమున్నదా? ఆకాశ
మయ విశ్వములో భూవాసులమగు మనము
ఏకాకులమైతి మని భీతివివశు మగుటకు
హేతువులేదా? అనంతవిశ్వసామ్రాజ్యము
నకు మనమే నవరత్నఖచితకనక మయ
మకుట మైనచో నింతకుమహోన్నతముగ
నాశింప దగిన దేమున్నది? భావి
మహోత్కృష్ట కాంక్షాఃకుల మగుట కే
మున్నది? ఐన, ఈ విశ్వమేమి? ఈ విశ్వ
మును సృజించిన భావమో, విధియో,
శక్తియో, దైవమో, -అదేమి?

దమ్ముచాలదు

C. C. R,

ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము

చోలేటి వేంకటసుబ్బరాయశాస్త్రి

అశ్వయుజమానపు 'భారతీపత్రిక'లో "శ్రీతిరు పతి వేంకటేశ్వరకవుల ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్న" మనునాటకమనందలి కొన్ని విషయములను గుఱించి నే నొకవిన్నవ్యాసమును వ్రాసితిని. దానిపై శ్రీవేంకట శాస్త్రిలవా రాగ్రహపూరితులైనన్ను దమ విధేయకొటి నుండివెలియబ్బి, ప్రకృతమున కనుసరింపని వ్యక్తిగత ప్రసంగములతో నాప్రశ్నలకు సరియగు సమాధానమి ప్పింపకయే, నన్నెఱిగిమాడ "గండంగడచి పిండం బయలుపడితే" యనిమాడనాసి, యొక పెద్దవ్యాసమును సమల్లేఖించిరి. ఏమైననేమి? పెద్దలగు, వారి వ్యాసమునం దలి వ్యక్తిగతవిమర్శనాదికమును గణింపక, పైనాటక మునందు శేషించియున్న నాసం దేహములనుగూడఁ బరిలోపనిగాజోషించి, తిరిగి యీవ్యాసమును వ్రాయ సాహించితిని. ఈనాట్యాయము నెఱిగి శ్రీశాస్త్రిల వారు దయతో సమగ్రముగా సమాధాన మిప్పించుదురా యాశించుచున్నాఁడను

"ఈమాగురు జామాతల" కనుస-యము సం దేహో స్పదముగా నుండుటచే నేనడుగుబులఁ దప్పలేదుకదా? వచ్చిపూర్తి మహోత్సవ సంవత్సరములో శ్రీవారి గ్రంథ రాజములను దిరిగి సమగ్రముగా నచ్చొత్తించునప్పుడు శ్రీశాస్త్రిలవా రీవిరోధమును దెల్పినట్లును, దానిపై శ్రీకాటూరి వేంకటేశ్వరరావుగారు దిద్దినట్లును నాకుఁ దెలియలేదు. గురువునుమెప్పించిన శిష్యులగువారు దిద్దిన దిద్దఁగలగుదురు. వచ్చిపూర్తి మద్రాసునఁ గూడ వాగు సాధారణులకు సాశ్వతపదని పద్యమునుమాత్రమే దిద్దిరి. మఱియొకచోట దిద్దలేదు. అట్లున్న నేమి?

ఇంకశ్రీశాస్త్రిలవారి నాగ్రహపూరితులనుగాఁ జేసిన నావ్యాసములోని విషయమునకు నాయాశయ మును దెలియఁబఱుచుచున్నాను. సమంజసమో, అస మంజసమో సవ్యాదయు లాలోచింతురుగాక!

"వెక్కిరింపఁబోయి బోల్తాపడుట" యనునది శ్రీశాస్త్రిలవారి కాగ్రహమును గలిగించినది. ఆవాక్య మునకు నే ననుకొనిన యభిప్రాయము తగియున్నదని యే తలచి యారీతి నుపయోగించితిని. అట్టియభిప్రాయ ము దానికి సరిపడనిచో తుంతవృద్ధనే. అగ్రహ బుద్ధితోఁగాక సరళాభిప్రాయముతో నీ విషయమును బరిశీలింతురుగాక!

తాను బ్రతిఫలింపఁ దలంచుకొనుటచేఁ బింగళి నూర నాన్యుఁడుకుదిముఖిపాత్రను గవయిత్రిగాను, నిడుపి గానుమాత్రమే మాపియున్నాఁడు. అంతమాత్రమునఁ బ్రకృతమునకుఁ గలుగు ప్రయోజనముకంటె ధారణా సంపత్తితోఁ గూడుకొనినదని చెప్పుటచేఁ బ్రయోజన మెక్కువగానుండునని తలచి, పిం. నూ. కంటెఁ దమ కెక్కువశక్తి గలదని చూపుటకదా వీ రారీతిగా వ్రాసి యున్నారు. పిం. నూ. కవియుఁబండితుఁడును మాత్రమే కాని శతావధానాదికమును జేయఁగలవాఁడుకాఁడు. మే మో పండితులము, కవులము, శతావధానాదికమును జేయఁ గలవారమునని లోకులకుఁ దెలుపుటకేదా యావిషయ మునుగూడఁ దఱచుగా వ్రాయుట. ఇది పిం. నూ. ను వెక్కి రించుటకదా? ఇట్టి యభిప్రాయముతో వ్రాసిన నావాక్యము ప్రకృతమునకు సమన్వయింపకున్నదా? సమన్వయింపనిచో తుంతవృద్ధనే.

"ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్న" మనుశీర్షకముతో నిది పటలో వ్యాసమునుబ్రకటించినప్పుడు నేనునాల్గు విష యములఁగూర్చి వ్రాసితిని.

1 ప్రద్యుమ్నగదసాంబుల పుత్రులెందఱు? ముగ్ధురని యొకచోట, నల్వూరని వేటొకచోటనుండు టచేఁ బూర్వోత్తర విరోధముగా నున్నది. నల్వూరగుటచే "ఈమాగురు జామాతల" క్రికనుపద్యమును దిద్దవలయును.

2. శుచిముఖి పాత్రలోఁ బ్రతిఫలింపఁ బోయి ప్రత్యక్షవిరోధమును బరిశీలింపలేదు.

3. “నలినాసనవాహనహంసములలోని యొక మరాళపతి ధర్మపత్ని” నని ప్రబంధములోని పుత్రిని బట్టి గామార్పుటలో ఫలము, వివాహసంబంధముకుదురు నట్లుతోచదు. “వంశపతి సారససంభవు తేరివార్వ” మనుటచే విరోధముగానున్నది.

4. రాజరాజేశ్వరియొక్క దయచే గవితి యల వడినట్లు చెప్పి వాణీదయావిశేషముచేనని వేటొకొంట నుండుటచే విరోధముగానున్నది.

ఇక నీవ్యాసములో వ్రాయఁబూనుకొనిన నూతన సందేహములను నిరూపించును. మప్తిపూర్తి ముద్రణము నీసారి చూచియే వ్రాయుచుంటిని. తప్పులున్న తమింపఁ బ్రార్థన.

1 ప్రద్యుమ్నగద సాంబులు ముగ్ధులను గృష్ణ పుత్రులా? నావ్యాసములో “కృష్ణపుత్రులఁ ప్రద్యుమ్న గదసాంబులని వ్రాసితిని. ఈవిషయమున నేమేని శంకచేయుదురేమోయని తలఁచితిని. కాని యట్లుచేయ లేదు. గదుఁడు కృష్ణసోదరుఁడుగాని కృష్ణపుత్రుఁడు గాఁడేమో? కృష్ణసోదరుఁడనుటకు హరివంశము పూర్వ భాగము-

“వసుదేవునకు బాస్థికపుత్రియైన గోహిణి ప్రథమపత్నియై ఒభద్రుండాద్యుండుగాఁగ్రమంబున..... గదుండునను కొడుకులంజిత్రయను మాఁతుంఁగాంచె”

“దేవకియాదిగాగ వసుదేవుఁడు.....

నూసులఁ బల్కుర నాగదారులన్.”

ఉత్తర భాగము-

“విను ప్రద్యుమ్నఁడు జనియిం
చిన నెలలో ననఘపుణ్య శిలఁడు పుత్రుం
డనుపమకౌరుగఁడు సాంబుఁడు

జనియించెను జాంబవతికి జగదభినుతుఁడై.”

భాగవతము-నవమస్కంధము.

“వసుదేవునివలన గోహిణియందు బలుండును... గదుండును.”

వాచస్పత్యం-గద—గోహిణి గర్భభారతే వసుదేవపుత్రభేదే. గదాగ్రజ—గదస్యాగ్రజః. శ్రీకృ

ష్ణే. తస్యసాపత్నీభ్రాతృశ్వేపి ఏకపితృకశ్వేతతస్యగదతోఽగ్రజత్వాత్ తథాత్వమ్.” అమరకోశము మున్నగునిఘంటువులలోగూడ గదాగ్రజ శబ్దము గనఁబడుచున్నది.

“జగాదాగ్రే గదాగ్రజమ్” అని మాఘకవి ప్రయోగము. గదుఁడు కృష్ణునకు సోదరుఁడేగానిపుత్రుఁడుకానియెడల “నల్కురు.....వారె పోయగుదురు నాగుమన్నలు,” “ఇట నాత్మజులూనిరియున్ భారమున్” అనుట యెట్లు సరిపడును?

చంద్రప్రభుండు:—“తాతా! చంద్రవతి గర్భసంభాతుండు గదాత్మజుండు మీమనుమండు చంద్రప్రభుండు మీకిదే నమస్కరించుచున్నాఁడు,” అనుట సరిపడునా?

ఈవిషయమును బరిశీలించియేకాఁబోలు పింగళి నూరనార్యుఁడు పంచమాశ్వాసమునకుఁ జివర “అంత నచ్యుతుండు... తదాధిపత్యంబునకుఁ బ్రభావంతునిఁ జంద్రప్రభుని గుణవంతునిఁ గీర్తిమంతునిం బట్టాభిషిక్తులంఁగావించి, కొడుకులం గోడండ్రనుం దిమ్మనిమఱచలి” నని వ్రాసియున్నాఁడు. “కోరికఁ దావకానుజుని మాఁతులకుం బతులైనవారు మావారలె” యనుటలోఁ గూడ స్పష్టపడుచున్నది. గదుఁడుసోదరుఁడైనవత్సమున నిట్లుచెప్పించియుండజేమో?

2 దేవాంశ సంభూతులుగనుండి మనుష్యాకారముతోఁ బూజింపఁబడుచుఁ గేవలస్వతంత్రతాసంయుక్తులుగ నొప్పినహనుమంతుని, గరుత్మంతుఁడక్కఁ దక్కిన తిర్యగ్రూపపాత్రల రంగస్థలమునఁ బ్రధానముగఁ బ్రదర్శించుట నాటకసమయానుగుణముగా నుండునా? ఎక్కడనో యేకదేశములోవచ్చిన, దాని నేదోరీతిగఁ ద్రోసివేయవచ్చునేమోకాని ప్రకృతనాటకమునఁ జాలవఱకునున్న శుచిముఖిపాత్రను నటకుఁ డేరీతిగా నటించి సామాజికులకు రసానుభూతిని గలిగించును?

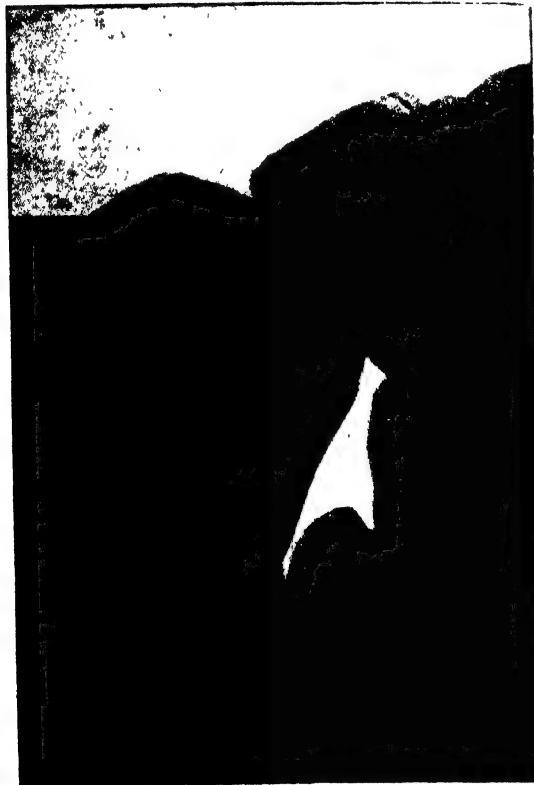
హంసయొక్క యాకారముగానుండి నటకుఁడు నటించ వీలులేదనియే కాఁబోలు హోతానేకటకృష్ణకవిగారు “ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్న నాటకము”లో

“శుచి:—నాకాధిపా! దేవరవారి సందనవసంబునంగల మానససరోవరమందు విహరించెడు రాజహంసలలో నేనొకదానను. కామరూపసంచారిణి నగుటచే నే నిట్లు స్త్రీరూపంబున సంచరింపుచుంటిని” అని శుచిముఖి పాత్రను బక్షిరూపమునఁగాక స్త్రీరూపమున నటించు జేయించినారు.

8 నాందిలో “రాక్షసఖండనక్రియ పయింజే మించు” అనియుండుటచే నిందు ముఖ్యముగాఁ జూపఁ దలచినది వజ్రనాథవివాళనమా? అగుచోనిందు బ్రధాన రసమేది?

4 “పరమ్యునకుఁ బూర్వముచే శాస్త్రబాధ చోదితంబు” “కృతాకృతప్రసంగిత్వ ముభయత్రతుల్య మే”, “శ్రీఘ్నోపసితమగుకతన అంతరంగమృగుచు న్నదే” ఇట్టి వెంతపాత్రపోషణార్థమైనను నాటకాదు లలో నుపయోగించుట తగునా? దీనివలన సద్యఃపర నిర్వృతికలుగునా?

శ్రీవేంకట శాస్త్రులవారు చెందుసంవత్సరముల నుండి మిక్కిలియనాగోగ్యముగా నుండినసంగతి నెఱిగి కూడ నిటులేల వ్రాసినో, శ్రీశాస్త్రులవారిపర్యాయ మీవిధేయకోటిలోనివానిపై దయనుంచి బాగుగా నాలోచించెదరుగాకయని ప్రార్థించుచుంటిని.

అక్కచెల్లెండ్రు హంసీమార్గమున

పిక్చోరియల్ ఫోటోగ్రఫీ

లేజోలేఖనాన్ని కొత్తగా నేర్చుకున్నవ్యక్తికి దానివిషయమై దిగులేవుండదు. తనకు బాగుండు నితోచిందల్లా తియ్యటమే ఆవ్యక్తిపని. ఇట్లా తీరబప్పుడు మన మేమి తీస్తున్నామా, ఇది తర్వాత ఇప్పుడున్నంత బాగావుంటుందా అన్న ఆలోచనేవుండదు. ఆవ్యక్తి పిల్లలు ఎక్కడున్నా ఫోటో తియ్యటానికి బాగుంటారు. ఆవ్యక్తి బొమ్మలు తియ్యటంలో ఏమన్నా శ్రమపడాలి నన విషయముంటే తనకు కావలసినది బొమ్మలో పడు తున్నదా, లేదా అని చూచుకొనవలంవరకే. కామెరాలలో సాధారణంగా లోపం వుండదు గదా? తరువాత బొమ్మలు ఎవరు కాగితంమీదికి తీసిపెట్టలేరు?

నిజమలోచిస్తే ప్రతివ్యక్తి ఇట్లా బొమ్మలు తీసి తగలెయ్యాలి సందే. కాని ఈతమామ ఎంతకాల మనేది ప్రశ్న. సాధారణంగా ఆరు నెలల య్యేటప్పటికి విసుగే స్తుంది. ఎందుచేతనంటే ఫోటో తీసి చూసినప్పుడల్లా పన్నెండింటికి ఒకటి వస్తే బాగా రావటం, తతిమ్మ వన్నీ ఏదో ఏదోగా చెడిపోవటం, చివరకు తనకు ఫోటోలు తియ్యటం చేతకాదని అనుమానంవేసి మళ్ళీ ప్రయత్నంచేసి అవీ బాగా రాకపోగానే నిర్ధారణ కావటం తరచుజరగటంవల్ల. ఇది సాధారణంగా ప్రతివ్యక్తికి తప్పదు.

కాని ఈ వ్యక్తులలో కొందరు తెలివిగలవారై మనుకునేవారై వున్నారు. వీళ్లు అనుకున్న బొమ్మలు తప్ప తియ్యరు! అనగా కనపడ్డదల్లా తియ్యరు. వీచి, విడోన్ హోము, క్విన్ మేరీ కాలేజి, హైకోర్టు, వార్ల బ్యాంకు!

ఇట్లా ఫోటోలు తీస్తుండగా స్వాభావికంగా మంచి అర్థిస్తుచెయ్యటానికి ప్రకృతే అవకాశమిస్తుంది. కాగితంమీద బొమ్మ తీసినాడగానే “అరే! అది లేక పోలే ఈ బొమ్మ ఎంత బాగుండేదిరా!” అంటాడు. అంటే మనిషి చెనకాలో, పిల్ల వాడి చెనకాలో ఎదో అసహ్యంగానో, అడ్డంగానో వుంటుంది. లేకపోలే ఇంకోదో విధంగా బాగుండదు. వ్యక్తి అది గుర్తించటమే మొదటి

స్థితి. పాటకచ్చేరి కాబోయ్యేముందర సుతిపెట్టినట్లే. తరువాత తనేదో బొమ్మ తియ్యగానే అది ఎందుచేతనో తనకేకాకుండా (దానివిషయం పూర్తిగా తెలిసినవాడవ లంచేత!) ఇంట్లో వాళ్లందరికీ (దాని విషయం ఏమీ తెలియనివాళ్లకీ) బాగుంటుంది, అది తప్పి వాడి బొమ్మకాక పోయినప్పటికీ. ఈ బాగున్న బొమ్మను తను తియ్యలేదు. ఎట్లాగో పొగబాటున వచ్చింది. తను మళ్ళీ తియ్యలేదు. వైగా ఆ బొమ్మ ఎందువల్ల బాగుంది? అందులో ఏముంది? ఈ ప్రశ్నలు, ఆలోచనలు సుత్తిపెట్టి కొట్టినట్లు వ్యక్తికి ఒకటేవ్యవహరిగిస్తుంది. ఈ వుక్క బొమ్మనే ఆవ్యక్తి కొన్నాళ్లు తెగ చూస్తాడు. చూసినకొద్దీ ఆ బొమ్మ ఇందువల్ల బాగుండవచ్చునని అనుమానంవేసి తర్వాత నిర్ధారణవుతుంది. తను ఇవరకు తీసిన బొమ్మలలో ఒక్కటి బాగుండదు. ఇట్లా మంచి బొమ్మ ఒకటి తీసి అది మంచిదని గుర్తించగానే ఫోటోలు తియ్యటం లో జోరు తగ్గుతుంది.

ఇట్లా మంచి బొమ్మలు పొరచాటున రావటంకంటే వ్యక్తి ఎప్పుడు బడితే అప్పుడు అటువంటి బొమ్మలు తియ్య గలిగే శక్తికన్న ఇంకోటి కళాపాపక శక్తివలననే కొరత కొరతగ్గదనేదు. ఈ బొమ్మలకే Pictorial Photo- graphs అనిపేరు వీటి కంటూ లేదు, అయిపోవటం మంటూ లేదు.

వ్యక్తి పైన చెప్పిన స్థితికొచ్చిందరువార ఆలోచనలు జాస్తవుతాయి. తనకి ఏ బొమ్మ బాగుండదు. తను బొమ్మ తియ్యలేదు! తన కనలు ఫోటోగ్రఫీ ఏంచాతవును? ఈ స్థితిలో ఎవరన్నా “మా అమ్మాయి ఫోటో తీసి పెట్టండి!” అని అడిగితే “నేను తియ్యలేను.” అని చెప్పుతాడు. వాళ్ల కిది అర్థంగాక గర్వ మెక్కువై చదువంటారు.

వ్యక్తి ఈస్థితిలో చాల అవస్థలు పడతాడు ఒక పురుషుణ్ణి ప్రేమించిన స్త్రీకి మల్లేనే! తనకు మంచి బొమ్మలు తియ్యాలనివుంది. కాని “ఎట్లా?” అనే ప్రశ్న ప్రతిసారి ఎదుర్కొంటుంది. తరువాత మనస్సులోనే బొమ్మ

లను కల్పిస్తాడు. ఇక్కడో చెట్టు, దానిమీద అటునించి నూర్చుకొని, పక్కనకొంత భారీ, తరవాత అదివరగేటు. ఇట్లా మనస్సులో వున్న బొమ్మలను తియ్యాలనుకుంటాడు ఈ సితిలో Photographyమీద పత్రికలు, పుస్తకాలు తెప్పించినదవటం సమయానికి కూరలో తిగమారవెయ్యటంతో సమానం! ముఖ్యంగా అందులో వున్న బొమ్మల్ని తీర్చుచేసకోటం. మొదట చాలబొమ్మలు బాగుండవు! ఈబొమ్మలు ప్రచురించినందుకు పత్రిక వాళ్లకు సిగ్గులే దనుకోవలసివస్తుంది. కొంతకాలమైతరువాత పత్రికవాళ్లకు సిగ్గులేదనుకోటం పారబాటేనని ఆకస్మాత్తుకే తెలుస్తుంది. ఈబొమ్మలు చూడటంలో ఇంకోచిక్కుకూడా వస్తుంది. అదేమింటే తన మనస్సులో అట్లాతీస్తే బాగుంటాయి అనుకున్న బొమ్మలు (తనబొమ్మలు!) ఎవరో తీసి పత్రికల్లో సిగ్గులేకుండా వేయిస్తారు. ఈ దెబ్బసరిగా నడిపి తీర్చివేయవలసివస్తుంది. తననలే ఫోటోలు తియ్యలేకుండా వున్నాడు. ఆపైన సాధ్యమైతంత త్వరలో తీర్మానమనుకుంటున్న బొమ్మలు ఇదివరకే ఎవరో తీస్తే తన గతేమిటి? ఈయన ప్రతివ్యక్తికీ నిరుత్సాహం కలుపుతుంది. వ్యాసరచయితల్లో కూడా వుంది ఈవిషయం. కాని ఇట్లా నిరుత్సాహం చెందటం మంచిసంగతికాదు. పైగా సంతోషించాలిసినవిషయం. ఎంతెంతో తన ఇట్లా తీస్తే బాగుంటాయి అనుకున్న బొమ్మలు నిజంగానుంచినవన్నమాట! కళ ఒకటి సామ్యకాదు. కొందామంటే దొరకదు.

ప్రతివ్యక్తికీ కళ అబ్బదు. కాని ప్రతివ్యక్తిలోనూ కళనలుసులుంటాయి. వీటిని వృద్ధిచెయ్యవచ్చు. వృద్ధిచెయ్యకపోతే వృద్ధిచెయ్యకుండా వున్నవాళ్లదే తప్ప. ఈవృద్ధిచెయ్యటం మనదే లేకపోతే ప్రస్తుతం లోకంలో ఇంతమంది కళోపాసకులుండరు. వీటిని వృద్ధిచెయ్యటానికి మొదలు ముఖ్యంగా ప్రకృతిని గమనించటం. ప్రకృతికన్న అందమైంది లేదు. ప్రకృతిలో ప్రతిచోట అందముంది. అది కనిపెట్టేవాడే కొప్పకళోపాసకుడు.

కొన్ని పుస్తకాల్లో ఈ Pictorial Photographyకి కొన్ని Principles వున్నాయి. వీటిని సంతోషిస్తే అబొమ్మ తప్పకుండా Royal

Photographic Society లో పాస్ అవుతుంది. కాని ఆ బొమ్మ బాగుండకపోవచ్చు! ఈ బొమ్మల్లో టెక్నిక్ బాగా వుంటుంది. ఎంత నేపటికీ ఆ Principles దగ్గరికి రానియ్యకుండా, వాటిని అతిక్రమించకుండా తియ్యాలి. అప్పుడే అవి బాగుంటాయి. Principles కోసమే తీశే బొమ్మ తాళంకోసమే పాడేపాటలే వుంటుంది. పుస్తకాలన్నీ చదివి మనిషి కొంతరట్టులోపడ్డ తరువాత ఈ పుస్తకాలన్నీ అనవసరమనిపిస్తుంది. అదీనిజమే! కాని ఆమాటని పుస్తకాలు చదవకుండా వుండదు, అవి తప్పకుండా అవసరం. ఎట్లా అనవసరమో చదివినా తెలియక పోవచ్చుగాని చదివిన తరువాత ఇవి అనవసరమని అనుకుంటే తిప్పులేదు. ఎందుకంటే పుస్తకాలెప్పుడూ పుస్తకాల అవసరాన్ని చెప్పవుకాబట్టి.

కొంతమంది ఏకళనూ చస్తే అభివృద్ధిచెయ్యలేరు. అందులో కొంతజీవించగలిగిస్తే అసలు చెయ్యలేరు. ఎందుచేతంటే వాళ్లకు ప్రతిదీ అనుమానమే! హాగ్మోనియంలో అన్నీ సరిగమపనిసలే కదా? నోటితో పడ్డట్టు హాగ్మోనియం ఎందుకు పడుతుంది? అని వకాయన ప్రశ్న ఈయన కొంతకాలంకింద హాగ్మోనియం నేర్చుకోటం మొదలు పెట్టాడు. బహుశా ఈపాటికి మానేసివుంటాడు. ఈలాగే ఈ ఫోటోగ్రాఫీలో కూడా అనుమానాలు వస్తాయి. అసలు బొమ్మెందుకు పడాలి? నేను ఈవీటెందుకు ఫోటో తియ్యటం ఆ అబ్బాయిని తియ్యక? అదీముటి మనిషిని పక్కకు తిప్పి ఫోటో తియ్యమంటాడు? ఎదురుగా తీస్తే శుభ్రంగా మేడంతా పడుతుందికదా? నేనెందుకు పక్కకెళ్లి తియ్యటం? ఇటువంటి వాళ్లకు రట్టుపడియ్యాలన్నా, దీనియందు కొంచెము గౌరవముకలిగించాలన్నా ఒకమందుంది. అది చాలచాక! ఆకస్మాత్తుని ఏమీలేని చోటును (ఏదైనా సరే. అంటే అందులో ఫోటో తియ్యటానికి ఏమీలేనిది) ఫోటో తియ్యమనటమే! దాంతో కొంత జటిలమవుతుంది. పొలాల్లో ఏమీవుండదు. మరెట్లా ఫోటో తియ్యటం? అప్పుడావ్యక్తికి ఎవరో ఒక చెట్టుకాని, పుట్టగాని తను తీశే ఫోటోలో పడేటట్టు చెయ్యాలని తప్పకుండా తట్టుతుంది. ఇట్లా సాగిస్తే కొంతకాలానికి మనిషిని ఎందుకు పక్కకు తిప్పి ఫోటో తియ్యాలో, ఎప్పుడు

తియ్యలో మేడని యెదురుగా ఎందుకు తియ్యకూడదో, ఎప్పుడు తియ్యవచ్చునో తెలుస్తుంది.

ఈ ఫోటోలు తియ్యటం శేర్పూటూరు కొందరు, వ్యక్తి మామూలు ఫోటోలు ఆనందించటంపోయి, పైకి పోయిందరువారే (అంటే బ్రహ్మిగాడు కనపడ్డతరువాత!) ఈ శేర్పూటంకష్టం. అందులో కళ్ళతో కూడుకున్న ఫోటోలు తియ్యటం అనేది శేర్పూటం - గట్టం. ఎందుకంటే శేర్పూటంకేమీ లేదనీ, అందులో తన కనలు చాతకాదనీ ఆవ్యక్తిస్పష్టంగా తెలుసునాయో!

ఈ Pictorial Photographyని శేర్పూటానికి చాల Courses వున్నాయి. ఇవి ఎక్కువలాభంలేదు. ఇవి చెప్పేది ఏమిటంటే, తప్పుకోవలసి, గుంటలు చూపించటం, మంచి దోషక మాగ్నెట్ ఇది అని చెప్పటం, ఇంకే. ఈ Courses కంటే స్వాతంత్ర్యం చాల మంచిది. రెండు మాడువందల వ్యాసాలు రాసి, చించి, ఆవలపారేస్తే గాని మంచి వ్యాసాలు వరసగా, ఎప్పుడు పడితే అప్పుడు, రాయలేని వ్యాసరచయిత మల్లే, రెండు మాడువందల ఫోటోలు తీసి వాటిని చూసి, అవి బాగాలేకపోతే కారణం ఏమిటో తెలుసుకొని, మళ్ళీ ఆతప్పు ఎన్నడూ చెయ్యకుండా ఫోటోలు తీశే బట్టి మనే ఒక విధంగా ఆదీపం ఆరదు. తీసినప్పుడల్లా కొంత కాలం వరకు ఏదో ఒక పాఠ బాటు కనపడుతుంది. దాన్ని మళ్ళీ రానియ్యకూడదు.

కాని ఈ అనుభవం ముక్తకెక్కి భావకమంచుకుంటే ఏమీలాభంలేదు. ఈ అనుభవం రక్తంలో కలిస్తేనే లాభం. ఇది జరిగినప్పుడు ఏవ్యక్తి మొదలు తీసినంత జోరుగా ఫోటోలు తియ్యలేదు. ప్రతిబాబ్బుకీ ఆలోచన జాగ్రత్త వుతుంది. ఒకవేళ మొనెట్లోనే మంచి ఫోటో రావచ్చు! కాని అది పెద్ద Fluke. గొప్పవాళ్ళు చాల తక్కువ ఫోటోలు తీస్తారు. వాళ్ళకి నూసులాంటి అవసరంలేదు. వాళ్ళకి ఏదీ, ఎప్పుడూ, ఎట్లా తియ్యాలో తెలుసు. అందుకే వాళ్ళు తీసేవి అట్లా వుంటాయి! మనకి చాల బాగున్నవి (ఆబాబ్బుగన్నీ మనమే తీస్తే బాగుండేది అనుకునేవి!) వాళ్ళకి చాల సామాన్యంగా వుంటాయి. ప్రతివ్యక్తి రక్తంలో పడ్డతరువాత చూచిన మంచి

బాబ్బుల్లా తనే ఇదివరకు తీసివుంటే తనకి ప్రతికాంపేటీవల్ లోనూ ఫస్ట్ ప్రైజు వస్తుంది అనుకోటం సహజం!

కొంతమంది పని Negative తయారు చెయ్యటంతో ఆయిపోతుంది. ఆ Negatives ని ఎవడికో ఇయ్యటం, వాడు వాటిని Print చేసి ఇయ్యటం. ఇది లాభంలేదు. ఇవి ఇంట్లో చూసుకోవటానికి తప్పితే మరెందుకూ పనికిరావు. మంచి కాంపెటిషన్స్ లో పీటింగ్ తెలిస్తే ఆరు ప్రైజులు రాదు. Exhibitions లో పీటింగ్ సలహా దగ్గరికే రానియ్యరు. ఇప్పుడు Exhibitions లో ఎంతనే పటికి ఒకటే పద్ధతి బాబ్బు అస్యాం గా లేకుండా Print అత్యద్భుతంగా వుంటే చాలు. మంచి బాబ్బు తీసి అస్యాం గా Print చేసి పంపిస్తే పాఠ బాటున మంచి బాబ్బు తీశామనుకుంటారు! కాబట్టి Printing విషయం పూర్తిగా తెలియాలి.

బాబ్బు మంచిదైంది, కానిది తెలిసికోవటానికి ఈ కింది పద్ధతికంటే మంచిది లేదు. John Erith అనే అతను బాబ్బు తీస్తాడు. వెంటనే దాన్ని Print చేస్తాడు. బాబ్బులో ఏ భాగ మవసరమో, ఏ భాగ మవసరమో తెలుసుకోవటానికి నాలుగు బద్దలు పెట్టి చూస్తాడు. చివరకు ఆ బద్దల మధ్య భాగం బాగానే వుండి అనుకుంటాడు. Negative లో ఆ భాగాన్నే Enlarge చేస్తాడు. ఇట్లా చెయ్యటం వల్ల కలిగే లాభం ఏమిటంటే ఒకవేళ ఆ బాబ్బు బాగా లేకపోయినప్పటికీ పూర్తి Negative వుంటుంటే ఇచ్చింది లేదు కొందరు Negative ను బాగా వున్నదనుకున్న భాగం వరకు కత్తిరిస్తారు. సాధారణంగా తర్వాత ఎక్కువ కత్తిరించామని విచారపడతారు. పోయిన Negative రాదు. మళ్ళీ తియ్యాలనుకుంటే సాధారణంగా కుదిరదు. ఒకవేళ కుదిరితే కత్తిరించకుండా వున్నప్పుడు మొదటిదే బాగుంటుంది. అట్లా Enlarge చేసి దాన్ని పెట్టెలో దాచి పెడతాడు ఆరు నెలల క! తరువాత తీగి చూసి ఆప్పటికీ తనకు బాగుంటే అప్పుడు దాన్ని Exhibition కి పంపిస్తాడు!

నిజానికి ఒక విషయాన్ని గురించి మంచి చెడు తెలుసుకోవటంలే Time కంటే మంచి Test ఏమంటే ?

రామ టెక్

క్రమధాటి వెంకటగిరి

మధ్యపరగణాలకు (Central Provinces) ముఖ్యపట్టణమైన నాగపూరునకు ౨౪ మైళ్ల దూరమున 'రామ టెక్' అను ఒక చిన్న గ్రామము కలదు. ఈ గ్రామము సమీపమున ఒక చిన్న కొండపై శ్రీరాములవారిగుడి యుండుటచే దీనికి 'రామ టెక్' అను పేరు కలిగెను. 'టెక్' అనగా కొండ. ఈ కొండపై నుండు దేవాలయములన్నియు ౨౦౦ సంవత్సరములక్రిందట కట్టబడినవని శాసనముల ద్వారా తెలియవచ్చుచున్నది. ఇది యొక పవిత్రస్థానముగ పేరందినది. ప్రతి సంవత్సరము కార్తీకమాసమునందు పూర్ణిమ మొదలు పదునైదు దినములవరకు ఉత్సవము జరుపబడును. ఈ యుత్సవమునకు సరాసరి లక్షజనము కూడుదురు.

కాళిదాస మహాకవియొక్క మేఘదూతలో చెప్పబడిన "రామగిరి"యే యిదియని కొందరు చెప్పుదురు. శ్రీరాములు లంకకు పోవుమార్గమున కొంతకాల మిచ్చటనుండి రనియు, మఱిపట్టాభిషేకానంతరము శంబూకుడను శూద్రుడు తపస్సుచేయుచుండుటను గూర్చి బ్రాహ్మణులు మొరబెట్టుకొన, శంబూకుని వధించుటకు ఇచ్చటికి వచ్చిరనియు చెప్పుదురు. ఈ కొండకు "సింధూరగిరి" యనియు, 'తపోగిరి' యనియు పేర్లుగలవు.

విష్ణువు నరసింహావతారమెత్తి హిరణ్యకశిపుని ఇచ్చట జంపగా కొండయంతయు రక్తప్రవాహములచే ఎఱ్రనాయెననియు చెప్పుదురు. ఇందువలన దీనికి 'సింధూరగిరి'యని పేరు. ఇచ్చటి రాళ్లుకూడ ముక్కలుగ చేసిన ఎఱ్రనిరంగుతో కలసియుండును. అగస్త్యమహర్షి యీ కొండపై తపస్సుచేయుచుండినందున దీనికి "తపోగిరి" యనుపేరు వచ్చెనని చెప్పుదురు.

ఈ కొండ సుమారు ౫౦౦ అడుగుల ఎత్తు గలది. శ్రీరాములవారి ఆలయమున కెదురుగా లక్ష్మణస్వామిగుడి యొకటికలదు. ఇవిగాక కానల్య, సత్యనారాయణ, మహిషాసురమర్దని, లక్ష్మీనారాయణులు, వెంకటేశ్వరుడు, హనుమంతుడు మొదలగు దేవతల విగ్రహములతో ప్రత్యేక ఆలయములు గలవు. ఈ ఆలయములకు నలువైపులను ఒక ప్రాకారముకలదు. ఈ ప్రాకారము ౧౭౪౩ వ సంవత్సరమున కట్టబడినది. శ్రీరాములమ్మలు విగ్రహములు నల్లరాతితో తీర్చబడినవి. ఈ విగ్రహములు "డుదల"అను కోనేటియందు దొరికెననియు, శిథిలమైనందువలన మారువిగ్రహములు తీర్చి స్థాపింపబడెననియు చెప్పుదురు.

లక్ష్మీనారాయణుని గుడిపైన 'రామ యరోక్'యను నొక గాలిమేడ (Balcony) కలదు. దీనిపైనుండి చూచిన, రామలక్ష్మీ పట్టణము ఒకమ్యాప్ వలె కనబడును. ఇచ్చట "కబీరు చబుత్ర" అను నొక ఆరుగు కలదు. ఇది కబీర్ దాసు కూర్చోనుచున్న సత్రమని చెప్పదురు. కాని ఇచ్చటిపూజారులు అది సూర్యవంశ రాజపుత్రికలు వన విహారానంతరము ఉద్యుల లూగుచుండిన స్థలమని చెప్పదురు.

ఇచ్చట మరియొక స్థలమునందు దశరథ మహారాజుయొక్క గుడియొకటికలదు. ఇచ్చటికి రాములవారి దర్శనమునకు వచ్చువారెల్లరు మొదట దశరథమహారాజు దర్శనముచేసికొని పిమ్మటనే దాశరథిదర్శనము చేయుదురు. ఇచ్చట మహారాష్ట్రీలు కట్టిన ఆయుధశాల కలదు. మరియొక స్థలమందు వరాహవిగ్రహము కలదు. దీనికి సమీపమున నొక మహమ్మదీయుల మసీదుకూడకలదు. ఈ మసీదునుగురించి అనేకకథలు, పురాణములు చెప్పదురు. ఇందులో ఒక సంగతి యేమన:- ఒకముసల్మాను ప్రభువు ఈ దేవాలయమును శిథిలపరచుటకు వచ్చినపుడు తేనెటీగ లతనిని క్రమ్ముకొని అతనికార్యమును భంగపరుప, అందునిమిత్త మతడు ఇచ్చట నొకమసీదు కట్టిపెడలెను. అందువల్లనే ఇప్పుడుకూడ "రామరహీమ్ కోజ్" డాహై" అని చెప్పదురు.

కొండకు సమీపమున చండికాదేవి యొక్క గుడియొకటి, అంబాతటాకమొకటి కలదు. ఈ తటాకముచుట్టును పెక్కుగుడులు కలవు. అందులో సూర్యభగవానుని గుడి చాలముఖ్యమైనది. ఇది కాక చకోర్ద, రామతొలొ, దశాశ్వమేధ మొదలగు తటాకములు నీ కొండ సమీపమున గలవు.

లక్ష్మణస్వామి గుడిగోడపై యొక శాసనముకలదు. ఇందులో చెక్కిన కొన్నియక్షరములు శిథిలమైపోయినవి ఇందులో ముప్పాతిక భాగమంతయు 'రామలక్ష్మీ' తీర్థముల యొక్క మాహాత్మ్యము వర్ణింపబడియున్నది.

ఈ శాసనములనుబట్టి ఈగుడులన్నియు ౬౦౦ సంవత్సరములకు మునుపే కట్టబడినవని తెలియుచున్నది. ఈ శాసనములో అనేక పవిత్రస్థలముల వర్ణనలు కలవు. అందులో చెప్పిన అష్టతీర్థములు యీ కొండ చుట్టును వుండు తటాకములే యని చెప్పవచ్చును. ఈ కొండక్రిందనుండు 'అంబాల' తటాకమే పితృతీర్థమని చెప్పదురు. ఇప్పుడు కూడ నిచ్చట పితృదేవతలకు, మృతినొందిన వారికి, తర్పణములును, ఆహుతియు నిచ్చువాడుక కలదు. "చక్రతీర్థ" యనునది యిప్పుడిచ్చట నుండు 'చకోర్ద' తటాకమే. ఇట్లే అష్టతీర్థములన్నియు తటాకములుగానున్నవి. ఇచ్చటి కోట సమీపమున పుష్కరిణి అను సరోవర మొకటి కలదు. ఇచ్చటికి అనేక తీర్థయాత్రికులు వచ్చెదరు.

రామ లీక్ ౧

రామ లీక్ ౨

కొండపల్లి దుర్గము ౨

౧ శిథిలములు

౨ శిథిల సింహద్వారము

I. R. K. S.

రామ దేవాలయమునకు పోవు మార్గమందు 'ధూమకేశ్వర' అను పేరుతో ఒక గుడి కలదు. ఇందులో లింగరూపముతో నొక విగ్రహమున్నది. దీనికి ఈ పేరువచ్చుటకు కారణ మేమన:—

శంభుకుమారుల శూద్రుడు తపస్సుచేయుచుండుటనుగూర్చి బ్రాహ్మణులు శ్రీరాముల వారితో “శూద్రుడు తపస్సుచేయుట కేవలము మతాచారమునకు లోబడినది, శంభుకునియొక్క అహంకారమును అణచవలెననియు మొరబెట్టుకొన శ్రీరాములు

కొండక్రిందినుండి బాణముతో శంభుకుని వధించిరి. అతడు చచ్చుటకు మునుపు శ్రీరాముని మూడు వరములు కోరెను—తన శవమును శిలారూపముగ జేసి అచ్చటనే స్థాపింపవలెననియు, శ్రీరాములు ఆ కొండమీద నెల్లకాల ముండవలెననియు, తాను శ్రీరాములకు ముందే పూజింపబడవలెననియు కోరగా శ్రీరాములు ఆవరములిచ్చిరి. ఇందువల్లనే యిచ్చటికి వచ్చు యాత్రికులు మొదట “ధూమకేశ్వర మహాదేవ” లింగమునకు పూజ గావించిన అనంతరమే శ్రీరాముల వారి నేవచేయు వాడుక.

దుగ్ధనాగరం

నా మహారాష్ట్రయాత్ర

౫

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి

రై

రైవునకొంతనే పట్టే నిలువంబడిపోతిని. చీకటి ఇంకను పలుచబడలేదు. చలిగాలి అల్లసల్లసవీచుచున్నది. నలుదిక్కులు ఇంకను సుషుప్తిమగ్నమైయున్నవి. అప్పుటి నిస్ఫుట భావమయమైచూపట్టినది. రెప్పవాలృక దళదళలను పరికించుచుంటిని. చాలమారనునుండి ఆపుడేదో మధురరవము వినవచ్చినది. సుమారస్మృతిపథమున మధుమయ స్వప్నములను లేపుచు, ఆత్మచే “హాయి! హాయి!!” అనిపించు ప్రణయభావమువలె నానిస్వనము శ్రుతిగోచరమైనది. ఒక్కొక్కగీతికావాక్కు ఒక్కొక్క పిల్ల గాలియలపై నధిషించి చెవిసోకుచు నాయంతరంగమునజొచ్చి అం దనంత ఆనందవీచికల నుప్పొంగించెను.

మనుష్యస్వర్గనెఱుగక మంచుకొండపై నడయాడు గంగోత్రరి ప్రకాంతహృదమున అల్లన జారిపడు చల్ల విచినుకువలె కాంతిమయమైన ముహూర్తమున, శీతలమైన శర్యవీనాతావరణమున, చింతాస్వర్గనెఱుగని అంతరంగమున గీతికాహృదినుండి రాలు తియ్యనితలపు అనంతభావమహోదధికి కన్నతల్లియగునుగదా! మునులును, కవులును రమ్యప్రకృతియందే తమ జీవనములను కడప నిచ్చుగించుట మానససరోవరమట్లందు చెలయు కాంతియందు గ్రుంకులిడి, గభీరధ్యానమున మునుగీతలిడి శ్రాంగ్రాత్రమానికములనుచేబట్టుటకేకదా! సద్విదానందములందు త్రివేణియగుటపరికించి వారహృద్ విజ్ఞానయాత్రకు లగుటకేకదా!

మనసంతయు నామధురరవముపై నిలిపితిని. పొలములందు నడిలేయి వినబడు; లేటపాటవలె నది వినబడుచున్నది. అందు సంస్కృతపదములు లేవు. కావులుచ్చరించు లేలికహిందీమాటలే పాటయైనవి. ఇట్టి మాటలేకదా నీట నవలీలగ గలిగియు నక్కరవలె మనసున గలసిపోవును! విన్నున చుక్కలు తోచినంతన

కొండలందు జోలపాడుచు పక్షిసంతానమును నిప్రపుచ్చు చల్లని కడుపుగల వెల్లువవలె, కొండొక పల్లెవాసిశుభ్రచిత్తమునండి అల్లన వెడలు నాగీతిక అత్తటి నాసికావాసులను జోకొట్టుచుండెను. గీతికయందు మాటిమాటికి వినబడు సంబోధనశబ్దము “కనైయ్యా!”

గోకులవాసులు శ్రీకృష్ణుని “కనైయ్యా” అనుచుండురు. ప్రేమరసమును వెలరించునది తల్లి ముద్దుగాని సింహాసనాసీనయైన రాజమహిషి యుచ్చరించు ముదలగాను. మనసునకు ముద్దుగొలుపునది తల్లిమాటగాని సంస్కృతశబ్దముకాదు. సుధనుచిందించునవి శీతకర కిరణములుగాని మోటుత్రాళ్లా? చెమ్మటలందు పెంపొందిన సంస్కృతసాండిలి నెమ్మటలనే పుట్టించునుగదా! నూనగర్భమునుండి యవిరళధారయై వెలువడు సౌరభమ్ము గంధబంధురహృదినుండి సహజభావధారయే నిలింపుల కమృతము నొడ్డించిన జీవదేవునివలె జిజ్ఞాసువులమాతృల కానందమునొడ్డించును. గట్టికాయలనుండి గాక లలితగుమదళములనుండియే మంచుమంచులుతైపు కేరుదారిచిన లేకుమాకలనుండియే నాధురవాసనలు వెడలులీల గట్టిమాటనుండిగాక చక్కనై, చల్లనై శోమలమైన పదములనుండియే లేనెతుంపురులు పోలు తలపులు వెల్వడును. చక్కనికవిత మెదడునకు బొప్పిగట్టించు జటిలవాక్కునందుగాక, కమ్యుతానిని కలనడించుచు “హాయి! హాయి!!” యనిపించు పండువైరుపోలు తల్లి మాటయందే తన దివ్యార్థమును వ్యక్తపఱుపజాలును. ఈయంతమును పండితులందు మనలినపుడుగాక పల్లెలందు, పామరులందు మసలి నపుడు గ్రహింపగలిగితిని. సంయోక్తరాష్ట్రములందలి పల్లెలందు చాలనెలలండి, కవిజనమనసులు పోలు నచ్చటిపొలములందు పెక్కురాత్రులుకడపి, హిందూ

స్థానీలై తులపాటలకు పీనుడోసి ల్లోగ్గి, పరమపరితోషమున మున్నవేసిన భాగ్యము నాకు చేకూఱినది. “కనైయియా!” యని ముద్దుకృష్ణునికడుచనువున సంబోధించి, ఆవేశపూరితులై నారు పాటలుపాడుచుందురు. ఆహా! వానియందలి కైత ఎంతమహత్తరమైనది! హృదయమున కదలించునదేకదా కవిత్! ఆత్మచే తాండవనృత్యము చేయించునదేకదా కవిత్! మనసున తన్మయానందమును నిండించునదే కదా కవిత్! ఇట్టి యగ్ర్యతానుభవములను గేయములు కలిగించులీల మఱుచనములును గలిగింపవని నాయూహ. బిడ్డను ముద్దుపేరున బిలిచియే కదా కన్నతల్లి గుండెయందలి నిండుప్రేమను గుమ్మరించును! ముద్దుకృష్ణుని తలమూర్కొనుచు మురిసిపోయిన యశోదవలె “కనైయియా!” యనుచు, నిర్మలాత్ములైన పాలికాపులు ఇంతింతనరాని గూనందమున గంతువేయుచుందురు.

నాటిపాటయందలి “కనైయియా!” శబ్దము మాటిమాటికి చెవిబడినందున చనుకటి యనుభవములన్నో నాస్మృతిపక్షమున పాడనూపినవి. * గోకులవాసియైన గొల్లయెవ్వరో యాశ్రీకృష్ణ నాసిక కరుడెంచి మధుమయరజసి సమయమున తన గొల్లదేవుని ప్రస్తుతించుచుండెనని గ్రహించితిని. పాట వినవచ్చుచున్న కల్లన జని గొల్లనెచ్చెలిని చేరవలెనని మక్కువపడితిని, చాలమారనుసుండికదా అది వినబడుచుండెను! “పాలమునుండియో? పడి పెనుండియో? గుడిసుండియో? ఎట్లుగ్రహించును? అయినను కొన్ని యడుగు లాదిక్కుగాబోతిని, అపుడెవరో ఒకవ్యక్తి నాకెగురై “అయ్యా! మీదేయారా?” అని నన్నడిగినాడు. “నేనుయాశ్రీకృష్ణుడును, త్రియంబకముపోడును, ఆపాటయెందుండివినవచ్చుచున్నది?” అని నేనడిగితిని. “కొందఱుకొందఱు యాశ్రీకులు ఇందుండి త్రియంబకమునడవిపోవుచుందురు. పోవుచుపోవుచునో, విడిసినచోటులనుండియో వారట్లుపాడుచుందురు” అని యాతడనినాడు. అట్టిపానుగులతో, అట్టియమానుకులతో -

యాత్రయందును, జగదీకునందును సంపూర్ణవిశ్వాసముంచినడమవారితో - పాలములందును, పైరులందును, శేలందును నిస్తబ్ధతయందును సలిపిన యాత్రయే యాత్ర! ఇట్టి యాత్రయందే ప్రతియంగుళమును, ప్రత్యంగుళమందలి ప్రత్యణువును బహుళభావ సంభరితమై మనకు చూపట్టును. ఆర్యావర్తమున పెక్కుతూరు లట్టియాత్ర సలిపి ధన్యుడనైతిని. గగనచుంచి మహావిశ్వవిద్యాలయమున, పెద్దపరీక్షలందు నెగ్గి, పెక్కుపదసము లంది ఎంతోజ్ఞానమును పడవెరిసినినే నెన్నడు విశ్వసింపలేదు. నా విశ్వవిద్యాలయము నుండి కదలిపోయి, వికాలభారతభూమియందు పచ్చికపానుపులందు, పండుచేలందు, పర్వతసానువులందు, లోతులోయలందు, మంచుతెరువులందు, పల్లెనాసులందు, రైతుబిడ్డలందు మసలినపుడే నే నించుక విజ్ఞానమును చవిజూచితినిని విశ్వసించుచుందును. నాయీ యాత్రను గుఱించిన కథనము నాంద్రావని కప్పనమొనరించుట తెలుగున యాత్రకు సంబంధించిన గ్రంథములెవ్వయు లేవనియేగాక నిక్కంపు విజ్ఞానము లభించు తెన్నుల నెన్నో లోడిజిజ్ఞాసువులకు చూపజాలుదునని నమ్మి యని విశేషభావమునపాతకమహాశయాల కెఱిగించుచున్నాను. ఆర్యావర్తమునందు వలెనే మహారాష్ట్రమందు గూడ అంగుళమంగుళమున పఠించుచు పయనముసాగింప సుద్దేశించి కొంతదనుక నెగ్గుదల నందితిని. మహారాష్ట్రమందు కొండలు, అడవులును విశేషముగ నుండుటచే, వానియందే విశేషకాలము కాలపడకను కడప నిశ్చయించి సమతలప్రదేశములందు (నిర్దిష్టసమయమందు యాత్రను ముగించుకొఱకై) అక్కఱగువేళలందు బండియందో, బస్సులోనో పయనముసాగించితిని. నాసికాత్రియంబకములనుండి బొంబాయి తిరలిపోయిన పిదప అందుండి పలుపలయు దీర్ఘమైన మహారాష్ట్రయాత్రకు వలసిన సన్నాహములను ముందే ఆయత్తమొనరించుకొంటిని. నాసికనుండి త్రియంబకము

* సంయుక్తరాష్ట్రములందును, అన్యప్రదేశములందును పాలికాపులతో నే గడిపినవేళను గుఱించిన విపులొందింతమును చదువరులు వేఱుగ్రంథమున విలోకింపగలరు.

నకు నడచిపోవలెనని తోలుత నేను నిశ్చయించుకొన నైతిని. నడచిపోవు యాత్రకులం దెంతటో యుండు రని నేనెఱుగనైతిని. నాటినిశ్చింతనీసమయమున నట్టియాత్ర కులెవ్వరును నాకు సన్నిహితులుకాలేదు. పోయి, ఆపాటగాని జేరుకొందమనినను, అట్లనల్లన నది గారి లో లీనమైపోయినది! ఇక నడచి ఆత్మజీ ఎం దరుగు దును? కావున త్రియంబకమువలకు బస్సుమీదనే పోక తప్పదని గ్రహించితిని. “త్రియంబకముపోవు బస్సు కొంచెముప్రాద్దేశిని పిదప బయల్దేరును. అది కదలు చోటు ఇచ్చుటికి ఫగ్లాంగురూరమున్నది. విశ్రమించుటకు మీకందుచోటులభించును. దానిని చూపెదను రండు.” అని తెరువరి పలికను. వానితో కొంతదూ రము సాగిపోతిని. అదూరమున నొకచావడివాసి, “అది బస్సుప్రయాణీకులకై యేర్పడిన విశ్రాంతిగృహము. మీ రండు పరుండవచ్చును” అనిచెప్పి ఆవ్యక్తి తనదారిని తానుపోయెను. వెల్లగ నే నావిశ్రాంతిస్థానముగడ కరిగితిని. అది పశువులసాలవలెనున్నది. కొలది మాత్ర పుస్తంభములపై కప్పనిలిదియున్నది! గోడలులేవు! పలు వురు నాలుగుమూలలందు నిద్రించుచుండిరి. రకరకము లగుజ్జులు వినబడుచున్నవి. వారియం దాసమయమున

ప్రవేశించు టెట్లు? మధ్యభాగమున నేదో పెద్ద బస్తాకానుపించినది. దానిసమీపమున జేరవచ్చు నను కొంటిని. పోయిబస్తాపాంత చరికిలబడితిని. మేను వాల్చుటకు చోటులేదు. వాల్చనలెను నిచ్చగూడ నాకులేదు. ఒకగడియ నేపెట్టోకాలక్షేపముచేయ నిశ్చ యించితిని. హర్షుండియు, నిలిచియు, ఒక్కొక్కయడుగు ముందులకువేసియు నిద్రించుచుచోళ్ళయలుతో * నీవ లోలో ప్రయాణములు సాగించుతరుణములు నాకులభించినవి కాని యాయద్భుతచర్యలం దొక్కటియు నాకు పట్టుబడలేదు. కనులుమాసి నాటి యాత్రోదంతమును తలపోయసాగితిని. దీర్ఘయోచనమునకును నిద్రకును దగ్గటిచుట్టరిక ముండునుకదా! యోచనా మున్నడును, నిద్రామర్శమును బాహ్యప్రపంచమునండి దూరముగ తొలగిపోదురు. నాకు కొంతసేపు యోచనయందు మునిగియుంటిని. నాయంతరంగములందు నెందో యంత ర్ధానమైన మధుర కృష్ణగీతకనశ్యేషించుచు కర్వరీనిస్తంభక యందు నాగగాత్య యెంచేనిచనుచుండినది.

శరీరమును, మానసమును కైదీరిపట్టి యుండు జోడు జోగులట్లు ఆత్మను పట్టియుండునుకదా! వీనిపై హుకుమచలాయించి, వీనిచే నిట్టి కర్ణమొన

* ఇట్టివారిలో నరసింగదాస్ రాతి యనుకృతి యొకడు. ఇతనిది రాజస్థానమందలి, బికనీరురాష్ట్రము లోని ‘దేశికోక’ అనుపల్లె. ఇతడు మంచిభక్తుడు. సరయాసరిస్తీరమున నయోగ్యుల “సర్గద్వార” ఘట్టము నకుసమీపమున యాత్రీకులకై ఒకవిశ్రాంతిగృహమును కట్టించినాడు. ఏబడేండ్లు (పిల్లనిచ్చే పుణ్యాత్ముకు ప్రత్యక్షముకాలేదుకనుక) కఠినబ్రహ్మచర్యదీక్ష సలిపినాడు. తొండయలేని విఘ్నేశ్వరునివలె తయారైనాడు. నాతో నీతడు ఉత్తరహిందూస్థానమున యాత్రసలిపినాడు. ౧౯౨౬ ఏప్రిల్ ౧౩వతేదీన హరిద్వారమున జరిగిన అద్భుతమైన గంగాకుంభమేళ సమయమున నాతో నున్నాడు. నాటిఆపరాధ్వాసమయమున పలువురుసన్న్యాసులు ఆలంకృతగజములెక్కి మహాసంరంధమున బాహ్మవీతీరమున నుత్సవముసలిపిరి. ఎందఁడెంతోభక్తులు సన్న్యాసులు పోవుతెరువున నిలిచి, అచటిదుమ్ము పవిత్రవంతమైనదనియెంచి దానిని తలపైబోసికొనువారు. వీరి లోనరసింగరాజీయొకడు. నాటిదృశ్యమును చూచుటకై గట్టుమీద బహుసంఖ్యాకులతోపాటు నేనుకూర్చుని యుంటిని. నరసింగ బూడిదబుస్సవన్నయొకచ్చి నాప్రజ్ఞుజరికిలపడి నాటియల్లకల్లోలమం దరనిముసములొ గాఢనిద్రపట్టించుకొనినాడు. నాతోకలిసి ఈతడుదీర్ఘ యాత్రసలిపినాడు. కడువడిగ చనవలయునేళలం దీ తడు తప్పక కునికిపాట్లుపడువాడు. ఈతనివిచిత్రోదంతమునచదువరులు నేఱుగ్రంథముల గాంచగలరు. అందు “ధమేనా” యనిపేర్కొనబడునాత డీతడే! తులసీదాసురామాయణమును చదువునపుడు మాటిమాటికితడు తకముకొనుచు కడునింతగ నీతడు మాటలుచ్చరించువాడు. “ధమేనా” పోలునింతకట్టమును తఱచుగ పలుకువాడు గావున, వీనికి “ధమేనా”గాడని నామకరణముచేసితిని.

రించునది కర్మమే. వీనిపట్టునుండి వదలి ఈశ్వర ధానుమును చేరుకొనుట కాత్మ తపించుచుండును. కళ యిట్టిపట్టులనుండి వీనిని విడిపింపజాలునని నావిశ్వాసము. కళ ఈశ్వరమాత! కళామహత్త్వముకతన శారీరకమానసి కనిర్బంధము నిరర్థకమగును. బుసకొట్టుచు నెగయు విహారముకూడ నాగస్యరమువిని, తన క్రార్యమును నేల రాల్చి తన స్థయదిత్తుడైనమహాభక్తునిభంగి ఆత్మహృది నా నందమునునింపుకొని అందీదులాడదా? కళలందుమిన్న యైనది సంగీతమే! అందును మధురభావసంభరితమైన ఈశ్వరనామమగూడిన గీతాలాపనము ద్విగుణీకృత మాధుర్యమునదొలుకాడదా? ఎండుదొన్నిలోని తేనియ కంటె పుష్పాంతరంగమున నుప్పొంగు మరందము మహత్తరమైనదికాదా? దిక్కులేని యిల్లాలివలె నమవసనిశి యం దల్గుడు సుగంధముకంటె శారదచంద్రికలను తోడుజేసికొని కుసుమాద్యానము లందు విహరించు సారభము ఘనతరమైనదికాదా? దివ్యపుష్పకమేక్కి మేఘమార్గమున శ్రీరామునిగూడి పరమ పరితోషమున నయోగ్యకు మరలిన నైదేహివడువున, భక్తిభరమైన గీతావాక్కును ప్రాపానరించుకొని మనుష్యాత్మ దివ్య బృందావనమును చేరుకొనును. నాటి కృష్ణసంప్రదము విహంగపతి వీపెక్కి అదృశ్యుడైన విష్ణువువలె సమీర స్కంధము నధిష్ఠించి యెందో యరిగెను! ఆరిగినేమి? శ్రీకృష్ణుని చంట బాలెండు రాధలీల మనుష్యహృద యము మహిమోషేత వస్తువులను, శక్తులను ఆనుసరించు చుండును. కావున నొకప్పుడు మనుష్యదృష్టియందు తవుల్కొనిన దృశ్యములును, మనుష్య కర్ణపుటముల జిక్కిన స్వానుకృత్యములును, చెప్పునేల, మనుష్యానుభవ మున జొరబడిన వివిధాంశములును, ఉచ్చులందు బడిన పిట్టిబిడ్డలవలె మనుష్యస్మృతినుండి చులకనగ విడివడ జాలవు. ఇట్టి యనుభవముల కతన మానవస్మృతి అమృత నూలియట్లు మధురభావపూరితమై యుండును. కావుననే కాబోలు మానులును, కవులును స్మృతిమహత్త్వ మున కంజరిఘటించురు! కావుననే కాబోలు వర్డ్స్ వర్త్ మున్నగు ప్రతీచికవులును స్మృతినుండి కైకొనిన

తీపితలపులను వెలుపలికి తోడి తోడి వానిని రంగారు పద్యపంక్తులందు నింపిరి.

మనుష్యస్మృతి హిందూమతముందు విశేష ప్రాముఖ్యము నందినది. జన్మ జన్మలందలి వివిధానుభవ ములు మానవహృదియందు గూడియుండునని గవా హైందవ తత్వశాస్త్రము తెలుపుచున్నది! నేటికాంతి దేవి దృష్టాంత మిందులకు ప్రత్యక్ష దృష్టాంతము. స్మృతిగర్భమందలి యనుభవములు మణిపేటికలోని రంగారు బంగారు నాణెములు పోలునవి. బైబిలులో కేర్వొనబడిన నాణెములు ("Talents")—మిల్క్ కవిచంద్రుడు డుల్లేఖించిన నాణెములు ఆత్మవృద్ధినిగదా నిర్దేశింపబడినవి. స్మృతిపేటికయందలి నాణెములును ఇట్టివే! కావుననే మన ఋషికవులును, కవి ఋషులును కనులు మూసికొని స్మృతిమంజూషములను దెలిచి అందలి నాణెములకతన నెంతేవరమార్గమును చేబట్టిరి.

రేపల్లె గొల్లపాడిన తియ్యనిపాట మేఘమాలిక లం దూగాడు దివ్యజ్యోతికవలె నా స్మృతిమం దింకను దోగాడుచుండెను. శారీరకమైన నాటి పరిశ్రమనుండి, మానసికమైన నాటి పరితాపమునుండి విడివడి నా యాత్మ గోపాలుని పాటవెంట జనినది.

ప్రశాంత సరిలముపై హతాశుగ దొరలిన బండ రాయవలె ఆనందిమగ్నమైయున్న నా హృదయమున నపుడు మహాప్రళయధ్వని గుభాలుమనినది! పదుగురూ కెవ్వమనిరి! నే నులికిపడి లేచితిని! అంతవఱకు నా ప్రక్కను పడియున్న పెద్దబస్తారేచి గణాచారివలె చిందులు త్రొక్కిసాగినది! అదేటిచిత్రమో నాకు బోధపడలేదు. నేనత్తటివిడిసినది "దయ్యముల కొంప కాదుకదా?" అని తలపోసితిని. బస్తాలోనుండియే ప్రళయధ్వని వినబడుచున్నది! తక్కుంగలవారు గగ్గోలుపడిరి! కొందఱు స్మృతి నెఱుగక పిచ్చివారివలె నణువనాగిరి! కొంతనేపటికి మహాకాసు యోధుక కప్పకొనినగోనెను త్రిందపాటవేసి "చోర! చోర!!" అనియణచి నాపైదుముక గమకించినది. ఆపుడపుడే తెల్లవారుచున్నది. వెలుగురులో అందఱూ నన్ను తేటి

చూచిరి. “ఇది ఘోరమైన అత్యాచార”మని నే నూహించితిని. మదరాసు రాజధానియందుతక్కు ఇట్టి మూర్ఖుల నెండటితో భారతసీమయందు గాంచితిని. మెత్తగనూరకొనుట అవివేకమని గ్రహించి, లేచినిలిచి “మీ వలెనే నేనును ఇచ్చట విశ్రమించుటకై వచ్చి నాను. ఈముసలిరాకాసి ఇట్టేల యల్లరిచేయుచున్నదో యెఱుగను. చోటు తక్కువయగుదు, బస్తాయనితలచి సమీపమున గూర్చుంటిని. ఏదేని పీడకలగని ముసలిది అల్లరిచేసిన, తుమింతును. ‘చోర్! చోర్!’ ముందు ల కుఱికినయెడల దీని ముక్కుచెవులు కోయింతును” అని తీవ్రస్వరమున బలికితిని. అచ్చటచేరిన మూక (వీరిలో చదువుసంధ్య లెఱిగినవా డొక్కఁడునులేడు) సంగతిగ్రహించి ఆయవ్వను కసరికొట్టిరి. అప్పటి కాల్యకృత్యములు నెఱపుటకై నాకు తోడుపడిరి.

బస్సుకై తడసితిని. త్రియంబకము పోయి, అచటి గోదావరియందు స్నానముచేయ నిశ్చయించితిని. కావున నాసికలో నాటియుదయము టిగాని, టిఫిన్ గాని పుచ్చుకొననైతిని. బస్సువేరుకొనెను బల్లపై నేగూర్చుని యున్నపుడు ఒక్కని వెంబడియొకఁడు, పండాబడుధాయిలు నాయెద్దకువచ్చిరి. ‘నాసికలోని యాత్రముగించుకొని, పిదప త్రియంబకము పోవలెను. ఇట్లని శాస్త్రముచెపుతోంది’ అని వారు తమతమ కార్డులను నాకు సమర్పించిరి. “సరే వింటిని ఇకదయ చేయును” అని వారినిసాగనంపితిని. ఎనిమిది గంటలైన పిదప ఊల్ బస్సువచ్చినది. పోయి దానిలో కూర్చుంటిని. పావుగంట నేపటిలో పెద్దంజలువేయుచు గజా సురుడు వచ్చిపడినాడు. నాసికవైవనునుండి ఆత డెట్లు వచ్చినాడో యెఱుగను. తెల్లవారుటకు ప్లేవను లోనే సుఖనిద్రజెంది, ఉదయమునలేచి యగ్నేచ్ఛగ నడచివచ్చినాడని గ్రహించితిని. ఈతని పంథనవలం బించియుండినచో నాటిదిక్కులు నన్నుమార్కొని యుండునవికావు క్షణిక ఆచిక్కులులేకున్న నాయీ కథనము ఎందుకొనెను? నుండేదని పాఠకులకు మనవిచేయుచుంటిని. గజాసురుడు వచ్చి చివారున బస్సులో ప్రవేశించినాడు. ౫౦

పగటివేళ గజాసురుడు మఱింత స్ఫుటముగా కనుపించినాడు. అతడు పశ్చిమోత్తర రాష్ట్రమందుండు వాడని గ్రహించితిని. తక్షణికు పోవునపుడు ఒకప్పు డారాష్ట్రమున పరిభ్రమణ మొనరించితిని. నోషేరాకు కదలిపోవుటకునున్న కేంబెల్ పూర్ లో ఒకవకీలు యింట బసచేసితిని. ఈతనికి మదరాసీలయెడల నెంతేని ప్రీతికలదు. “The brains of Madrassi Brahmins are the best brains in the world” అని యీతడు పలుమాఱు పలుకుచుండువాడు. దాక్షిణాత్యులు మేధావులని హిందూస్థానీయు లను, వంగీయులును పరస్పరప్రసంగములం దను కొనుచుండురు. వణుఖుం చెట్టి ప్రభృతు లీవిషయము నెఱుంగుదురు. పశ్చిమోత్తర రాష్ట్రమందు పిల్లకొండ లబోలువారును, మట్టచెట్టులట్లుండువారును ఎందఱో కలరు. శరీరమునకు సరిపడు మెదడు వీరికిలేదు; కాని వీరు చిక్కనిహృదయములు గలవారు. ధైర్యసాహసము లందు వీరు జగతియం దజేయులు. కేంబెల్ పూర్ లో నా కారిగ్గమొసగిన లాయరు ఏనుగవలె నుండువాడు. గజా సురు దాతనియన్నయని భ్రమసితిని.

గజాసురుడు పెద్దకోటు తొడుగుకొనినాడు. ఉన్నతిమైన ఉన్నీవమును ధరించినాడు. బస్సులో సగముచోటు నాక్రమించినాడు అందఱికిన్నులు వాని మీదబడినవి! వానిని పలుకరింపదలచితిని. ఇంతలో అతడే “బాబూసాహ్! ఆహ్ కహ రహి నేనాతే?” (“అయ్యా! తామెందుండువారు”) అని నన్నుప్రశ్నించినాడు. “మద్రాస్” అని చెప్పితిని. నేగూడ అతని నట్లే ప్రశ్నించితిని. “మాది నోషేరా, నేనుబనియాను, గడియారముల వర్తకముచేయుచుండును. పనిమీద బొం బాయివచ్చినాను. నాసికాత్రియంబకములను చూచి పోవలెనని వచ్చితిని. మీరుకూడ ఇప్పుడు త్రియంబక మునకే పోదురనుకొందును.” అని అత డనినాడు. “అవును, నావలె మీరును యాత్రీకులని యెఱిగి అనం దించితిని” అని యుత్తరమొసగితిని. “నాకుకూడ చాల సంతోషముగానున్నది. మద్రాసునుగుఱించి విశేషము గావినియుంటిని. మనజేకముం దది దొడ్డతావని వింటిని,

21-10-86

మీరు త్రియంబకములో నెన్నార్తుందురు?" అని గవర్నరు అడిగినాడు. "ఆ ప్రదేశమును పూర్తిగపఠించి, నాసికవచ్చి యిందుండి బొంబాయిపోదును. పదపడి అందుండి మిగిలిన మహారాష్ట్ర యాత్రసాగింతును." అని బదులుచెప్పిరి.

ఉత్తరయాత్రయందు జగదీశుడు నాకొక పాటి పిచికిని ప్రసాదించినాడు. మహారాష్ట్ర యాత్రయందు దాతడు గజాసురుని నా కప్పనమొనరించెనని ఆనందించిరి. ఇరువురము మామూ ప్రత్యేకరాష్ట్రములను గుఱించి ముచ్చటించుకొనసాగితిమి. ఇంతలో బస్సుబయల్దేరినది. మెయిల్ బస్సుకావున చాలనే పురుషులకొందఱిని సూత్రమే యెక్కించుకొని అది కదలినది.

మాకెదురుగ నెవరో యొకవ్యక్తికూర్చుని రెండు కన్నులూ మూతై నిలిపినాడు. కడుక్రద్ధగ మాప్రసంగమును వినుచున్నాడు. మనిషిరూపము వింతగ మాపట్టి నందున నే నాతనిలక్షణములను పరికింపదొడగితిని. ఆతని యంగప్రత్యంగములు కలకలుదేలియుండెను. బ్రహ్మచేవుడు Triangles ను మనుష్యకారముగ మాటగట్టి పుడమిమీదికి పుత్తెంచెనని యూహించితిని. కందగడ్డవలె నెట్టిచెట్టిగానున్నాడు. ముఖవైఖరినిబట్టి "నిస్సంశయముగ నీతడు రక్తమాంసములతోనొప్పవైమానురాజుని గ్రహింపగలిగితిని. "బాబూసాబ్! ఆబ్ కహానే ఆయోధ్ధే?" అని నన్నడిగినాడు. "వీడు పండాగ్రహ" మని యూహించుకొని నేను ప్రతివచన మియలేదు. గజాసురునికూడ అతడట్లే ప్రశ్నించివాడు. "నామేరా" అని అతడు బదులుచెప్పినాడు. "త్రియంబకములో మీ కన్ని సదుపాయములు సమకూర్చి చక్కగ మీచే యాత్ర జరిపిస్తాను" అని అతడు తన కార్డును గజాసురునికిచ్చినాడు. దాని నతడు నాచేతబెట్టివాడు. "ఉద్ధవనానా దీక్షిత్, త్రియంబక్, నాసికజిల్లా" అను హిందీఅక్షరములు దానిపై తోచినవి.

నాసికయందుగాని; త్రియంబకమందుగాని ఏ పండావాని గృహయందును విడియుటకు నాష్ట్రము లేదు. పండాలు "జులమ్" యెట్టిదో నా బొంబాయి

యనుభవములను పూర్వగ్రుచ్చినట్లేటిగించి, కాకులనట్లు వారిని దూరముగా తఱిమివేయుమని వారు నాకుసలవో చెప్పిరి. బొంబాయిలో, దాదర్ లోగల భవానీశంకర్ రోడ్డులోని "రాధానివాస్"లోవసించు ముకుందరావు మొరాబా అను మహారాష్ట్రమిత్రుడు త్రియంబక మంగు రతక్షగల్గిలోవసించు త్రియంబకవినాయక్ వాడెల్ కార్ అను తననెచ్చెలియింప విడియుమని నాకు సలహాయుపగి నారాకనుగుఱించి ముందే వానికిజాబు వ్రాసెను. అట్లే బొంబాయిలో, థానాయందు, బోంబేరోడ్డులోవసించు ఎస్. సి. బ్రహ్మఅను నింకొక మహారాష్ట్రమిత్రుడు నాసికలో, పంచవటికడ, గంగా మందిరప్రాంతమునవసించు తనమిత్రుడు ఎస్. ఎస్. సత్ పత్తి బి.సి. బి.టి గారింటనుండుమని నాతోచెప్పి తాను కూడ వానికి ముందే నాయాగమనమునుగుఱించి ఉత్తరమువ్రాసినాడు. పండాలు మొగములు చూడకను మిత్రులతోద్బాటున నీరెండుయాత్రలను విధ్యుక్తముగ నిర్వర్తించుకొనవలెనని నిశ్చయించితిని కాని, యానిశ్చితాభిప్రాయమునకు ధక్కాతగులునేమాయని యిపుడు తొట్టుపడసాగితిని. నాతోనిపుడు గజాసురుడున్నాడు! ఒకమాదిరి మానవుడయిన నంతగా యోచింపవలసినపని లేదు. ఈతని కతిథిసత్కారముచేయవలెనన్న, దేవాసురులు మానవులకుతోడుపడి, నడుముగట్టి వంటకూ, వడ్డినకూ పూనుకొనవలెను. రథమువంటి ముజునీమాచి క్రొత్తనెచ్చెలులు మూర్ఖిల్లుదురనుట తిథ్యము. పుణ్యము నకుబోయినవారికి పాపమెదురగునేమో! గజాసురునిపరిత్యజించి నాదారినినేనుపోవుట నాశిష్టములేదు. అతని చంకనిడికొనవలసివచ్చుచో మిత్రులనుగాక తదితరులనే పట్టుకొని రెండుయాత్రలూఅయినవనిపించుకొనవలెను. అయినను పండాలుదెస నాబుద్ధిపాటినదికాదు.

మన మీపండాను చేరబట్టుట మంచిదేమో యోచించండి. క్రొత్తచోటుకనుక ఇటువంటిబ్రాహ్మణుని పరిచర్య మనకునుకర్తవ్యమని గజాసురుడు నాతోపలికినాడు. అతనియద్దేశమును పుట్టుకనుట అతఱికూడదయ్యి, పండాబ్రాహ్మణుడు ఉన్నట్లుగానే ప్రక

ర్రించునెడల నిమిషములో గజాకురుడు వానినిగట్టు కానుస్వాహాచేసితిమననియు నూహించి “బిడిని పిడికిటబట్టండి” అని నా మిత్రునితో చెప్పితిని.

రమరమి పరునొకండుగంటలగునప్పటికి మాబస్సు త్రియంబకమునుచేరుకొన్నది.

ఏసర్దిలాను దాక్షిణాత్యమండేగాక ఉత్తర హిందూస్థానమునగూడ కడుంగడు పవిత్రవంతమైనదని యెన్నబడుచుండెనో, ఏమహాపగపూతనామము విని నంతన భక్తులహృదయము లావేశపూరితము లగు చుండునో, ఏసరిస్తీరమున శ్రీరాముడు సతీసోదర సహితుడై వసింది పడునాలుగేండ్లు ప్రకృతికోభకు కనులప్పు గిందినాడో, ఏఋషిమతల్లి నాశ్రయించి గౌతమప్రభృతులు ప్రపూష్టాంతరంగులై తపోధనులై వరలితో, ఏకల్లోనికతన బహుళకేదారములు బంగారు పైదెలీరి అసంఖ్యాకలంకదరములను, హృదయములను, నయనములను తమపునున్నవో, ఏయేటిపాంత పోతన రామదర్శనమంది మహాగ్రంథరచనకుగడంగెనో, ఏవెల్లు వనీరు శ్రావిత్రావి పల్లవుగ తెలుగుతనయులు అనన్య సామాన్యకవితాశక్తివండి ఆంధ్రభారతి కమూల్యభూషణుననుర్పించికో, ఏతైవలినిచుట్టు పెక్కుపురాణములును, చరిత్రలును పుట్టుకలంది శతాబ్దాలందును, సహస్రాబ్దాలందును దాని యద్భుతమహిమను కీర్తించుచున్నవో, ఏనీర రిజిలో నిలింపులుకూడ జలక్రిడలాప నింగినుండి యవతరించికో, ఏఘనీకూలమున జనింది ఏనదీనీచికలం దీరులాడి ఏవాహినీకూలస్థవాలుస్తాపములం గాట్టలాడితినో, అస్వర్గదాయిని (గో=స్వర్గము, దా=ఇచ్చునది)గనిన త్రియంబకమహాశేత్రమున గాలిడి నంతన నాహృదయము బహుళభావ సంభరితమైవది; నాయాత్మ ఇందిరితనరాని యానందమున నృత్య మొనరించినది.

బస్సు ఆగినంతనే మాపై పండాడీగలువ్రాలినవి. తమ ప్రశ్నపరంపరలతో పీడింపసాగినవి. ప్రతివచన మేమియు నీయవలదని గజాకురుని హెచ్చరించి, చరచర నడవదొడగితిని. లావువాడు, నలుపుదాళుగలవాడు, ఘుగులనాటముగ పాగాచుట్టినవాడు, కళావరురాజనదగు

వ్యక్తియొకడు మమ్ములను తఱుముకొనివచ్చెను. వానిని వదలింపుకొనవలెనని మేమంత యర్హించినను నెగ్గలేక పోతిమి. ఈతనిధాటి నామీదనే పడినది. “అయ్యా! మీది రాజమండ్రయా? మీమాకాము ఇన్నీసుపేటలా నా?” అని తొలుత నన్నుతడు ప్రశ్నించినాడు. మహారాష్ట్రులకు రాజమండ్రిపేరు పరిచితమైనదని యెఱుగుదును. కాని ఆవ్యక్తికి ఇన్నీసుపేట యెట్లు పరిచితమైనదో గ్రహింపజాలక అబ్బురపడితిని. ఏయత్తరమొసగక ముందంజ నేయుచునేయుంటిని. “రాజమండ్రినారంతా నాకడను వత్తురు నేనేమీచేదక్కగ యాత్రసాగింతును. నాతోరండు “అనుచు గజముపాడవుగల ఒక పుస్తకమును తెఱచి పల్లవరపేళ్లను ఏకరువుపెట్టెనాగినాడు. ద్రుతిగతిని మేము నడచుచునేయుంటిమి; మమ్ము తఱుముకొనియేవచ్చును తన చిట్టానుండి అతడు యాత్రీకులనామములను గ్రుక్కత్రిప్పకొనకుండ వదువుచునేయున్నాడు. ఎత్తైననుమృత్యులను—ముక్తిముగ నన్ను—ఈ దుప్పకొని బోవలెనని అతడు నిశ్చయించుకొన్నాడు! కళావరు రాజు చదివినషేర్లలో రెండు నాకు పరిచితమైనవి. తొలుతిటిది శ్రీపాదకామేశ్వరరావుగారిది. వీరు రాజమండ్రివాసులనియు, ఆంధ్రులకు పరిచితులైన గ్రంథకర్తలనియు, వావలె నొకప్పుడు ద్విజకవివాసికముల నాంధ్రీకరించిననియు నెఱుగుదును. నేనెఱిగిన రెండవ పేరు మేడేపల్లి శ్రీరాములది. ఇతడు నాబాల్యమిత్రుడు. నాల్గవతరగతిమొదలు కొన్నేండ్లవఱకు రాజమండ్రిలో వీరేశలింగం హైస్కూలులో నాసహాధ్యాయుడై యుండెను. కాలేజీవదువు పాఠిబోక Technicals పిడికిటబట్టి, బొంబాయిపోయి సోదరుడు అనంతము తోనుగలిసి ఒక పెద్ద ఘర్మలో ప్రవేశించి విశేషధనమార్జించుచు తనయింట రాజన్యుడైయున్నాడు. కామేశ్వర రావుగారి పట్లను, శ్రీరాములుపట్లను ఈ బ్రాహ్మడు ఎట్లు ప్రవర్తించెనో నే నెఱుగను. పండావాడు వారి పేరు బుచ్చరించువఱకు వాడు త్రియంబకము పోయి రనియైన నెఱుగను. కాని, కళావరురాజు వర్తనము ఛాకు దుస్సుహ మైపోయినది. వాని జబర్దస్తిచెఖిరి

నామనకును మిక్కుటముగ బాధింప వొడగినది. పండాలులని యనుభవము లెట్టివో నూచనగా చదువరుల కీవఱులో తెలిపియుంటిని. ఈశుష్టగ్రహముమీదికి గజాసురు నుసికొలిపి వానిపీచమడంచి తక్కుంగల పండాలుకు కొంత బుద్ధిగఱప దలచితిని. కాని దోర్జన్య భావమునకు మనసున జోటియరాదనియు, అది యాత్రికుని హృదయమున పొడనూపరాదనియు వెంటనే గ్రహించి “ఏమాయీ చాండసుడా! నీవు చచ్చిపోవనను నేను నీవెంట వచ్చువాడనుకాను. నీవు, నీబాలితా కట్టా ఇక వెనుకకుమరలిన సంతసించును.” అనిపలికితిని. “రానిండు, అటువనిండు, రండు” అని గజాసురుడు డైమాన్ రాజువెంట జరచుర నడచుచునే యుండెను. కొంతనేపటిలో డైమాన్ రాజు యిల్లు చేరుకొన్నాము. తఱుము కొనివచ్చిన పండావాడు తనపట్టు గ్గనంగున మండిపడి, పండు పటపట లాడించుచు వాడిమాటలు విన్నచు డైమాన్ రాజును మార్కొనినాడు! డైమాన్ రాజు అగ్ని బరాటమైపోయినాడు! “నా యాత్రికులను—నాసికలోనే నేను సంపాదించు కొనిన యాత్రికులను కఱచుకొనిపోవుటకు నీకెన్ని వేల గుండెలున్నవిరా? ఇకపో; లేకున్న నీకు తగినట్లు బుద్ధి చెప్పెద”నని అతడు రంకలు వేసినాడు. అసలే కంద గడ్డవంటి నునిపి! ఇప్పుడు మఱింత కందిపోయినాడు! కన్నులనుండి నివ్వలు చెరిగిపోయిపోగినాడు! పండు కోరికిని, కొండముచ్చుకును పోరు పోసగినది! “భేష! మంచి తమాషా!” అని మురిసిపోతిని. ఈ దుండగులను నిర్జించుట అస్సదాదుల పనికాదు కావున, వారొకరి నొకరు పచ్చడి చేసికొనవలెననియే విధాత ఉద్దేశించి యుండునని గ్రహించి బ్రహ్మదేవునకు బహుళములైన ధన్యవాదములొసగితిని. శోరమాపులూ, కారుకూతలూ, పండ్ల పటపటలూ, దడబడలూ నెలరేగినవి! కురుక్షేత్ర యుద్ధమందలి మహావీరుల ద్వంద్వ యుద్ధములు డైమాన్ రాజు కళావరురాజుల పోరుమందు చచ్చు పెద్దమ్మలని చెప్పవచ్చును! సహజముగ విక్రమకాలులేమా ఒకరి కొకరు తీసేపారేదు. పండ్లూ, గోళ్లూ ఒహటోరకంగా పయోగింపబడుతూ ఉన్నవి! ఇరువుర ఒడగ్లూ గీరు

కొనిపోయినవి! ఈ మహావీరులపై దివినుండి దేవత లింకను పువ్వువర్ష మేలకురికింపకుండిరో నాకు బోధపడ లేదు. నింగినుండి కరతాళధ్వనులైనను వినవచ్చినవి కావు. కలియుగములో నిలింపులుమాడ కలి నాత్ములైనవని మిగులవగచితిని. ఇరువురూ వగర్బుచూ కుమ్ములాడు చుండిరి. అపుడు లోపలినుండి డైమాన్ మదాం తాటకి వలె అటుచుచు చీపురుపుచ్చుకొని రంగస్థలమున ప్రవేశించినది! గిరజాలులేని డైమాన్ జాకీ (మదాంరాజులపుత్ర రత్నము!) ఎదుటివీరునిపై బెడ్డలురువ్వసాగినాడు. గజాసురు డిక్ వోద్వ్యమహాచుచునిలుకంబడలేదు. ఇద్వరు మోగులనడుమ బ్రవేశించి, బలమకొలది కళావరురాజును త్రోసినాడు. ఆత్రోపుతో వాడు గిరగిర దిరిగి తిరిగి, గుభాలున నాసిక స్త్రోమముపైపడినాడు! పదంపడి డైమాన్ రాజు రాజగిరినిో పెద్దంజలు వేయుచు అంతః పురమున ప్రవేశించినాడు.

బెడ్డలు రుద్విరుద్వి, కుఱువాడు గుమ్ముముందు చతికిలపడినాడు. అచ్చముగ వాడు డైమాన్ రాజు యొక్క Small edition వలె నున్నాడు. పాపము కరువులువేసినవికాబోలు, వానితలకాయ అనాసకాయకు అన్నగారివలెనున్నది! తలవెనుక చింతకాయను బురుడించు ముడికలదు! చేరంతగల వానినోసలున రూకంత గందపునుక్కు ఉన్నది. దానిపై అగ్నికణముబోలు బొట్టు అలరారుచున్నది. మిగుల తెల్లనైన వానియజ్ఞోపవీతము పోయి చీలమండను ముద్దిడుకొనుచున్నది. వాడి వయసు రమారమిపన్నెండేండ్లుండును. కందిన శరీరముతో వాడు మిరపపండువలెనున్నాడు. పద్మాసనమువేసికొని మూతి మెలివేయుచు, అత డైవో పనసముక్కలుచూచుచున్నాడు. మే మారని తేటి చూచుచున్నను, మమ్మ పరికింపక అతడు తన ధోరణిలోనే పడియున్నాడు. డైమాన్ రాజు జపుడు పిడుగువలె నీలబడి“ఈ బాబుడిల నింకా పైకి తీసుకొనిపోలేదేమిరా కుంకా?” అని కాంపిలుగా ఒక చిన్ని మొట్టికాయ వాని ముడిపై సమర్పించి, కంటింట బ్రవేశించినాడు. “కయ!” అని వాడొక్క అజపు అజచి ముందుకు ఒక్క దూకు దూకి మామ్రాల నిలిచి, “అయ్యలూ! రండి! పైకి

రండి! దబ్బున! లేకపోలే పితాశ చూసంచేస్తారు" అన్నాడు. మేము వానివెంటబడితిమి.

దైమాక రాజు మేడ మిగుల విచిత్రమైనది. ప్రపంచమందరి రాజభవనములన్నియు నొకయొక్క, అదొకయొక్క! రాళ్ల దరిగాని, యిటుకలదరిగాని పోక సాధనిర్యాణమున దైమాక రాజీరాజులు అద్భుతమైన స్వతంత్రభావమును వ్యక్తపరిచిరి! తమ మహిమను పెద్దల్లో నీర్మించి దానిపై ఒహిహోరకమైన పేషను దట్టముగా పూసిరి! దొడ్డదైన ఈ పదార్థముయొక్క కోటింగ్ దైమాకమదాం స్వయంగా, అతిశ్రద్ధగా తలుచుగా చేయుచుండునని మేడవాలకము చెప్పక చెప్పచున్నది. గృహభవనాని భర్తమాయని హర్మ్యమాహాత్మ్యము నిమగ్నములో మాకు స్పష్టమైనది. పవిత్రమైన గోమయమున నుత్పన్నమైన నాసన పవిత్రతరమైనది కావున దానినుండి కాలికొలది పరుగెక్కుట సహజ నాకుశలంబకు తగదని గ్రహించి "ఇక లోపల ప్రవేశించి తమ రంకు" అని మహోన్నతశరీరుడైన నామిత్రవరేణ్యునితో తెలిపిరి. కాని మేడమాస్తే పట్టవలె నున్నది! గజాసురుడో, పడమటికనుమలకు పెద్దన్నయ్యోదా! "దానిలో నీతడు ప్రవేశించినయెడల దాని తిగ యేమగునో దైమా!" యని అడలిరిని. మిరపపండుగాడు "అయియే! బాబూ సాబ్!" ("రంకు! బాబుగారా!") అని తొందరపెట్టచునే ఉన్నాడు. ప్రాణాలను గుప్పిల్లో పెట్టుకొని అడుగువేయుచు ముంగు గజాసురుని దారితీయనిచ్చిరి. అడుగువేసినకొలది వైనదెలిపిన సమీరుని పవరు మోచి నది. సంయములకు ప్రాణాయామము అర్థింతానళ్ళ కమైనది! అప్పట్లో మేము జోడుజోగులవలె తయారైతిమికదా! ఊపిరి బిగబట్టుట మా కవుడు తప్పనిసరియైనది! జగదీశుడు దయామయుడు కావున అప్పట్టున మమ్ముల నట్లు ప్రాణాయామమునందు ప్రవేశపెట్టినాడు! కంపులో పుట్టి పెరిగిన బిడ్డగావున మిరపపండుగాడు నిమగ్నములో మేడమీదికి తుట్టుమన్నాడు. గజాసురుడు మెల్ల మెల్లగా మెట్లపై అడుగులువేయుచుండెను! నేనా తనివెంట నడుగులువేయుచుంటిని. పిడుగువలె వైకవ్య ఏ మహారమున తలపై జారిపడునోయనియు, నే నీ మహాభవనమునుండి దైర్యముగా ఎక్కువైన వైకుంఠము నకు టపాకట్టినయెడల నింటియొద్ద కారడపని యేమగునోయనియు, ఎన్నో యాత్రలచేసి, భయంకరప్రదేశముల నుండి పలుమాటు భద్రముగా బయటబడి తుదకీ బ్రాహ్మణునియింట నాశీశనచరిత్ర కీర్తిలున గద్యచెప్పవలసియుండుట దైవేచ్ఛయేమోయనియు, "చావునకన్న మాలులో ఉండువు. ఈ మహాక్షేత్రమున నది లభించు మహాభాగ్యమే" యనియు, నడుముగట్టిన యోధుడవై అత్రణి అట్లు అనువులను గోల్పోయినను చిరకీర్తిని పొందజాలుదుననియు, కాని గోదావరితల్లి చిల్లరితల్లి కావున తన యనుండుబిడ్డపై కనికరించి, ఆతనిని ఆపదనుండి కాపాడవచ్చుననియు పరిపరివిధముల తలపోయ చొడగిరి. అనుకొనినయట్లు గోదావరితల్లి మాపాలిటనున్నది. కొంతసేపటికి మేము సురక్షితముగా వైన జేతుకొంటిమి. చీకటి మూడుమూటలై అక్కడ జేరినట్లు తోడనే మా కిందు మావుర వింతస్వరూపములు ప్రత్యక్షమైనవి! అంత గజాసురు డంతటివాడే ఉలికిపడినాడు! "ఈ మువ్వరును దివినుండి ఈ సాధాగ్రమున విడిసిన యతులలో, కిన్నరులలో, గంధర్వులలో యొయుండు" రని నే నూహించితిని.

గ్రేటా గార్బో

‘కళావివోది’

“అదే మొదటిసారి ‘గ్రేటా’ని నేచూడ్డం. అవేళ ‘గ్రేటా’ పడమాడోపుట్టినరోజున, వాళ్ళన్నత క్కిన నేపేగితులతోపాటు నన్ను అచ్చానించాడు. నేను అలఘంగా పెళ్ళిం తటస్థించింది. ‘గ్రేటా’ వాళ్ళ చదువుకు నేగదిలో కూర్చుని చదువుకుంటోంది. వాళ్ళన్న అన్నాడు: “ప్రాద్దుటినుంచీ ‘గ్రేటా’ ఆగది విడిచిరా లేదు. బైట మిత్రులంతా ఆమెకోసం కూర్చున్నారు. నేను నాలుగుసార్లు పెళ్ళి పిలిచాను. చదువుకుంటోన్నప్పుడు ఆమెనికదిపితే కొట్టవచ్చేటంత కోపం తెచ్చుకుంటుంది...అయినా నువ్వోమాటు పలకరించిచూడు.”

బెజుకుపడుతూ లోపలికి వెళ్లగా అడుగులేసుకుంటూ వెళ్లాను. తడకదీక్షతో ‘ఫేయిరీటేల్సు’ (Fairy Tales) చదువుతోంది. బంగారం లామెటినే ఆమెజుట్టూ, పాలచిదికే ఆమెపాలబగ్గటూ, నీలల్లాంటి ఆమెకండ్లూ, కెంపులా మెటిగిపోయే ఆమెపెదిమలూ, తూచినట్లున్న ఆమె అవయవ సాఫ్లవమూ చూసి ముగ్ధుణ్ణియినా. నేనేమిటి, నాయీడులోవుండే యువకులెవ్వరేనాసరే ఆ సమయంలో ఆమెని చూసినా ముగ్ధులేఅవుతారు.

నెళ్ళి ఆమెయిదురుగా నిలబడ్డాను. ఓసారి కనుబొమ్మలెత్తి నావంకచూసింది. ఆహా! ఏమి సౌందర్యం?...

మళ్ళీ తనచదువులోపడింది. ధైర్యం చేసి “మీకోసం మీమిత్రులంతా బైటకూర్చున్నారు” అని చెప్పా. చప్పన పుస్తకం మూసేసి “ఫేయిరీటేల్సులో కథలన్నీ నిజంగా జరిగినవేంటారా” అంది. ఎంతఅమాయకంగా అడిగింది! నాకు నవ్వువచ్చింది.

“అలాంటికథలు నిజంగా జరిగినవేఅయితే యిప్పుడుమాత్రం ఎందుకుజరుగుతుండవు. అన్నీ అబద్ధం.” నేనూ తెలివితక్కువగానే జవాబుచెప్పాను.

ఆనాడుమొదలు రోజూ ‘గ్రేటా’ని చూడటం కోసం వాళ్ళింటి కళ్ళేవాణ్ణి. అదివారం శలవుననే యిద్దరమూ సమీపంలో వున్న పెద్దపెద్దతోపుల్లోనూ, చిన్నచిన్నగుట్టలెక్కి గడిపేవాళ్ళం. అతోపుల్లో మేము పికారుచేస్తూంటే ‘నైటింగేలు’ పిట్టలా ‘గ్రేటా’ గొంతెత్తిపాడేది. తన్మయ్యణ్ణియ్యేవాణ్ణి.

రెండుమాసాలు యిలాగడిచేక ‘గ్రేటా’కి టైఫాయిడ్ జ్వరం వచ్చింది. నెలాపదిహేనురోజులు మంచంపట్టి చిక్కి శల్యమైంది. ఆరోజుల్లో నేను అనుభవించిన ఆవేదన...ఏం చెప్పను!

‘గ్రేటా’కి బాగా నెమ్మదించేసరికి రెండునెల్లు పూరాగా పట్టింది. నవనవలాడే ఆమెశరీరం కుప్పింది శల్యమైంది. పాలబగ్గం, ఎముకలు బైటపడ్డాయి. నీరసంతో బాధపడేది. కాని కన్నులలో సౌందర్యమూ, లేజన్నూ ఏమాత్రం తగ్గలేదు. వైగా యిసుమించాయి. ఏదేనా సమయంవచ్చినప్పుడు ఎండిపోతోన్న పెదిమలు నారికతో తడుపుకుంటూ, కనుబొమ్మలెత్తి నీరసంతో ‘గ్రేటా’ నవ్వుతోంటే అంతనీరసంలోనూ ఆమెని అట్టే కావలిండుకోవాలని బుద్ధిపుట్టేది.

మాయెంట్లో నేను ‘గ్రేటా’ని వివాహంచేసుకోబోతున్నా నని తెలిసింది. మాఅమ్మ సణుకుకుంది. మాచెల్లెల్నిద్దరూ హేళనగా నవ్వారు. ‘ఆరోగిస్థితిల్లని చేసుకుని ఏంసఖపడతా వన్నయ్యా?’ అంది పెద్దది. ‘అసలు ‘గ్రేటా’ ఏం బాగుంటుందేం? పారిపోయినవొళ్ళలా అదీమ’ అని రెండోదంది. మానాన్న లేకపోవటం, మాయెంటికి పెద్దని నేనే అవటంవల్ల వావివాహం జరగడానికి వేరేఅటంకం లేదు. అప్పుడు ‘గ్రేటా’ గూడా తండ్రి లేనిదే.

మావివాహం సక్ష్మయ్యింది. చర్చిగుంటలమ్రాతలతోను, చివవగారి మంత్రాలతోనూ పెండ్లయింది.

‘హనీమూన్’ (Honeymoon)! వెళ్ళాలంటే డబ్బు కావాలి. అప్పుట్లో మాయిద్దరిదగ్గిరా పెళ్ళికయిన ఖర్చు గాక వేరేఒక్కసిల్లింగ్ కూడా లేదు.

‘స్టాక్ హోమ్ సిల్క్ పేటర్న్ స్టోర్స్’ (Stockholm Silk PatternStores) వారు వారి వ్యాపార ప్రకటనానికి ఏదోఫీలిం తీయబోతున్నామనీ, నాంట్లో నటించడానికి ఒకనటకురాలు కావాలనీ ప్రకటించారు. ఆ ప్రకటన గ్రేటాకి చేసే చూపించాను. అంతే. నాగొయ్యిచేనే త్రవ్వకున్నాను.

అదృష్టమంటే అదే. మువ్వాళ్ళో వున్న యావనస్త్రీలంతా ప్రయత్నించినా, ‘గ్రేటా’నే యేరుకున్నారు ఆకంపెనీవారు - తక్కినవాళ్ళందరికంటే గ్రేటా అంతఆందమైంది కాకపోయినా కూడాను. వారానికి నెలకైపోనులవంతున చూడువారాలు శీతం తీసుకుని గ్రేటా ఆ ప్రకటనఫీలింలో నటించింది. ఆమెభావప్రకటనమూ, ఆమె ‘పోజు’లూ (Poses) చూసి ఓ ప్రక్కగుండె తరుక్కుపోతోన్నా చేసే ఆశ్చర్యపడ్డాను. ఇకనైనా సుఖపడదా మనుకున్నాను.

ఎవరో ఒక పెద్దమనిషి గ్రేటా నటించిన ఫీలిం చూసి మా దగ్గిరకి వచ్చి ‘హానీవుడ్డు వెల్లిశే నీకు బోలెడంత డబ్బిస్తారు. వెళ్ళగూడదా?’ అన్నాడు. గ్రేటా సంపాదించిన నూటయిరవ పౌండ్లలో ౬౦ పౌనులు ఖర్చుపెట్టాము. యింకా ౬౦ పౌనులు మాత్రం వున్నాయి. అది హానీవుడ్డు వెళ్ళేందుకు చాలదు. అప్పు చేసి డబ్బు రెండువందల పౌనులు తెచ్చి యిమ్మంది. బల్లెంపోటులా తగిలింది.

“నువ్వు హానీవుడ్డు వెళ్తావా?” అని అడిగాను. “నీ కా సంగతులన్నీ ఎందుకు? రెండువందల పౌనులు తెచ్చియివ్వాలి.” అంది.

“గ్రేటా! నీకు మతిపోయిందా? నన్ను మోసం చేస్తావా? ప్రాణాలన్నీ నీమీద పెట్టుకున్న నాకు ద్రోహంచేస్తావా?” అన్నాను.

తన మృదుహస్తాల్లో నాముఖం పట్టుకుని ‘స్టిల్లరూ! నిన్ను మోసంచేస్తావా? అందుకుగాను.

నాకు వేరేపనుంది. మళ్ళీ రెండునెలల్లో యిచ్చేస్తాను డబ్బు తెచ్చిపెట్టవూ?” అంది. అలా నాగ్రేటా అడుగు తోంటే ఎలావురుకోను? గుండెల్లో గాయం లేకు తోంది. వెళ్ళి వారంరోజుల్లో అమితకష్టంతో రెండువందల పౌనులు తెచ్చాను. నాల్గింటికెళ్ళితే గ్రేటా లేదు. వాళ్ళన్నవూ వున్నాడు. అతనితో సంగతంతా చెప్పి ఎలాగయినా గ్రేటా హానీవుడ్డు వెళ్ళేండా చెయ్యమన్నాను. పదినిమిషాలు పోయాక గ్రేటా వచ్చింది. “గ్రేటా! హానీవుడ్డు వెళ్తానని రెండువందల పౌనులు తెచ్చున్నావట ...వం?” అని వాళ్ళన్న అడిగాడు. నావేపు చురచురా చూసింది.

వాళ్ళన్నయ్యవెళ్ళాక “నీకు మూర్ఖత్వం తప్ప యింకోటి తెలీదు. మా అన్నయ్య కెందుకుచెప్పావు? నే ధవడబ్బు తీసుకెళ్ళు. పో” అంది. కళ్ళల్లో నీళ్ళు తిరిగాయి. ఆస్థితిలో నాయెదుట నాగ్రేటా కంటతడిపెట్టుకుంటే వోర్చగలనా. ఆమెని ప్రార్థించాను తుమిందమనీ ఆఖరికి వొప్పించి డబ్బుచేతి కిచ్చాను. విసిరిలాగింది నాచేతుల్లోంచి. ప్రాణం చివుక్కుమనదూ?

మర్నాడు రాత్రి గ్రేటా చెప్పకండా వెళ్ళిపోయింది. హానీవుడ్డే. వూరంతా వెతికాం. ఎందుకు కనబడుతుంది? ఎలా కనబడుతుంది?

వూళ్ళోవాళ్ళంతా “స్టిల్లరూ! నీ ప్రియభార్య ఆర్ధరాత్రి వుదాయించిడితే. వేరేఎవర్నన్నా తీసికెళ్ళిందా?” అని అడిగేవాళ్లు. చావు మేలనిపించింది.

* * * *

సంవత్సరం గడిచాక గ్రేటా మళ్ళీ స్వీడన్లో అడుగుపెట్టింది. నా కామెని చూడాలని బుద్ధివుట్టలే. వూరుకోగలనా. వచ్చిన్నాడురాత్రి మాయింటికి వచ్చింది. నేను యింట్లో వేరేగదిలో వుండి లేనని చెప్పించాను. మాచెల్లెల్లో “వారానికి 700 పౌనులు యిస్తారు. ఎంతసుఖంగా వుంటుందనుకున్నావు?” అని చెప్పింది. నాగుండెల్లో మంటబయలుదేరింది. ఎదురుబడి నాలుగూ అడుగుదా మనుకున్నాను. “మీ అన్నయ్య ఏడీ?” అని అడిగింది. ఎంతక్రేమ వుట్టిపడింది ఆమాటలో!

మర్నాడు మాయంటిసమీపంలో వున్న డాక్టరు చూసి “స్టిల్లరూ! నీకొళ్ళంతా పెత్తురువిరిగి, పాలిపోయి నట్టుగా వుండే!” అని అడిగాడు. నా కాళ్ళర్యంకల గలా. పైగా సంతోషించాను యీపాడుప్రపంచంలోంచి వెళ్ళిపోతానుగా అని. నాకూలెలును నావంట్లో మనోవ్యాధి వుందని. కాని మందూ, మామా తీసుకోదలుచుకోలే. వారంతోజులు గడిచాక గ్రేటా నన్ను చూడకుండానే మళ్ళా హాల్ వుడ్డుకి వెళ్ళిపోయింది.

* * * *

రెండోసంవత్సరపుశలవుల్లో గ్రేటా మళ్ళీనచ్చింది. వాళ్ళింట్లో నాకు జబ్బుగావుందని చెప్పారు. మహాప్రేమ వున్నదానిలా పరుగుతుకొచ్చింది. కాని ఆమెమొహం చూడబుద్ధివుట్టలే. నా చెల్లెళ్లు అడ్డుకుని “అన్నయ్యకి చాలా పెద్దజబ్బు. యిప్పుడెవరితోటీ మాట్లాడను.” అన్నారు. ఎక్కిఎక్కి ఏడుస్తోంది. నాకు గూడా గుండె చెఱువైంది. పట్టలేక “గ్రేటా- నాగ్రేటా” అనిపిలిచాను. అంతటికి పలుగుళ్ళుకొచ్చింది. నా మంచంపైగిరి పడి వలవలా ఏడ్చింది. నేనూ ఏడ్చాను. మళ్ళీ తనచేతుల్లో నాముఖం పట్టుకుని “నాస్టిల్లరూ! ఎంతకృశించి పోయావు?” అంది.

“చాలాకాలం బ్రతకను గ్రేటా! యీకొద్దికాలమేనా నాదెగ్గిరుండవు?” అని దీనంగా అడిగాను. మాట్లాడలే గ్రేటా.

* * * *

ఎంతోకాలం ఆవరేదు. నాబ్రతుకుమీద ఆశ కూడా లేదు. మరణాన్ని ఆహ్వానించాను. నాఆహ్వానాన్ని ఒప్పుకున్నట్లే వుంది. నేచచ్చిపోలే నాగ్రేటా ఏడుస్తుందా? ఏడ్చేద్దై లేనూ, నామీద ప్రేమవుంటేనూ యిలాచేస్తుందా? అట్టేకాలం బ్రతకను.....

* * *

(పైదంతా గ్రేటాని చిన్న నాటినుంచీ ప్రేమించి, ఆమెకోసం తపించి, శుష్కించి శల్యమై చనిపోయిన స్టిల్లరు దినచర్యపుస్తకంలోది. ఆ పుస్తకాన్ని ఫిలింరూపంగానూ, కథారూపంగానూ పేర్లుమార్చి ఫిలిం పిక్చరియల్ నాళ్ళు ప్రకటించారు)

యీగ్రేటా స్టోక్ హోల్మ్ దేశంలో స్టాక్ హోల్మ్ (stock-holm) అనేచోట ౧౯౦౬ సంవత్సరం సెప్టెంబరు ౧౫ తారీఖున వుట్టింది. అసలుపేరు గ్రేటా గెస్ట ఫెజ్జె. తన పదమూడోఏట హాల్ వుడ్డు వచ్చింది. మొదట కొద్దిపాటి నీరంమీద ‘బూరెంటు’ అనేఫిలింలోనూ, మరిరెండు యితరచిత్రాల్లోనూ చెలికత్తైగా నటించింది. తరువాత ‘అన్నాక్రిస్టి’ అనేఫిలింలో ప్రధానభూమిక నిర్వహించింది. కాని అంతతో ఆమె సరిభజనానికి బోధపడలేదు. క్విక్ క్రిస్టీ నా అనేఫిలింతో ఆమెఖ్యాతి ప్రపంచంలో వ్యాపించింది.

గ్రేటా అంతఅందమైంది కాదు. కాని భావప్రకటనలో మాత్రం ప్రపంచనటుల పోటీలో స్త్రీలలో మొదటిస్థానం గెల్చింది.

ఆమెకు ఖ్యాతిగణించిపెట్టిందల్లా ఆమెకన్నులే. ఇతరఆంగవిన్యాస మేమీలేకుండా ఒక్కకన్నులతో ఆమె అనేకభావాలను -ముఖ్యంగా ప్రేమ, విచారము, సంతోషము, మగ్ధత్వము మొదలయినవానిని-ఆద్భుతంగా ప్రకటింపగలదు. విచారం ఆమెకన్నుల్లో చూపట్టగానే ద్రష్టలహృదయాలు కరిగిపోతాయి. ప్రేమప్రకటిస్తోంటే ముగ్ధులౌతారు. సంతోషంలో పాల్గొంటారు.

ఆమెముగ్ధత్వం చూసి సిగ్గుపడతారు. సాధారణంగా ‘గార్బో’ నటించినఫిలింమానే ప్రతీమాదూ తన్నుతాను మరిచిపోతాడు. తక్కిననటులలో అంత చాకచక్యము, నేర్పు కనబడవు.

ఇన్నిటితోపాటు ‘గ్రేటా’ గుణాన్ని చూస్తే చాలాచిత్రంగానే వుంటుంది. గర్వంఒక్కటితప్పక్కరలేన పాడుగుణాలు-ఓర్వలేనితనం, ఒంటెత్తుగుణం, పౌరుషం, శూన్యత, కోపం, యిలాటిగన్నీ ‘గ్రేటా’ లో తరుచుకనబడుతోంటాయి.

చిన్నప్పుడు పల్లెటూల్లో వుట్టిపెరిగడంచేత ఇప్పటికీ కొండల్లోనూ, గుట్టల్లోనూ, అడవుల్లోనూ తిరగడం అంటే గ్రేటాకు యిష్టం.

పసిపిల్లలంటే ఆమెకి ఒకవిధమైన అసహ్యంతో కూడుకున్న భయం. ఓసారి ఆమెతోపాటు ‘అన్నా

కరెనినా' అనేసికీంలా ఆమెకుమారుడుగా నటించిన 'ఫ్రెడ్డీ బార్తలూమి' అనేఎనిమిదేండ్లబాలుడు ఆమె వేషంతో కూర్చున్నప్పుడు వెల్లి 'మమ్మీ' అనిపిలిచాట్ట. ఆమె అనవ్వింపకుని "మాథుడిలా ప్రవర్తించకు" అందిట. తరవాత ఫిలింతీస్తాంజే "బిడ్డా, నాబిడ్డా" అని కాపులించుకుండట ప్రేమపుట్టిపడేట్టు.

ఓసారి 'నాన్లెస్ ఫోర్డు' అనేఆయన తన నాలుగేళ్లపిల్లాణ్ణి మ్రాడియోకి తీసికెళ్ళాట్ట. ఆయన తనవని నోవుండగా వాళ్ళబ్యాండ్, ఎక్కడికో వెళ్ళిపోయాట్ట. ఆరుదాతో ఆయనవడకగా ఆపిల్లాడు 'గ్రేటా' తోడవిన కూర్చునివున్నాట్ట. ఆమె అతనికి ఏకీల్ పండుకోసి ఆప్యాయంగా తినిపిస్తోందిట... కొందరిఅదృష్టం.

మొఖ్మతికూడ 'గ్రేటా'కి కిట్టదు. ఓసారి 'క్వీన్ క్రిస్టి నా' అనే తానునటించినఫిల్మ్ చూడడానికి వెళ్ళింది. హాల్లో తనవనక్కాల యిద్దరు ఆడకిల్లలు కూర్చుని యీమెని చూసి "యూమే గాగోబ్" అని గుసగుసలాడుకుంటున్నారు. 'గ్రేటా' వాళ్ల కాపూట ఆయినఖర్చు తానిచ్చి వాళ్ళని "మళ్ళీ రేపునచ్చి చూడండి" అనిబ్రతిమాలిపంపించిదిట- ...అదో పిచ్చు.

రోమ్యునోవారో ఓసారి ఆమెని 'మేకప్'లో వుండగా చూడాలని వెల్లి కబురంపాట్ట. "యిప్పుడు కథకిసంబంధించనివాళ్ళని ఎవర్నోనా లోపలికి రానిస్తే నేను నటించను." అని డైరెక్టరుతో కచ్చితంగా చెప్పింది. నోవారో చిన్నబుచ్చుకొని వెల్లిపోయాట్ట.అదో స్వభావం.

సింగంగా ఒకయింట్లో కాపురం ఒకనెలకిపైన హాలీవుడ్లలో 'గ్రేటా' చెయ్యలేదు...ఆస్వభావం అతిచంచలం.

ఆమెనిగురించి ఓఫోటోగ్రాఫరు చెప్తూ "ఫోటో తీయడానికి 'గ్రేటా'లా సరిపాడ్యమనిషిని నే చూశ్చేదు. ఏఫోజులోనైనా, ఏ ఏంగిల్సులోనైనా రాత్రిగాని పగలుగాని, వెలురుగ్లోగాని చీకట్లోకాని గాగోబ్ని ఫోటోతీయడానికి వీలుంది. అలాంటిమనిషి చాలాఅశ్చర్యకరమే...యింకోబ్బండటం".

ఆమెరికాలో ఆమెపేరుతో 'ఫాన్' క్లబ్బులు (Fan clubs) వున్నాయి. యిటీవల ఒకసభ్యుడు 'గాగోబ్'కి వజ్రాలు కంఠులు పొదివిన పిడిగల కౌబా రొకటి హాలీవుడ్డు పంపించాడు. దాన్ని చూసి హాలీవుడ్డు జనం గుసగుసలాడారు.

ఆమెని అభినందిస్తూ దేశదేశాలనుంచీ ౨౬ లక్షల బాబులు సంవత్సరానికి వస్తాయి. కాని యిలాంటివంటే ఆమెకువినుకు.

'గ్రేటా' యిప్పటికి ౬ మూవీలలోనూ (Movies), ౧౦ టాక్ షోలలోనూ నటించింది. కాని ప్రజాభిప్రాయాన్ని పొందినవి యిటీవల వెలువడ్డ 'మాతాహరి', 'అన్నాక్రిస్టి', 'గ్రేండ్ హోలర్', 'క్వీన్ క్రిస్టి నా', 'అన్నాకరెనినా'లు, ప్రస్తుతం 'కామిల్లి' అనేచిత్రంలో నటిస్తోంది.

'గ్రేటా'కి వారానికి ౬౦,౦౦౦పానులు శీతం యిప్పుడు.

ఇతరనటులరాండ్రలాగా 'గ్రేటా' కామో ద్రేకంగలదికాదు. చాలావజ్రం యింద్రియాలను నిగ్రహించింది. నిరాడంబరజీవి. దానధర్మాలు చేస్తుంది. తల్లిదండ్రులవల్ల నిగించబడినప్రేమజీవులకు తనగూట్లో స్థానమిస్తుంది.

పాపఫలం కప్పగంతుల సత్యనారాయణ

౧

పది సంవత్సరాలకు పూర్వము భార్య చనిపోయి నప్పటినుంచీ చిదంబరశాస్త్రి తన కొడుకు శంక రయ్యని యెంతో జాగ్రత్తగా, అల్లారుముద్దుగా పెంచుతూ వచ్చాడు. శారదాబిల్లు హదావిడిగో యెనిమిదేండ్లకున నొకదానిని చూసి, కొడుక్కి ముడిపెట్టి, తరతరాలనుంచీ సనాతన సాంప్రదాయాన్ని కాపాడుకుంటూవచ్చిన వంశప్రతిష్ఠని నిలబెట్టుకున్నానని సంతోషించాడు. ప్రపంచములో తండ్రులందరిలాగే తన కొడుకు తనకన్న గొప్పవాడు కావాలని తన చదువంతా కొడుక్కి ధారపోశాడు. కోడలు రాజమ్మ సమగ్రాడిన కబురు తెలిసి తన కొడుకు వొక యింటివాడయినాడు గదా అని పొంగిపోయినాడు. గర్భాధానానికి మంచి మహూర్తంకోసం యెదురుమాస్తాండాగానే కలరావచ్చి పంకొమ్మిదేండ్ల శంకరయ్య మట్టిపాలయి పోయాడు.

దానితో చిదంబరశాస్త్రి నిలువునా హులిపోయాడు. నాలుగు నెలలదాకా ప్రపంచముమొహం చూడటానికి అతనికి మనస్కరించలేదు. తరువాత ప్రజలలో పడినా, కళా కాంతీ అతనికి రాలేదు. నలుగురితో కలిసి సంతోషంగా మాట్లాడటానికి అతనికి మనస్కరించలేదు. ఉబ్బెత్తుగావున్న ఎదురు రొమ్ము, మెలికలు దిరిగిన దండలూ, నిగనిగలాడే శరీరచ్ఛాయా, అన్నీ మారిపోయిశాస్త్రి శరీరము చాలా కృశించింది. గోజులు మాత్రం గడిచిపోతున్నాయి.

చిదంబరశాస్త్రిని యిప్పుడు వేధిస్తూవున్న సమస్యయేమిటి!

తన ముప్పయ్యేటేటనే భార్య చనిపోగానే, రాజమ్మని తనకే యిస్తామనివచ్చారు. కాని, కుర్రవాడు పాడైపోతాడని, అవొక్క నలుగురూ జాగ్రత్తగా

పెంచుకుంటే, తనవంశానికి అంతే చాలుననిచెప్పి, తను పెళ్లిచేసుకోవడం మానివేసి, ఆరాజమ్మనే తనకొడుక్కి యిచ్చి పెళ్లిచేశాడు. కుర్రాణ్ణి వోయింటివాణ్ణి చేసేటప్పటికి వాడుకాస్తా 'హరీ' అన్నాడు. కోడలా పదిహేనేళ్లపిల్ల. ఆస్తిమాదామా, దమ్మిడీ సంపాదించలేని పదితరాలవాళ్లు తినతగింది. ఈఆస్తిఅంతా యేంగానూ! పైసపడుతూన్న వృద్ధాప్యములో తనను సంరక్షించేవాళ్లు ఎవరూ? ఈఆలోచనలమధ్యపడి శాస్త్రిమనకు నలిగిపోతోంది. అన్నమవంశుకొని తినడము ప్రాణాంతకముగా వున్నది. జీవితానికి అవధియొప్పుడా, ఎలాగా అని ఆలోచనలోపడి మరిషి సగమైపోయాడు. విరక్తిగలిగి కొడుకు చదువుకున్న పుస్తకాలన్నీ వాళ్లకీ వీళ్లకీ పంచిపెట్టేశాడు. చచ్చిపోతే తనను దహనంచేసేవాళ్లు కూడా యెవరూ కనపడలేదు. కొడుకు పోయినప్పటినుంచీ చిదంబరశాస్త్రికి యిదే విచారము.

శాస్త్రి సాధారణముగా యిల్లునదలి వెళ్లేవాడు కాదు. ఎప్పుడైనావెడితే కామప్పసోమయాజులుగారి యింటికి వెళ్లేవాడు.

ఓరోజున కామప్ప సోమయాజులు అన్నాడు 'మాడు, చిదంబరం! ఆకోడలుకుర్రదాన్ని తీసుకొచ్చి, దానిపేరట యేకుర్రాణ్ణిఅయినా దత్తతచేసుకో' అని. 'ఆ.....' అని మళ్లి చెప్పమన్నట్టుగా దీర్ఘంతీశాడు శాస్త్రి.

'నీకూ దత్తతయెవరూ లేరు. పరువు, ప్రతిష్ఠాకలిగి బ్రతికినందుకు నీవంశంనిలబెట్టుకొనే వుపాయం చూడాలి. నీకోడలైనా బుద్ధిమంతురాలూ, జాగ్రత్తగల మనిషీ అనేదింటున్నాము కాని మరోలాగకాదుగదా! కనక, ఆమ్లదాన్ని తీసుకొచ్చి, సువ్రు దానిపేర యెకల్లయినా దత్తతచేసుకో; పెద్దముండాకొడుకుని, నేను యేదీచెప్పినా, నీమేలుకోసమే చెబుతామని—'

‘ఏమిటిలే మామయ్య, చెట్టులాంటి కొడుకు మట్టి పాలు యిపోయాడు. ఇంక యితల్ల పిల్లడు నన్ను నిర్వాహకంచేసి కడలేరుస్తాడా? అయిపోయింది; నాజన్మ యెందుకూ పనికి రాలేదు’ అని కళ్ళనీరు నించాడు చిదంబరశాస్త్రి.

‘మళ్ళీ బాధపడవక్కరలేదు. నీతోనే, కోడలితోడే ఆశుక్కుపోయే కుర్రాడువొకడు నాదృష్టిలో వున్నాడు. నా రెండో మామగారి మామో కొడుకు మధు సూదనం—’

‘నాకు తెలివిగల కుర్రాడే!’

‘అప్పుడేమైన తెలివిచేయు గలవాడు; ఆశుక్కు పోయేవాడు కూడాను. ఎలాగో మా అమ్మయి వొప్పు కొవాలి. అది నాచేతుల్లో పని. నీవు యిష్టపడితే ఎలాగో అలా దానిచేత వొప్పిస్తాను. అయితే, నువ్వే దత్తత చేసుకుంటే కోడలికి వేరే భరణముయిక్వడనూ, దానికోసము పోట్లాటలూ రావచ్చును కనక, కోడల్ని మెల్లిగా తీసుకొచ్చి యిక్కడనే వుణిచ్చుకొని, దాని పేర దత్తత చేసుకుంటే, నీ వంశమూ నిలుస్తుంది; ఆ స్త్రీకి పోట్లాటలూ వుండవు. నీ ఆస్తి ఎలాగా నీ ఆరంభము నీ కోడలిదే. దాని అన్నదమ్మలాళ్లు, దాన్ని మంచి చేసుకొని, ఆ ఆస్తికాస్తా కాజేస్తారు ఇటు వంశమూ పేరులేకుండా పోతుంది. అందుచేత ఎలాగయినా దత్తు చేసికోవడము ఉత్తమమయిన కార్యము...’

చిదంబరశాస్త్రి యింతదూరము యెప్పుడూ ఆలోచించలేదు. నిజంగా కామప్ప సోమయాజుల మన మణ్ణే దత్తుయిచ్చినట్లయితే, అది కోరతగినదే. అన్నిటి కన్నా తనకు యిష్టములేని విషయము, తన ఆస్తి కోడలి పుట్టింటివారికి చెందడము.

‘అయితే కోడల్ని యిక్కడ వుంచడానికి వాళ్లు వొప్పుకుంటారుటయ్యో?’

‘వొప్పుకోక యేంచేస్తారయ్యో. వాళ్లకే తివటానికి లేక మాడుతూంటేనూ! ఎలా వొడులుతుందిరా అని వాళ్లే దుస్తూ వుంటారు.’

‘.....’

‘ఇంకా జుట్టు తీయించలేదుటలే. అయినా ఘరవాలేదు. చిన్నకుంక అని వుంచేశారేమో. యేరామే శ్వరయాత్రో చేయించి, దత్తత నాటికి మనమే తీయించి వేశాం’

‘సరేగాని మామ, ఈవిషయం పైసలు చెయ్య వలసిన బాధ్యత నీదీ. ఎలాగో నువ్వే సరిపడచెయ్యాలి’ అని చిదంబరశాస్త్రి కామప్ప సోమయాజుల సహాయాన్ని కోరాడు

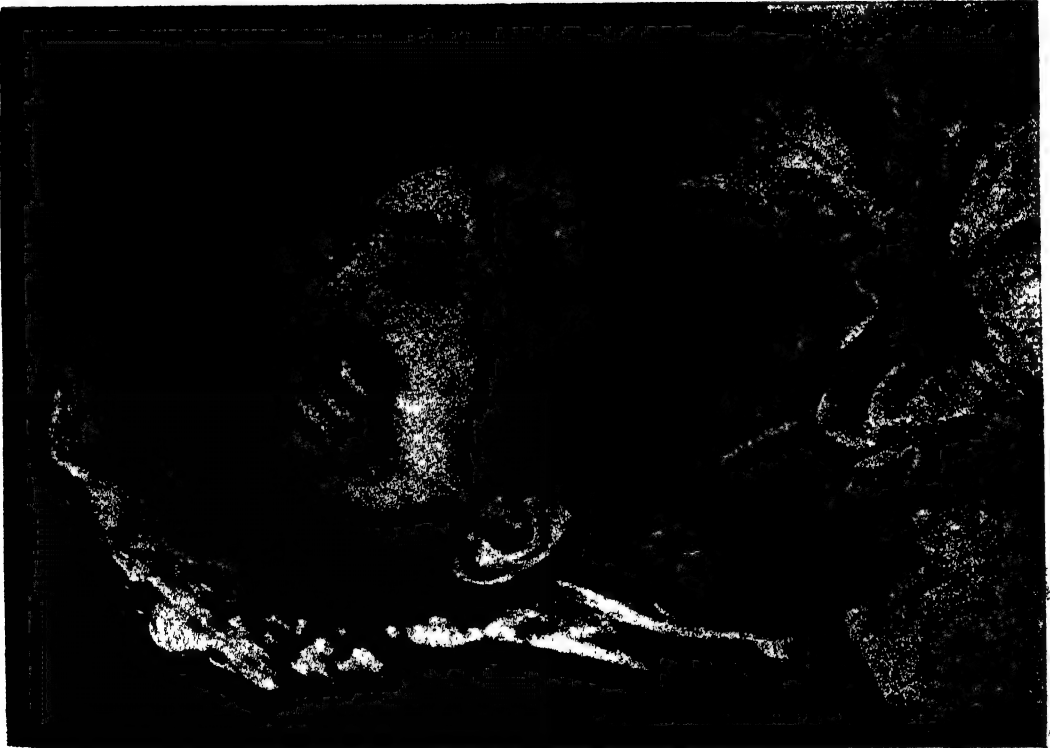
2

కామప్ప సోమయాజులు వేసినబీజం శాస్త్రిమన సుఖం బాగా పాటుకుంది. తనకు వండిపెట్టేవాళ్లు యెవరూ లేకపోవడమూ, తన ఆస్తిని యెవరికో చెంది జేసి తనవంశము నిలబెట్టుకోవాలనే కోరికా శాస్త్రిని యీ ఆలోచనకి పూర్తిగా వశపరిచాయి. సోమయాజులు చెప్పిన ఆలోచనకూడా సమంజసముగానే తోచింది శాస్త్రికి. ఆత్మలనుకున్న నలుగురైదుగురి సంప్రదించి చూశాడు. వాళ్లుకూడా బాగానేవుంది వ్నారు అలాఅయితే అది తప్పక చెయ్యవలసినపనే ఆమఱున్నాడు చిదంబరశాస్త్రి. వియ్యాలగారియింటికి సోమయాజులినే పంపించాడు. సోమయాజులు గొప్ప వ్యవహార కాకపోయినా బాకికుడే. వాళ్ళకు చెప్పవలసిన రీతిగా వాళ్లకుచెప్పి, వాళ్ల చేతకూడా వొప్పించాడు. తనమనమణ్ణి దత్తుచేసుకోవడానికి చిదంబర శాస్త్రి వొప్పుకున్నాడనిమాత్రం వాళ్లతో చెప్పలేదు. శాస్త్రి ఆస్తిని యెలాకాజేదామాఅని ఆలోచనలోపడి కొట్టుకుంటూన్న వాళ్ళకి యిది మంచి అవకాశంగా తోచింది. రాజమృని పిలిచి అడిగారు. రాజమృ తెలివి గలది. బడిచదువు అయివోక్లాసుదాకానే అయినా, పెద్దన్నయ్య అప్పుడప్పుడు తెచ్చేనవలూ, ప్రతికలూ చదివేది. కొంచెము పఠిస్తే అవగాహనచేసుకో గల వ్యక్తి. ఆలోచించుకొని మామగారియింటికి వెళ్లడానికి వొప్పుకుంది.

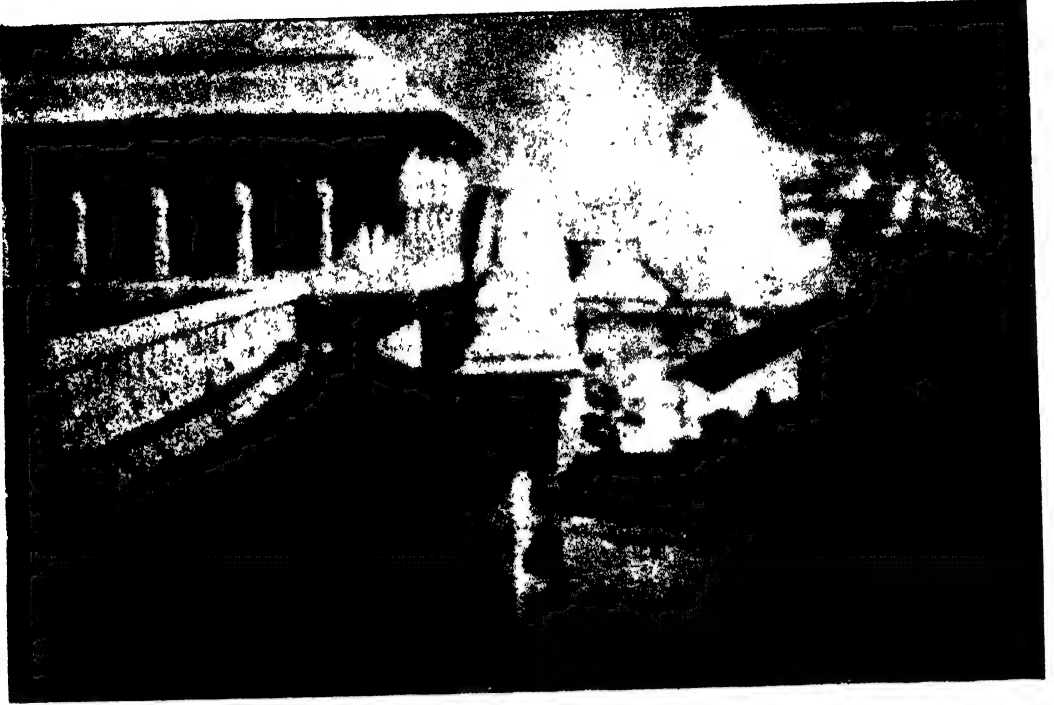
క్రొత్తగావెల్లి ఒక్కతేవుండలేదని రాజమృ తోటి తల్లికూడా వెల్లి నాలుగునెలలపాటు అక్కడ

‘నా చిట్టికల్లు’ D. A. R.

‘నేలగారో’

రామకృష్ణ 3

శ్రీ మహాలక్ష్మి ఆలయము

D. A R.

మకాంవేసి, సంసారందేలాదిద్దుకోవాలో, ఇరుగుపొరుగువారితో యేలామెలగాలో జోధించి వెల్లిపోయింది.

మామగారు మాపే ఆచరణ రాజమ్యక్తి 'చల్లగా' వుంది. అయిల్లా వాకిలి తనదనేభావం కలిగింది. ఆభావముతోటి యింటి విషయములంటే జాగ్రత్త పొందికా అనురాయి. కొన్నాళ్లు గడిచినతరువాత తనకు మామగారూ, మామగారికి తనూ దిక్కయ్యాయనుకుంది. మామగారిసుఖం చూడవలసిన బాధ్యత తనదనుకుంది.

ఆరేడునెలలు జరిగాయి. చిదంబరశాస్త్రికి చలి జ్వరమువచ్చి చచ్చేటంతచేసింది. శాస్త్రి ప్రక్కన కూర్చుంటే రాజమ్యక్తి కన్నీగధారగాయేడ్చింది. తనమీద ఆమెకువున్న అనురాగానికి శాస్త్రి పొంగిపోయాడు. 'ఏదవకు రాజ్యం' అని వీపునిమిరాడు. ఆమెవాళ్లు జలదరించింది. అతడు సుహదానందం పొందాడు. రాజమ్యక్తి సిగ్గేల తలవొంచుకుంది. కానేపు ఆక్కడే హుచు మెల్లిగావెల్లిపోయింది.

చిదంబరశాస్త్రికి ఆరోగ్యముకలిగింది. రాజమ్యక్తి చేసినపరిచర్య నిరుపమానమైనది. ముప్పుయ్యెరయేట యేలావున్నాడో అలాగతియారయాడు. కండలు మెలిదిరిగాయి. ఎదురురొమ్ము నునుపెక్కింది. వొళ్ళంతా కాంతిమంతమయింది.

శాస్త్రినిచూచి రాజమ్యక్తి 'పెద్దయితే యిలాగే ఉండేవారు' అని తనభర్తను తలుచుకొనేది. ఆమెకు సాటికుటుంబాలన్నీటిలోనూవున్న జీవకళ తనయింట్లోలేదనేభావం తోచింది. అన్ని సౌఖ్యాల్లా అందరి యిళ్లలోలాగా సామాన్యముగానే వున్నా ఏదో లేదనుకుంటుంది. అక్లిమిలో ఆమెకి అవకతంకాదు. తనవిధిమేరకు తను ప్రవర్తిస్తూన్నసంగతి రాజమ్యక్తితెలుసును. కాని యేదో లోపముభావంతోతమైనది, తన జీవిత సుఖసర్వస్వానికి చెందింది - యేదో ఆమె అనుభవిస్తూవుంది.

ఆరోజున ఆమె తలంటిపోసుకున్నది. విడివిడిగా గాలికి యెగురుతూ పట్టుకుమ్మలాగ ఆమె తలవెంట్రుకలు ఆమెబంగారములాడిమిచూసింది. కోధనీచ్చాయి.

ఆమెకు ఆరోజు అర్థముకాని సంతోషమూ, ఉత్సాహమూ వచ్చాయి. ఆమెకే తెలియలేదు వాటి కారణము.

పెరట్టి మంచాలువేసికొని పడుకున్నారు. మామూలుప్రకారము యిద్దరిమంచాలు నాలుగు గజాల దూరములో వేసింది రాజమ్యక్తి. తను అన్నమిదిని, ఇల్లు సర్దుకొని మంచాలిద్దరకు వచ్చింది. చిదంబరశాస్త్రి నిద్రపోతున్నాడు. ఆకాశమూ, భూమికూడా 'చల్లని' తెలుపుతో కప్పవేసిన చంద్రుడు చిదంబరశాస్త్రి కేరిరచ్చాయను మనోహరంగా వేశాడు. రాజమ్యక్తి యేమి తోచిందో-శాస్త్రివైపు అలాగే నాలుగైదు నిమిషాలు చూసింది. ఒక్కనిట్టూర్పు - నిరాశాపూరితమైన నిట్టూర్పు. ఆమె తన పక్కమీద పడుకుంది.

మర్నీ మెళుకువ వచ్చింది ఆమెకు. కళ్లు తెరిచి చూసింది ఆమె. వస్త్రాలలో రెండో చందమామలాగ కాంతిమంతంగావున్న తనమొహంకేసి చిదంబరశాస్త్రి కాంతంగా చూస్తున్నాడు. నిద్రలో చెదిరిపోయిన పైట సరించుకుంది ఆమె. ఒకరికళ్లల్లో వొకరుచూసుకున్నారు. ప్రకృతి గంభీరమైన ప్రకాంతిని నెలకొల్పింది. చిదంబరశాస్త్రి ఆమెప్రక్కన కూచున్నాడు. ఆమె యేదో చెప్పబోయింది. ఆమె చెప్పదలచినమాట గొంతులోనే వుండిపోయింది.

3

తెల్లవారింది. రోజులు తిన్నగా గడిచిపోతున్నాయి. ఘోరమయిన పాపంచేశానని మనస్సులో కుంగిపోతూ ఉండేవాడు చిదంబరశాస్త్రిచూతం.

దక్కుసంగతి కామప్ప సోమయాజులు హెచ్చరించివా, చిదంబరశాస్త్రి 'కోడలికి సంసారముమీద కొంచెము శ్రద్ధకలగనీ మామూ, అలాగే చేసుకుంటానూ; నీకంటే నాకు అత్తలు లేరుగదా. ఇహ నువ్వు చెప్పిన మాట తీసివేస్తానా. అందులోనూ, మీదీ చూడీ స్వచ్ఛమైన వంశాలు. కొంతచెం నిభాయించుకొని అలాగే చేద్దామి. అనేకాదు. కోడల్ని కూడా రెండు మూడు

సార్లు ఆమె అభిప్రాయాన్ని గురించి అడిగాడు. 'ఇప్పుడేం తొందర రెండి; తరువాత చూసుకుందాము' అంది రాజమ్మ.

ఇప్పుడు రాజమ్మ యెంత చెప్పితే చిదంబరకాస్త్రి అంత. స్వతహాగా తెలివిగలది కావడముచేత రాజమ్మ సంసారపు దిద్దుబాట్లు బాగా తెలుసుకుంది. వయసులోవున్నా, అందముగావున్నా, శిలాన్ని బాగ్రత్తగా కాపాడుకుంటూనేవుంది. కేవలం మానసికో ద్రేకానికి కాస్త్రికి అలాలోపలపోవడం ఆమెకి అమితమైన విచారాన్ని కలుగజేసింది. జరిగిన సంగతికి పశ్చాత్తాప పడి యిద్దరూ దూరదూరముగా వుంటున్నారు.

రాజమ్మకి రెండు సెలలు వరుసగా తప్పాయి. కొంచెం కంగారుపడింది. కడుపులో త్రిప్పడమూ, డోకులూ ఆరంభించాయి. అనుమానము స్థిరపడేటప్పుటికి, అవి చేలిళ్లని నిర్ధారణచేసుకునేటప్పటికి మూడో సెలకూడా వెళ్లిపోయింది. ఏమిటి చెయ్యడము! ఆమెకి యేమీ తోచలేదు.

చిదంబరకాస్త్రికికూడా సంగతి బోధపడి పోయింది. అతనిప్రాణాలు నిలువునా పోయాయి. ఆ వూళ్లో యింక తన పడుపు చక్కదు. 'భగవంతుడా, ఏందారి' అని ఆలోచనలో పడిపోయాడు.

రెండోకంటివాడికి తెలిసిందా, యీ భూమి మీద తలెత్తుకొని తిరగడానికి ఆస్కారములేదు. కాకులుపొడిచినట్టు పొడుస్తారు. కర్తవ్య మేమీ బోధ పడలేదు అతనికి. రాబోయే అప్రతిష్ఠను పొగ్గాట్టు కోవడ మెలాగ? పరానికి చెడ్డాడు సరిగదా, ఇహం కూడా చెడిపోయేటట్లుగావుండే! పరముమాట జేము డెరుగును, బంధువులెవరూ దగ్గరికిచేరనియ్యరు. తన బ్రాహ్మణికమా, ప్రతినిమిషమూ తన కాపాడుకుంటూ వచ్చిన శిలమూ మంటగలిసిపోయింది.

ఇదివరకుయెప్పుడూ రాజమ్మకి యెదురుగాకూర్చు నేవాడు, యిప్పుడు యింట్లోనే వుండలేకపోయాడు. బయటికి పోలేకపోయాడు. అమిత మనోవేదన పడు తున్నాడు. వీధిలో నడుస్తూవుంటే దారిని పోయే

ప్రతివాడూ తనను పరిహసిస్తూవున్నట్టు, తననుగురించి గుసగుసలాడుకుంటూన్నట్టు కనిపించేది.

'రాజ్యం!' అన్నాడు చిదంబరకాస్త్రి.

'హా.....' అని వొందిన తలయైతే అతనికేసి చూసింది రాజమ్మ.

'ఏం చేద్దా మిప్పుడు? నాకేమీ దారికోచడము లేదు. నలుగురిలోనూ తలయైత్తుకొని తిరగలేము. ఎలాగ చెప్పు.'

'.....'

'ఈవూళ్లో గవర్నకోటమ్మకొంది చూచూ, దాన్ని యెరుగుదువా?'

'అమ్మయ్యో—' అంది రాజమ్మ గవర్న కోటమ్మ పేరుచెవిని పడేటప్పటికి.

'భయపడకు. కొంచెం బాధగానే వుంటుంది కాని, అప్రతిష్ఠ రాకుండా చేసుకోదానికి అలా చెయ్యాలి.'

'నేను వొప్పుకోను కుమందీ'

'ఏం! లేకపోలే కొంప మునిగిపోతుంది.'

'ఏమయినా సరే! నేనొప్పుకోను.'

నిర్భాంతపోయాడు చిదంబరకాస్త్రి.

'కొంపముంచావే. ఇలా చేస్తావా చివరికి?...ఏంచెయ్యమంటావు చెప్పుమరి. ఇది బయట పడితే మనము యీవూళ్లో-యీవూలేకాదు యీచుట్టు ప్రక్కల వుండలేము.'

'పోనీ పోదాంపదండి, యెక్కడికైనా.'

'ఎక్కడికి పోతాంచెప్పు. ఇల్లా వాటి వొదిలి పెట్టి, యింకోగోటికి పోయి, యేంచేస్తాం?'

'మరి యేదోదారి చూడాలి.'

'ఏందారి, గోదారి'

'మావూళ్లో-వెనకా-'

'ఆహ.....'

‘ఓ కాపుమాకురు చెధవది, యిలాగే చిక్కులో పడింది. అతను మోతుబరి. అతడేంచేశాడో తెలుసునా? ఏదో జబ్బుచేసిందని పేరుపెట్టి దాన్ని చెన్నాపట్టం తీసుకుపోయాడు.’

‘అబ్బా!’

‘ఊఁ, అక్కడే, యే ఆసుపత్రిలోనో నీళ్లా దింది. ఆపిల్లని యెవరో కిరస్తానీమతంచెప్పే దొరల కిచ్చేసిందట. వాళ్లు పెంతుకుంటున్నారు. ఎప్పుడోనా వెళ్లి యిప్పటికీ చూసినట్లుంది.’

‘అలా చేద్దామంటావా?’

‘అవును. అలాగే చేయాలి.’

ఆమెమాటమీద చిదంబరకాస్త్రికి ఆలోచనకలిగింది. అంతకన్న గత్యంతరములేదు. కాని అతని మనసులో భయంమాత్రం పోలేదు.

౪

రాజమృదుట రాజకాసనంగా వొప్పుకున్నాడు కాస్త్రి. కాకిరామేశ్వరానికి యాత్రపోదా మనుకుంటున్నా నని నలుగురైదుగురితోటి చెప్పాడు. వాళ్లకి ఆ ఆవోట్లనుంచి కావలసినవస్తువులు తెచ్చిపెట్టమని అతనిని కోరారు. తప్పకుండా తెస్తానన్నాడు. కర్ర నేలనుకొట్టుకుంటూ, కామప్ప సోమయాజులు వచ్చి ‘తీర్థయాత్రకి పోతున్నావా, కాస్తుర్లా’ అన్నాడు.

‘అవును మామా, ఒక్కసారి ఆలావెళ్లి ఆనాలుగు శ్రేతాలూ చూచుకొని వచ్చేస్తే నాకింక తరవాయి వుండదు’ అన్నాడు కాస్త్రి.

‘అయితే దత్తుచేసుకొనిపోగూడదూ, వాణ్ణి కూడా వెంటబెట్టుకొని? ఎందుకైనా అక్కరకు వస్తాడు.’

‘కాదులే మామా, యీబాదరబండిలోకుదరదు. కుర్రాడుగూడా చిన్నవాడుగదా, మరీ తెలియనివాడూ కాదు, బాగాతెలిసినవాడూకాదు. దత్తుయెలాగా ఉపనయనంలో జరగవలసిందే కనుక తొందరమిటిలే’ అన్నాడు చిదంబరకాస్త్రి.

‘ఆహో, సరే. నాలుగునెలలు పడుకుందామిటి?’

‘అఁ. ఆరునెల్లు, యేడునెల్లు తిరిగివస్తాను. ఇంక నాటివి

తానికి యిదే కొనసారిగా; కోడల్నికూడా తీసికెళ్లి నాలుగుచూపించేస్తా. కాస్త యిల్లా వాకిలి కనిపెట్టి వుండండేం.’

‘దానికేమిటిలే. కోడలికి బట్టుకూడా తీయించి వస్తానా యేమిటి?’

‘అనుకుంటున్నాను.’

‘ఊఁ, అంటూ తనపన్నుగడ యింకా నెరవేరకపోయిందంతు విచారిస్తూ వెళ్లిపోయాడు కామప్ప సోమయాజులు.

చిదంబరకాస్త్రి, రాజమ్మ రెండెడ్లబండి కట్టించుకొని, పదిమైళ్లదూరంలోవున్న రైలుస్టేషనుకి వెళ్లి, చెన్నపట్టం టిక్కెట్టుతీసుకున్నారు.

౫

కాస్త్రి అదివర కొనారి చెన్నపట్నంవెళ్లిన వాడే. కనుక కొంచెంలేలికగానే ఆసుపత్రికి దారి కనుక్కొని, అక్కడికి వెళ్ళారు. వాళ్లు పరీక్షచేసి నాలుగోనెలఅనీ, తొమ్మిదోనెలలోవస్తే కాన్పుచేస్తామనీ చెప్పారు. ట్రిప్లికేనులో మారుమూల ఒకయిల్లు అద్దకు తీసుకొని కాపురమున్నారు కాస్త్రి రాజమ్మను.

చిదంబరకాస్త్రి రాజమ్మని తొమ్మిదోనెల రాగానే ఆసుపత్రిలో చేర్పించాడు. చూయిగా ప్రసవించింది. ప్రక్కనున్న బిడ్డనిచూసుకొని పొంగిపోయింది. చిదంబరకాస్త్రికూడా బిడ్డనిచూసి మనసు కరిగిందికాని ప్రపంచాన్ని తలచుకొని హడలిపోయాడు.

ఆపిల్లాడిని చూసి చిదంబరకాస్త్రి, రాజమ్మ ఒకరినొకరు చూసుకొని తెల్లబోతువుండేవారు.

అనలేక తెగించి, ధైర్యముతెచ్చుకొని, ఒకరోజున, ‘రాజ్యం, యీబిడ్డని యేంచేస్తాం? దొరల—’ అన్నాడు కాస్త్రి.

బిడ్డకేసి చూస్తూవున్న రాజమ్మ ‘ఏమిటి, యీ రత్నంలాంటి బిడ్డనా, కిరస్తానీల కివ్వడమా?’ అని కంట తడిపట్టుకుంది.

‘ను రేలాగే?’ అని దీనంగా, అడిగాడు చిదంబరకాస్త్రి.

‘ఎలాగైనా సరే, ఈబిడ్డని వొదిలి నేను బ్రతకలేను. చూడండి, లక్కపిడతలాంటి నోరూ, నీలాలలాంటికల్లు, అబ్బా-ఈబిడ్డని చూసిచూసి మాలవార్షకియెలా యిస్తామండీ. వొద్దు’

‘ఏం చెప్తాం చెప్ప. ఈబిడ్డని తీసుకొని మన పూరు వెళ్లగలమా?’

‘ఇక్కడే వుండిపోదాం, అలా అయితేనూ’

‘ఇల్లా వాకిలీ, భూములూ పుట్రా చూసుకోకుండానా?’

‘మీ ఆస్తీ భూములూ యిప్పిల్లాడి మురిడరయెందుకు పనికొస్తాయండీ. చూడండి’

పిల్లాడికేసిచూసి శాస్త్రి నిలువునా కంపించిపోయాడు.

‘ఏం చెయ్యను. పిల్లాడింటే నాకు మాత్రం లేకనా?’

‘మరయితే, ఎలా పాకేసుకుంటామండీ, యిప్పిల్లాడి?’

‘ఏం చేస్తాం చెప్ప?’

‘నేనోటి చెపుతాను, నొప్పకుంటారా?’

‘ఏమిట?’

‘వీడు పెద్దవాడయినదాకా యిక్కడేవుండాడు, నాలుగేళ్లు అప్పుడు వీణ్ణి తీసికెళ్ళి ‘బ్రతుకేసికొన్నాడు. కాశీలో వున్న మావార్లపిల్లాడు’ అలాగని చెపుతాడు. అంత అంతా వీడికే చెందుతుంది. అంతే కాని, యిలాంటి రిత్నాన్ని యెలా పాకేస్తామండీ? కడుపున పుట్టిపెట్టిన యింట్లో మావార్లకి పాకేసి, యింకోళ్ల బిడ్డని తెచ్చుకొని పెంచుదామా?’

‘తెలియదుంటే పూరివార్లకి?’

‘వార్లగ్రామం. మరో రెండు నెలలు యిక్కడ వుండి, తరువాత ట్రేత్రాలన్నీ చూడటానికి పోదాం. ఒక్కొక్కచోట నాలుగేసి నెలలుంటే సరి. ప్రతి ట్రేత్రంనుంచీ మనవూరి కొక వస్త్రం రాద్దామయే సామయాజులి పేరనో. మీరూ నాకూ అయినవార్లు

ఆవుల్లో లేనే లేరు కదా. నిజంగా మనం తీర్థయాత్ర చేస్తున్నామని వాళ్లు అనుకుంటారు. నిర్భయం మనకి.’

‘ఆ.....’

శాస్త్రి ఆశ్చర్యపాఠాదు రాజమ్మ తెలివికి, ఆలోచనకినూ, తప్పనిసరికనుక వొప్పకున్నాడు.

అనుకున్న ప్రకారం వాళ్లు ట్రేత్రాలన్నీ తిరిగి నాలుగు సంవత్సరాలకి యిల్లుచేరుకున్నారు.

‘ఆపిల్లవాడెవరోయి’ అన్నాడు కామప్పసోమయాలు.

మండ్రకి వెనక్కికంపించిపోయాడు చిదంబర శాస్త్రి. ‘వీడా, మాఅమ్మమ్మ తమ్ముడికొడుకు, కాశీలోవున్నాడులే, వాడికొడుకు కోడలు’ నేనూ ఆరు నెలలపాటు వాల్చింట్లోనేవున్నాము కాశీలోవున్నప్పుడు. వీడు దానికి అలవాటయినాను. కోడలు వీడిమీద మోసపడింది. వాళ్లుకూడా అయినవార్లు. అందుచేత విశ్వేశ్వరుడిపుగంలో ఆకాస్తాద తనీవ్వకారం అనిపించేను దానిచేత.

‘ఆరి, ఎంతవాడినోయి! ఆయిందీ!’

‘ఏం చెయ్యను మామా కోడలు ఒకటే పట్టు పట్టంది. నాకుతప్పిందికాదు’

‘జుట్టు తీయించేకావుకాదేమి?’

‘తీరా తిగపనికి పెట్టేప్పటికి దానికి జ్వరం తగిలింది. ఆవురు వొదిలిందాకా జ్వరం తీసిందికాదు. అచ్చి రాలేదని మానేశామ’

‘వీడు—అచ్చం కోడలులాగే వున్నాడు?’

‘నాడి తల్లి సరిగ్గా కోడలులాగా వుంటుంది. తల్లిపోలిక వీడు.’

‘హువ్వా.....’

పూర్ణోవారంతా చుత్తపూర్ణుడిమీద రాజమ్మకి అమితప్రేమ అని అనుకొనేవారు.

‘ఈ రత్నం నాభాగ్య’ మనుకొనేది రాజమ్మ.

‘నా పాపఫలము వీడు’ అనుకొనేవాడు చిదంబర శాస్త్రి.

వసంతము

అద్దేపల్లి నాగగోపాలరావు

‘రమణీయార్థ ప్రతిపాదకశబ్దః కావ్యమ్’-రసగంగాధరము

వసంతము శ్రీమైశ్వరాజులక్ష్మీపతిగారు రచించిన కావ్యము. ‘లలితవసంతగీతికా సదృశముగు అల్పజీవితముచే లోకమును మాధుర్యభరితమొనరించు నీకవిసోదరుని రసహృదయ మికావ్యములమున ఆంధ్రలోకమున కొకింత వ్యక్తముకాగలదు’ అను మంగిపూడి శర్మగారి మాట లెంతయు సత్యములు.

‘కొత్తపాఠల మేలుకలయిక కొమ్మెఱుంగులు చిమ్మగా’ ఆనిగ్యముతో నారంభించిన కావ్యము విశ్వ సిద్ధిగల అనంతలిలితో పరిసమాప్తి జెందుచున్నది.

దయసేయు మోవసంతా! వినూతనపల్ల

వారుణంబైన దేహంబు మెఱుయ

రావయ్య మోటుతురాజ! రావితపువ్వు

మయకిరీటద్యుతుల మలసికూడ

విచ్చేయుమయ్య వేవేగ దక్షిణమంద

మారుతప్రకటవిమాన మెక్కి

తరలిరానోయి శత్యానూనయావన

శ్రీవిశేషప్రభాజృంభితాంక

కోకిలాలాపములతోడ, గగుమసార

భములతోడను, భృంగగీతములతోడ,

సుమపరాగంబుతోడ విశుద్ధకాంతు

లడర చనుదెమ్మ స్వాగతం బందుకొమ్మ.

మనోహరుడగు వసంతునకు రమణీయము, హృదయపూర్వకమునగు ఆహ్వాన మొసంగిన కవి:

కొనుమిద పాద్యమల్ల చెఱ

కుంకడలక్ చెలువారువారి, చే

కొనుమిద యర్ఘ్య మిభుసును

గుచ్ఛములందు ప్రసించులేనె, నై

కొను మధుపర్కమిద్ది నవ

కోమలపల్ల కనిర్మితంబు, నా

సనమిదె చందనార్ద్రమును

జాలవిరాజితమిందు రమ్యకన్.

అనుటలో మంచితోచిత్యమున్నది. సున్నితముగు భావములకు సాగసుందనపుపలు కల్పినది. ప్రకృతి వర్ణనము పతితల హృదయసీమలం దచ్చుపడుచున్నది. ఈఆతిథ్యమున కువ్విరులూరని తెలుగువా డుండడు. ఆ వాహనాతిథ్యములచే తనియక ‘తమితొక్కి నూతనయుగోదయగీతిక’ లాలపించెద నమచున్నాడు. అంతేకాదు, తనివిసనక మరలమరల అదేపాడుకొనును. ‘వ్రాసిన వ్రాతలే తిరిగివ్రాసినను-ఇలాతలముం గయినేయజాలెదేరీ సరివార లిట్లు రససృష్టికొనర్చ’ అని మైమరచి, వసంతుని కీర్తించుచున్నాడు. అవును ‘ఏరీ సరివార లిట్లు రససృష్టికొనర్చ?’ అంతకు గర్వింపక ‘గ్రహించు మోయి నాచేసిన నేవ నూతనవిశేషము లేమియు లేక పోయినకొ’ అని వినమ్రు డగుచున్నాడు. ఇది ఉత్తమ కవుల లక్షణము.

“ లితాపూర్వకేః విలాసమూర్తి” యగు వసంతు డితని అట్టే వన్నెయొకనిపోయి ‘యరయరాని’ యొక మహానందనార్థికోజ్వల ప్రదేశమున’ బారనై నాను. కవి అందులకు ‘ఇదేటికొయి?’ అని ప్రశ్నించుచుండగానే ‘సుందరమృదుదేహు డీ హృదయతస్కరు డీ మలయానిలం దహా’ వైపలుకు తోచనీయదు. చేయునదిలేక ‘రసరాజ్య మెల్లకడలం బాలించు’ మంచానిలరాజనందనుని:

అమృతానంద సముద్రవీచికలపై

నటిట్లు గోనాడు శే

నములై యీ మృదు దక్షిణానిలతలం

గారూఢియై పుష్పగు.

చృము లల్లాడెడుతీవి, యీమరిపె మీ
సాందర్యలీలావిహారము

రము లీలాస్యము లీయ్యుయారములు గ
రవ్యస్ఫూర్తి పీఠించుచున్.

తదానందలీలాగ్నమానసుడగును. అంతేకాదు
'ఈ వసంతవన జీవనవైభవముల్ గ్రహించి, యా
యాసము విస్మరింపజన దాక్షిణ్యకాలము మానవారికికొ'
అని విభావించుచున్నాడు. ఇట్టి రసవృద్ధుల రచనల
యందేకదా అమృత కవితాదర్శనము. 'ఈ నవవసంత
కుభోదయవేళి నేనియున్', పాడుకొనంగలేని హతభాగ్యు
లెవో తలపోయ మానవులో' కారు. 'కౌరా యెంతటి
యైంద్రజాలికములయ్యా యీవసంతప్రభతో' ఈరచ
నయు నట్టిద. వాడుకలోని కల్పముల నుపయోగించి రస
పుష్టియొనర్చుటం దీరడు గడసరి:

జవ్వనపుందిసారికను నైగలతో
చిరునవ్వుమోవిపై
నివ్వటిలంగ క్రొత్తనెరనీటులు
గోటులు చిల్కరించు, నీ
నవ్వులరాణితో ప్రణయపాటకముల్
బ్రకటింపనెంచి నా
పువ్వులరంగ దీభువనమోహను
డిమ్మహి కేగుడంచెగా.

కవికూడ ఇచ్చట 'పువ్వులరంగని' తో నైకక
మోహకున్న నిప్పటికవిత పుట్టదు.

మంచనజీక్రిందకుమహాసిన
మాసములూడ్చి పెప్పిరా
యించిన రంగుతో బడగలెత్తిన
యందము 'లిన్నియున్' బహ
యించిన మోకులై బలెబలేయని
పించ బ్రహ్మదవార్ధి దే
లించుచునుండెవో జగములిన్నియు
బూలచిగుళ్ల తప్పలన్.

బలెబలే! ప్రహ్లాదవార్ధి దేలించుచున్న దీ ఘట్టము.
పల్లెటూరి పెండ్లిదృశ్య మిక్రిందిగీతయందు, కన్నులగట్టు
చున్నది చూడుడు:

నీలవభంబుచాయ నలిసినర

రంజితపువ్వుమంజరీ

జాలములూపు బూచిన రసాల

మహాజమునీడ దెద్దబా

కాలదె పట్టుచుండిరి దిగంతరముల్

ప్రతిరావ మీన, రాం

ఫోలన మూడుదెబ్బలును మ్రోగగ

నాగెను పెడ్లిసంపులో.

ఆకలనకొ విసంజెలగె మోయి

సవాయిరవంబు, క్రొత్త తా

టాకులకమ్మతావి నిగుడకొ రచి

యించిన పెండ్లిపందిలకొ

చాకలివాం ద్రజీ భుజముసాచిరి

పల్లకి పైకెనెత్తగా

నాకసముకొ దిశల్ వసులునట్లొక

పెట్టునమ్రోగె వాద్యముల్.

పెండ్లిపందిరులలో నందరయు గూరుచుందుము.
ఆం దనేకసుగంధము లాఘ్రాణించుచుందుము. కాని
క్రొత్తతాటాకుల కమ్మతావి' కనుగొనువారు చాలత
క్కువ. ఈకవిమాత్ర మది బాగుగ పసిపట్టినాడు. కను
కనే యీపద్యము.

కుమ్మనేదాంతులకు కవిప్రశ్నమును, సంజేతమును
ఇది: 'అసహదీసుక శేవము వాళినేయకుము' 'వని స్వర్గ
ముకాదె నెచ్చెరి!' అను ఉమర్ ఖయ్యామును జ్ఞప్తికి
దెచ్చుచున్నా డిచ్చట.

లలితకళావిలాసము లీలాతల

మెల్లనలంకంప బు

పులువికసింపె జిత్రములుభోరె

శకుంతలీవితానగో

మల కలగానయొప్పు కుకుమార

సమీరుడు లాస్యమాడు, నీ

యిలపయిగాక స్వర్గ మిక సెచ్చుట

నున్నది కూస్యనీమలొక.

జగద్రేత్రేమహామయము. అక్షే స్వగ్రహము. త్రేమ
కూన్యమైన స్వగ్రహమనకన్న పావనత్రేమమయమైన లో
కమే కాంక్షింపదగినది. ఇంద్రునితల్లిమయ రసింద్రాదికవుల
రచనలయందును దోర్భేతకమగును.

త్రేమోపాసకుడగు నీకవి ప్రణయదేవికి:

సురభిశ్చిక్షిణానిలము శోభిలు
చున్న గసాలవాటికాం
తరమున నీపలక భుజుమతిల్పమునకొ
కయనింది, 'సుందరీ!
సురపతివైతి నే నెదురుమాచెద
నీకవి యీవపంతలం
భరములుపాడి చెప్పినని...

లేఖ రచించినాడు. ఆలేఖకు కైకొనిన పరికర
ములు లలితాశిలలితములు, అమృతమధురములు, అతి
స్నిగ్ధములు. అందరి భావమో అనన్యము. పరికింపును:

చిక్కిన యీ గుమాసరమపీరస
మంగొని ముంది వ్రాసినా
నిక్కములాచ్చపత్రమున నీది
కేసరమేకలంబుగా
నక్కరమలో కడుకొ మెరయునట్లుగా
పుచ్చాడి వైవజల్లినా
నక్కములాక్షి యందుకొనునా? కడు
మోని త్రిప్పివేయునా?

ఇంకను అనుమానమే త్రేమతపస్వికి: అంకటి
లలితవస్తువులైనను త్రేయసి మోటుని త్రిప్పివేయునేమో
యని శంకించుచున్నాడు. ఎంతసహజమిది! మనోహరము,
సత్వియు. ఇట్టి చక్కనిభావములు, మెత్తనిరచనలు
సాగించుట పెద్దకవులకుమాత్రమే నడువనికార్యము. ఇంత
యవలిగ నీతడు సాధించుట మిక్కిలియచ్చెరువు.

కవివంశము రాజులనుండి, రాజుహంసలనుండి
కోయిలకులమునకు క్రమక్రమముగా మారినది ఆయా
కాలములందు. కాని, యీకవి వీనినన్నింటిని మించిన
వినుత్పన్నగౌరవదీర్చిన మొదటివాడు కవిజాతికి. 'త్రా
గడుజాతి' రసోన్మదనక్రియాధమ్య లలియో. రసోన్మదన

దివ్యవాట్లకళాకుళలు రనియో. ఏమో! అంతేకాదు
మలాచారమైన 'పని' మాడనిది కాదట. కనక:

త్రాగడుజాతి కి సుమగుధారస
మానుట తప్పగాదు నే
త్రాగడ నాడెడక పృథివిదాటెద
మీటెద వాణి వీణపై
తీగలుత్రెస్సిపోవ రసతీత్రత
నీ చిగురాకుతీగపై
నూగడ భూమివీడి యొకయూపున
స్వగ్రహ కాలదన్నుచుకొ.

క్రీడించెదడట. మరియు నితని! 'విరళములై,
స్తంభించిన తవయనములు నింద్రియంబు లదృశ్యతగతి;
నీభవనం బొక చిత్రకళాభవనంలై నన్ను ముంచివైచె
నయ్యారే!' అవును త్రాగుబోతులకు కలుగులక్షణము
లివేకదా!

తలకెక్కినది తిక్క ఇంక!

రావలెను నాడుప్రాణంబు ప్రాణ మివుడు
నను కటాక్షింప స్వగ్భవనంబుదిది.

తానో—

పోవలెను నేను నాత్రేమమూర్తి గలియ
నీప్రపంచముపాలిమేర లెల్ల వాటి

అచ్చట, అప్పుడు—

కలిసికొని యొక్కరొకరిలో కరగిపోయి,
యనుభవింతు మనిర్వాచ్యమైన త్రేమ.

మరియు:

దైవమనలైన నకల చెత్తనములేదు
దేశకాలంబులును విడదీయలేవు.

అహ! ఎంతరసార్ధగ్రాహి. స్వేచ్ఛావిహారి కవి.

ఈ మహానందసంరంభ మే భగింప
కాల దుర్బలంలైన నాస్వాంతరముందు,
ప్రాణమా! నీవు నా దండరాకయున్న.

ఇట్టిదికదా అకలంకమైన ప్రణయము. దేదియో
దండరాకున్నచో: 'మృదుసహోదరి ముదలక్షియో

యోజుండు'ననుచున్నాడు. విరహమును నిజమైనభక్తుడు భరింపలేడు. అయినను మృత్యువును దూషింపడు. మృదుసహోదరి యామె. ఈతడు ప్రేమకొరకు 'బలికి' సంసిద్ధుడు. కనుకనే అట్టిమడి:

ఎవడాగంగల డీవసంతమున జే
వీ! త్రాగుబోజుల్, మనో
భవపుష్పయుధసీడితుల్ సుకవితా
వ్యామోహలోలాత్మ్య రీ
భువిపై నీదు విభూతులకొ గనుచు
నికొ బూజించు నున్మృతులం
దెర దానిగ్రహకాలి? నీమధుర
మూర్తి స్నేహ బంధింపెడికొ.

ఎవడా నిగ్రహకాలి! నాస్తి. ఈపద్యమునకు భావము ఉప్పొంగనిరసికండ: పులకరింపని యెడలు గలుగు చదువరియు నుండెనుకొందును. అనుకొనుట యేమి? ఇంతసత్యము. ఇది అక్షరమక్షర మమృతగురిక.

కలపు నీకును నా కనేకములు కాల.
దేశవినిబడములు రసోద్దీపనములు
నిత్యనూతనములు కమలేయములయి
వనజలోచన' సంబంధబాంధవములు.

ఇదీ వీరి సంబంధము. ఇంక యీతనిప్రశ్న—

కష్టసుఖములు పడుగుపేకలుగ, జనన
మరణములె యంచులుగ నేయు మర్త్యశీవి
తాంబరంబున నను సంవృతాత్మ్యజేసి
నీ వమర్త్యత నిల్పుచే నియతి చెప్పుమ!

మానవజీవితము మనోహరముగ ప్రతిఫలించిన దిందు. ఇందలిభావములు మహోన్నతములు. మధురములు. అర్థవంతములు.

తాను సిగ్గుడుగాకున్నను, 'ప్రేమ' కాశ్యత నునుచున్నాడు. ఇది యెంతయు నిక్కువము. తనకు జరుగుచున్న యవ్యాధియును వివరించుకొన నెలవిమ్మ నుచు, తన్నుకూడ కాశ్యతుని గావించుమని వేడుకొను చున్నాడు. ప్రేమ భిక్షురీతి యెంత యుచితము. అనందప్రదము.

'నీవు' అనుగ్రహింపవేని 'తెలువా! తెరువేది జగంబునం దికకొ.' అనును, దేనికొరకై తాను అసక్తి పడుచున్నాడో అది, లభింపదేని అతనిజీవితము వ్యర్థము. కాదందువా! 'తెరువేది-జగంబునందికకొ' చూచి పుణ్యమున బొమ్మ. 'పుష్పాంజలిస్తటి, నీకొరకునై యిటు నిల్చితి బేరుటామనికొ' రమ్మ.

అంతేకాదు:

నీయానందము పూవులై, చివురులై,
నీశ్వేదపమ్మోహన
శ్రీయై యేలె వసంతపుష్పమయమా.
సింహాసనం బిందు నీ
కై యేర్పడ్డది కొల్వదీరు మిదె
నీ కర్పించుచున్నాడ రా
జీ! యీనా ప్రణయోక శీలతము
న నేల్లించుకొ నీకికొ;
పాదాక్రాంతుడును, నెండియు:

మధువుగమరె నీస్మరణమాత్రన
మామక దేహపాత్రికక
రుధిరము, మర్త్యభావము తిరోహిత
మె యమరత్నమందె, నీ
యధరసుధారసానభవ ముచ్చిన
నాడు, జగంబులిన్నియుకొ
మధురమరందవానిగిది మగ్నములై
నను మంచి తేల్చినే.
ని, రత్నమృదుడక్షిణానిలతరంగము
లూయెలలూప బూలతె
ప్పలపయి దేలి పొదము ప్రపంచము
ముందిన మోదవార్ధిభోకొ.

అని యెల్లెలి పిల్చుచున్నాడు. ఇంకను—

కై, పెక్కినచిత్తవృత్తి నొరులెవ్వరి
నికొ గయికోక తందవారొ
ద్రోక్కుచు నీ వినోదములతో నిలు
చెల్లను ముద్దిపోవ...

మాచుచున్నాడు. నెండియు తుష్టిలేక—

అద్దమువోలెనైన హృదయంబున
నీరమణీయయాప మే
నద్దితి, నీకునాకు సరిహద్దులు
లే వితరప్రపంచపుకా
కుద్దులుమాని నీప్రణయనూత్రము
లేను పఠించుచుంటి నో
మద్దియ! నేను నీవయ్యిపోవుట
లేతిరి సంభవించునో!

లక్ష్మ్యమది : తత్ప్రాప్తి మనోరథసిద్ధి కడకు:—
అలరుల జేరుగాత నవయావన
మంతయు నీ పికాంగనా
కలరవ మస్మదీయమగు గానము
జేకొనుగాత, మాగుతా

వలికొనుగాక కైత, రసనార్ధి
మునింగి యనంగవైఖరికా
నిలిచెద మింక శేషమయి నీవును
నేను ననంతలీలవికా.
ఇది అట్టి పవిత్రప్రేమ జీవనులకే చెల్లినది.

గుణహుళమగు కావ్యమునుగూర్చి యెంతయేని
చెప్పవచ్చును. ఈకావ్యప్రకాశచేసిన నింకనుం గలదు.
కాని కాలముచాలదు. తరుకుచెరుకురాయి తట్టెడుకంటె
నిక్కంపునీల మొక్కండుచాలు. ఈ మధురకావ్యము
మంచినీలము. ఈ కవిరచనలు భావబంధురములు, సరళ
ములు. కైత చక్కనిది. ఇట్టి రసవత్కావ్యము లింకను
రచియించి ఆంధ్రులకు విందుపెట్ట నీకని నభిలషింతును.
ఈనూ 'వసంతసదృశబి'కి భగవాను డాయురాలోగ్య
ముల బ్రసాదించు గాక!

ఈగ్రంథవాడు చెట్టుమొదటనుండి కనుపడు దృశ్యము

D. A. R.

మెండలియము-ర క్తస్పర్శ

(Mendelism—Heredity)

యన్. యమ్. వేణు

అధునికజీవశాస్త్ర పరిశోధనలు పాశ్చాత్యదేశమున ఊహింపరాని యున్నతదశ నంది, మానవుని జ్ఞానవికాసమున కంతయో తోడ్పడినవి. ప్రతిదినము ప్రకృతియందలి ఏదోయొక రహస్యము కనిపెట్టబడి మానవజీవితము మఱితే తేజోవంతముగ, ఉత్సాహపూరితముగ జేయబడుచుండుటను ప్రాచ్యభాషా పరిజ్ఞానము నలవరించుకొని శాస్త్రజ్ఞానమున నివసించువారెఱుంగుదురు. అట్టి ప్రకృతిశాస్త్రపరిజ్ఞానము ఆంగ్లలోకమున, ఆంగ్లభాషయందు, ప్రతి ఆంగ్లనుకి అందు బాటులోనుండు భాగ్యము ఎప్పుడు సమహరునోకదా! అత్యంతము ముఖ్యమైనవి, ప్రతిమొక్కరును తెలిసికొనవలసినవి అగు జీవశాస్త్రసంబంధమైన యంతములు చాలయున్నవి. అందు ముఖ్యమైన ఒక్కయంశముమాత్ర మిందు చర్చించెము.

ఇది చాలవఱకు పామరుల కుద్దేశించబడినది. అనగా పంజీతులు, శాస్త్రపరిజ్ఞానము కలవారు చదువగూడదని యాదేశముగాదు. మానవుని జీవనాత్ర కివి అత్యంతావశ్యకములు గావున ప్రతియొక్కరును ఈ విషయముల నెఱింగియుండుట శ్రేయస్కరము. ఈపరిజ్ఞానము భావికాలపు ఆంగ్లసంస్కృతికిగూడ మూలకంఠము.

భల్లయ్యకు పుట్టినప్పటినుండియు అన్నవస్త్రములకు కొంత రేడు. తాతలనాటి మడినూన్యములు హేరాళముగ నున్నవి. ఆతనితండ్రి మేధాశక్తిలో నసమానుడు. వ్రేలుచూపిన చేయి మింగునంతటివాడు. స్వయంకృషిచేత గౌరవము నార్జించినవాడు. కాని పుల్లయ్య హృదయద్వంద్వ. కనుపుచీల్చి కంచుకాగడాలతో కలయడెడికినను అక్షరపుముక్క కనబడదు. రామయ్య శాస్త్రీ గణితశాస్త్రమునం దసమానుడు. ఆయన

కుమారునకో లేక్కలన్న తలనొప్పి. మడకమోటుగాదు పసలరెడ్డి; ఆతని పుత్రుడన్ననో అగ్ధశాస్త్రమునం దారితేరి, ఇంగ్లాండునుండి I. C. S. నం దుత్తీర్ణుడై కేరుప్రభావులు గడించినవాడు. నంగవనాయుడు కోళ్ల గెలిచినకోడి. పదిమంది గజబలముగలవా రొక్క మారే వైబడివచ్చినను వారిని డీకొని పొరదోలునంతటి ధైర్యవంతుడు, సత్తువగలవాడు. అట్టివారికి “ఉఫ్” అన్న ఊరికావలబడునట్టి కొనుకు. ఉల్లిపాయకు పుల్లలు చెక్కినట్లు సన్ననికార్లు, చేసులు. పోలిపెట్టి లక్షాధికారి. సంతానాభిలాషతో మువ్వరను పెండ్లాడినాడు, తుదకు డబ్బు వ్యర్థమైనదేకాని యీశ్వితము సిద్ధించలేదు. రామయ్య అమృతమృతబిడ్డలుగన్నది. ఏమిచిత్రమా! ఇరువురుబిడ్డలు ఒక్క అచ్చునదీసినట్లున్నారు. వారొకేనారి యేడ్చెదరు, ఒకేసారి జబ్బుపడుదురు, ఒకచేతలజేతురు. బడిలో నొకే విధముగ నుండురు, తుదకు ఒకే వయస్సునందు, ఒకే జాడ్యముతో మరణించురు! సుస్పృష్టి వ్యత్యస్తముల కర్థమేమైనగలదా? ‘తల్లిచాలు బొల్లిపిల్ల’ అనుసామెత ఇచ్చట నిరర్థకమే అయినదా? ఇవన్నియు వారివారి పూర్వజన్మ కర్మఫలమునభవములేనా? లేక మానవద్విగ్గోచరమీరమైన రహస్యము మరేదైన నున్నదా?

వీరన్న తానుతానహాపూరితుడని, ముక్కోపియని, మాటకారీయని ఎఱుంగును. సుబ్బయ్య వీరన్న స్వభావాదులను మఱితే చక్కగా నెఱుంగును. వివిసందర్భములం దెట్లు ప్రవర్తించగలడో సుబ్బయ్య నూటిగ చెప్పగలడు. వీరన్న పూర్తిగా తన్నుతా నెఱింగియున్నప్పటికిని, అష్టాసందర్భములయందు, తా నావిధముగ నేలప్రవర్తించినో, మరొకవిధముగా ప్రవర్తించుటకు ప్రయత్నించెయ్యని ఏల విఫలపడయ్యినో పాపము ఎఱుగడు. ఒకానొకప్పుడు తనమత్తైత అట్టి

ప్రకర్తన గలిగియుండెనని యూతనికి తెలియదు. తెలిసి యున్నచో బాగ్రతగనే మెలంగియుండును. ఇంతియే కాదు; కొన్నికొన్ని విషయపరిస్థితులయందు తా శ్రేతోవ్యత్రాక్కననునో వీరన్న తనకుతానే నిర్దేశించు కొనవలసియుండును. తన 'అపెంట్' 'వోటు' ను సత్యముగైకిచ్చుట సమంజసమా? లేక రమస్వామి మొదలిగూరునకిచ్చుట తగునా? పన్నులు విధించు 'షట్టలు', వివాహాశాసములు, వివాహవిచ్ఛేదనాశ్రమములు, కుటుంబపరిరక్షణాశ్రమములు, ప్రజాశాంతిని పరిరక్షించు మొదలగువిషయములయందు తనయభిప్రాయములను వెల్లెపుచ్చవలసియుండును. మానవసంఘమున 'నేర'కుల బాతి యొక్కటి వేరుగ నున్నదా? అన్నవస్త్రదానాదులవలన కడప గలుగుఫలమేమి? ఉన్నతస్థితి శాలవలన మానవసంఘమునకు గలుగు మంచిచెడుగులేవి? వందలకొలది బాలబాలికలకు సమానవిద్య గలుపియు అందఱు బోసులు, రాధాకృష్ణులు, రామకౌలు, షోలీసులు ఏలకాలేరు? సుబ్బిగాదు పగలంతయు గొట్టికాయలాడి, రాత్రులలో వీగలు తిరిగి, పగిక్షణలో 'వ్యాసు'మాడ్కులు సంపాదించును. దొరస్వామి వినయ విధేయతలతో బహిష్కరించుచున్న చెప్పినపాఠములు చక్కగా వ్రాసుకొని, చేతనున్న పుస్తకము చేతింటుకొని పోవునట్లు రాత్రిందివములు కష్టపడి చదివినను పగిక్షణలో 'ఫెయిలు' మాడ్కులే? ఇట్టియంశములు వేనకువేలు నిర్లక్ష్యభావముతో నింతవఱకు తృణీకరింప బడుచుండినవి. ప్రకృతియందలి యీ సమస్యలకు కుత్రములు కనిపెట్టుట దుస్సాధ్యములని తలంపబడుచుండినవి. తన జంతువులయందలి రక్తస్పర్శ పరిజ్ఞానము (Knowledge of Heredity) ఇట్టిప్రశ్నలకు కుత్రముల నొసంగ జాలియున్నది. ప్రతియొక్కరును దీనినిగూర్చి పూర్తిగ నెరింగినచోగాని, తన్నుగూర్చిగాని తనవారినిగూర్చి కాని, ఇరుగుపొరుగువారిని గూర్చిగాని అమూల్యముగ నెఱుంగజాలరు.

మానవు డసామాన్యమేధాశక్తియును డగుటయు, శ్రీతిశంకుడగుటయు అదృష్టవశముచేత తన్ను పరివేష్టించి యున్న అనుకూలపరిస్థితుల ననుసరించియుండునా?

లేక స్వయంకృషిచేతను తనతండ్రియు, తాతయు, ముత్తాతయు వారివారికాలమున కొలదిగనో, గొప్పగనో పేరుప్రతిష్ఠలు గడించి వినుతికెక్కినందుచేత తాను గూడ నట్లయినాడని తీర్మానించునా? ఎటుచెప్పటకును కష్టముగనే యుండును. కాని సామాన్యముగ నాటికి ఎనుబదిపాళ్లు రెండును చేరియుంకినచోగాని ఎట్టిపర్యవసానమును దుష్కరమేయగును. ప్రతియొక్కరును పుట్టి నంతనే గొప్ప ధీమంతుడుగా మండుడు. ఒకగొప్ప గణితశాస్త్రజ్ఞుడే త్రేకు జనించిన శివుడు జన్మించినచో లెక్కలను వేయమున్న చేయలేడు. కాని ముమ్మంగు తాను తన తండ్రివలె గణితశాస్త్రజ్ఞుడే త్రేయగుటకు అనుమలించు 'వైదుష్యాధ్యాపకసామర్థ్యము'నుడేయుండును. తాను తండ్రివలె గొప్పనాడనలయు, లేక అన్యథా గుర్వాణి పారనిమున్నుడై తనకేకాక తన్ను గన్నవారికిగూడకళంకము నాపాదించునాడనలయు, తనమీద గాక తన 'సహవాసదోషము'పై నాధారపడియుండును. అనుకూలపరిస్థితిపరివేష్టించుడై, చక్కని యాచర్యముల యందు పెంచబడినచో, తనపుట్టుకతోగూడ వచ్చిన వైదుష్యాధ్యాపకసామర్థ్యమున నానాట పెరిగి పెద్దదై వికసించి తనకు, తనవారికి, తనదేశమునకు గీర్తిని డెచ్చిపెట్టును. లేకపోయినా తట్టెడు గులకరాళ్లలో కొంపువలె ప్రకాశించిన ప్రకాశించును, లేదా వానిచే మలినయుతమై కుప్పతొట్టిలోచేరిన చేరుకొనును. బండ్ల మీద చల్లిన విత్తనములవలె ఫలప్రదము కానేరదు. గోవుగర్భమునుండి కుక్కలను, పిల్లలనుండి ఎలుకలను బడయుట ఎంత యసంభవమా, ఎట్టివిద్యకును అసామర్థ్యయుతుడుగ జనించినవానిని, అసంకుచితానుభవ పరివేష్టించునిగా జేసి, జేనియందేని యొకధీమంతునిగా జేయుటకు సహస్రవిధముల ప్రయత్నించినను, కుక్కతోక వంకరతీర్చినట్లు, చెవిటికి శంకూదినట్లు నిష్ఫలమే యగును. అట్టివాడు 'ఆకారపుష్టి' వైవేద్యనష్టి. 'లిండికి తిమ్మరాజు; పనికి పాపరాజు.' కావున మానవుని యున్నతదశకుగాని, అధమదశకుగాని వంశానుక్రమ రక్తస్పర్శపరిణామమును నిజాంతర్యవసామర్థ్యవికాసమే మఖ్యకారణమా, లేక నిజాత్మక

బాహ్య ప్రపంచానుభవ ప్రభావమా? లేక రెండును గూడనా? ఈ యంశములను పరామర్శించి, దేనిదేనిని ఏయే విధముగ మనయధీనమునం దుంచుకొని యెట్లు ప్రవర్తించవలయునో ఆవిధముగ మెలగినయెడల మన యాంధ్రులలో నూటికి నూర్గురు ధైర్యసాహసయుతులు, మేధావంతులు, కాస్త్రపారంగతులు ఏలకాబలరు?

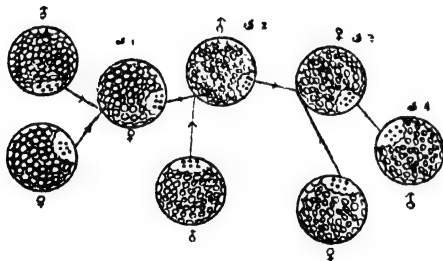
సృష్టియంతటి మానవు లెన్నడు సమానులుకారు. జవసత్వమునగాని, బుద్ధికాతుర్యమునగాని, ఎత్తుతీస్థల యందుగాని, నీలనియమములయందుగాని, ఏయిరువురును సరితూగరు. ఒకరికొకరికి కించితై నను భేద ముండక తీరదు. ఒకేకోడిపెట్టిన గ్రుడ్లలోనుండి వచ్చుపిల్లలలో నొకదాని కొకదానికి సంబంధముండదు. ఒకచెట్టు పండ్లు అభిన్నములుగా నుండవు. ఒకేకాయలోని గింజ లసమానములు. ఒక్కస్వరూప స్వభావచేష్టాదులయందే కాక రాజకీయమునందును, సంఘమునందును, కళా గృహమునందును, విశ్వకళాపరివస్తులయందును, కళా కాలలయందును, ఉన్నతపాఠశాలలందును, జాతిమత వర్ణములయందును ఎన్నటికిని, ఎల్లరకును సమానత్వము సమూహుల సాధ్యము కాదు. అట్లే ఎగుడుదిగుళ్లు ప్రకృతి యందు తప్పనిసరియైనవో, ప్రతివారను సమస్తవిషయ ములయందు సమానత్వమున కింత ప్రాకులాడుట యెందు లకు? నిజముగా జెట్టితనమే యగును. కాని మనకెల్లరకు సమత్వ మొక్క విషయమునం దావశ్యకమే యయి యున్నది. సమస్తజనులకు సమాన పరిస్థితులు, సమా నావకాశములు కల్పింపబడవలెను. అనగా, మానవుడు పుట్టినదే కొన్నిపరిస్థితులలో దగుల్కొనిననే కాని యాతని జీవితము దుర్భరమగును. ప్రాణము నిలుచుటకు కావలసిన యాహారము, ఉష్ణోగ్రత, గాలి, వెలుతురు మొదలైనవి మొదటిది. విజ్ఞానవికాసమునకు మనో బాహుబలముల పెంపొందించుటకు కావలసిన శిక్ష రెండవది. తాను జన్మించిన సంఘమున కుపకరించు టకు, నీలనియమములపాటించి పదిమందిమెచ్చునట్లు ప్రవర్తించుటకు కావలసిన చక్కని సాంఘిక ఆచారవ్యవహారాలు మూడవది. ఇట్టి అవకాశములమధ్య చిన్న వారి నెల్లరను జాతిమత వివక్షలు లేక ఈడువచ్చుటకు

ఉంది, తరువాత వారివారి యిచ్ఛానువృత్తిని మెలంగు నట్లుచేసిన నెంతబాగుండును! అట్లుగాక పాట్లకూటికి లేనికారణమున విధిలేక కొండలును, తలదండ్రుల తెలి విలేమిచేత గొండలును, ఎందరో బాలురు చిన్నతనము ననే 'బీడిపనికి' పొగచుట్టల పరిశ్రమలయమునకు తయారై, నిజాంతర్యవ వైదుష్యాధ్యాపక సామర్థ్య మును చంపుకొని, ప్రాణమున్నది గనుక జీవించియు న్నారని యనిపించుకొని, మొరసిపోయినకెల్లకలె ఫల ప్రదులు కాబాలకపోవుచున్నారు. అసంకుచిత ప్రపంచానుభవపరిజ్ఞేతులుగా జేగముటు ముఖ్యసాధనకారు లగు పాఠశాలలు, ఉన్నతసంఘములు, వీనిమధ్య చిన్న వారినుంచి వారి "లోగుట్టు" కనిపెట్టుట కవకాశమే లేకున్నది. మఱియుకరాతికి గొట్టి చెకుముకరాతిలోని నిప్పు నుపయోగించుకొనుటకుమారు దానిని దీసి బుర దలో కుక్కినట్లే నది. నిశ్చయముగ సామర్థ్యయుతులను ఆసామర్థ్యయుతులను, తెలివిగలవారిని తెలివి లేనివారిని గనిపెట్టి వేరుచేసి మానవసంఘాన్నతికి మేలు చేయవలయునన్నవో, ప్రతివారికి బాహ్యప్రపంచాను భవసంపత్తిని చేకూర్చుటలో సమానత్వము సంపాదించ వలయును. దీనికి ప్రభుత్వమువారే గాక తలదండ్రులు సహితము సహాయకారులు కావలయును. ఈ కారణము చేతనే నిర్బంధప్రాథమిక విద్యావిధాన మెంత యవసర మోయోచింపుడు.

ఇదివఱకు చెప్పినరీతిని ప్రకృతియందు హెచ్చు తగ్గు లెట్లు సామాన్యముగ నన్నదో, అంతకంటె పుష్ట ముగా కొన్నిటియందు పోలికలు గన్పడుచున్నవి. ఒకే కుటుంబమునందు వంశపరంపరగా క్షయవ్యాధిపాద నూపుచువచ్చి తడవతడవకు ఒక్కరిని తన పొట్టను తెట్టుకొనుచుండును. ఆరువేళ్లుగలిగినవారు ఒకేకుటుం బమున గాననగుదురు. తాత, తండ్రి, భూమరులకు తమ పదియవయేటనే తెల్లవెండ్రుకలు గన్పడియుండి వచ్చును. ముప్పదియవయేటనో, ఏబదియవయేటనో కుటుంబములోని ప్రతివారును, ఉన్నత్రులగుచుండుట తాతలనాటినుండి వంశపరంపరగా క్రమముదప్పకుండ ఒకేగృహమున వచ్చుచుండును. పొట్టివేళ్లు, పొట్టి

చేతులు, పాటికాళ్లు గలవా రెవరన్న “ఫలానా” యిం
టివారని ఒకటటుంబమువారికి ముఖ్యములగు ఆన
వాళ్లుగా నేర్పడిపోయియుండును. ఈ విషయములలో
తండ్రితనయులకుగల సమానత్వమునకు, సమశ్రేణి
వచ్చుచుండు నీవంశానుక్రమసంబంధ బాంధవ్యమునకు
హెరిడిటీ (Heredity), లేక ‘రక్తస్పర్శ’ అందురు.
బిడ్డ తల్లిదండ్రులలోని యొకభాగము. ఒకేతాను
నించినగుడ్డ పెద్దతానులోని పడుగు పేకల యల్లిక, మృగు
త్వమో, కఠినత్వమో అన్నియు ఆకుండుగుడ్డకుగూడ
ఉండితీరును. ఈ తండ్రితాతల యానవాళ్లు, తండ్రి
యైనవాడు తన జీవాంకుగోత్పాదకకణములద్వారా
(Germ plasm) బిడ్డకు ప్రసాదించుచున్నాడు. తండ్రి
నుండి అంకుగోత్పాదక కీవకణకోశము (Germ
cell) బీజకణముల (Spermataroids) ద్వారా
తల్లి గర్భము ప్రవేశించి, గర్భాశయమునందలి స్థూల
బీజాశయముతో (Ovum సమ్మేళన నంది, తత్స
మ్మేళన ఫలప్రదములతో, తల్లిదండ్రుల పేరు జెప్ప బిడ్డ

చిత్రము 1

మృతాదులగు జీవాంకుగోత్పాదక కణకణములు

కలయములలోని తెల్ల యిండ్లు శరీరాణుకోశము
లను చెల్పును.

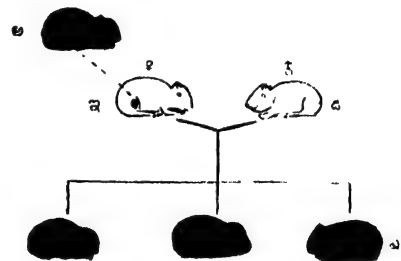
నల్ల చుక్కలు జీవాంకుగోత్పాదక బీజకణములను
నూచించును.

♀ స్త్రీ చిహ్నము. ♂ పురుష చిహ్నము.

త. తండ్రి.

యొత్పన్నమగుచుండును. మన మెల్లరము నివేదికముగ
నూత్నమైన ఒకేఒక జీవకణకోశమునుండి మనజీవ
యాత్ర ప్రారంభించినవారమే యగుదుము. బిడ్డల
యొత్పత్తికి ఆగారభూతమైనదియు, తల్లిదండ్రులనుండి
ప్రసాదించబడునట్టిదియు నగు ఈ జీవాంకుగోత్పాదక
కణములు జర్మనీజీవశాస్త్రజ్ఞుడు వెయిస్మన్
(Weismann) చెప్పినట్లు విరచివులే! (నూడుము
చిత్రము 1.) వీని కీపనితప్ప మరేదియు లేదు. వీనిని సంగ
క్షించుచు శరీరములోని తక్కిన జీవకణములు వృద్ధి
తమపనిని తాము నిర్వర్తించి చిట్టచివరకు నశించుచు
న్నవి. కావున వంశపారంపర్యముగ వచ్చుచుండు
“రక్తస్పర్శవ్యాపారము” వాశనమునెఱుంగని జీవాం
కుగోత్పాదకకణములద్వారా జరుగుచుండవలయును.
తండ్రితాతల కందును పోలికలేని బిడ్డలను బడయవల

చిత్రము 2.

గర్భాంతరమున బడచేయబడిన స్థూలబీజాశ
యనువలన బడసిన సంతానము.

అ. స్థూలబీజాశయము గ్రహింపబడ్డ నీమపంది
కొక్కు (నల్లది.)

ఇ. స్థూలబీజాశయమున నుంచిన నీమపంది
కొక్కు (తెల్లది.)

ఉ. తెల్ల నీమపందికొక్కు (మగది.)

ఎ. ఇ, ఉ, ల సంపర్కజనిత సంతానము
(అన్నియు నలుపు)

♀ స్త్రీ; ♂ పురుష చిహ్నములు.

యునన్నచో, జీవాంకురి బీజకణమును మార్పజాలిననే కాని అట్టి ప్రయత్నము కొనసాగదు. కాని యిది అంత సులభమైనపనియా? తక్కిన శరీరమునందలి యే మార్పుయినను వానిని చెందుటలేదు. తోకలు కోసి పెంచి బడినయెలుకలు మొండితోకలుగల పిల్లలను ఈనుట లేదు. చిన్నిపాదములు అందముగా గణించు చీనావారికి ప్రయాసపడి కట్టుగట్టు నక్కలతోకయే చిన్నపాదములు గల శిశువు లుచ్చించుటలేదు. నల్ల నీరుపందికొక్కలోని స్థూలబీజకణమును దీని తెల్లనీరు పందికొక్క గర్భములో బడివేసి, దానిని మఱియొక మగ తెల్ల దానితో జతచేర్చిన వానికి పుట్టుపిల్లలన్నియు తెల్లదండ్రులవలె తెల్లగానుండక, స్థూలబీజ కణమును గ్రహింప బడినదానివలె నల్లగానేయుండును. (మాడుము చిత్రము 2.) కావున శరీరమునందు బీజకణకోశబాహ్య ప్రదేశములయందు చెచ్చటనైనను, ఎట్టిమార్పుగలిగినను అవన్నియు బీజకణములకు చెందుటలేదు. తత్పర్యవసానముగ ఘటనాగతిజనితశరీరాంగవికారాదులు సంతానమునకు తగులదు. అయినను సంతానమునకుగల విద్యాభిలాషయు, పనులయందు దాసక్తి, సత్కార్యమున కత్సాహము మొదలైనవి మాతాపితృలనుండియే గ్రహింపబడునని కొందఱు యాహించెదరు. కాని ప్రపంచానుభవ మిందులకు విరుద్ధముగా నున్నది.

మానవు డిఘాగోళమున జీవయాత్రప్రారంభించి యెన్నియోకొట్ల సంవత్సరములు గడచిపోయినవి. ప్రకృతి నిర్మితములైన గుహలలో ఎండివానలకు తలదాచికొనుచు, పర్ణవల్లముల మొలకుజుట్టుకొని మానముగాపాడుకొనుచు, బాహుబలముచే వేటాడిన జంతువుల మాంసము తిని ప్రాణము నిలిపికొనుచు మెలగుచుండిన మానవుడు ఆవశ్యకతచేతను, అనుభవముచేతను, ఆలోచనాశక్తిచేతను నానాబుపెరిగిన నాగరికతాపరిణామముగ నేడు ఆకాశము నంటుకొనిపోవునంతటి గృహములలో నివసించుచున్నాడు. దినమున కొకొక్కవిధముగ దుస్తులు ధరించుచున్నాడు. రుచికరములగు పిండి వంటలతోగూడిన భోజన మొనర్చుచున్నాడు. మునుపటి యడవిమనుష్యునివలె నిష్పథు ఏకకుటుంబునివాసి

గానుండుటకు మనము సాహసించము. ఎవ్వరేని వైబడి కొట్టవచ్చినను, పొంగిపొరలినచ్చు కోపము నడంబికొని వారితో సాధువాదమునకు బ్రయత్నింతుము. కాని ఎన్నియున్నను మనపూర్వపు మానవప్రకృతి ఇంకను పూర్తిగా నశించలేదు. కొన్ని కొన్ని పరిస్థితులయందు మనలో నడవిమనుష్యు డెప్పుడప్పుడు పోడనూపుచుండును. మనలో నాగరికప్రవర్తన యెట్లు వృద్ధియైనదో అటులనే మానవ 'ప్రకృతిని' (రక్తస్పర్శము - Heredity) పెంపొందించుటకు గల అవకాశములను గూర్చి యిందుక యోచింతము.

ఈ రక్తస్పర్శవిషయమున కడు పరిశ్రమచేసి దాని ప్రాముఖ్యమును గనిపెట్టి శాస్త్రజ్ఞులొకమనకు మార్గదర్శకులైనవారిలో ఫ్రాన్సిస్ గాల్టన్ (Francis Galton), గ్రెగర్ మెండల్ (Gregor Mendel) అనువారు ముఖ్యులు. వారిరువురును సమకాలికులు. గాల్టన్ గారు జనసామాన్యమునందు ఎత్తుమొదలగు కొలతలను దీసి కొన్ని కొన్ని కుటుంబముల కొలతలను పరిశోధించి సగటున మానవసాముదాయకమున కనువర్తించు రెండు ముఖ్యములగు నూత్రములను గనిపెట్టిరి. మొండలు మహాశయ్యుడు ప్రశ్నేకప్రశ్నేకముగ ఎందునూ పరస్పరసంబంధములేని రెండు స్వచ్ఛందజాతులను దీసి కొని, ఆరెంటికిని సంవర్కము గుదిర్చి, వానిసంతాన

చిత్రము 3

16

జన జన జన జన జన జన జన జన జన జన
GALTON'S LAW OF VARIABILITY

ఈ చిత్రము జనసమృద్ధిమునందు పరిణామమునందు దీర్ఘిరత్వమును చూపు పటము. సగటున నలుగురియొనిమిది మందిలో ఆయాపరిణామమున శిశువగుండునదియు చిత్రములోని గదులలోని సంఖ్య నూచించుచున్నది.

అపాధమానము]

మునుబరిగించి, అందుండి సామాన్యముగ ఏకకీరి కైనను ననువ ర్తించగల కొన్ని విషయములను గనిపెట్టిరి. గాల్టన్ నూత్రములు జనసమృద్ధములకే చెల్లును; మెండల్ ధర్మములు ఏకజనసమృద్ధములు.

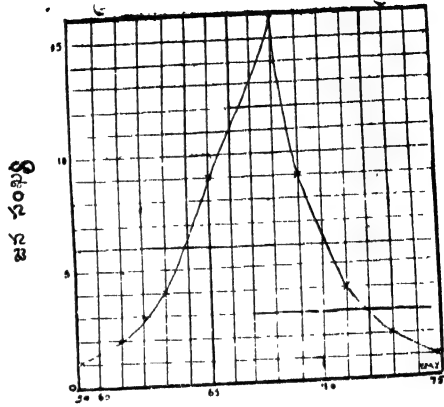
గాల్టన్ నూత్రములు (Galton's laws)

గాల్టన్ గారి నూత్రములలో 'పుత్రయోగ్యప్రత్యావర్తన నూత్రము' (Law of filial regression) మొట్టమొదటిది. ౫,౦౦౦ మందిజనసంఖ్యగల ఒకానొక పట్టణమును దీసికొందము. ఈ విధువేలమందియు ఎక్కువ నందు సమానముగ నుండురు. కొందఱు అంగుష్ఠప్రమాణు లుండురు; మఱికొందఱు అరడుగుల యెత్తుండురు; చాలమంది మధ్యరకముగా నుండురు. ఈ పరిమాణము నందలి అస్థిరత్వమును సూచించుచు వ్రాయబడి చిత్ర ర్థము చూడుడు. (చిత్రము ౩) వారియెత్తులు నాలుగడుగుల అరంగుళముల మొదలు అరన్నరడుగు వఱకుండుననుకొనుడు. అట్లులైనచో నీయైదువేలమందియు అయాపరిమాణమునకు ఈ క్రిందకనినరీతిగ పంచిపెట్టబడి యుండురు.

పాడుగు.	జనసంఖ్య.
అ. అం. నుంకి.	ఆ. అం. వరకు.
౧. ౪-౧౦ ...	౫-౦ ... ౧౦౪
౨. ౫-౦ ...	౫-౨ ... ౨౦౮
౩. ౫-౨ ...	౫-౪ ... ౪౧౬
౪. ౫-౪ ...	౫-౬ ... ౯౩౬
౫. ౫-౬ ...	౫-౮ ... ౧౬౬౪
౬. ౫-౮ ...	౫-౧౦ ... ౯౩౬
౭. ౫-౧౦ ...	౬-౦ ... ౪౧౬
౮. ౬-౦ ...	౬-౨ ... ౨౦౮
౯. ౬-౨ ...	౬-౪ ... ౧౦౪

ఈ లెక్కలనుబట్టి ప్రతిసలుబదియేనిమిది మందిని ఆయాయెత్తు ననుసరించి ౧: ౨: ౪: ౯: ౧౬: ౨౫: ౩౬: ౪౯: ౬౪: ౮౧: ౧౦౦ పంచిపెట్టవచ్చును. (చూడుము గ్రాఫ్ చిత్రము ౪) దీనివలన అట్టెపాటివారును, అట్టెపాడుగు వాగును చాలయెక్కువగాలేక మధ్యరకము మనుష్యులు విస్తారముగా నుండురని యేర్పడుచున్నది. ఇందులకు

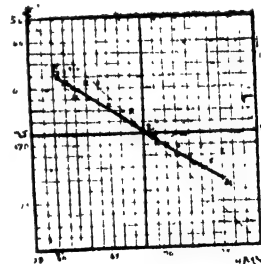
చిత్రము 4

ఎక్కువ అంగుళములలో VARIABILITY CURVE

మఖ్యకారణము, చాలపొడుగుపాటి తలిదండ్రులు సర్వత్ర తమయంతి యున్నతకాయలను సంతానమును బడయుటలేదు; అట్లే చాలపాటివారైన తలిదండ్రుల సంతానము, వారివలె గిట్టకబారియుండరు. ఏదో ఒక రిద్దరు తమ తలిదండ్రుల పరిమాణము ననుకరించినను చాలమంది జనబాహుళ్యము ననుసరింతురు. ప్రకృతి యంగు సర్వత్ర జరుగుచుండు ఈవ్యాపారమును పుత్ర యోగ్యప్రత్యావర్తనమని గాల్టన్ గారు నిర్వచించిరి. (Tall parents seldom beget children as tall)

చిత్రము

తండ్రుల యెత్తు.

Correlation between fathers & sons

తండ్రితనయుల అన్యోన్యాయము. నిలువుగీత ప్రక్కను, అడ్డగీతక్రిందను ఉండు అంకెలు తనయుల యొక్కయు, తండ్రులయొక్కయు ఎత్తును బహుళము.

as themselves. Similar is the case with short parents. Their progeny tend to drift towards the average of the population. This, Galton called the law of filial regression) ఇదే పరిమాణవిషయమనందు తండ్రితనయుల అన్యోన్యస్వయమును (Correlation between fathers and sons.) గనిపెట్టుటకు ప్రొఫెసర్ పియర్సన్ గారు (Professor Pearson) కొన్ని పరిశోధనలు సలిపిరి. (చూడుము. చిత్రము. ౫ గ్రాఫ్) వారి లెక్కలనుబట్టి సగటున తండ్రితనయుల యెత్తులు యీక్రింది విధముగ నుండును.

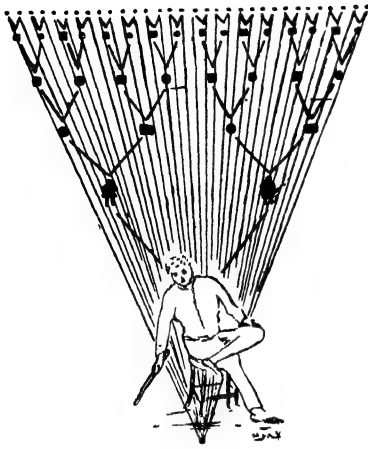
అంగుళములలో తండ్రియెత్తు	తనయునియెత్తు
౬౧	౬౬.౫
౬౨	౬౪.౫
౬౩	౬౬
౬౪	౬౬
౬౫	౬౬.౨
౬౬	౬౬
౬౭	౬౬.౧
౬౮	౬౬.౮
౬౯	౬౬.౫
౭౦	౭౦
౭౧	౭౧
౭౨	౭౦.౫
౭౩	౭౦.౫
౭౪	౭౬.౫

ఈకొలతను ౫-వ చిత్రమున చూపినరీతిని 'గ్రాఫ్'నందు గీచినచో ఏటవాలుగనుండు క. ఖ. గీత తండ్రితనయుల అన్యోన్యస్వయమును సూచించును. వారిలో పరస్పరసంబంధము ఎక్కువగా నుండుచో, అనగా తండ్రులెల్లరు తమకుసమానమైన యెత్తు గలిగిన వారివిగన్నచో అప్పుడాగీత క. ఖ. వలె మూలకు మూలకుండును. ఈరెండు ఏటవాలుగీతలును (క. ఖ. - క. ఖ.) చదరము మధ్యగనుండు 'బి'. గుండా పోవుచు

న్నవి. క. బి. చ. కోణముయొక్క "ట్యాంజెంటు" (Tangent) తండ్రితనయుల అన్యోన్యస్వయమును సూచించు సంఖ్యగా దీసికొనవచ్చును. ఇచ్చట క, బి. చ. కోణము ౪౫ డిగ్రీలున్నది. ౪౫ డిగ్రీల ట్యాంజెంటు. అనగా ఈ విషయమున తండ్రి తనయులకుగల Coefficient of correlation. అనగా వారిలో పరస్పరసంబంధము ఎక్కువగానున్నదని భావము. వారిలో నిట్టిసంబంధమేలేక తిండ్రులయెత్తు ఎటుబోయినను, తనయులెల్లరు జనసమృద్ధిగానుగుణముగ సరాసరి ఎత్తగు ౬౮ అంగుళములవారుగానే యుండుచో క. ఖ. గీత చ. బి. తో కలిసిపోయి క. బి. చ. కోణము అనుస్వారమై తండ్రి తనయుల పరస్పరసంబంధము (Coefficient of correlation) పూర్ణానుస్వారముగను. పియర్సన్ గారి లెక్కలనుబట్టి నాల్గవచిత్రమున వ్రాసిన చదరములోని క. ఖ. చ. కోణముయొక్క ట్యాంజెంటు ఇచ్చట నిర్దేశించిన తండ్రి తనయుల అన్యోన్యస్వయమును సూచించును. ఈ విధముగ పియర్సన్ గారుచేసిన పరిశోధనలు వృక్షములయందు, మనుష్యులయందు, తక్కిన జంతుజాలములయందుగల పరస్పరసంబంధము (Coefficient of correlation) ౪౮ అని తేలినది. అనగా ఏబదిమంది సమాన పరిమాణముగలిగి తక్కిన ఏబదిమంది చల్లాసగటుగ పాడుగువారు, పొట్టివారుగనుండురు. ఒకనూర్గురు తండ్రులు వేయిమంది తనయుల గన్నచో, వారిలోను తమతండ్రులలో వలె ఇంచుమించుగ ౫౦౦ మంది సమానపరిమాణముగ నుండి, తక్కినవారిలో నెట్టి పరస్పరసంబంధము లేని వారుగ నుండురని భావము. గాల్టన్ గారి ప్రథమధర్మమును పియర్సన్ గారి పరిశోధన యెంత రూఢిపఱచుచున్నదో పాఠకులు గమనింతురుగాక.

గాల్టన్ గారి రెండవనూత్రము పైతృక బాంధవ్యమును నిర్వచించును. (Law of ancestral inheritance) చాలయెడల తనయులు ఆకారములోను, స్వభావమునందును, తత్త్వికసామర్థ్యములయందును తమ తల్లిదండ్రులను సంపూర్ణముగ పోలియుండరు. ఎందైనను గొంతభేద ముండియే తీరును. జననీజనకులలో లేని

చిత్రము 6

పైతృక బాంధవ్యము

Ancestral inheritance.

చనినములు ప్రీతి, వలయములు పురుషులను నూదించును. తన తాతముత్తాతలగుణములు రామన్న క్లుప్తముగా చెప్పినట్లుగా యాతనిపై వంశవృక్షము తలుపును. ఒకానొక గుణవిశేషము కిల్లయందు పాపనూపవచ్చును; లేదా వారిలోనుంచున వేరైనను పుష్కలమందు మరుగుపడిపోవచ్చును. “అమ్మా! వీనిచేష్టలు, మాటలు, ఆచారము వీనితాతను పూర్వమునకు చెప్పుచున్నాడే” అని మనమున్న జూది ముసలమ్మ ముక్కుమీచి వ్రేలు పెట్టుకొనుచుండుటను మనము చూచినయేయుండును. దీనికి కారణము గాట్టకొని ఈ క్రింద విషయక వివరించిరి.

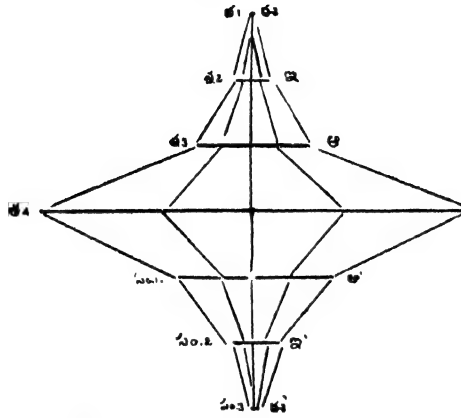
రామన్నయందు గన్పడు కొన్ని గుణములు తన మాతాపితలది. వీరియందు లేని ముత్యకొన్ని రామన్నలో స్పష్టముగా కానవచ్చును. వీని తాతయిత్రావలయుండు యుండును. ఇతనియుగ రామన్నవంశవృక్షమును పరిక్షించుచుబోయినచో ఆతని కందరు పూర్వీకులుండినో వారందరిలోని గుణములన్నియుగాని, కొన్ని గాని యాతనియందు మూర్తీభవించియుండును. (గూడుము చిత్రము ౬.) - ప్రకృతిమండలి యీశ్వరునియందు నిర్వహించు సూత్రము పైతృక బాంధవ్యసూత్ర మనబడును.

(Law of ancestral heredity – Inheritance is a mosaic of ancestral contributions. Ancestors cannot be obliterated. Blood does tell. This is Galton's law of ancestral inheritance which is clearly bound up with the law of filial regression.)

పైతృక బాంధవ్యమును (పుత్ర సూక్ష్మ ప్రత్యేక గ్రహము — పైతృక బాంధవ్యము; Law of filial regression, concerned with levelling in nature and the Law of ancestral inheritance concerned with the persistence of ancestral characteristics) గాట్టకొని ౧౦౯ అంశము న్యాయములయొక్క రెండువందల సవ త్పరముల వంశచరిత్రాన్వేషణము ముగియి స్పష్టమగుచును. వినుతిగడించిన యీ గూటతోమ్మండ్రు న్యాయ మూర్తుల పూర్వీకులలో నూటికి ౨౬ మంది నాసి కెక్కిన తిండ్రులు, ౭౫ మంది వినుతి కెక్కిన తాతలు, ౫ మంది (అన రెండువందలమందికి ఒక్కరు) కీర్తి పంతులను ముత్తాతలు. ఈ గూటతోమ్మండ్రుగన సం తానమునందు నూటికి ౩౬ గురు కొడుకులు, ౯ మంది మనుమలును, ౧,౫ మంది మునిమనుమలును యశో వంశులైరి (మామిడు, చిత్రము ౭). ఇతరవంశములలో నొనర్చిన యీ పరిశోధన పర్యవసానముగ నిదేవిమ యము బయల్పడెను.

ప్రకృతియం యల్లప్పుడును ఆచరణలోనుండు ప్రపంచాభివృద్ధికి భంగకరమును ఈరండు ధర్మములను మనము ధిక్కరించుటకు పీలులేదా? అప్పుడువలెననేమి మన ఆంధ్రదేశమున శక్తిమందులు, మేధా వంతులు, శాస్త్రవిశాధకులు మాటవరుసకు నూర్గురున్నారనుకొనుము. వారివలెనే సర్వోత్కృష్టులుగా నుండు సంతానమును వారివలన బడయుట సుసాధ్యమా? అట్లునచో అల్పకాలములోనే ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రజాసంఖ్యను ప్రభావితము చేయును. ఆంధ్రులు అప్రతి హత ప్రభావులని వాసికొన్నారను.

చిత్రము 7

అ. గొల్లన్న గారి ౧౦౯ గురు న్యాయమూర్తులు

వారిసంతతిలో యశఃకాము లైనవారు

తండ్రులు—త. ౩: మాడవ తరము ౧౦౦కి ౨౬ గురు

శాత్రులు—త. ౨: రెండవతరము ౧౦౦ కి ౩౪ మంది

మూర్త్యాశ్రులు—త. ౧: మొదటితరము ౧౦౦ కి ౪

వారి పూర్వులలో ప్రఖ్యాతిగడించినవారు

తనయులు—సం॥ మొదటి సంతతి ౧౦౦ కి ౩౬ గురు

మనుమలు—సం॥ ౨: రెండవసంతతి ౧౦౦ కి ౯ మంది

మునిమనుమలు —సం॥ ౩: ౩వ సంతతి ౧౦౦కి ౧౪ మంది

(సకేవము)

భారతీయ చిత్ర కళ

గ్రంథకర్త: తల్లిశెట్టి రామారావుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.,

ప్రాచీనకాలమునుండి భారతదేశమున చిత్రకళ పొందుచువచ్చిన మార్పులు, అభివృద్ధి మొదలయిన విషయములు, హైందవ చిత్రశైలితోపాటు, జాడ్యకాలమునాటి చిత్రకళ, అజంతావిధానము, బౌద్ధవిహారములందలి చిత్రకళ, మొగలు చిత్రకళావిధానము, రాజపుత్ర చిత్రములపై ఖరీ, నేటిచిత్రములు మొదలయినవానిని గూర్చిన చరిత్రాదులు వివరముగా నీ గ్రంథమున చర్చింపబడినవి. ఆయాకాలపు చిత్రవిధానమును దెలుపునట్టి త్రివర్ణ-ఏకవర్ణచిత్రములు నలువది ఇందు గలవు. చిత్రకారులు, చిత్రకళాజిజ్ఞాసువులు, చిత్ర కళాభిమానులు నగు శాంధ్యులెల్లరు తప్పక చదువవలసిన గ్రంథము.

చల. రు. ౧-౧-౦.

మేనేజరు, ఆంధ్రగ్రంథమాల, సం. ౭, తంబుచెట్టిపేటి, మదరాసు.

సోవియటు రష్యానుగూర్చిన కొన్ని అపోహలు

దిగవల్లి వేంకటశివరావు

సో

వియటు రష్యా ప్రభుత్వమునుగూర్చి విపరీతముగా చెప్పుకొను సంగతులు మూడు: క్రైస్తవ మతమును కూపుమాపి ప్రజలకు నాస్తికులుగ జేసినారని, స్రయిచేయుచున్న తీసివేసి ప్రజలకు 'నా' అనునది లేకుండ జేసినారని, వినాశ సంబంధమును తెలిపివేసి ప్రేమ పురుషులను అవినీతిపరులుగ జేసినారని. రష్యాదేశవాసులు పూర్వము క్రైస్తవమతస్థులు. నేడు వారు సంఘస్వామ్య నాదులకు "సోవియటు" మతస్థులు. ఆస్తికత అననది ప్రతిబీబికిని సహజమైన గుణము కాదనియు, అది తెచ్చి పెట్టుకొనిన నమ్మకమనియు "బోల్షివిస్కు"ల యూహ. ముఖ్యముగా క్రైస్తవమతము సాంఘికవాదమునకు బలవద్దిగోధియనియు, అది ప్రజలకు వినమ్రమైన బోధించి ప్రజలు తామున్నస్థితిగో నుండునట్లు చేయుచు, అంతికన్న శ్రేష్ఠతర శీవనవిధానముకొరకు పోరాడు కాంత్యుచుంపివేసినదనియు, స్వర్గలోక శాఖ్యము లేవో కలవనుట వలన ప్రజలు ఇహలోకమున నెన్నో బాధలను పహించుచుందురనియు, నయుట వలన మనుజులను సజ్జనులుగ జేయ బ్రయత్నించునుగాని బలవంతులు బలహీనులను కొల్లగొనుటను నివారింపలేకపోయినదనియు, అది శీవలము ఊహలనే కల్పించినదిగాని సాంఘికాచరణ విధానములను గల్పింపలేకపోయినదనియు, సర్వమానవ సాభ్రాతృత్వ సిద్ధాంతములకు బోధించినదేకాని నిజముగా నది సాంఘిక తారతమ్యములకు, జాతివిద్వేషములకును గారణభూత మైనదనియు "సోవియటు" సామ్యవాదులు చెప్పెదరు.

మానవుల నాకర్షించు సాందర్యము, మానవుని గొప్పదనమును, ఆధిక్యమును ప్రకటించు సందర్భములు, గుంపుగా జీవించు సాంఘికగుణము, జీవితరహస్యమును, శృష్టి రహస్యమును కనిపెట్టు ప్రయత్నము మతము

యొక్క ఆచార వ్యవహారములందు కనబడుచున్నందున ఇందుకు ప్రత్యేక్ష్మాయములగు ఊహలను, ఆచారములను, సంస్థలను బోల్షివిస్కులు కల్పింప సమకట్టినారు. మతము నిలిచియుండుటకు గల హేతువులను, అది ప్రజలకు విహికముగగాని, పారమార్థికముగగాని, మానసికముగగాని, ఏవిధముగగాని ఉపకరించుటకు గల స్వల్పపుటవ కాళములకు పెల్లగించివేసి దానిని నిరుపయోగమును నిర్వీర్యమును నిశానమును నక విచ్చి నమ్మకముగను గనపడునట్లుచేయ సంకల్పించినారు. కాస్త్రవిజ్ఞానమును వ్యాపింపజేసియు, ఉపయోగించియు, కళావిలసనమును వర్ధిల్లజేసియు, నీతిని ఆచరణగో పెట్టిందియు, కలిసి కట్టుతనమును పెంపొందింపజేసియు, 'పగోపకారార్థ మిదం శరీర'మృత్యు సరమధర్మమును సంఘ సేవరూపముగా ఆచరణగో పెట్టియు, మతమునందలి పరమధర్మములెల్ల మతిముపేరు లేకుండా ప్రజలచే ఆచరింపజేసియు రష్యాలో మతమునకు ఊరుపేరు లేకుండ జేయదలచినారు. మతముయొక్క మాయజాలమును ప్రకృతికాస్త్ర విజ్ఞానముయొక్క సాహాయ్యమున ఖండించివేయ దలచినారు. బైబిలులోని దేవుని సృష్టి విధానమును, దైవారాధనను, మతమును విమర్శించి ఖండించుచున్నారు. జీవిత రహస్యమును, దాని ఉత్పత్తిక్రమమును, పరమార్థమును దెలుపగల సాధనము ప్రకృతి కాస్త్రవిజ్ఞానమే యని వారి నిశ్చితాభిప్రాయము. అందువలన సులభతైలిలో వ్రాయబడిన కాస్త్రీయకరపత్రములను అసంఖ్యాకములుగా అచ్చొత్తించి చెదజల్లుచున్నారు. అభినవ రష్యాలో కాస్త్రవిజ్ఞాన మను పదము దైవ మను పదము కన్నను, మతమును మాటకన్నను పవిత్రమైనదిగా పరిగణింపబడుచున్నది.

రష్యావారికి నీతి యొక పరమధర్మముగానున్నది. ఒక మనుష్యుడినికొకరికి అన్యాయము చేయకపోవుట

లోనే ఈనీతి యిమిడియున్నది. అంకురలన ఒకవ్యాపారములో లాభముదీయుట అనునది అవినీతియనియే వారి యాశ. ఒక డింకొకనిని అన్యాయముచేయుకుండ లాభము కలుగ నేరదు గనుక లాభముదీయుట అవినీతికరముగ వారు తలంపురు అట్లే లాభము నార్జించుట కుపయోగించు సాంతతప్తిని కలిగియుండుటయు అవినీతికరమే. అట్లే వడ్డీవేసి గనము పెంచుటయు. ఇక స్త్రీ పురుష సంబంధములందు ఇతరప్రపంచములో విధింపబడు నీతినియదుములను పెక్కింటిని రహ్యవారు తృణీకరింతురు గాని విచ్ఛలవిడియగు స్త్రీ పురుషుల సాంగత్యమును వారు నిషేధింపురు. పూర్వకాలమున రహ్యలో కొల్లలు గానుండిన వ్యభిచారగృహము లెల్ల నేడు నిషేధింపబడినవి. త్రాగుబి, జూదమాడుట, పొగబీళ్లుటయు అవినీతికరములగు పనులుగా వారు తలంపక పోయినను ఈదురభ్యాసములను మాన్పుటకు వారు గొప్ప ప్రయత్నములు చేయుచున్నారు. వారిలో పాశ్చాత్య నృత్యము (డాన్సు)లు కూడా నిషేధించువారు కొందరు గలరు. ఇంటిలో దేవతా ప్రతిమలను అలంకరించుకొను పద్ధతిపోయి, బాతీయ నాయకులపటములను పెట్టుకొనుట వచ్చినది.

క్రయస్తవ మతాచారములందు ప్రజలు కాకర్షించు వాద్యములకును, మేళతాళములు సంగీతములు గల ఉత్సవములకును బగులుగా నేడు సోవియటు ఉత్సవములు అవతరించినవి. క్రయస్తవ దేవాలయములందు మనోహర గానములలో వినబడు దైవభక్తిగీతములకు బదులుగా విప్లవముకొరకు శ్రమపడుటను గూర్చినట్టియు, త్యాగముచేయుటనుగూర్చినట్టియు వీరగీతములుగల మనోహర గానముల నేర్పరచినారు. క్రయస్తవ దేవాలయములందు వైభవముగా జరుపబడు నామకరణ మహోత్సవములు, వివాహములు, అపరకర్మలు బయటనే సోవియటురయితుల ఇండ్లయందును, కార్మికుల నివాసములందును ప్రభుత్వమే జరించును.

గ్రామములందును, పట్టణములందును నెలకొల్పుబడిన 'క్లబ్బుహాలు' లనబడు క్రీడామందిరములు

ప్రజలకు ఆనందము కల్గించుటకు తోడ్పడుచున్నవి. ప్రతీసంఘమునకు, కర్మాగారమునకు ఒక క్రీడామందిర ముండును. మనోహరములగు చిత్రగుప్తలతోను, జెండాలతోను అలంకరింపబడును. సంగీతకచేరీలు, నాటక ప్రదర్శనములు జరుగుటకు విశాలవీధికలమర్చబడియుండును. మిత్రులచ్చటజేరి సంభాషణలు, ఉపన్యాసములు, చర్చలు జరుపుకొనెదరు; పుస్తకములు చదువుచుందురు; చదివి వినిపించుకొందురు.

సంఘవిప్లవమునందు వర్ధిల్లిన విశేషములలో సంఘసేవ యొకటి. వైద్యుడు, ఉపాధ్యాయుడు, ఇంజనీరు, వ్యవసాయశాస్త్రజ్ఞుడేత, కమ్యూరీ, వంటకత్తె అందరును ప్రజాసేవయొక్క పరమార్థమును గ్రహించి పనిచేయవలెను.

మానవసేవయే ఈశ్వరసేవయైనచో నది చేయుచున్న రహ్యసోవియటుప్రజలు నాస్తికు లెట్లునుడు? భగవంతు డున్నాడా, లేదా యని బుద్ధిభగవానుని ఎవరెన్నిమారులడిగినను ఆయన ప్రశ్నోత్తరము చెప్పకుండుటచూచి ఆమహామహుని కొందరు నాస్తికు డనెదరు. అయితే తత్వమెట్టిగిన బుద్ధిమంతులు భగవంతుడనువాడెక్కడనో లేడనియు, సర్వవ్యాపియనియు, ఏటివికీమేలొనరించినను ఆసేవ వాతకు గ్రహించుననియో దీని పరమార్థమనియు సరిపెట్టుకొనిరి.

సామ్యవాదముయొక్క మూలమూలము కష్టముల 'ప్రయివేటు' అస్త్రీ, సాంతహక్కులయొక్క నిర్మూలనము. సాంత అస్త్రీ అనగా అధోత్పత్తియొక్క సాధన సంపత్తి. సంఘము సంపాదించిన ఫలితము ననుభవించకుండా సామ్యవాద మెవరిని నిషేధించదు. అనగా కొన్నివిధములను సాంతతప్తిని వ్యక్తు లార్జించవచ్చును. ఉదాహరణమునకు, కట్టుబట్టులు, ఒక ఇల్లు, ఒక తోట, ఒక చిన్న చేను, సాంతఉపయోగముకొరకు సంపాదించుకొనవచ్చును. చదువుకొనుటకు పుస్తకములుకొనియుంచుకొనవచ్చును. శీతకాలములో ఉపయోగించుకొనుటకు ఆహారసామగ్రిని నిలువజేసికొనవచ్చును; అయితే 'దానిని స్వయముగా ఉపయోగించుకొనవలె'

యునేకాని అమ్మకొని లాభ మార్జింపరాదు. నిజముగా లాభముకొరకు ఉపయోగించి, హెచ్చుతగ్గులను సహించియుట కుపయోగింపబడు అస్తిహక్కులనే సామ్యవాదులు నిషేధించుచున్నారు. అస్తిని స్వయముగా అనుభవించు అనుభవదారులుగాక దానిని అరికట్టియుంచి కూడబెట్టుకొని జీవించు మధ్యరకపు 'అస్తిదారులు' పోవలెను. అగోత్యత్వి మార్గములందేకాదు, దాని విభాగమునందు, సరకులనుమ్ములలోను, చిల్లర, టోకువ్యాపారములందునుగూడ ఈ నూత్రము గమనింపబడుచున్నది. అనగా సాంతఅస్తి పెట్టుబడిదారుల మూలధనపుటాస్తిగా మార్చుట కెట్టి యవకాశములు నుండరాదని యభిప్రాయము.

నిజముగా మూలధనపుటాస్తియే ప్రపంచములోని తారతమ్యములకు, దారిద్ర్యములకు, అన్యాయములకు, వ్యభిచారమునకు, యుద్ధములకు కారణభూతమని వారి యభిప్రాయము. అత్యాశకు, ఓర్వలేమికి, అసహ్యమునకు, వైషమ్యములకు, అంతర్జాతీయకలహములకుగూడ నిదియే పుట్టినిల్లు.

జాత్య, యూదీయ, క్రైస్తవమతములందు సాంత అస్తిని సంపాదించుటను వర్జించి, యేదో యొకరకపు సామ్యవాద పద్ధతులప్రకారము సమష్టిగా జీవించు సంఘములు కొన్ని బయలుదేరినమాట నిజము. జాత్యయూదీయక్రైస్తవ సన్యాసుల మతము లిట్టివే. అయితే కేవలము పరమార్థచింతతో ఏకొండతో అట్లు జీవించి గాని నేటి సోవియటు రష్యాలోవలె నది జాతీయజీవిత విధానముగా ఆచరింపబడలేదు.

సాంత అస్తిలేని అదర్శస్థితి యొక్కమారుగనే రాదు గనుక, రష్యావారు 'సవినాధికనీతి' (న్యూఎకనామిక్ పాలసీ) నొకదాని నేర్పరచిరి. ఇది యొక మధ్యరకపు పంథా. అనగా సాంత అస్తిని కలిగియున్నవారిని ప్రస్తుతముమటుకు వారున్నట్లుండనిత్తురుగాని అట్టివారి కిదివరకుండిన సాంఘిక గౌరవము, మర్యాదలు, రాజకీయహక్కులు మాత్ర ముండవు. బోల్షివిస్కు సామ్య

వాదులు తమ యావచ్ఛక్తిని వినియోగించి, సాంతదారులకు ఒత్తిడి కలిగించి సాంత అస్తిని నిర్మూలించుచునే యుందురు. ఉదాహరణమునకు సాముదాయిక నిర్మాణ సంస్థలపైనను, వ్యక్తిసంఘములపైనను విధింపబడు పన్నులలో చూపబడు తారతమ్య ముందు చూడవచ్చును.

సాముదాయిక సంస్థలకు అనేకములగు తగ్గింపులుండును. ప్రభుత్వబ్యాంకులందు పరపతి యివ్వబడును. ముడివస్తువులు ముందుగా అందుబాటు చేయబడును. ప్రైవేటు వర్తకుని ఆదాయపుపన్ను వాని లాభములో చాలవరకు మింగినేయును. కొద్ది ఆదాయముపైన చాలా తక్కువపన్ను యుండును. ఆదాయము పెరిగిన కొలదియు పన్ను పెక్కురెట్లు పెరిగిపోవును. ఉదాహరణమునకు వేయిరూబులుల ఆదాయముపైన నూటికి మూడు వంతున పన్ను విధింపబడును. పదివేలపైన ఆదాయములో నాలుగవంతు పన్ను విధింపబడును. ఇరువది నాలుగువేలపైన దానిలో మూడవంతు పన్ను. అది దాటిన మొత్తముల విషయములో నూటికి ౫౪ వంతుల చొప్పున పన్ను వేయబడును!

అధికలాభములపైనపన్ను అనబడు నింకొక పన్నుకూడా ప్రైవేటువర్తకులపైన విధింపబడును. ఇది గాక ఆతనికి అడ్డకు ఇల్లుకూడ దొరకుట దుర్లభము. దొరకినను వాడు చాలా హెచ్చుబాడుగ నివ్వవలెను. ఆతనిపిల్లలు చదువుకొనుటకు పాఠశాలలందు చేర్చుకొనబడుటయు కష్టమే. చేర్చుకొనినచో హెచ్చుతీరము లివ్వవలెను. ఈవర్తకులు నియమితకాలములందే వ్యాపారము చేసికొనవలెను. నిబంధనలను మారినవారు కఠినముగా దండింపబడుదురు. వీరు సైన్యమున చేరనందుకు కొంత పరిహార మిచ్చుకొనవలెను. ఒకవర్తకుడు చనిపోయినచో అస్తిపైన వారసత్వపుపన్ను విధింపబడి, దాని నింకను తగ్గించును. అస్తివిలువ అధికమైన కొలదియు పన్నుకూడ పెక్కురెట్లు పెరిగిపోవును. రెండువేల రూబులులపైన నూటికి రెండువంతులు. లక్షరూబులులపైన నూటికి ఏబదివంతులు. అదిదాటిన అస్తిలో నూటికి తొంబదివంతులు పన్ను గైకొనబడును.

* ఒక రూబులు రూపరమి రు. ౧-౯-3 లు-ఉండును.

ప్రైవేటు కర్షకులకు పౌరస్వత్వపుహక్కు లుండవు. ఇతర దేశములందువలె పరిపాలనమునందు వీరికి పలుకుబడి యుండకపోవుటతో పోవదు. అది అతనిని వెలివేసిన వానిసిద్ధికి దెచ్చును. పాతకాలలందు ఖాళీయున్నదే వారిపిల్లలు చేర్చుకొనబడుదురు. చేర్చుకొనబడినను రుసుము లత్యధికముగా చెల్లించవలసియుండును. కాయ కష్టముపడు కర్షకుడు, కార్మికుడు నదృష్టవంతులు. వారి కన్నియు లాభములే. లిండికి, బట్టకు లోపము లేదు. వారిపిల్లలకు విద్యయుచితము. వారికి ఆసుపత్రులలో వైద్య ముచితము. వారికి అన్నిచోటులను మర్యాదయే. అన్ని సందర్భములందును అవకాశములే. ప్రతిచోటును వివేచకాఃలందు, నాటకకాలలందు, క్లబ్బింగు, రేడి యోక్రమమునందు, ఉపన్యాసములందు ప్రథమస్థానము. కర్షకులకు గ్రామసభలందు గొప్పపలుకుబడి.

పట్టణములందలి కార్మికులు సొంతఆస్తి లేని వాడు, కేవలము కూలిపైన జీవించువారు. రష్యాలో గొప్ప పలుకుబడిగలవ్యక్తి కార్మిక సంఘముగాని సభ్యుడు. ప్రభుత్వమునందు పలుకుబడిగలవాడు. రైసు కన్న విద్యావంతుడు. డైరీసాహసములు కలవాడు. అడువలన హెచ్చుసౌఖ్యములు పొందును. నిజమునకు పట్టణములందలి ఉద్యానవనములు, వివేచప్రదేశములు, నాటకకాలలు, సినిమాలుకూడా కార్మిక వ్యాపార సమితుల (Trade unions) చేతులలోనే యున్నందున కార్మికులకు ప్రత్యేకసౌకర్యము లుండును. విద్య, వైద్యము, కార్మికులకు అతిసులభము. (సోమర్ ఇన్స్టా రెన్సు) 'సంఘశ్రేయపు భీమా'వలన అతని కేయిబ్బంది వచ్చినను సుఖజీవనము జరుగుట కేలోపము నుండదు.

సామ్యవాది చాలా స్వాధీనత్యాగిగా నుండవలెను. అతడు దేశముకొరకు, ప్రజలకొరకు సదా పాటుపడవలెను. అతడనేకకార్యముల నుచితముగా నిర్వహించుచుండవలెను. అతడు తనజీవితమున ఆశంబరముగాని, అనవసరపు ఖర్చులుగాని చేయరాదు. భోగములందు నిమగ్నుడు కాగూడదు. ఎల్లప్పుడు నిష్కలరాజ్యమును సందర్శించుటకు సిద్ధముగా నుండ

వలెను. సోవియటు రష్యాలో ఆర్థికముగను సాంఘికముగను స్త్రీలకు పురుషులతోపాటు సమానమున హక్కు లున్నవి. "స్త్రీలకు వేరు, పురుషులకు వేరు" అనుమాటయే లేదు. ప్రతి క్రీడాస్థలమందు క్లబ్బుగాను స్త్రీ పురుషులకు సమానప్రవేశార్హత కలదు.

జేటిరష్యాలో స్త్రీపురుష సంబంధములందు సంపూర్ణమున స్వేచ్ఛ కలదు. రష్యా ధర్మశాస్త్రములో వినాహితో రంకుతన మనునరము లేదు. మతియు వ్యభిచార మొకనిండగా పరిగణింపబడదు. అయితే విచ్చలవిడియగు వ్యభిచారముగాని, వ్యభిచార మంగిరములుగాని ప్రభుత్వము సహించదు. విప్లవ ప్రారంభ దశలో కొన్నాళ్లు యువకులు ఒడలుతెలియక ప్రవర్తించినమాట నిజమేకాని ఇటీవల పరిస్థితులుమారి నిలుకడ యేర్పడినది. ప్రపంచము చెప్పుకొనునట్లు రష్యాలో ఉచ్చవీచములులేకవ్యభిచారము వెలలేనయ్యదనుమాట అబద్ధము. స్త్రీపురుష సంబంధమునందలి వినాహముద్వారానే యుండువలెనని రష్యావారు తలంపరు. ఇష్టమున్నచో తమపేర్లను రిజిస్టరు చేయించుకొని వినాహము చేసికొనవచ్చును; లేదా స్త్రీపురుషు లూరక కలిసి భార్యాభర్తలుగా కాపురము చేయవచ్చును. రిజిస్టరువివాహము చేసుకొన్నవారు వివాహవిచ్ఛేదనము కూడా రిజిస్టరు చేయించుకొనవలెను. ఉరక కాపురము చేయువారి కీ నియమము లేదు. ఏదియోల్లున్నను, స్త్రీపురుషులు తమబిడ్డలను నిరాధారముగా వదిలివేయుటకు వీలులేదు. స్త్రీపురుషులు ఉభయములకూడా పిల్లలను భరించవలసినదే. ఇది యుపేక్షించినచో కోర్టునాగే తగినట్లు ఏర్పాటుచేయుదురు. రష్యాలో స్త్రీపురుష సంబంధమును గూర్చియు, కామశాస్త్రమునుగూర్చియు, అందువలన సంభవించు కుళివ్యాధులను గూర్చియు బహిరంగముగా ఉపన్యాసములు, సినిమాలు, ప్రదర్శనములు జరుగుచుండును. స్త్రీపురుషులెల్లరు వానిని చూచి విని మంచిచెడ్డలను గ్రహించుచుండురు. ఇంచువలన నీతికి భంగము లేకపోగా విజ్ఞానము కలిగి బాగుపడుట తటస్థించుచున్నది.

శాంతి సంస్థాపన

కవీల కాశీపతి

“శాంతములేక సౌఖ్యము లేదు”

మానవప్రకృతిని గురించి శ్రీత్యాగరాజ స్వామి రచించిన కృతిపాదం పై వాక్యం. మానవప్రకృతివలెనే మానవనివాస మైన ప్రపంచంలో కూడా శాంతము లేక సౌఖ్యము లేదు. నేటి ప్రపంచంలో శాంతి లేదు. తత్కారణంగా సౌఖ్యం లేదు.

శాంతి అనేది ఒక మానసిక వైఖరి, వ్యక్తి కైనా సరే, వ్యక్తులనమూహమైన సంఘాని కైనా సరే. ఆ మానసిక వైఖరి ఇస్తుంది లేదు. కేవలం శాంతి అనేది లేకపోతే అంత ఆలోచించవలసిన పని లేదు. శాంతి లేక పోవడమే కాక అశాంతి ప్రబలివున్నది. ఈ అశాంతికి కారణం ఏమంటే శాంతి లేక పోవడమే నన్నా ఊకపెద్దమనిషి. అశాంతి పోగొట్టి శాంతిస్థాపించడం నాగరికమాన పులకశయం. అన్ని దేశాలలోనూ రాజ కీయవేత్తల ప్రయత్నం కూడా అదే. జయాప జయాలు దైవాధీనం అంటారు. కాని ఈ విషయంలో దైవంత ప్సేమి లేదు. ఇవన్నీ మానవ ప్రేరితములైన విషయాలు. కేవలం మానవాధీనమైన సంగతులు.

భయం! యుద్ధభయం! ఒక దేశం వచ్చి మరొక దేశం మీద పడుతుందని భయం! దేశాల నడుమ శరస్వరం అవసమృతం. ఆకార

ణం వల్ల శరస్వరవైరం. “గాలిలో ఎగరడం నేర్చినాడు, నముద్రాలు చాటనేర్చినాడు, కాని మానవుడు మానవుడివలె నివసించడం మాత్రం నేర్చుకోలేదు” అన్నాడు రాఫా క్లస్ట్ ఫండితుడు.

అశాంతికి, యుద్ధభయానికి, ఆందోళనకి ముఖ్యస్థానం యూరపుఖండం. యూరపు పాత ప్రపంచం పెత్తందారు. పాత ప్రపంచం అంటే అమెరికాఖండాలు మినహా ఇతర దేశాలన్న మాట. ఆసియా, ఆఫ్రికాఖండాల దేశాలు తమవశం చేసుకుని, వారిపాడిపంటలు తమ సౌఖ్యం కోసం ఉపయోగించుకుంటూన్నా కూడా యూరపుదేశాల ఆకలి దప్పులు తీరలేదు.

యూరపు ప్రజల మానసిక వైఖరి ఈ అశాంతికి కారణం. ఆధ్యాత్మిక దృష్టి లేమి, ఐహిక సమస్యలు శరిష్కారం చేసుకోలేక పోతున్నారు. కానైతే అంతా క్రైస్తవులే. యూరపులో క్రైస్తవం పేరుమాత్రా నికే. పందొమ్మిది వందల ముప్పై ఆరు సంవత్సరాల క్రితం తోటి మానవుల అపరాధం కోసం శిలుపిడి తన ప్రాణాలు అర్పించిన ఏసు క్రీస్తు సందేశానికి, యూరపులో వ్యాపహారి కంలోవున్న క్రైస్తవమతానికి సంబంధం

లేదు. ఆధ్యాత్మికకారణాలు అటుంచి ఈ యుద్ధభయానికి ఐహికకారణాలు ఆలోచించినా చాలావున్నవి. అవేవీ మందులేని జాడ్యాలు కావు.

నూతనప్రపంచమైన అమెరికాఖండాలలో అంత అలజడి కానము. దక్షిణ అమెరికాలోవున్న రెండు చిన్నస్వతంత్రదేశాలు, బాలీవియా, పెరుగ్వోదేశాలమధ్యతప్ప, ఈ మధ్యకాలంలో అమెరికాలో తగాదాలు లేవు. దానికి ముఖ్యకారణం ఉత్తరఅమెరికాలోవున్న సంయుక్తరాష్ట్రాలు. సంయుక్తరాష్ట్రాలు పదమూడు, ప్రత్యేకరాష్ట్రాలైనా, అవన్నీ కలిపి ఒక ఛెడరలు ప్రభుత్వంగా ఏర్పాటుచేసినారు. ఆవరకు ఆ రాష్ట్రాల నడుమకూడా తగాదాలు వుండేవి. కీర్తిశేషుడు ఆబ్రహంలింకాలకు, ఫిలడల్ఫియా నగరంలో పెద్దసమావేశం ఏర్పాటుచేసి, ఆ మహాసభలో అమెరికా ఛెడరలురాజ్యాంగ విధానం నిర్ణయించినాడు. ఆ సత్కార్యం క్రొత్తప్రపంచశాంతికి ముఖ్యకారణం. ఛెడరలు రాజ్యాంగవిధానంలో రాష్ట్రాలన్నీ ప్రత్యేకమయినా, సమానహక్కులు కలవి. వాటి ఆంతరంగిక కలహాలు కేంద్రప్రభుత్వం పరిష్కరిస్తుంది.

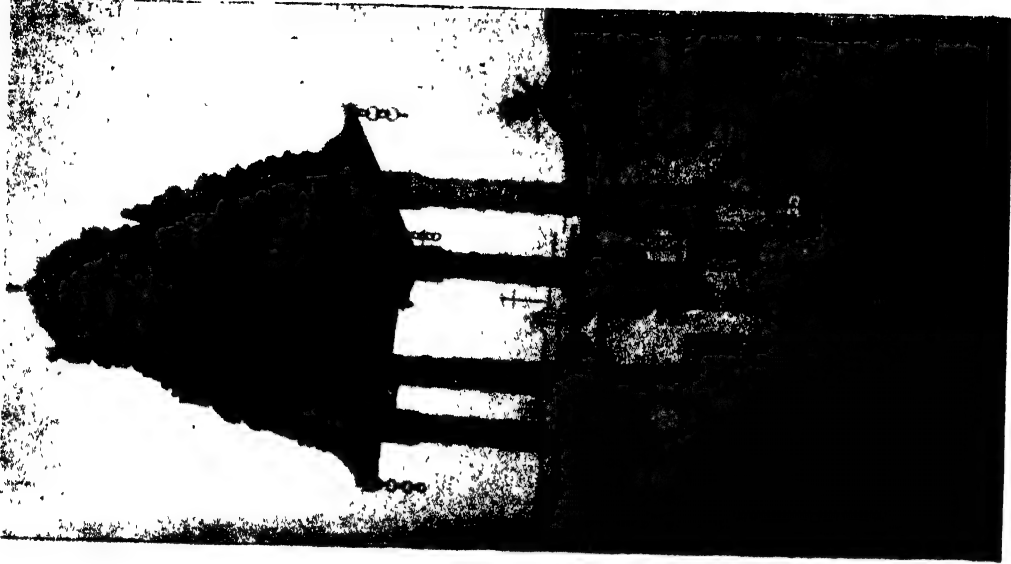
సంయుక్తరాష్ట్రాల బలంవల్ల, ప్రోత్సాహంవల్ల, ఇతరఅమెరికారాజ్యాలకు శాంతి చేకూరింది. వెనకటికి మనోలనే అధ్యక్షుడు వుండేవాడు. ఆయన అమెరికా ఖండా

లలో వున్న రాజ్యప్రతినిధుల్ని అందరినీ కూడగట్టుకుని ఒకసిద్ధాంతం ఏర్పర్చినాడు. అమెరికారాజ్యాల వ్యవహారాలతో యూరపు ప్రభుత్వాలుగాని, ఇతర ప్రభుత్వాలుగాని కలుగజేసుకోకూడదు అని నిర్ణయించినాడు. దానిపేరే మనోసిద్ధాంతం. అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రాలు బలమైనప్రభుత్వం. తక్కిన చిన్నరాజ్యాలన్నీ ఆ ప్రభుత్వం తీసినదారి తొక్కడానికి సందేహించలేదు. అల్లా చెయ్యడంవల్ల వారికి లాభమేగాని నష్టం కలుగలేదు. చాలావరకు దక్షిణఅమెరికాలో వున్న చిన్నచిన్న ప్రజానిరంకుశప్రభుత్వాలు అంతర్జాతీయ సమితిలో సభ్యరాండ్రైనా, అమెరికావ్యవహారాలలో వారికట్టుబాటు అతిక్రమించలేదు. అమెరికా మొన్న అది స్పీనియా యుద్ధసమయంలో కూడా జోక్యం కలిగించుకో లేదు. ఆ వైఖరే అమెరికా ఖండాలలో శాంతికి కారణం.

ప్రాచ్యప్రపంచంలోకూడా శాంతికావాలంటే ఈమనోసిద్ధాంతం అక్కడ అమలు పెట్టాలని జపానువాదన. తూర్పున తాను పెద్దప్రభుత్వంకాబట్టి, అక్కడ శాంతినంత తీవ్ర తీవ్రవ్యం అంటుంది జపాను. అది యూరపుప్రభుత్వాలు అంగీకరించవు. చీనాలో జపాను వైఖరిలోవున్న న్యాయాన్యా యాలు అటుంచితే, అక్కడ అశాంతికి ఈ యూరపుప్రభుత్వాల అనవసర ప్రయోగమే కారణం. అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రాలప్రభుత్వం తన పలుకుబడివల్ల ఉత్తర

కంచి చిత్రములు ౨

S S, S,

౩. పాండవ కన్యకా దేవాలయము మందిరమునకు
మండపము. ఎగువ స్థాయిమూల రాతిగోలుముఖ ప్రేరణానుసారము

౨. పాండవ కన్యకా దేవాలయమునకు కన్యకా
పాండవ కన్యకా దేవాలయమునకు కన్యకా

3. ఏకామ్రేశ్వరాలయ తీర్థము

౪. వరిదరాజస్వామి దేవాలయము, తీర్థము

దక్షిణ అమెరికాఖండాలలో ఏ విధంగా శాంతి సరక్షిస్తున్నదో ఆవిధంగానే చేస్తానంటుంది జపాను. దూరాలోచనో, దురాలోచనో కాలు నిర్ణయించాలి. ఈనాడు అమెరికాలో యజువ్యైఅన్యశుడి అన్యస్యకింద అమెరికాప్రభుత్వాల సహకారోద్యమం బలపర్చడానికి ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నవి. ఆప్రయత్నం కొనసాగితే కొత్తప్రపంచంలో శాంతినిర్మాణానికి బలమైన కొత్తపునాది పడుతుంది.

యూరపుఖండంలో ఆశాపీకి కారణం ఈసహకారలోపమే. యూరపుఖండపు వైశాల్యం 3,750,000 చదరపుమైళ్ళి. జనసంఖ్య 475,000,000. వైశాల్యానికి జనమూర్ధం ఎక్కువే చీనా, ఇండియా అంత కాకపోయినా. యూరపుఅనే చిన్నభూభాగంలో ఇరవయిఆరు స్వత్రరాజ్యాలు ఉన్నవి. వీటిలోవీటికి అనేకజాతిసామంతాద విరోధాలు. వేరుభాషలు, వేరుసంప్రదాయాలు.

అమెరికాసంయుక్తరాష్ట్రాల్లో భాష ఇంగ్లీషు. కొంచెం హెచ్చుతగ్గు జాతిఅంతా ఒకటే. అదివరకు కొద్దిగా వేరుజాతుల మిశ్రమం ఉన్నా, బ్రిటిషుప్రభుత్వానికి వ్యతిరేకంగా అమెరికా స్వాతంత్ర్యయుద్ధం చేసినప్పుడు అంతా కలిసిపోయినారు. జాతి మైక్రత దానిఫలితం.

యూరపులో అల్లా కాదు. జాతులు భేదం, భాషలుభేదం, నాగరికత భేదం. వీటికి

తోడు మూరపుచరిత్ర యుద్ధచరిత్ర. అనాది నుంచీ ఒకటేయద్దాలు, ఒకటేకట్లాటలు. క్రిస్టికోపాలు, నూతనఆచేశాలు, పరధ ఆశయాలు.

వీటికితోడు మూరపుమహాయుద్ధానంతరం “స్వయంనిర్ణయసూత్రం” అని ఒకసిద్ధాంతం అమలులోకి తెచ్చినాడు అమెరికా అన్యశుడు విస్సను. అమెరికా ప్రజాప్రభుత్వం. తక్కిన ప్రజాప్రభుత్వాన్నీ విస్సను సిద్ధాంతం మంచిదేనన్నాడు. ఈ సూత్రం వెచ్చియిల్లు సంఘరతుల్లో ఇమిడే సరికి యూరపులో ఇదివరకున్న సందోమ్మిదిరాజ్యాలిల్లం ఇరవయివడైపోయినవి. ఈ రాజ్యాల హక్కులూ, బాధ్యతలూ సరిచూడడానికి ఏర్పాటుచేసిన అంతర్జాతీయసమితి అణగారి పోయింది. యూరపులో అంతర్జాతీయసహకారం అంతరించింది. యూరపులో శాంతి కావాలంటే ఈ ప్రభుత్వాలూ కలిపి ఒకయూరపుసంయుక్తరాష్ట్రం ఏర్పరలుప్రభుత్వం స్థాపించాలి. జాతీయమితితోపాటు ఆ ఆశకూడా పోయింది. ఈ మధ్యకాలంలో అటువంటి శాశ్వతశాంతినిర్మాణం యూరపులో జరగిబోదు. కారణం, యూరపుదేశాలు దానికి సిద్ధంగా లేవుకాక. సున్నంలేకుండా ఇటికగోడ నింపడు. సహకారభావం లేనిదే అంతర్జాతీయసంస్థలు నిలవవు. సహకార భావం అనే సున్నంలేని యూరపురాజ్యాల ఇటికలనిర్మాణం కూలిపోయింది.

మరి వెంటనే యుద్ధం నస్తుందా అంటే చెప్పడం కష్టం. ఈతరంబోగాని యుద్ధం ఆపాలంటే ఇంకోఉపాయం వున్నదం అవసరం. ఆ ఉపాయం పూర్వపున్న కొన్ని ఒడంబడికలు మారినేనేకాని కొనసాగదు. ప్రస్తుత ఆర్థికస్థితిమేల మారినేకాని లాభించదు. ఈరెండూ మారితేనేకాని శాంతి లభించదు. అవి మార్చడానికే యుద్ధం జరిగితే జరగాలి. యుద్ధం లేకుండా ఆమార్పు కలుగజేయడమే ఆ కొత్తఉపాయం.

పందొమ్మిదివందల ఇరవయ్యోనవ తరంమొదలు యూరపుశాంతి ప్రాస్తుబలం వల్ల, ప్రాస్తున్న హబ్బందం అయిన పోలెడు, రుమేనియా, జెకోస్లావేకియా, యుగోస్లావియా రాజ్యాల సహకారబలంమీదా ఆధారపడివున్నది. వేరైన యిల్లు సంధిసరిమిలు కారణంగా జర్మనీయుద్ధబలం పోయింది, కాలనీలు పోయినవి, రాజ్యభాగాలు పోయినవి. యుద్ధంవచ్చినా ప్రాస్తుకీ, ప్రాస్తున్న హబ్బందానికీ కలిసి సరిసంతసదుపాయం వున్నది. యుద్ధంతర్వాత ఇటలీకికూడా ఏమీ పనిసరాజ్యాలు లేకుండాపోయినవి. అంతర్జాతీయసమితి స్థాపించి ఈస్థితిలు సున్నవి సున్నట్టుగా మారకుండా కాపాడాలని ప్రాస్తు ప్రయత్నించింది. బిటను, బెల్జియం మొదలైన దేశాలు అంగీకరించినవి. వేరైన యిల్లులో యూరపుపటం శాశ్వతంగా చెక్కి పారవేశాంకదా ఇక ఘరవాలేదనుకున్నారు రాజకీయవేత్తలు. మార్పు అనేది ప్రకృతి

నైజం. ఆ మార్పు లేకుండా యూరపు రాజ్యాలు విస్తీర్ణం అరిగిపట్టడామని ప్రయత్నించిన ప్రభుత్వాలు ప్రకృతివిరుద్ధమైనవి అని చెప్పినవి. ఆఖరికి సహజంగా ప్రకృతే నిజయంపొందింది సమితిచట్రంలోనే క్రమేణా ఆమార్పుకి అవకాశం ఇస్తే సమితి సచ్చేదకాదు. ఆకలిగావున్న జాతువుకిగాని, మనిషికిగాని ఎవెయ్యడం అవసరం. మరీ కడుపుమాడిస్తే తిరగబడడం సంభవిస్తుంది. రాజకీయవిప్లవాలకు పుట్టి ఉపన్యాసాలూ, ఉత్సాహమూ కారణంకాదు. ఆకలి పిల్లవానికి కారణం. జర్మనీ, జపాను, ఇటలీదేశాల ఆకలి సమితిఆవరణలో తీరలేదు. అందువల్లనే జర్మనీ, జపానుదేశాలు తిరగబడ్డవి ఇటలీ దొంగగొడ్డి మేసింది. సమితిచట్రం మరికొంచెం వదులుచేస్తే అసలుకే మోసం సచ్చేదకాదు. ఉన్నవి సున్నట్టుగా సుంకడానికి పైదేశాలు అంగీకరించేవి, కొంతవరకు కాకపోతే కొంతవరకైనా.

అంతర్జాతీయసమితిగాని, ప్రభుత్వాలుగాని కేవలం భీష్మించుకొని కూర్చోలేదు. కొంతవరకు మొగ్గినారుకాని, అందులో చాలాపిసినిగొట్టుతనం చూపించినారు. అన్యాయంగా యుద్ధంచేసింది కాబట్టి జర్మనీ ఇతర దేశాలకు అపరాధంకింద కొంతసామ్మకట్టాలన్నారు. అందులో కొంతసుఖపు చూపించినారు. అది జర్మనీమీద దయచేత కాదు, వేరేమార్గంలేక. యుద్ధముణాలు చెల్లించడానికి వాయిదా లివ్వడం, ఇంకా

ఇతరసదుపాయాలు చెయ్యడం జరిగినవి. రైతునదీప్రాంతం ప్రైవేటివారి ఆక్రమణలోంచి తీసేసినారు. ఏంచేసినా ఇవన్నీ వైపుతలు. అసలుజాడ్యానికి సరియైనమండు వెయ్యలేదు. వెయ్యడానికి ప్రయత్నించలేదు.

సరిహద్దులు తిరిగి నిర్ణయించడానికి ప్రయత్నించలేదు, ఆప్టియాభావిరిసితులు ఎల్లావుండాలో నిర్ణయించలేదు, పూర్వం జర్మనీకిందవుండి, నేడు అంశద్వాతీయసమితి సరిపాలనకిందవున్న డాంజిన్ సమన్య పరిష్కారచెయ్యలేదు, మొమ్ము మొదలైన ఇతరసమన్యలు తర్కించలేదు, జర్మనీకి ఆయుధనిర్మాణంలో ఇతరులతోపాటు సమానహక్కు ఇవ్వలేదు.

జర్మనీకి కలిగిన ఈ అవమానం, ఈ దౌర్జన్యం పోగొట్టి ప్రతిక్రియచెయ్యడానికే హిట్లరు నాయకత్వంకింద జర్మను జాతీయ సామ్యవాదోద్యమం స్థాపించబడినది. ఈ పార్టీ అధికారంలోకి రాగానే, జర్మనీ తన సరతులు అతిక్రమించి తనహక్కులు సంపాదించుకున్నది. వెర్నెయిల్సు సంధిసరతుల ప్రకారం జర్మనీలో నిర్బంధపైనికశిక్షణ శాసనం ఉండకూడదు. హిట్లరునియంశ ఆ శాసనం అమలుపెట్టినాడు. వెర్నెయిల్సు సంధిప్రకారం జర్మనీకి వాయుబలం వుండకూడదు. హిట్లరు విచారితమైన వాయుబలం నిర్మించినాడు. లొకార్నో ఒడంబడిక ప్రకారం రైతునదీతీరంఅటూఇటూకూడా సైన్యాలు

వుండకూడదు. పైనికస్థానాలు వుండకూడదు. హిట్లరు ఆ సరతుకూడా అతిక్రమించినాడు.

ఈ సరతులన్నీ అతిక్రమించకుండా కట్టుదిట్టంగా వుంచాలనే ప్రభుత్వాలకు చెయ్యగలిగిన ప్రతిక్రియ ఒకటే. ప్రైవేటివారి “సంధిబాధ్య” వృద్ధిచెయ్యడమే. ప్రైవేటిప్రభుత్వానికి సాధులన్నా, ఒడంబడికలన్నా అతిప్రీతి. ఆకారణంవల్ల జర్మనీకి వ్యతిరేకంగా ఇరుగు పొరుగు ప్రభుత్వాలతో సంధులు చేసుకున్నది. ర్మనునేలు రైతుప్రాంతం ఆక్రమించడానికి ప్రాన్సు రష్యాతో పరస్పర సహాయంకొనం చేసుకున్న హడంబడికే కారణం. ఈ సంధిప్రయత్నాలవల్ల బలం వృద్ధిచేసుకోవాలన్నట్లయితే ప్రాన్సు ఇటలీతో సఖ్యత చేసుకోవాలి. చేసుకుని జర్మనీ సరిహద్దులు అన్నివేపులా కావాలా కాయాలి. తరువాత ఉత్తరానా, తూర్పునా జర్మనీని అరిగిట్టడానికి ప్రాన్సుకీ, రష్యాకీ ఒడంబడిక వుండాలి. రష్యా జెకోస్లావేకియాతోకూడా ఒడంబడిక చేసుకుని ప్రాన్సుకీ, జర్మనీకీ వ్యతిరేకంగా సహాయం చెయ్యాలి.

ప్రస్తుతంవున్న సరిహద్దులు అన్యాయమనీ, అవి మార్చాలనీ పోస్ట్వాడే దేశాలు గూరపులో మూడు. జర్మనీ, హంగేరీ, బల్గేరియా. ఈమూడదేశాల సరిహద్దులే ఇక చీ, చాలాప్రదేశాలు అన్యాయంగా లాక్కుని ఇతరదేశాలకు ఇచ్చినారు మిత్రమండలివారు. వైన చెప్పిన విధంగా

ప్రాన్లు, రహస్య, జ్ఞానావేగియా ఒక వేపునా, ప్రాన్లు ఇటలీ దేశాలు ఒకవేపునా మూగితే, జర్మనీ, హంకేరీ, బల్గేరియా ముతాకు మించినబంగం సమకూరుతుంది.

కాని ఆసమష్టి కార్యక్రమం చేకూరుతుందా? ఒకవేళ విభించినా యుద్ధసమయంలో నిల్చి కడలేరునుందా? రైతు ప్రాంతం జర్మనీ ఆక్రమించినతర్వాత ప్రాన్లుకి యుద్ధసమయంలో సహస్రహస్రం దండో సహకారం కష్టం. అదికాక జర్మనీయుద్ధబంగం సరిగా ఎంతవున్నదో ఇదమిథిమని తెలియదు.

ఈ పరిస్థితులు ఒకటి రెండు ఇతరవిషయాలవల్ల మరీ క్లిష్టమైనవి. మొదటిది అవి స్పీనియామీద ఇటలీ చేసిన అన్యాయపు యుద్ధం, దౌర్జన్యం. జాతీయమితి ప్రకారముగా, క్లౌజ్-ఫ్రాంకో వొడంబడికకూ వ్యతిరేకమే కాక ఇటలీచర్య మానవభర్తానికే విరుద్ధం. ఆఫ్రికాలో ఈజిప్టుతోనూ, సూయజ్ కాలువ తోనూ సంబంధంవున్న బ్రిటిషు ప్రభుత్వం ప్రథమంలో ఇటలీకి వ్యతిరేకంగా ఆంక్షలు అమలుపర్చాన్నది. జాతీయమితి సంతక్షణ కోసం ఎదురుచూసే చిన్నచిన్న దేశాలన్నీ బ్రిటనువాదన బలకర్పించి తగువాత ఇటలీ అభిప్రీతియూ ఆక్రమించినతర్వాత బ్రిటిషు ప్రభుత్వం చేసేదేలేక ఆంక్షల కార్యక్రమం ఆపుచెయ్యమన్నది.

ఏమయినా, తగుదునమ్మా అని ఇటలీ జర్మనీకి వ్యతిరేకంగా ఇతరులతో కలిసి శాంతిప్రయత్నం ఎల్లాచేస్తుంది? ఒకవేళ జర్మనీ

దౌర్జన్యంగా పోయిన తన రాజ్యభాగాలు ఆక్రమించడానికి ప్రయత్నిస్తే, అన్యాయంగా అభిప్రీతియూ ఆక్రమించిన ఇటలీ జర్మనీచర్య ఎల్లా ఆపుజేస్తుంది?

ఇటలీ జర్మనీతో చేరి సరిహద్దులు మార్చిమనేషైఖరిలోకి దిగుతుందనే భయం వల్లనే ప్రాన్లు ఆంక్షల కార్యక్రమం సమితిలో చొప్పించినన్నట్లు క్రావిరక్కుండా, పామూచావకుండా నాటకం ఆడింది.

రెండోవిషయం ఏమంటే సందిగ్ధావస్థలోవున్న బ్రిటిషుప్రజాభిప్రాయం. జర్మనీ అంటే ఇంగ్లాండులో అంతా ప్రేమ లేకపోయినా, జర్మనీని అన్యాయం చేశారన్నసంగతి బ్రిటిషుప్రజలు గుర్తించారు. జర్మను ఆశయాలంటే బ్రిటనులో నానుభూతి లేకపోలేదు. ఆ కారణంచేతనే యూరప్ యూరపులో సరిహద్దుల విషయంలో బ్రిటను కలుగజేసుకోదు. బెల్జియంమీదగాని, ప్రాన్సుమీదగాని జర్మనీ అనివసరంగా దండెత్తితే, లొకార్నో వొడంబడిక ప్రకారం బ్రిటను జర్మనీకి వ్యతిరేకంగా యుద్ధంచేసి ప్రాన్సు, బెల్జియం దేశాలకు సహాయం చెయ్యాలి. దానికి బ్రిటను సిద్ధంగానేవున్నది. కాని డాడీగ్ ప్రజలు తమమాతృదేశమైన జర్మనీతో కలుస్తామంటే బ్రిటను అడ్డురాదు. ఆఫ్రికా జర్మనీలో కలుస్తామంటే అడ్డురాదు.

అన్నిటికీపైన అంతర్జాతీయసమితి నీరసం, ఇటలీపట్ల ఆంక్షల ప్రయోగపు నిరుప

యోగం, వీటివల్ల కలిగే యుద్ధభయం అన్న ప్రాస్తు ప్రయత్నాలకు అడ్డవస్తవి.

అయినా యూరపు శాంతినిర్మాణంలో రష్యా ఎంతవరకు సహకారంచేస్తుంది? రష్యా కమ్యూనిస్టుదేశం. కమ్యూనిజం ప్రపంచం అంతా వ్యాపించేటట్టు చెయ్యడం రష్యా ఆశయం. అల్లకల్లోలంగానూ, యుద్ధంచేసే యూరపు కమ్యూనిస్టు ప్రచారానికి మంచి తావు కమ్యూనిజంవల్ల యూరపులో యుద్ధం రావచ్చు యుద్ధంవల్ల కమ్యూనిజం రావచ్చు.

రష్యాసామ్రాజ్యం ఆసియాలో వ్యాపించి వున్నది. ఆఫ్రికాలోని జపానువల్ల భయం లేకుండా చూసుకోవాలి రష్యా. రష్యా అటు యూరపు ప్రభుత్వంకాదు, ఇటు ఆసియా ప్రభుత్వంకాదు. రెంటినీ బంధించే మధ్య ప్రభుత్వం. ఈనాడు ఆసియాలో తగాదా వస్తే యూరపు అంటుకుంటుంది. యూరపులో తగాదా వస్తే ఆసియా అంటుకుంటుంది. ఆఫ్రికా యూరపుఖండాలకూడా అదేబంధుత్వంలో వున్నవి.

ఈఖండాలలో, జాతీయఆశయాలలో, అంతర్జాతీయభయాలలో, శాంతి శాంతి అని తహతహలాడిస్తే అది లభిస్తుందా? కాని సూక్ష్మంగా పరిశీలిస్తే శాంతిసంస్థాపన అంత కష్టసాధ్యం కాదు. పిల్లలగన్న తల్లిలికి తమ కొడుకులంతా యుద్ధంలో చావాలనివుంటుందా? భర్తలుగల స్త్రీలందరికీ తమ భర్తలు ప్రాణాలు పోగొట్టుకోవాలని వుంటుందా?

చిన్నపిల్లలికి తండ్రుల్ని పోగొట్టుకోవాలనీ, అన్నల్ని పోగొట్టుకోవాలనీ వుంటుందా? జర్మనీ స్త్రీలకైన మీసాలులేవు అన్నాడు పానుగంటికవి. అల్లాగే జర్మనీతల్లైనా కడు పునగన్నపిల్లలంటే ప్రేమే. యుద్ధం ఎవరికీ అవసరంలేదు. ఏజాతికీ అవసరం లేదు. మరి ఇటలీ యుద్ధంచెయ్యలేదా అంటే, దిక్కుమాలిన అనాగరిక అబిస్సీనియామీద తెగించినట్టు ఇతరయూరపు ప్రభుత్వాల మీద ఇటలీ యుద్ధంచెయ్యగలదా? నిజానికి పెద్దయుద్ధం ఎవరికీ అక్కర్లేదు. యుద్ధంవల్ల కలిగేనష్టాలు విచారితం, లాభాలు సందేహం.

ఆయుధాలనైశిత్యం అతిశయించిన ఆధునికప్రపంచంలో ఒక దేశం మరొక దేశంమీద అమాంతంగా దండయాత్ర బయలుదేరుతుందనే భయంకంటే ఆయుధనిర్మాణంలోవున్న పరస్పరపోటీలవల్ల ఎక్కువభయం. యూరపు దేశాలు పరస్పరంగానూ, వ్యతిరేకంగానూ ఒడంబడికలు చేసుకోవడంవల్ల, విచారితంగా ఆయుధనిర్మాణం చెయ్యడంవల్ల విరోధకారణాలురావడం, యుద్ధవాతావరణం ఏర్పడడం తటస్థిస్తుంది. ఈ పరిస్థితులలో యుద్ధంరాక తప్పదనే దృఢనమ్మకం కలిగి, శాంతిమార్గానికీ, సాహచర్యానికీ ప్రతికూలపరిస్థితులు సంభవిస్తవి.

అంతర్జాతీయవ్యవహారాలు ఇట్లా వుండగా, ఆంతరంగికంగా వున్న ఆర్థికదుస్థితుల వల్ల ప్రజాప్రభుత్వాలు పడిపోయి నియంతృత్వాలకు తావు కలుగుతున్నది. నియం

తృత్యాలు నిలబడడానికి కారణం వారి విజయమే. ఎప్పటి కప్పటికీ కొత్తధ్వజం ఎత్తి ప్రజల్ని ఆకర్షిస్తామని వీలులేదు. అటునంటి వీలులేక చేసిన నే అవిచ్ఛిన్నమూమీద ఇటలీ దాడి. ఈ విషయమందర్భావంలో ఉన్నాదని నల్ల, పొగరుమోతునందల్ల, పొరబాటు వల్ల, ఏవ్వకీ ఎంతచిన్న కార్యం చేసినా అది మందుగుండుసామానులో స్పష్టమై అటు తిరుగుతుంది. అది ఈనాటి మహావిప్లవం.

ఈవిధంగా చిలికి చిలికి గాలివాన వాకూర్చుంటున్న, మందుగుండుసామానులో నిష్పాపులు పడకపూర్వం సంకల్పరశ్మిలో, నూనె బడికలలో ముగ్ధులు నిద్రించా? కొంతవరకు ముగ్ధులు చేశారని వ్రాశాను. దాంతో అంతా కాలేదు. మిగిలిన మోపెనుబాది. పరిష్కారం కావలసిన సమస్యలు మూడు భాగాలు. మూరపులలోన్న సమస్యలు మొదటిభాగం; అవి సరిహద్దులు, ఆఫ్రికా, హంజీ, మొమాయి భాషావికాసాలు, సడలిక సంబంధించిన సమస్యలు, మైనారిటీ సమస్యలు.

వీటిలో ఏదీ పరిష్కారం చెయ్యడానికి కూడా యుద్ధం అనేది అసవసరం అని అందరికీ తెలుసును. కాని వాతావరణం దట్టంగా ప్రండడంచేతనూ, ఆయుధ సమృద్ధిచేతనూ విపరీతంగా ప్రండడంచేతనూ, ఏ సమస్య బలవంతంగా ఒకానొక దేశం పరిష్కారం చెయ్యడానికి ప్రయత్నించినా యుద్ధం వచ్చి తీరుతుంది.

రెండవభాగం వలసరాజ్యాల సమస్య. ఈ మధ్యకాలంలో ఈ సమస్య మరీ చర్చనీయానికి దిగింది. ప్రపంచపటంకేసి చూస్తే వలసరాజ్యాల సమస్య పెద్దదిగా కనిపిస్తుంది. కాని నిజానికి అంతతీవ్రమైందికాదు. ఈనాడు ప్రపంచంలో ఏ ప్రదేశంకూడా తెల్లవారి వలసలకు అనుకూలించే, వారి అదనపుజన సంఖ్యకు సవాసం ఇచ్చే, వారి వర్తికవ్యాపారానికి లాభించే లేదని చెప్పవచ్చు. అన్నీ ఇదివరకే అయిపోయినవి. పైగా కాల నిబంధనల ప్రకారం ప్రయత్నించి, సాధించి తమతమ స్వసహాయాలు స్వయంగా చేసుకుంటున్నవి. ఇల్లీ దేశాలకు ముందుముందు ఇవి లాభించవు. జర్మనీ, టర్కీ, వాటి వద్ద యుద్ధానంతరం తీసుకుని, ఇప్పుడు మాంజేటరీ ప్రభావాలుగా వుండిన రాజ్యాలు తిరిగి ఇచ్చేయ్యడంకూడా అంతసులభమైనదని కాదు. ఒకనేత బలాత్కారంగా ఇచ్చినా శాంతి చేకూరదు.

మూడోభాగం ఆఫ్రికా సమస్య. మూడింటిలో మూడోది ముఖ్యం.

స్థూలంగా భూగోళపు వైశాల్యం 196,950,000 చదరపుమైళ్లు. అందులో 57,510,000 మాత్రమే భూభాగం. మిగిలినది జలభాగం. ఈ భూభాగంలో నివసించే ప్రజలు దాదాపు 1,820,000,000. వీరంతా ప్రస్తుతం 70 స్వతంత్ర రాజ్యాలలో విభజించబడ్డారు. ఏ రాజ్యానికా రాజ్యం, విపరీతమైన ఆయుధబలంతో, ఒకరిమీద ఒకరు వేసిన

అంతులేని ఆర్థికసుంకాలతో, పన్నులతో, ఆంక్షలతో, ఒకరు కలిమిలో, మరొకరు లేమిలో, శాంతిగా జీవనంచెయ్యడం అనేది దుర్లభం. కొన్ని దేశాలలో పాడిపంటలు పుంటవి. కొన్నిటిలో పూవులు. కొందరికి కొన్ని పుండ్లు కొన్ని పుండులు. అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రాల్లోవంటి పెద్దరాజ్యం ఇతరులతో ప్రేక్ష్యం లేకుండా తన పొట్టి తాను పోసుకోనచ్చును. ఇంగ్లాండువంటి చిన్న శీతావేళానికి అది వీలుగాదు. బ్యాగ్, ఇనుము పుంటే మరలేగాని, వాటిలోకి ముడి సరుకులు పుండవు. ఆధునిక శాస్త్రం కాలాన్ని జయించింది, దూరాన్ని జయించింది. కొంతకి ఆసియాకు అమెరికా దూరమైనా, విమానాలవల్ల, రేడియోలవల్ల, ఇతర ఆధునిక సామగ్రివల్ల ప్రపంచం అంతా ఒక కుటుంబంగా పుండవలసిన పరిస్థితులు సంభవించినవి. కాని ఆ పరిస్థితులికి అనుగుణంగా మానవజీవితం పరిణామం పొందడం లేదు. జాతిలో, మతంలో, భాషలో, నేషనల్, జీవితవిధానంలో పున్న బాహ్యభేదాలు అతిశయించి సూక్ష్మదృష్టి నాశనం చేస్తున్నవి. మనుష్యులరంగు దేశ కాల పరిస్థితుల్ని బట్టి తెలువైనా, నలువైనా, పసువైనా, మానవుడు ఒకటేననే భావం కలిగితే తప్ప, ఈ బాహ్యవైరాలు పోవు. ఎవరికి వారే యమునా తీరే అని, గుడుగుడుగుంచంగా నివసించి సన్నాళ్లు ఈ ఆర్థికమాంద్యం, ఈ అర్థం లేని జీవితం పుండవలసిందే. బలమైనవాడిదే

రాజ్యం. ఏదేశాని కాదేశంలో జాతీయ జీవితం సుఖంగా చెయ్యడానికి నియంతలు ఉద్భవించి లోకానికి ముప్పు తెస్తారు. సామ్రాజ్యసంపాదనానక్తి వృద్ధి అవుతుంది. కరువులో పడ్డ బంధువులు పుంటవి. అల్లంకే ఈ అంతర్జాతీయ ఆర్థికమాంద్యంలో అంత ద్వాతీయ బంధువులు వృద్ధి అవుతవి.

ప్రపంచ శాంతికి మార్గం, ఈ ఆర్థిక సుంకాలు తీసివేయడం, స్వేచ్ఛా వ్యాపారం నాగనివ్వడం. ఒక దేశంలోనుంచి ప్రజలు ఒక దేశానికి పోకుండా పున్న చట్టాలు రద్దు చెయ్యడం. నాణ్యమానాలో పున్న హెచ్చుతగ్గులు తీసివేయడం. ఇవన్నీ ఒక్క మూరపు చెయ్యగలమా? నీలులేదు. అమెరికా, జపాను వంటి ప్రభుత్వాలు కలిస్తేగాని వీలు లేదు. ఒక దేశానికి ఒక దేశం లోకుడ, తక్కువ అనే అభిప్రాయాలు పోవాలి. ఆ పరిస్థితులు ఇప్పుడు పున్నవా అంటే నోరు నెళ్లడంలేదు. మూరపుఖండం ఆఖండానికి కాకుండా ప్రపంచానికే సమస్య అవుతున్నది. కాని జగ్మనై ను ఆక్రమణ సరిమైనదృక్పథం లోంచి చూస్తే శుభసూచకం. యుద్ధాంతరం కలిగిన అన్యాయాలతో ఆఖర అన్యాయం దాంశో తిరిపోయింది. యుద్ధానికి పూర్వం పుండే పరిస్థితులు తిరిగి వచ్చినవి. రాజకీయ వేర్తెలు బుద్ధిమాంద్యం లేకుండా అంతర్జాతీయ సమస్యలు పరిశీలిస్తే శాంతి సంస్థాపన సుభ సాధ్యమే. ఆతరుణం వచ్చింది. నీచదృష్టితో అవి పరిష్కరిస్తే యుద్ధం తప్పదు. ప్రపంచ

చంలో అందరికీ యుద్ధం అక్కర్లేదు. రణ భేరి మోగించేవారు ఒకరిద్దరు. ప్రాణాలు అర్పించేవారు లక్షోపలక్షలు. ఈ యుద్ధ కేవలం తలు ప్రసన్నంగావుంటే యుద్ధం ఆగితీరుతుంది, లేదా మానవకుటుంబంలో ఆహార

వ్యవహారాలకోసం ఈ యెడతెగని కొట్ట తప్పదు. హెకెల్ మహాశయుడు చెప్పిన గాలిలోంచి ఆహారం సృష్టించేమార్గం లభి తప్ప మానవశాంతి దుర్లభం.

వికాసము

D. A. R.,

కృష్ణ దేవరాయల పాలిపాడు శాసనము

డా. పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యులు

ఈ శాసనమున సుమారు ౧౦౪ అంగుళముల పొడవును, ౭ అంగుళముల వెడల్పును గల మాడు లేకులున్నవి. లేకుల పైభాగమును అర్ధచంద్రాకారముగ కత్తిరించి, తీర్చి, రిగామగ్గవ రాగికడియము దూర్పుటకు బెజ్జను వేసియున్నారు. కాన ప్రతిలేకునందును తీసియున్న భాగము సుమారు ౮ అంగుళముల పొడవును, ౭ అంగుళముల వెడల్పును మాత్రమే గలదు. లేకుల చివరల కంచు చక్కగా తీర్చియుండుటచేత అక్షరము లేమార్చును సమసిపాలేదు.

లిపి, భాష :

ఈశాసనలిపి విజయనగరకాలమునందు విశేషముగ వాడుచున్న నందివాగిలిపి. తిపికారు దీక్షాసనమును చాల అభిగ్రాతగ చెక్కింట్లు తోచుచున్నది. 'ళ' 'స' లకు భేద మంతగాపాటింపలేదు. లేఫ, అను స్వార, విదగ్గలు చాలవోట్లు కానరావు. శాసనభాష సంస్కృతము; గాని లిపికారునికి సంస్కృతభాషాపరిచయ మంతగా లేనందునగాబోలు, 'నిప్రాణ'యనుటకు 'విక్రయ'యనియు(పం.౬.౨), 'నూరయే' అనుటకు 'నూనవే'యనియు(పం.౬.౩), 'స్నిగ్ధ' అనుటకు 'స్నిగ్ధై' అనియు ఇంకను కొన్ని ఇటువంటి తప్పులు కానవచ్చుచున్నవి.

ప్రశస్తి :

ఈశాసనమునందలి ప్రశస్తియంతయు, అనగా మొదటి ౨౫ శ్లోకములును స్వల్పభేదముతో కృష్ణరాయని హంపి మొదలగు శాసనములందు గాననగును. ఈశాసనమునందలి రెండవ శ్లోకము హంపిశాసనమునందు గానరావచ్చును, సాధారణముగ నీశ్లోకము విజయనగరశాసనములందు గాన్పించునదియే. హంపి శాసనమునందలి ౭, ౮, ౧౦, ౧౧, ౧౨ సంఖ్యలగు

శ్లోకము లిందు లేవు. ఈ శ్లోకములలో మొదటిరెండును కృష్ణరాయనితాత ఈశ్వరనాయకుని శౌర్యసామర్థ్యములనుగూర్చియు, మిగిలిన మాడు శ్లోకములును కృష్ణరాయని తిండ్రి నరసానాయని దైర్య శౌర్యాదిగుణములను గూర్చియు, ఆతని మహాత్కార్యములనుగూర్చియు వర్ణించుచున్నవి.

శాసనవిషయము :

కృష్ణరాయడు ఈకర్నములు ౧౫౩౭ ప్రమాద సంవత్సర పువ్యబహుళతియొదినాడు, జ్యేష్ఠానక్షత్రముందు, మకర సంక్రమణ పుణ్యకాలమున, తుంగభద్రా నదీతీరమునందలి త్రివిరూపాక్షస్వామి సన్నిధియందు, చంద్రగిరి రాజ్యమునందలి కాళహస్తి నీమ(కి) నున్న పాలిపాడుగ్రామమును దక్షిణాపహితముగ గౌరమ గోక్రుడును, యజుర్వేదియు, ఎఱ్ఱము రాజపుత్రుడును, వేదశాస్త్ర పారంగతుడును అగు చంద్రమాలి యను భూసురునకు ధారవోసెను. ఈవిషయమును దెలుపుటకే ఈదాశము పుట్టినది. వీరజాచార్యుల పుత్రుడగు మల్లజాచార్యుడే ఈశాసనమును వ్రాసెను. ఈశాసనమందలి కడపటి ౫ శ్లోకములును దానపాలనమును గూర్చి సాధారణముగ శాసనములందు గానబడు శ్లోకములే.

శాసనకాలము :

ఈశాసనమునందలి తారీఖు కా. శ. ౧౫౩౭ ప్రమాదపువ్య బహుళ ౧౩ జ్యేష్ఠా, మందవాసరము, మకరసంక్రమణము, సరిగ క్రీ. శ. ౧౫౧౦ డిశంబరు ౨౮వ తేది కనివారమునకు సరిపోవుచున్నది. అదినమున నూశ్లోదయానంతరము ౩ ఘడియలకు పిమ్మట త్రయోదశతిథి ప్రారంభమాయెను. జ్యేష్ఠానక్షత్ర మాసా ౩౧ ఘడియలకాల మున్నందున తిథి వార నక్షత్రములు మూడును సరిపోవుచున్నది.

శాసనమునందలి స్థలములు :

దాన మొసంగబడిన గ్రామము చంద్రగిరి రాజ్య మందలి పాలిపాడు స్పష్టముగ దెలియుచున్నది. కాని ఈ గ్రామ మేసీమయందలితో లిపికారుడు విశదముగ వ్రాసులేదు. కల్మషాస్థి అనియున్నట్లు గాన్పించు చున్నందున బహుళః కాళహస్తియేమో యని తోచు చున్నది. ఈపాలిపాడు గ్రామము వెందోడు గ్రామము నకు తూర్పునను, పోతుగుంటకు దక్షిణమునను, పర్రకు పశ్చిమమునను, సగుటోరునకు ఉత్తరమునను ఉన్నట్లు తెలియుచున్నది. ఈ గ్రామములన్నియు ఇప్పటి నెల్లూరు జిల్లా రాఘాడు, గూడూరుతాలూకాలును, వెంకటగిరి డివిజనును కలియుభాగమునం దున్నవి. ఈ శాసనము నందలి పాలిపాడు వెందోడు గ్రామములు ఇప్పటి గూడూరు తాలూకాయందలి పాలిపాడు వెందోడు గ్రామములే. ఇవి రెండును గూడూరుతాలూకాయందు చైర్యతి భాగమున నున్నవి. పోతుగుంట ఇప్పటి రాఘాడు తాలూకాయందు అన్నయ దిగ్భాగమున నున్న పోలేగుంట, లేక పాతగుంట గావచ్చును. సగుటోరు అని మనశాసనముననున్న గ్రామమునే నేడు సగుటూరిని వ్యవహరించుచున్నారు. ఇవి వెంకటగిరి తాలూకా ఈశాన్యభాగమునం దున్నది. ఈ గ్రామములన్నియు ఒకటికొకటి దగ్గరగ నున్నందునను మనశాసనమునందలి పేర్లకును ఇప్పటి పేర్లకును ఎక్కువవ్యత్యాసముగాన్పించనందునను, నేడు గాన్పించుచున్న పై గ్రామములే శాసనమునందు జెప్పిన గ్రామములని నమ్ముటకు వీలున్నది. ఇక సందేహస్పదముగనున్న గ్రామ మొక్కటియే. ఇది పర్రయని వైశాసమున వ్రాయబడినది. కాని ఎఱ్ఱఅని వ్రాయుటకే పారబాటున లిపికారుడు పర్రయని వ్రాసెననియు, గూడూరు తాలూకాయందలి యేరూరు గ్రామమే ఈ ఎఱ్ఱ గ్రామమనియు, వాయభిప్రాయము. యేరూరు గ్రామము గూడతెక్కిన ౪ గ్రామములకును సమీపముననే యున్నందునను, శాసనమునందు

దెల్పిన సరిహద్దుల దిక్కులపేర్లు సరిగా సరిపోవుచున్నందునను పైయూహ నిజమేయని నమ్మకచ్చును.

ఈ గ్రామములన్నియు చంద్రగిరి రాజ్యమునందే యున్నట్లు మనశాసనమునందు చెప్పియున్నందున 'చంద్రగిరిరాజ్య మప్పు డీ భాగమున నెంతవరకును వ్యాపించియుండెను? దీనికిని ఉదయగిరి రాజ్యమునకును సరిహద్దు లెచ్చటనుండెను? ' అను విషయమును కొంత విమర్శించవలెను. చంద్రగిరి రాజ్యము రెండవ దేవరాయని కాలమునకే నెల్లూరిజిల్లా పోలూరు తాలూకా లింగంపాడువరకును వ్యాపించియుండెను. ఈ భాగమునకే పోలూరు నీ మయని వ్యవహరించుచున్నట్లు శ్రీ. శ. ౧౬౦౨, ౧౬౪౩ సంవత్సరపు శాసనముల²నుండి తెలియుచున్నది. అన్యతరాయని రాజ్యారంభకాలమునందలి శ్రీ శి. ౧౫౩౦ సంవత్సరము నాటి శాసనమున³ నెల్లూరిజిల్లా గూడూరుతాలూకాలోని వాకాడు గ్రామము గూడ చంద్రగిరిరాజ్యమునందుండినట్లు తెలియుచున్నది. రాఘాడుతాలూకాయందలి ఉత్పూరుగూడ చంద్రగిరిరాజ్యములో నున్నట్లు ఒక శాసనమునుండి తెలియుచున్నది. ఈ శాసనము శ్రీ. శ. ౧౬౪౩ నాటి దైనందున, కృష్ణరాయని రాజ్యారంభ కాలమునందలి రాజ్య విభాగముల చర్చయం దిది అంత ఎక్కువ ప్రయోజనకరము గాజాలదు.

ఇక ఉదయగిరిరాజ్యము దక్షిణమున నెంతవరకును వ్యాపించియుండెనో చూడము. ఈ రాజ్యము దక్షిణమున పెన్నేరువరకును వ్యాపించియుండినట్లు శాసనములనుండి విశదముగ తెలియుచున్నది. పెన్నేరునకు దక్షిణమునగూడ ఈ రాజ్యము వ్యాపించినట్లు శ్రీ. శ. ౧౬౦౨ నాటి ప్రభాగిరిపట్టణ శాసనమునుండి తోచుచున్నను, దొరకినంతవరకును శాసనములన్నియు ఒకటి రెండుమాత్రములే పున్నెటికుత్తరముననున్న భూభాగమునకే ఉదయగిరి రాజ్యముని చెప్పుచున్నందున బహుళః పెన్నేరే ఈ రాజ్యపు దక్షిణసరిహద్దేమాలని తోచుచున్నది. విజయనగర సామ్రాజ్యమునందు ఉదయ

1. Nel. Ins. C. P. No. 8; V. Rangacharya; Topo. List of Inscr. Nellore 623 B.

2. Nel. Ins. C. P. No. 6 and 7.

3. V. R. Topo Lists Nel. 259.

గిరి అత్యంత ప్రాముఖ్యమైన దుర్గమగుటచేత నొక్కొక్కప్పుడు ఇచ్చటి ప్రతినిధికి అధికతరప్రాముఖ్యమును, రాజ్యభాగమును సమహారి, ఉదయగిరి రాజ్యము పెన్నానదికి దక్షిణమున స్వర్ణముఖినదివరకును పడ వ్యాపించియుండవచ్చును. కాని పడనాడు చంద్రగిరిరాజ్యమునందే యున్నట్లు గాన్పించుచున్నందునను, పోరూరుసీమ యనబడు ఇప్పటిపోలూరు తాలూకా పడనాడునందలి యొకసీమ యగుటచేతను ఉదయగిరిరాజ్యము స్వర్ణముఖినదికి దక్షిణమున వ్యాపించి యుండుననుటకుమాత్రము పీలులేదు.

చంద్రగిరి రాజ్యమునందలి తూర్పుభాగము కాళహస్తి, పోరూరు అని రెండుసీమలక్రింద విభజింపబడియుండినట్లు శాసనములనుండి తెలియుచున్నది. ఈ ప్రాంతమున కొంత భాగమునకే రావూరిసీమయనియు, వెంకటగిరి సీమయనియుపాడ పేర్లుండెడిట్లు ఇతర శాసనములనుండి తెలియుచున్నది. కాని వెంకటగిరిసీమయను విభాగము కృష్ణరాయలనాటి కేర్పడియుండినట్లు గానరాదు. పాలిపాటి శాసనమునందు చెప్పిన గ్రామములకు రావూరు ఉత్తరమున చాలమీరమున నున్నందున రావూరుసీమయందు వానిని కేర్ప సాధ్యముకాదు. పోలూరిసీమయనునది సముద్రమునకు సమీపముననున్న సీమకు పేరని ఇదివరకే చెప్పియుంటిమి. కాన కొల్లేరు నదీప్రాంతమైన ఈ భూభాగముంతయు కాళహస్తిసీమయందే యుండెనని చెప్పవచ్చును.

భూమి భోగము :

దానమిచ్చిన పాలిపాడు గ్రామము ఏకభోగ్యమనియు, వివిధ ఫలయుత మనియు, వానిహృత బాకకకచ్చుప యంతమనియు, నిధి నిక్షేపపాషాణాద్యవృక్షభోగములతోనే కాక ఇతర భోగములతోను కూడినదినియు తెలియుచున్నది. ప్రతిగ్రహీత దీనిని పుత్రపౌత్ర పరపరంగా ననుభవించుటకు మాత్రమే కాక దానముచేయుటకును, తాకట్టుపెట్టుకొనుటకును, విక్రయించుటకునుగూడ హక్కు లుండునట్లు దాన

మొసంగబడెను. ప్రతిగ్రహీత కిన్నిహక్కులున్నట్లు విశదముగ జెప్పియున్నందున ఆకాలమున భూస్వాములకును రాజునకును గలసంబంధ మెట్టిది? అష్టభోగదాన మననేమి? భూస్వాములకు వ్యవసాయఫలము ననుభవించుటకు మాత్రమే హక్కుండెనా, లేక నిజముగ వారు భూస్వాములా? అని కొన్ని సమస్య లేర్పడును. ఈవిషయమున ఇదివరకే ఎంతయో చర్చ జరిగియున్నను, భూస్వామి రాజా, లేక భూములననుభవించుచున్న ప్రజలా యనుప్రశ్న కింకను సరియైనసమాధానము కుదురలేదు. టాడ్ హంటరు కమిటీ (Todhunter committee) అను కరవిచారణసంఘము కొంత కాలముక్రిందబనే గొప్పగొప్పపండితులను, న్యాయవాదులను, భూస్వాములను విచారించి హిందూపద్ధతి కితిగా భూమికి రాజీ సంపూర్ణ హక్కుదారుడుగాన ప్రజలు భూమిని సాగబడిజేసి ఫలసాయమున కొంత భాగము హక్కుదారుడగురాజున కర్పించి, మిగిలినది తాము అనుభవించుటకుమాత్రమే హక్కుగలవారనియు, అందుచేతనే రాజునకర్పించుభాగమును పన్ను అనుటకన్న "బాడుగ" అని (rent) వ్యవహరించుట సమంజసమనియు సిద్ధాంతముచేసిరి. ఈసిద్ధాంతము హిందూ ధర్మశాస్త్రములపైనను, వానివ్యాఖ్యానములపైనను ఆధారపడినంత సమగ్రముగ ప్రాచీనహిందూరాజ్యపద్ధతులను డల్పు శాసనములపై నాధారపడలేదు. ధర్మశాస్త్రములందలి విషయముల నిదివరకే ఎందఱో చర్చించియున్నారు. కాని ధర్మశాస్త్రములు పరస్పరవిరుద్ధాభిప్రాయములకు తాపోసంగుచున్నవని విశదమైనందున కేవలము వానిపై ననే యాధారముచేసి ఈ సమస్యను చర్చించుట నిష్ఫలమౌచును.

శాసనములందలి విషయమింకను అర్థశాస్త్రవేత్తల దృష్టి కంత ఎక్కువగా గోచరింపలేదు. ఒకరిదిద్దు మాత్రము శాసనములను పరిశోధించి భూమియందు లైతులకు సర్వహక్కులును గలవని వ్రాసియున్నారు. జయస్వామి గారుగూడ ఈయభిప్రాయమునే తెల్పుచున్నారు. కాని ఈవిషయమునుగూర్చి విజయనగర శాసనములను

ఎక్కువగా పరిశీలించిన డాక్టరు నేలటూరి వెంకటరమణయ్యగారు మాత్రము విజయనగర సామ్రాజ్యమున భూమికి సంపూర్ణ హక్కు దారుడు రాజీననియు, ప్రజలకుగాని, రాజప్రతినిధులకుగాని భూసాయము ననుభవించుటకు మాత్రమే హక్కుండెననియు, దానవిక్రయాదులందు రాజుపేరు చెల్లుకున్నను అది అధ్యాహార్యమనియు వ్రాసియున్నారు. కాని వారే క్రీ. శ. ౧౫౩౪, ౧౫౪౫ నాటి కాసనములను రెంటిని చెల్లుచు ఈ రెంటియందుమాత్రము సామాన్యజనులకుకూడ సార్వభౌమమని కుండవలసినటువంటి హక్కులేవో యుండినట్లు తోచుచున్నదని వ్రాసియున్నారు.

వెంకటరమణయ్యగారి వాదమునకు రెండు ముఖ్యధారములు గలవు: (౧) విజయనగర సామ్రాజ్యమున ప్రభుత్వమువారు భూములను తరచుగా కొలిపించుచు, పన్నులను హెచ్చించుచు, తగ్గించుచు, సేటి సర్వే (Survey), సెటిల్మెంటు (Settlement) కాఖవారి కార్యముల నన్నిటిని చేయుచుండిరి. రాజు సకల భూభాగములకును హక్కుదారుడు. కాననే ఇట్లు చేయుటకు అప్పదమున్నది. (౨) పన్నులు చాల అధికమైనయెడల జనులు తమ ఇండ్లను, భూములను వదిలి పారిపోవుచుండిరి. రైతులకు నిజముగ భూస్వామ్యపు హక్కులుండినయెడల అట్లు భూములను వదిలి వారి పోవుట తటస్థపడియుండదు. ఇంతకును ప్రజలకు భూస్వామ్యపు హక్కులే యుండినయెడల రాజు తనకు ఇష్టమువచ్చినట్లు పన్నులను హెచ్చుచేయుట కాస్త్రవిరుద్ధము (illegal). కాన రైతుల కొక్కఁల పాయము ననుభవించు హక్కులేపు ఇతరసామ్రాజ్యములు (ముఖ్యముగా భూస్వామ్యపుహక్కులు) ఉండలేదు.

ఈరెండువాదములను బలపరచునైనవని తోచుచున్నది. భూస్వామ్యపుహక్కులు రాజునకుగాక రైతులకేయున్నవన్నను, వెంకటరమణయ్యగారి వాదము

న్నట్లు రైతులు పారిపోవడముగాని రాజుపన్నులను తరచు హెచ్చుచేయుటగాని దురవగాహముగ గన్పట్టదు. ఇంటిపన్నులను గైకొందము. ఒకడు కొన్ని ఇండ్లను బాడుగ కిచ్చి దానివరుమానమువలన జీవనము చేయుచు, తనవరుమానమున కొంత భాగమును ఇంటిపన్నురూపమున ప్రభుత్వమునకు చెల్లించుచున్నాడనుకొందము. ఆ ఇండ్లను బాడుగకు గైకొనువారు చాల అధికముగలటచేతనో, మరియే ఇతర కారణముననో, ఇండ్లనుండి వచ్చు వరుమాన మధికమైనయెడల ప్రభుత్వమువారు తమపన్నును కూడ హెచ్చుచేయుదురు. కొన్ని మారులు వరుమానము అధికముగాకున్న గూడపన్నును మాత్రము హెచ్చుచేయుటయు గలదు. కాని ఇంతమాత్రముచేతనే ఆ ఇండ్లయందు యజమానుని కెట్టి స్వామ్యమును లేదనియు, రాజునకే ఆ హక్కుగలదనియు చెప్పనగునా? భూమిపన్నుమాత్రము దీనికింటే కేవలముగ భిన్నము.

ఇక రెండవ విషయమునుగూర్చి యోచింతము. రైతులు పారిపోవుట కొక్క భూమిపన్నుమాత్రమే కారణముగాదు. భూమి పన్నులుగాక ఇతరపన్నులన్నియొకలవని డాక్టరు వెంకటరమణయ్యగారి మాటయున్నది. పన్నులెక్కువై జీవితము దుర్భరమైనపుడు భూములను ఇండ్లను విడనాడి పారిపోవుటయే, రైతుల కర్తవ్యము భూమిని ఇండ్లను వెంటగొనిపోవ సాధ్యముగాదు. కాననే దానిని వదిలిపోవలసివచ్చును. ఇంత మాత్రముననే వారి ఇండ్లయందుగాని భూములందుగాని వారికిగాక రాజునకే సర్వస్వామ్యహక్కులు గలవనియు వారికి కేవలము ఉపభోగమునకు మాత్రమే అంత ధృతికారము గలదనియు చెప్ప సాధ్యముగాదు.

ఇక కాస్త్రవిరుద్ధమును విషయము నిరంకుశ ప్రభువుల కనువర్తించు. చట్టముల నేర్పరచువాడు రాజు. రాజాజ్ఞయే చట్టము. అట్టివో రాజు వివాహపు పన్నుల నధికముచేసిననా, భూమిపన్నుల నెక్కువజేసినను

రై. పన్నురూపముగవచ్చు ఆదాయము నేర్పిగముగ వ్యయముజేయుచున్నారనునది నేర్పిగప్రశ్న. పురపాలక సంఘమువారు రోడ్లువేయించుటయందును, అలవెన్యూలను (allowances) స్వీకరించుట యందును వ్యయము జేసిన, రాజు చేత సంరక్షణమునకును, కావలసినవి తెచ్చుటకును ధనమును వ్యయము జేయును. కాని ఇంత మాత్రముచేతనే ఇంటిపన్నులకును భూమిపన్నులకును వ్యత్యాస మున్నదని చెప్ప సాధ్యముగాదు.

రెండును, ఒక్కటే. ఏదోవిధముగ వైస్యపోషణార్థమును, ఇతరకార్యార్థమును కావలసినంతధనమును ప్రాసచేయుటయే నాటికిని నేటికిని ప్రభుత్వ కర విధానమునందలి ముఖ్యోద్దేశ్యము.

ఈసమస్య ఇట్టిప్రాముఖ్యమును పొందుటకు ఒక చిన్న కారణము కలదు. అర్థశాస్త్ర భిన్నత యందలి ప్రారంభదశలందు పదార్థములను, పరిశ్రమలను (Services) ప్రత్యేకముగ విభజించి, రెంటి యందును 'ప్రయోజనములే' (utilities) ప్రధానమగు విషయమును సరిగ అవగాహన చేసికొనకపోయిరి. ఏపదార్థమైనను దానిప్రయోజనములను (utilities) బట్టి మనకు దాని యావశ్యకతయును, విలువయును ఏర్పడునే కాని దాని వస్తు స్వరూపము వలన గాదు. ఒకటన్నది గొనినను, ఇంటిని గొనినను, భూమిని గొనినను, ప్రధాన విషయము దానియందలి 'ప్రయోజనములే' (utilities) కాని ఎంతమాత్రమును దానిస్వరూప భావములును, ఆపదార్థములందున్న అణుసమాహమును గాజాలను కుర్చీయందున్నంతకలప ఒక టేకుమొద్దు రూపమున నున్నను, లేక మహారణ్యమందలి ఒకవృక్ష రూపమున నున్నను, గృహరూపముననున్న ఇటీయను సున్నమును మృత్తికా రూపమునను సుద్దరూపమునను ఉన్నను జనులు వానినుండి సహృదయభావమును పొందుటకుగాని ప్రభుత్వమువారు వానిపైపన్నులువిధించుటకుగాని వీలుండదు. భూమి పన్నులు గూడ నానియందున్న 'ప్రయోజనముల' (utilities) పైనే యాధారపడి యున్నవి. కాననే ఖుష్కభూముల (dry lands) పైనున్న పన్ను కంటే, తరిధూముల (wet lands) పైనున్న పన్ను ఎక్కువ. అట్టిచో భూమియంతటి ప్రయోజనముల నన్నిటిని చైతు అనుభవించుచుండగా రాజునకు భూమియందలి స్వామ్యమున్నది?

అర్థశాస్త్ర పద్ధతినిజూచినచో 'ఒకఇల్లన్నను, ఒకభూమివన్నను, అందలిప్రయోజనము (utilities) లకుమాత్రమే ఆపద మన్వయించునుగాని ప్రయోజన రహిత మాలవస్తురూపమున కన్వయించదు. అట్టిచో ప్రయోజనములన్నీటిని అనుభవించునట్లు అష్టభోగదా

నముచేసినభూమిపై రాజున కింకను ఎట్టిస్వామ్యముండగలదు.

మనశాసనమునందలిదానముకూడ నిట్టిదే. దాన మిచ్చినగ్రామమందలి నిధి నిక్షేపాద్యవృత్త రూపముననున్న ప్రయోజనములు (utilities) మాత్రమేకాక ఇతరప్రయోజనములుగూడ సంపూర్ణముగ ప్రతిగ్రహీతకే సమర్పించబడినవి. వీనిని తాను వంశపారంపర్యము ననుభవించుటయేకాక తాకట్టు పెట్టుకొనుటకును, దానము చేయుటకును, విక్రయించుటకునుగూడ అధికారము గలదని స్పష్టముగ చెప్పియున్నది. కాన ఈవిధముగ ఈగ్రామ మందలిసర్వప్రయోజనములును ప్రతిగ్రహీతకే సమర్పించబడినందున రాజున కిందు ఎట్టిస్వామ్యమును లేదని నిస్సందిగముగ జెప్పవచ్చును. నానావిధములగు పన్నుల వలెనే ఈగ్రామముపైనను రాజు ఒకవేళ కొన్నిపన్నులను విధించినను, హెచ్చించినను అది రాజసామాన్య ధర్మమును తెల్పునుగాని అతనికి ఈగ్రామమందున్న ప్రత్యేకభూస్వామ్యమును దెలియజేయజాలదు. అట్టి సామాన్యధర్మమును నెరవేర్చుటకే రాజునకు హక్కుగలదు కాని మరల ఆగ్రామమును గైకొని ఇంకొకరికి దానముచేయుటకుగాని, విక్రయించుటకుగాని హక్కులేదు. అట్లానరించినచో ఆచరణ నిరంకుశప్రవర్తనము క్రిందజేరి, ఆరాజునకు శాసనాంతమున జెప్పినట్లు నానాపాపములను జుట్టుకొనును.

శాసనదాత :

శాసనదాత విజయనగరసామ్రాజ్యము నేలిన సార్వభౌములలో సుప్రసిద్ధుడగు కృష్ణదేవరాయలు. ఇతడు తన రాజ్యారంభకాలమున వ్రాయించినదానశాసనములలో నిదియు నొకటి. ఇతనిరాజ్యారంభకాలమును శా. శ. ౧౪౩౧కి పరియైనశుక్ల సంవత్సరమునుండి సాధారణముగ పరిగణించుదు కాన అతడు రాజ్యమునకు వచ్చినపిమ్మట మరుసటిసంవత్సరముననే, అనగా ప్రమాద సంవత్సరముననే ఈశాసనమును వ్రాయించెనని తెలియుచున్నది. కాని ఇదేప్రమాదసంవత్సరము నందును, దీనికిపిమ్మట ఘాడుసంవత్సరములకు, అనగా శ్రీమంతు సంవత్సరమునందును వీరనరసింహరాయల శాసనములుగానినందుచున్నందునను, మనశాసనమునాటికి

కృష్ణరాయలు నిజముగ రాజ్యమునకువచ్చియుండెనా? వచ్చియుండినచో అప్పటి కంతకాలమునకుపూర్వము సింహాసన మెక్కియుండెను? ఏల తదనంతరమునగూడ వీరనరసింహరాయల శాసనములుగాన్నియుచున్నవి యను ప్రశ్నలకు సమాధాన మియనగను.

హంపివిరూపాక్షేశ్వర దేవాలయమున నున్న శాసనమునబట్టి కృష్ణరాయలు క్రీ. శ. ౧౫౦౯-వ సంవత్సరమునం దెన్నడో రాజ్యమునకు వచ్చియుండు నని నూరుదొరగారు వ్రాసియున్నారు. కాని ఈ శాసనమున ఇచ్చినశకవర్షమును, సంవత్సరమును ఏకీభ వించుట లేదు. ఇంతేకాక ఈశాసనమునకు పూర్వమే కృష్ణరాయలు రాజ్యపరిపాలనము చేయుచుండినట్లు కొన్ని శాసనములు తెల్పుచున్నవి. అందుచేత ఈశాస నము పట్టాభిషేకమహోత్సవకాలమందు వ్రాయించినది గాదనియు, బహుశః పట్టాభిషేకానంతర మొకసంవ త్సరమునకు జరిపిన ప్రథమవర్ధంశ్యుత్సవమున వ్రాయించినదనియు కొందరు వాదించుచున్నారు.

ఏది ఎట్లున్నను కృష్ణరాయని పట్టాభిషేకము క్రీ. శ. ౧౫౧౦జనవరి ౨౩, లేక ౨౪తారీఖులకుపూర్వమే జరిగియుండవలెను. హంపిశాసనమునం దిచ్చిన ప్రథవాది సంవత్సరము తప్పనియు, శకవర్షమే సరియనియు వాదించినను కృష్ణరాయనిపట్టాభిషేకము క్రీ. శ. ౧౫౧౦ జనవరి ౨౩, లేక ౨౪ లేదీలకు ఇంకను పూర్వమే జరిగి యుండునుగాని ఆలేదీలకు సిమ్మటమాత్ర మెన్నటికిని జరిగియుండవలదు. క్రీ. శ. ౧౫౧౦ నాటి విజయ నగరశాసనముల నించుక పరిక్షించినచో కృష్ణ రాయల శాసనములు మనకు పెక్కులు కానవచ్చు చున్నవి గాని వీరనరసింహరాయల శాసన మొక్కటియును సరియైనది కానరా కున్నది. సంశ యజనకముగనున్న శాసనములుగూడ వీరనరసిం హునివి రెండే. వీనిలో మొదటిది దక్షిణకనరాజ్యమున కొండపురంతాలూకాలోని బస్రూరుగ్రామములోని శాసనము. దీనితారీఖు శా. శ. ౧ [౪] ౦౩ ప్రమా దూత నైశాఖ శు. ౭. ఇందలిశకవర్షము ప్రమాదూత సంవత్సరమునకు సరిపడుట లేదు. ఇందలి శకవర్షమే సరియైనదనినయెడల దీనితారీఖు ప్లవసంవత్సరమునకు

సరియైన క్రీ. శ. ౧౪౮౧గ నేర్పడును. అప్పటి కింకను వీరనరసింహరాయలు రాజ్యమునకు రానందున ఈ శాసన మెవ్వరిదో దృఢముగ జెప్ప వీలుండదు. కాని ఇందలి శకవర్షము సుష్టముగా గాన్పింపనందున ప్రభుత్వపు శాఖవారు రెండవయంకను బ్రాకెట్లు (brackets) మధ్య తెల్పియున్నారు. ఒకనేళ్ల ఇం దొసంగిన శక వర్షము తప్పనియు, ప్రమాదూతసంవత్సరమే సరియ నియు నిర్ధారించినయెడల ఈశాసనము క్రీ. శ. ౧౫౧౦ ఎప్రిల్ ౧౫ తారీఖునాటి దగును.

రెండవసందిగ్ధశాసనము తెంగుకూరిజిల్లాకంచన పాలితాలూకా, కంకనపాల్లి గ్రామములో నున్నది. కాని ఈశాసనమునందు శ్రీమంతుని సంవత్సరపుపే రొక్కటితప్ప కాలనిర్ధారమునకు వలయుశకవర్ష, మాస, తిథి, వార, నక్షత్రముల నొసగనందున ఈశాసన మంత ఉపయోగకరమైనదిని చెప్ప వీలులేదు.

రాజుమరణానంతరమున గూడ ఒకటి రెండు సంవత్సరములవరకును గలిగిన రాజుపేరనే శాసనము లను చెక్కించుట యపురూపము గాదు. ఏకారణము చేతనైనను ఒకరాజు చేసిన వాసధర్మములను శాసన రూపముగ ప్రకటించు కు గాని, లేక ఆదానములను జరిపించుటకు గాని ఆలభ్యమై ఇంతలో ఆరాజు చని పోయి మరొక క్రొత్తరాజు వచ్చినను ఆదానమును పూర్వరాజుపేరిటనే జరిపించి అతనిపేరిటనే శాసనము వ్రాయించుట అసమంజసము గాజాలదు. పైచుడిన బస్రూరుశాసనము ఇట్టిరాజశాసనము గూడ కాదు. బస్రూరునందలి తిరుమలపుని పూజా గ్రమే భూమి, ధనమును ఆయూరి ప్రజ లొసంగి రని తెలియజేయుచున్న ఈ సామాన్యశాసనమున వీరనరసింహరాయలు రాజుగ చెప్పబడినంతనే దీనిని ఉత్కృష్టప్రమాణముగ గైకొన సాధ్యము గాదు. ఒకొకమారు ఏకారణముచేతనైనను సింహాసనమెక్కిన క్రొత్తరాజు సర్వజనసమ్మతిని భయపాలకపోయి నను, రాజ్యమున అంతఃకలహములు బహులదేరినను, ఒకటేమారు ఇద్దరు రాజులు ఎవరిమట్టుకు వారే రాజులమని వ్యవహరించినను జనసామాన్యమునకు ఏమి చేయుటకును దోచక చేతమున మరల స్థితి గలుగు

వరకును గలించిన రాజు పేరనే తమ వ్యవహారములను నడపుకొనుట వాడుకగమం డెను. కాన శ్రీ. శ. ౧౫౧౩-వ సంవత్సరమునందు గాని శ్రీ. శ. ౧౫౧౦-వ సంవత్సరమునందు గాని, వీరనరసింహరాయ లింకను జీవించి యుండి రాజ్యము చేయుచుండెనని చెప్ప వీలుగాదు. హంపిశాసనమునందు జెప్పినట్లు అప్పటికప్పుడే కృష్ణ రాయనికి పట్టాభిషేకముగూడ జరిగియుండెను.

కృష్ణరాయని పట్టాభిషేకము శ్రీ. శ. ౧౫౧౦ జనవరి ౨౩ లేక ౨౪ నేటిలకు చాలపూర్వమే జరిగియుండె నని వాదించుట గూడ సాధ్యముగాదు. వీలయిన పైన జెప్పినట్లు ఈ కన్న మే సరియైనదనియు, శుక్లసంవత్సరము తప్పనియు వాదించినయెడల శా. శ. ౧౪౩౦ నాటి కింకను వీరనరసింహరాయలు జీవించినట్లును, ఆసంవత్సరముననే కాక చురుకటి సంవత్సరమున గూడ కొంతకాల మతడు రాజ్యమేలినట్లును తెలియుచు న్నందున, తనయన్న బ్రదికియుండి రాజ్యమేలుచుండ గనే కృష్ణరాయడు సింహాసనమెక్కినని చెప్పవలసి వచ్చును. ఇందున కెట్టిచూడారమును గానరాదు. హంపి శాసనము కృష్ణరాయని పట్టాభిషేక మహోత్సవమునాటిది కాదనియు, ఆతనిపాలనమున ప్రభువు సంవత్సరాంతమున నొనర్చిన వర్షంతినాటిదనియు చెప్పటకుగూడ వైకారణమువలన సాధ్యముగాదు. వీలయిన అట్లు చెప్పినయెడల పట్టాభిషేకము శ్రీ. శ. ౧౫౦౯ ఫిబ్రవరి ౪ లేదయిండు జరిగియుండవలెను. ఆతఁగిటు నకు పిమ్మట కొన్ని నెలలవరకును వీరనరసింహరాయల శాసనము లింకను గాన్పించుచున్నందున ఈయూహా సమంజసముగ గన్పట్టదు. ఇంతకుమ హంపిశాసనము స్పష్టముగ కృష్ణరాయడు తనపట్టాభిషేక మహోత్సవ పుణ్యకాలమునందు చేసిన దానములను తెలియ జేయుచున్నదని ఘోషించుచుండ సందేహమున కాస్పృహ మెచ్చట నున్నది? హంపిశాసనపు తాగిఖునాడో, అందులకు కొలదికొరకు పూర్వమే కృష్ణరాయని పట్టాభిషేకము జరిగియుండుట నిశ్చయము.

ఈయూహా నిజమనుటకు మాన కొక చిన్న యూ ధారము గలదు. విజయనగరచారిత్రిమును కొంతమట్టుకు తెలిసియు రాజకూర్మమును ప్రాచ్యరిఖితపు కృష్ణరాయడు సింహాసన మెక్కినపిమ్మట గుమార్తె

ప్రకమునందు విజయనగరరాజులు ఒకరికొక రెన్నిసంక త్సరములు పాలించిరో చెప్పియున్నది. కృష్ణరాయలు ౨౦సంవత్సరములు పాలించెనని ఇందుచెప్పియున్నందున కృష్ణరాయల రాజ్యాగంభ, అవసానకాలముల మధ్య నుండు అంతరము ౨౦సంవత్సరములకంటె నంతివిశేష మెక్కువగా నుండ సాధ్యముగాదు. శ్రీమల్లంపల్లిసోమ శేఖరశర్మగారు యాల్పిగ్రామశాసనముపైనను, ఇన్వెయిల్ ఆదిల్ షాహీ కృష్ణరాయని మరణానంతరమున రామారి మద్దెల్లు గుర్తములను వశపఱచుకొన్న కాలముపైనను, అచ్యుతరాయ పట్టాభిషేకకాలముపైనను ఆధారము చేసి కృష్ణరాయడు విరోధి సంవత్సర మాఘము. ౧౧నాటికి మరణించియుండవలెనని సిద్ధాంతముచేయున్నారు. ఇందుండి వెనుకకు ౨౦ సంవత్సరములు లెక్కించినచో సరిగ శుక్ల సంవత్సరమాఘము. ౧౧వచ్చును. హంపిశాస నము సరిగ నదేసంవత్సరముమాఘ శు ౧౪ నాటిదిగాన రాజకాలనిర్ణయమున నొసంగివకృష్ణరాయల రాజ్యకాలము సరిగా సరిపోవుచున్నది. కాని హంపిశాసనము రాజ్యాభిషేకకాలమునాటిది గాదనిగాని, అందిచ్చిన ఈ కన్న మే సరియనిగాని వాదించి కృష్ణరాయని పట్టాభి షేకకాల మింకను వెనుకకు నొనిపోయినచో వైసమ న్యయము గురువదు.

‘విజయనగరసామ్రాజ్యదత్తు’అనునొకప్రాచ్యరిఖితపుస్తకము కృష్ణరాయల పట్టాభిషేకమునుగూర్చి ఈక్రింది విషయము నున్నది: “శా. శ. అనునేటి శుక్లసంవత్సర ఆవణిమాసం శ్రీజయంతినాడు కృష్ణదేవరాయ మహారాయలు విజయనగరమందు పట్టాభిషిక్తులై వేంచే కరి.” డాక్టరుచెంకటరమణయ్యగారు చెప్పినట్లు “ఆవణి మాసం శ్రీజయంతి పట్టాభిషేకమహోత్సవము నడచినదినము కాదు. పట్టాభిషేకానంతరము కృష్ణరాయలు విజయనగరపురమునకు ప్రథమమున ప్రవేశించిన దివస ముది.” కనుక పట్టాభిషేకమహోత్సవ మప్పటి కప్పుడే ముగిసిపోయియుండును. ఈతాగిఖునకును హంపిశాసనమునందలితాగిఖునకును నడుమ ౫ నెలలకు వైగా విరామ మున్నందున ఇం దేదినిజమో తెలియ రాదు. కాని ‘విజయనగరసామ్రాజ్యదత్తు’అనునొకరిఖితు

నూరేండ్లకు (సరిగా ౯౫ సంవత్సరములకు) వ్రాసిన గ్రంథము. హంపికాసనము పట్టాభిషేకకాలమున కించుక పిమ్మట కృష్ణరాయలే తనరాజ్యానియందు వ్రాయించిన దానకాసనము. కాన ఈరెంటిలో హంపికాసనమే గురుతరప్రమాణము.

ఐనను పైకడితమునందలి తారీఖు సరియైనది కాదని త్రోసివేయ సాధ్యముగాదు. ఒకరీతిని ఈరెంటిని సమన్వయింప వీలగును. కడితమునందలి వాక్యమునుబట్టి కృష్ణనేవరాయని పట్టాభిషేకము ప్రథమమున విజయనగరమున జరుగ లేదనియు, మరెచ్చటనో పట్టాభిషేకము చేసికొనినపిమ్మటనే కృష్ణరాయను ఒకశుభముహూర్తమున విజయనగరమును ప్రవేశించెననియు స్పష్టమగుచున్నది. ఇది యొకవేళ నిజమైనను గావచ్చును. అయ్యితరాయడు తిగుపతియందును, కాళహస్తియందును రెండుమార్లు పట్టాభిషేకము గావించుకొని తాను విజయనగరాధిపతి నని ప్రకటించుకొనిన పిమ్మటనే విజయనగరమున కరిగి మరల మూడుమారులు పట్టాభిషేకముహోత్సవము జరపుకొనెను. ఇదియే అసలు పట్టాభిషేకము. కాననే ఈఅసలు పట్టాభిషేక

కాలమునకును, అతనికి కృష్ణరాయని మరణమువలన రాజ్యము సంప్రాప్తించిన కాలమునకును, కొంతకాల మంతరముగలదు. ఈవిధముగానే కృష్ణరాయల రాజ్యారంభకాలమందు గూడ జరిగియుండవచ్చును. ఈయూహ నిజమైనయెడల కృష్ణరాయలకు వీరనరసింహరాయల మరణానంతరము రాజ్యము సంప్రాప్తమైనపిమ్మట కొంతకాలమువరకును విజయనగరమందు అసలు పట్టాభిషేకము జరగ లేదని స్పష్టమగును. అసలు పట్టాభిషేక మహోత్సవము స్వక సంవత్సర మాఘ శు. ౧౩ నాడో, కొన్నిగోడలు పూర్వమా జరిగియున్నదిని హంపికాసనమునుండి విశేషముగ తెలియుచున్నందున, ఇక అతనికి రాజ్య మెప్పుడు సంప్రాప్తమాయెను, రాజ్య ప్రాప్తి అనంతరమున ఎంతకాలమునకు పట్టాభిషేకము జరిగెను అను ప్రశ్నలు బదులుజేరును ఇందులకు సమాధాన ముప్పటి కాసనములే కొంతమట్టును తెలియజేయుచున్నవి.

ఈక్రిందిపట్టికను జూచినయెడల వీరనరసింహుని కాసనము రెప్పటికి అంతమునున్నవో కృష్ణరాయల కాసనము రెప్ప ధారంభ మగుచున్నవో బోధపడును:

క్రీ. శ. ౧౫౦౯ సంవత్సరపునాటి విజయనగర రాజులకాసనములు.

(౧) జనవరి ౧౫	చెల్లూరు, కాళహస్తితాలూకా, చిత్తూరుజిల్లా	వీరనరసింహరాయలు	419 of 1925
(౨) జనవరి ౨౬	ఆరగల్, ఆత్తుర్తాలూకా, నేలంజిల్లా	,,	408 of 1918
(౩) ఏప్రిల్ ౫	లేకల్, మూలూర్	,,	E C X M 6
(౪) ఏప్రిల్ ౧౩	కంజీవరం, కంజీవరం తాలూకా, చెంగల్పట్టుజిల్లా	,,	601 of 1919
(౫) మే ౪	తాడిపత్రి, తాడిపత్రితాలూకా, అనంతపురంజిల్లా	,,	342 of 1892 & S I, I, IV p. 27
(౬) మే ౪	ద్యావనపమద్రం, బెంగుళూరితాలూకా, అయ్యలరాయలు	,,	E C IX Bn 5
(౭) జూలై ౨౧ లేక ౨౨	విక్రవండి, విల్లపురం తాలూకా, దక్షిణ ఆర్కాడుజిల్లా	వీరనరసింహరాయలు	289 of 1915
(౮) జూలై ౨౬	గుల్బ, ఆలూరుతాలూకా, బల్లారిజిల్లా	కృష్ణదేవరాయలు	708 of 1919
(౯) సెప్టెంబరు ౨౩	దేవికాపురం, ఆర్లితాలూకా, ఉత్తర ఆర్కాడుజిల్లా	,,	372 of 1912
(౧౦) డిసెంబరు ౧౩	బెళుగుప్ప, కళ్యాణదుర్గం తాలూకా, అనంతపురంజిల్లా	,,	27 of 1928

౫. కచ్చవేళ్ళరాయ ప్రధానద్వారము

౬. కామక్షీదేవాలయ ప్రధానద్వారము

౭. తిరువీధి

౮. ఏకామేశ్వరాలయ ప్రధానద్వారము

పైపట్టికయందలి మొట్టి గాళసనములనుండి వీర నరసింహుడు క్రీ. శ. ౧౫౦౯ మే నెల ౪ తేదీవరకును రాజ్యము చేయుచుండినట్లు స్పష్టముగ తెలియుచున్నది. ౬, ౭ సంఖ్యలుగల అన్యుతరాయవీరనరసింహరాయల శాసనములు సంశయాస్పదములుగ నున్నవి. ౮-వ సంఖ్య గల జులై ౨౬ నాటి శాసనమునుండి అప్పటికప్పుడే కృష్ణ రాయలు రాజ్యముచేయుచుండినట్లు స్పష్టముగ తెలియు చున్నది. తరువాతి శాసనములన్నియు కృష్ణరాయలనే దీనిబట్టి మే ౪, జులై ౨౬ తేదీలను మనెప్పుడో వీరనరసింహరాయలమరణమును, కృష్ణరాయల రాజ్యప్రా ప్తియు సంభవించియుండునని తెలియనగును. రాజ్య ప్రాప్తి అనంతరమున నెన్నిగో జలకు సింహాసనాగ్రహణ మహోత్సవము జరిగెను అనునది వేరుప్రక్క. జులై ౨౬ తేదీనాటికి కృష్ణరాయలు రాజ్యాంగవ్యవహారములను జరి పించుటకు ప్రారంభించియుండునని మాత్రము పైగుల్బా శాసనమునుండి విశదమగుచున్నది.

పైరెండు వారీఖులకును నడుమ నుమారు ౨ నెలల ౨౦ రోజులకాలము అంతరమున్నది. ఈ అంతరమును జులై ౨౧, లేక ౨౨ నుండి జులై ౨౬ తేదీవరకునుగల ౪, లేక ౫ దినములకాలమునకు తగ్గించి ఈ నాలుగైదు రోజులలోనే వీరనరసింహరాయలు మరణించి కృష్ణ రాయలకు రాజ్యము లభించియుండునని నూయెల్ దొరగాగు తలచిరి. ఈ ఊహకు పైపట్టికయందలి విక్రవండి శాసన మొక్కటే యాధారము. కాని ఈ శాసనమునకును, వీరనరసింహుని ఇతర శాసనముల కును చాల తారతమ్య మున్నది. శాసనమునందు చెప్పిన రాజు పేరు వీరనరసింహు డని సరిగ నీ యున్నను, ఇతని కొసగిన బిరుదము లన్నియు సాశ్వ బిరుదములే. వీరనరసింహుని రాజ్యాంశభాగమునందు వేయించిన కొన్ని కొన్ని శాసనములందు తన సొక్కు లేమని కప్పిపుచ్చుటకై అప్యవస్థకు ఇతకు సాశ్వ బిరుదములను వహించినను రానురాను అపధ్ధి మారెను. కాన అతని రాజ్యారామకాలమును మరల అత డేల సాశ్వబిరుదములను వహింపవలసివచ్చెనో యర్థముగాదు.

ఇంకొక విషయమున గూడ ఈ శాసనమున కొంత భేదము కాన్పించుచున్నది. శాసనదాతయొక్క తండ్రి పేరు 'కట్టారి సాకున భుజబలదేవ మహా రాయ' లని యున్నది. వీరనరసింహరాయల తండ్రియగు నరసానాయకుని మరెచ్చటను ఈ విధముగ గాని, కడకు భుజబలరాయడని మాత్రముగాని చెప్పియుండలేదు. భుజబలరాయ లను ఓరుము ఇమ్మడివరసింహరాయ లకును, వీరనరసింహరాయలకును మాత్రమే కానవచ్చు చున్నందున ఈ శాసనమునందు తెల్పిన రాజు వారిద్దరిలో ఒకరి కుమారుడేమో యను శంకకు తావున్నది. ఇది ఎట్లున్నను ఈ శాసనము వీరనరసింహునిది మాత్రము కాజాలని దృఢముగ జెప్పవచ్చును.

వీరనరసింహుని మరణానంతరమున జనసామాన్యమునకు కృష్ణరాయలరాజ్యాధిపత్యమునం దింకను నమ్మ కము కుదురికయున్నపుడు, పాత్రియదేవమహామండ లేశ్వరుడు రాజ్యమునకు హక్కుదారులైన సామ్యుల చేరిననే శాసనమును వ్రాయించియుండవచ్చును. కాని ఇమ్మడివరసింహునికి వీరనరసింహు ని యొక పుత్రు డుండెననియు, వాడు క్రీ. శ. ౧౫౦౯ వరకును జీవించియుండె ననియు తెలియనందున, బహుశః ఈ శాసనము తుకునవీరనరసింహరాయని కొడుకునకు సంబంధించినదేమోయని తోచుచున్నది. వీరనరసింహు నికి నొకకుమారు డుండెననియు, వానిని తనయనంతర మున రాజుగ జేయించవలెనని వీరనరసింహుడు ప్రయ త్నించెననియు మనకు నశ్చిన్నావృత్తాంతమునుండి తెలి సియ్యెయున్నది. తిమ్మరుసువలన ఆ ప్రయత్నము భగ్న మాయెను. కాని తిమ్మరుసు బలవంతుడై యొనను, మాండ తిరులలో నొకరిద్దగు వీరనరసింహునితనయుని పక్ష మవలంబించి కృష్ణరాయనిరాజ్యాధిపత్యము నంగీకరిం పక వీరనరసింహునికొమరునిపేరిటనే శాసనములను వేయించుట యొకవిశేషము గాదు. మహామండలేశ్వర పాత్రియదేవమహారాజు ఒకత్రామమునే దానముచేయ శక్తిగల గొప్పమండలేశ్వరుడు అట్టిగాదు కృష్ణరాయని రాజ్యాంశము. అతనికిని, అతనిమిత్రుడై తిమ్మరుసు నకును పరాజ్ఞులుడై ప్రవర్తించియుండినను ఉండ వచ్చును.

వైయోగము బెంగునగునట్లు ద్యోవనసముద్ర ముంబలి శాసనము (పైపట్టికలో ఆనవది) కొంత యాధారమునుబట్టి, కాని ఈ శాసనమునందు చాల భాగమునిలిచియున్నందున సంపాదకులు దీనిని తగ్గుమా చేయకవదిలియున్నారు. దీనితెగ్గిల తకవర్గం ౧౪౩౧ వైశాఖసంవత్సరము, ప్రభవాన సంవత్సరమునాడు నాసం గబిసది కాని స్పష్టముగ తెలియనగునగాబోలు శాసన సంపాదకులు అందుచుక్కలనుండునన్నారు. "అచ్యుత రాయమహారాయగు ప్రితుర్రాజ్యం శత్రుత్వం" అని స్పష్టముగ ఈ శాసనమునందు వ్రాయుననునది ఇది అచ్యుతరాయని పేరు వ్రాయబడిన శాసనమని స్పష్టమగు చున్నది. ఇందులిశకవర్గము వర్తమాన సంవత్సరముగ గణించినచో ఈ శాసనము శ్రీ. శ. ౧౫౦౯ మే ౪వ తేదీనాటిదియును, గతసంవత్సరముగ గణించినచో శ్రీ. శ. ౧౫౧౦ ఏప్రిల్ ౨౪-తేదీ నాటిదియును అగును. సంవత్సరపు పేరుగాని, నారనక్షత్రములుగాని ఈ శాసనము నందు తెలుపనగున ఈందులతోబాటుగానే సర్వము నదో చెప్పబాలము. కాని శ్రీ. శ. ౧౫౧౦ ఏప్రిల్ ౨౪ తేదీనాటికి కృష్ణరాయల రాజ్యాధిపత్యము అప్రతి హతముగ సర్వసాంగికృతమై గుంపిండునను, అది వరకే, అనగా శ్రీ. శ. ౧౫౧౦ జనవరి ౨౩, లేక ౨౪ తేదీ లకుపూర్వమే గతముగ పట్టాపిక్తుడై నన్నీ చెప్పిన ప్రకారము వీరనరసింహుని కొడుకులను, తనతమ్ములను (అచ్యుతరాయలతో సహా) కారాగారబంధులనుగా జేసి యుండుటచేతను వైశాసనమునంబలి శకవర్గము గత వర్గముగ వెంగుటకన్న వర్తమానసంవత్సరముగ పరి గణించి ఆ శాసనము శ్రీ. శ. ౧౫౦౯ మే ౪వ తేదీనాటి దినుటయే సమంజసముగ మన్నట్లు తోచుచున్నది.

వై ద్యోవనసముద్ర, విశ్రవంకి శాసనములనుబట్టి మానినచో కృష్ణరాయడు నిరాలంకముగ రాజ్యాధి పత్యము నొందజేదనియు, తిమ్మరుసువంటి ప్రబలుడు తనపక్షపాతియై సర్వవిషయములను కడుసామర్థ్య ముతో జరిపించినను రాజ్యమునందు కొందెత్తెనను తొలుకొల్పి కృష్ణరాయల గాధిపత్యము నంగీకరించక ప్రతిఘటించిరినియు చూపించుట కవకాశము కలుగు చున్నది.

నన్నీజుప్యతైంతమునుండి తెలియనగు విషయ ములుగూడ ఈ కృత్తిప్రాయమునే బలపరుచుచున్నవి. వీరనరసింహునికి సంతానముంపినను, అతనియనంతర మున కృష్ణరాయని కీరాజ్యమునకు వచ్చుటకు హక్కుం డెననియు, ఆహక్కును సరకునొనక వీరనరసింహుడు తనకుమారునే తనయనంతరమున సింహాసన మెక్కించ గోరి ప్రయత్నములు సత్సేననియు, అందువలన అతని కోరిక నెఱవేరకపోయినను కృష్ణరాయడు రాజ్యము నకు వచ్చుటకు మాత్రము కొన్ని ప్రతిబాధకము లేర్పడెననియు నన్నీజుప్యతైంతమునుండి తెలియుచు న్నది. వీరనరసింహునియనంతరమున రాజ్యమునకు వచ్చుటకు కృష్ణరాయలకే హక్కుంపినట్లు ఈసందర్భ మున నన్నీజు చెండుచున్న (ఒకచురుకృష్ణరాయనితో సే) తెలియజేయున్నాడు. ఒకవేళ కృష్ణరాయనికి రాజ్యమునం దెట్టిహక్కును లేదనియు, వీరనరసింహుని పుత్రునకే అతనియనంతరమున అన్నిహక్కులు నుండె ననియు వాదించినచో, వీరనాసి హుడు విశ్వాసపా త్రుడైన తనమంత్రికి విశ్వసింపక ఏల కృష్ణరాయని చిట్టచివ్విహీనునిగ నేయగోరెనో యర్థముగాను కృష్ణరా యని ద్వేషభావముతో జూచియు వీరనరసింహుడు అత నిని తుదముట్టెంపక, తన శీర్షముననే యతనిని కారాబ ద్ధునిగా జేయక, తన యవసానకాలమువరకును నేరేయుం డి అప్పుడతనిని కేవలము గ్రుడ్డిగానిగ మాత్రము శేయగో రుటకు గూడ ఏదోయొక బలవత్తురకారణముండువలయు ను. కృష్ణరాయనికి రాజ్యమునం దేదోకొంతహక్కు న్నుండుననే, అతనిని కడజేర్చినయెడల అట్టి నిరంకుశప్ర వర్తనమువలన ముప్పువాటిల్లు ననుభయమువలననే కాబో లు, వీరనరసింహరాయలు తనతమ్ముని అంగవిహీనునిగ మాత్రము చేసి రాజ్యానర్హునిగ నేయవలెనను. కాని రాజ్యతంత్రకోవిదుడగు తిమ్మరుసు అభీప్రాయమునందు మాత్రము రాజ్యాభివృద్ధినిమిత్రమును, దేశక్షేమ నిమి త్రమును వీరనరసింహుని బాలకుమారునికన్న అం సం వత్సరములకుమించిన వయస్సునందున్న కృష్ణరాయలే రాజ్యావర్తనాడని నమృతమున్నందున అతడు దేశక్షేమము కొరకు తనయజమానుని మోసపుచ్చి కృష్ణరాయడే సింహాసన మెక్కినట్లు చేసెను. దీనిని బట్టియు,

పై జూపిన శాసనాధారములను బట్టియు కృష్ణరాయడు నిరంకుశముగ రాజ్యమునకు రాలేదని స్పష్టమగుచున్నది.

రాజ్యాధిపత్యమునకు సంబంధించిన కలహము లన్నియు వీరనరసింహరాయల మరణానంతరము నందే సంభవించియుండవలయును గాని అంతకు పూర్వము సాగ్యముగాదు. అట్టిచో శ్రీ. శ. ౧౫౦౯, మే ౮వ తేదీన తాశిప్రతిశాసనమునుండి వీరనరసింహరాయలు అప్పటికింకను బ్రతికియుండెనని తెలియుచున్నప్పుడు అదే తారీఖున అచ్యుతరాయల శాసన మొకటి గాన్పించుట చిత్రము. కాని వీరనరసింహరాయల మరణమున కేదో యొక వ్యాధియే కారణమని భాషక మంచుకొన్న యెడల ఈవిషయము సరిగ నర్థమగును. రాజు బ్రతికి యున్నను ఆతడు వ్యాధిగ్రస్తుడై చాలాగోలు లున్న యెడల ఆతని ఆరసానంతరలో లేనిపోనిపుకారులు పుట్టుట యొకవిశేషము గాదు. అట్టిచో ఎడతెగని యుద్ధముతో

ముతో ఆశాంతియందున్న ఆకాలమున రాజ ధానికి కడుమూరముననున్న ఒకప్రదేశమున వ్యాధి గ్రస్తుడైన రాజు ఇంకను కొనయూపిరితో నున్నప్పుడే మరణించెనని వార్తలు బయలుపేగుట విచిత్రము గాదు.

వైయంశములను బట్టి వీరనరసింహరాయలు శ్రీ. శ. ౧౫౦౯ మే ౮ వేదీ యనంతరమున కొంత కాలమునకే చనిపోయియుండుననియు, ఇంకొకటి కొంతమంది కృష్ణరాయని గాజ్యాధిపత్యమునకు తమ యసమ్యక్తిని గనుపరచినను సమాగు అశేక ౩ నెలల లోననే, అనగా ౧౫౧౨ అ. ౩ వేదీకి పూర్వమే కృష్ణ రాయడు గాజ్యభారము వహించి రాజ్యంగ వ్యవహారములను సరిగా ననుభవించుననియు, శ్రీ. శ. ౧౫౧౦ జనవరి ౨౩ వేక ౨౮ వేదీలోనికే ఆతని ఆనలుపట్టాభిషేకము జరిగియుండుననియు విశదమగు చున్నది.⁶

౧. ఈ సందర్భమున కుమారధూర్జటి ప్రణీతమైన కృష్ణరాయవిజయమునందు సరసనాయకుడు తన యువసానకాలమందే కృష్ణరాయనికి సట్టము గట్టెనని చెప్పి యున్నది. వ్యాధిగ్రస్తుడై జీవితాంతముననున్న సరసనాయకుడు తన కుమారుల తెలివితేటలను పరీక్షించుటకై వారిని పిలిచింది తన ముద్రాంగుళియమును క్షౌణ్ణముమని చెప్పినయ, బల్బుతో ఆతనివేలు వాచియున్నందున ఆ యంగరమును వ్రేలినుండి లాగుకొన లేక ఇద్దగుకుమారులు వ్యర్థప్రయత్నములు సల్పుచుండి కృష్ణరాయకు తనకత్తితో వ్రేలిని ఛేదించి తీసెనని సురుకాడ శ్రీరామమూర్తిగారు చెప్పచున్నారు. కృష్ణరాయవిజయమునకు ఆధారమనదల రాయవాచకము గంగును కృష్ణరాయవిజయమునందువలెనే చెప్పబడియున్న దని కృష్ణస్వామిఆయ్యంగారు, రంగస్వామి సరస్వతిగార్లు వ్రాసియున్నను అది పొరపాటని తోచుచున్నది. రాయవాచకము ప్రారంభభాగము శిథిలమై నశించిపోయియున్నందున కృష్ణరాయనికి పూర్వము ఎవరు రాజ్యముచేసికో తెలియరాదు. కాని రాయ వాచకము ౨౮ వ పుటయందు కృష్ణరాయలకుపూర్వము “యీశ్వరనాయకున్ను, నరసింహనాయకున్ను, వీర నృసింహరాయలవాని రాజ్యపరిపాలనగావించివారు” అని స్పష్టముగ జెప్పియున్నందున కృష్ణరాయవిజయ మునందలి వృత్తాంతమునకుగాని, సురుకాడవారికధకుగాని, కృష్ణస్వామిఆయ్యంగారు రంగస్వామిసరస్వతి గార్లు వ్రాతలకుగాని ప్రామాణికముగు ఆధారము ఇనమంతైనను గానరాకున్నది.

మొదటిరేకు : రెండవ ప్రక్క

- శుభమస్తు[1]*నమః[2]స్తు[3]*గళిరశ్శు[4]విచంద్రచామరచారవే[5]*త్రైలోక్యన
 ౧ గరారంభమూలస్తంభాయశింభవే[6]*హరేల్లి[7]*హ్రావరాహస్యదఃప్రాదండన²
 పాతవః[8]*హేమాద్రికలశాయత్రధాతీత్రత్రయిందధా[9]*కల్యాణాయ
 ౨ స్తుతద్ధామత్త్యహతిమిరాహంయద్గతోప్యగజోద్భూతంహరిణాపిచపూ
 జ్యతే[10]*అస్తిక్షీరమయాద్దేవైమ[11]*ధ్యమానా(ం)న్యహంబుధే[12]*నవనీతమివో
 ౩ ద్భూతమనీతతమోమహా[13]*తస్యానీతి నయస్తపోభితులైన్వధ
 నామాబుధ[14]*ఇ(ం)జ్యేనాన్యపురూహవాభజబలైరాయుద్విషా[15]*నిఘ్నతః తస్యా
 ౪ యున్వహుపోన్యతస్యపురుషేయధ్యయూతి [16]*క్షితౌ [17]*భూతస్తస్యతుతూ⁷
 వ[18]*సూవ
 సునిభ[19]*శ్రీదేవయానిపతే[20]*తద్వంశ⁸దేవకీజానిది⁹పేతింమభూతిః
 ౧౦ యశశ్శీర్షితులువే[21]*దేషుయ¹⁰దౌకృష్టభవాన్వయే[22]*అతోభూద్భుక్కమాజా
 ని[23]*ఈ
 శ్వరక్షితిపాలకః[24]అత్రానమగుణభ్రంశంహాలిరత్నంమహీభజం[25]*
 ౧౧ సరసాదుదధా¹¹స్తస్మాన్నరసావనిపాలకః[26]దేవకీనందనాత్కమోదే
 వకీన[27]దనాదివ[28]*తిహ¹²క్షనాగలాదేవ్యో[29]*కాసల్యాశ్రీసుమిత్రయో[30]*
 ౧౨ దేవ్యోరివన్యసింహేంద్రాత్తస్మాత్సంక్తిరిథాదివ[31]*విశాషిసయినౌరామల
 క్షుణాదివనందనా[32]జాతౌపీరన్యసింహేంద్రకృష్ణరాయమహీతీ[33]*వీ
 ౧౩ రశ్రీనారసింహఃసవిజయనగరేరత్నసింహాసనస్థకీర్త్యానీత్యా
 నిరన్య¹³న్యగనలనహుషానప్యవన్యామథాన్యాన్[34]ఆసేతోరాసు
 ౧౪ మేరోరవమి¹⁴సురనుతఃస్వైరమాచోదయాదేరాపాచ్యా¹⁵త్యాచలాంతాద
 ఖలహృదయమావజ్యరాజ్యంశసాన^{15A}[35]*నానా¹⁶దనాన్యకాషే¹⁷కనక
 ౨౦ నదసియఃశ్రీనిరూపాక్షదేవస్థానేశ్రీకాలహస్తీశితురపినగరేవేం
 కటాద్రాచికాంచ్యాంశ్రీతైలేశోణతైలేమహతిహరిహరే[36]*హోబలేసంగ
 ౨౧ మేచశ్రీరింగేకుంభగోణేహతతమసిమహానందితథ¹⁸నివృతే¹⁹[37]*గోక
 ణేరామశేతో²⁰జగతితదతరేష్వప్యశేషేషుపుణ్యస్థానేష్వల²¹భనానా
 ౨౨ విధపాలమహదానవాప్రవాహైః[38]*యస్యోదంచత్తురంగప్రకటఖురరజ

1. °లీలా° అనిచదువకలెను. 2. °దండస్స°, 3. పాతు, 4. ప్రత్యూహ°, 5. పురూరవా°, 6. పురుష°,
 7. తువకాసు°, 8. తద్వంశే, 9. యశశ్శీర్షి, 10. యదా, 11. గుదధూత్తస్మా, 12. తిప్పాజీ°, 13. నిరన్యస్మగ°,
 14. °మేరోరవ°, 15. °పాశ్చాత్యా°, 15 A. కళాస, 16. °దానా°, 17. °స్యకాషీ°, 18. °తిథే°, 19.
 నివృత్త, 20. °సేతా, 21. °హ్వోజ్ఞ°

మొదటిరేకు ; అండవప్రక్క

2

4

6

8

10

12

14

16

18

20

22

24

రెండవ రేకు : మొదటి ప్రక్క

- శు²²ప్యదంబోధిమగ్న త్మౌభ్యః²³భిదోద్ధత్తరకులిశధరోశ్కంతా
- ౧౭ కుంతాభూత్²⁴ [౧౩] * బ్రహ్మాండంవిశ్వచక్రంఘటముదిశమహాభూతకంఠత్నధేనుం
- నప్తా[౦] * బోధిచ²⁴ కల్పక్షితిరు[హ] * ల[తి] * కంకాంచనరకామధేనుః²⁵ స్వణః²⁵ స్త్రీయా²⁵ హి
- ౨౦ ౬(౦)ణ్య²⁶ స్వ²⁶ ధమపితులాపూరుషంగోసహస్రం హేమాశ్వం హేమగధం
- కనకకరిఘటం²⁷ చంచలాగల్యమేన[౧౪] * ప్రాజ్యం ప్రసస్య²⁸ నివి-
- ౩౦ ఘ్నంరాజ్యందాది²⁹ వశాన³⁰ తుంతస్త్రిగుణేనవిఖ్యాతేషీ³¹ తేరిం
- ప్రా³¹ ౮³² నంగతే[౧౫] * తస్మాద్యవాయోవి³³ రశ్మీకృష్ణరాయమహీ³⁴ తిః³⁵ వి
- ౩౧ భక్తిమః³⁶ కేమూరం³⁷ నివిశేషంమహీ[౦] * భుజాం³⁴ [౧౬] * కీర్త్యా³⁵ యస్యసమం
- తతః³⁶ సస్యతయావిశ్వంరుచైక్య³⁵ జేదిత్యా³⁷ శంక్యపురాపురాదిర
- ౩౪ భవద్బాలేక్షణః³⁸ ప్రాయసః³⁹ ద్వాక్షోపిచతుర్భుజో[౭] * జనిచతువ-
- క్రో[౭] * భవత్పద్మభూః⁴⁰ కాలీఖగ్గమదాద్రమాచకమల[౦] * వాణా³⁷ చవా
- ౩౬ ణీకరై[౩] * [౧౭] * శత్రూణా[౦] * వాసమేతేదదతథితి⁴¹ పాకింనుసప్తా[౦] * బుర్రా⁴²
- న్నానాసేనాతురంగత్రుతితవసుమతీధూలికాపాలికాభిః⁴³ సం
- ౩౮ శోష్యశ్చే⁴⁴ స్వ⁴⁵ మేతప్రతినిధిబలధిశ్శేణికాయోవిధత్తే⁴⁶ బ్రహ్మాండ
- స్వణః⁴⁷ మేరు[౦] ప్రముఖనిజవహదానతో⁴⁸ మైరమేమైః⁴⁹ [౧౮] * మద్దత్తామథి[౯] * సా
- ౪౦ తా⁴⁹ [౯] శ్రియమిహసుతరాంభు[౦] * జతామిత్యవేత్యప్రాయః⁵⁰ ప్రత్యూహపే⁵¹ స్తజన
- రథగతం⁴⁰ రాలయో⁴¹ దేవతానాంత⁴² తద్విజ్ఞైతవ్యత్వా⁴² పిచవిరుదః
- ౪౧ వైరంకితా[౦] * స్తతతత్రస్తంభ⁴³ జాత⁴⁴ త్రితిష్ఠాన్మతనత⁴⁵ భువియోభూభృద
- భంకమాగ్రాన్⁴⁶ [౧౯] * కా[౦] * పీశీ⁴⁷ నైలే⁴⁸ శోణాచలకనకనభావం⁴⁷ కటాద్రి
- ౪౪ ప్రముఖ్యేష్వావత్వా⁴⁹ [౯] * వత్స్య⁴⁸ [౯] * సవే⁴⁹ వ్యక్తవిధినచ్చే⁴⁹ యసేభూయసేయః⁵⁰ దే
- వస్థాసేషుసవే⁵¹ వ్యపికనకతులా[పూ] * రూ⁵⁰ పా⁵¹ నినానాదా⁵¹ నో⁵² దా⁵² నో
- ౪౬ రసినమమఖలైరాగమోక్తానిదా⁵³ ని[౧౦] * రోషకృతప్రతి⁵⁴ ధి[౯] *
- వదండః⁵⁵ శేషభుజి[౩] * క్షీతిరక్షణశౌ[౦] * డః⁵⁶ భాషెగెతస్వవరాయరగండ[౩]

22. 'స్వప్య', దంభోధి, 23. 'త్మౌభ్యశ్చ', 'భిదోద్ధత్తర', 24. 'సప్తాంబోధింశ్చ', 25. 'స్వణః' త్మౌయో, 26. 'హిరణ్యాశ్వ', 27. రథ అని హంపికాసనపాతము. 28. 'ప్రకాశ్య' అని చదువవలెను. 29. ద్యామి, ౩0. కాశికం, 31. క్షీరేరింద్రే, 32. దివం, 33. 'వియః', 34. భుజే 35. 'నజే' 36. 'ప్రాయశః', 37. విణాం, 38. వైరం, 'కేతత్ప్రీతినిధి', 39. 'వక్షా' సాధాణః, 40. 'రథగతే', 41. 'రాలయం', 42. 'వృత్తా', 43. 'స్తంభాన్', 44. 'జాతప్రతిష్ఠా', 45. 'స్వత్వవర', 46. 'త్రితైల', 47. 'వేంకటాద్రి', 48. 'స్వవత్కావత్కా', 49. 'విధినచ్చే'యసే, 50. 'పూరుషాదీని, 51. ఇక్కడపారబాయిని 2 అక్షరములు (గురువులు) వ్రాయలేదు, 52. 'దానై', 53. తాని, 54. 'పాధికావ'

ఛండపరకు ; మొదటిప్రక్క

26

28

30

32

34

36

38

40

42

44

46

రెండవరేకు : రెండవప్రక్క

- ౪౮ స్తోమకృతధిః⁵⁵యోరణచండః॥[౧౧]*రాజాధిరాజత్యక్తోయోరాజప
రమేశ్వరః॥మూరురాయరగండా[౦]*కఃఃరాయభయంకరః॥౧౨]*హిందూరాయ
- ౫౦ సురతాణోదుష్టసా⁵⁶దూలమదఃనః॥గజేఘగండ్భేరుండత్యాది
విరుదాన్వితః॥[౧౩]*అలోకయమహారాజబా⁵⁷యజీవేతివాదితిః⁵⁸॥
- ౫౧ అంగవంగకలి[౦]*గాద్యైరాజభిఃఃరిసేవ్యతే॥[౧౪]స్తుత్యోదాయ⁵⁹సుధీ
భిఃసవిజయనగరేరత్నసింహాసనస్థఃత్వౌపాలాన్కృష్టరాయ
- ౫౪ షీతిపతిరధరా⁶⁰కృత్యనీత్యా⁶¹నృగాదీన్ । ఆపూవా[=]*ద్ర⁶²భాస్తక్షీతి
ధరకటకాదాచహేమాచలం⁶³తాదాసేతోరధిసాధా⁶⁴శ్రియమిహ
- ౫౬ బమలీకృత్యక్తీర్తిన్విత(౦)న్వ[న్]*[౨౫]*శాలివాహననిశీతేశకాద్యే
శచతుశ్శ⁶⁵తైః । ద్వాత్రింశతాచశం⁶⁶యై⁶⁷శం⁶⁷భ్యాతేదశభి⁶⁸తైః॥[౨౬]*
౫౮ ప్రమాదవత్స⁶⁹రేపువ్యమాశే⁷⁰మకరశం⁷¹క్రమేకృష్టపక్షేత్రయోదా⁷²
న్యాంశ్యేష్ట⁷³మందవాసు⁷⁴రే⁷⁴॥[౨౭]*తుంగభద్రాపగతి⁷⁵నీ⁷⁵విరూపా
- ౬౦ కుశం⁷⁶నిధా(ః)వరగౌతమగోత్రాయయాజమానయనశ్వినే⁷⁷॥[౨౮]*సూ
క్తాయైర మరాజస్య సూనవేశుతిసా⁷⁸భినేవిద్యావినయచా
- ౬౨ రిత్రవృద్ధాయగురవేధియా॥[౨౯]*సవశాశ్రువిదేచంద్రమాలివినయ⁷⁹
సూన⁸⁰వేచంద్రగియా⁸¹భా⁸¹రాజ్యస్తం⁸²కల్మహస్థి⁸³నీమగం॥[౩౦]*వెం
- ౬౪ దోడుగ్రామతఃప్రాచ్యంపోతుగుంటాచ్చదక్షిణంపశ్చిమంపరత
శ్వాపినగుహోరోరథోత్తరం॥[౩౧]*అత్రభాగాప్రథంజ్ఞాతంభక్త్యా
- ౬౬ త్యానాన్మహీసురైఃకృష్టరాయపురంచ⁸⁴త్రి⁸⁴తినామాపశో
భితం॥[౩౨]*గ్రామంమనోహరంపోలిపాటినామాన(౦)ముత్తమం[౧]*సవశామాన్య[౦]*
- ౬౮ చతుసీ⁸⁶మాన⁸⁷య్యతంచసమంతతః॥[౩౩]*సవశాదానవశానస్యాధ్యంసి
ధసాధ్యాదినంయుతం । నిధినిక్షేపపామాణాద్యప్రభోరైర
- ౭౦ ధేతరైః॥[౩౪]*వివిధైశ్చఫలైయైక్తంవకభోగ్యంసభూరుహం[౧]*నాపీ
కూపతటాకైశ్చకచ్చేనాపినమన్వితం॥[౩౫]*పుత్రపౌత్రాదిభిభోగ్యం
- ౭౨ క్రమాదాచంద్రతారకం । దానస్యాధవనస్యాపిక్రయస్యాపిచోచితం॥[౩౬]*

55. °కృతధిః, 56. °కాద్దూల°, 57. జయ, 58. వాదిభిః, 59. °దాయకఃసుధీభిః, 60. °రధరీకృత్య, 61. నీత్యా, 62. ఆపూవా[ద్రే, 63. హేమాచలాంత°, 64. °రథిసాధా°, 65. సచతుశ్శతైః, 66. సంయుక్తైః, 67. సంభ్యాతే, 68. దశభిశ్చతైః, 69. ప్రమాదావత్సరే, 70. °మానే, 71. సంక్రమే, 72. త్రయోదశ్యాం, 73. శ్యేష్టతే, 74. °వాసరే, 75. త్రి°, 76. సన్నిధా, 77. యశస్వినే, 78. °శోభినే, 79. °విప్రాయ, 80. మారయే, 81. చంద్రగియాభ్యాం, 82. °రాజ్యస్థం, 83. కాలమాస్తీ, 84. చేరి, 85. విజకారుషు మొదల మనోహరం అనివ్రాసి విమృశించి మహాజ్ఞం అని మార్చినట్లు లోచయవచ్చును. శతమార్గురలన భండోభంగము కలుగుచున్నది. 86. చతుస్వీమా°, 87. సంయుతం,

రెండవరేకు ; రెండవప్రక్క

48

50

52

54

56

58

60

62

64

66

68

70

72

మూడవ రేకు; మొదటి ప్రక్క

పరీతప్రయతైస్సి ద్దై⁸⁸పురోహితపు[రో]*గమైః వివిధై విబుధై శ్చ⁸⁹త

2౪ పథికై రథికై రా[౩౭]*కృష్ణ దేవమహారాయోమానసీయోమ
నస్వినాం దక్షిణం⁹⁰నహితంధారాపూర్వకం దత్తవాన్ముదా|| [౩౮]*తది

2౫ దమవసీవనీపకవినుతధరాయస్య కృష్ణరాయస్య[౧]*శా
ననమతివలే⁹¹శాననతరుకరదానస్య సాదానస్య|| [౩౯]*

2౬ మల్లణాచార్యవయః శ్రీవీరణాచా
యనందనః[౧]*అకల్పమశ్నుతేతై కాంవృత్తిం శాసనలేఖకః|| [౪౦]*

౨౭ వృక్షవధగిసీలోకేన వేషామేవ భూభజాం[౧]*నభోజ్యానక
రగ్రాహ్యవిప్రదత్తావసుంధరా|| [౪౧]*గ(౦)ణ్యం తేపానహో⁹²భూమిగ(౦)ణ్యతే

౨౮ వృష్టిబిందవః[౧]*నగణ్యతేవిధాతాయబ్ర(౦)హ్మసంస్తా⁹³పనఫలః⁹⁴|| [౪౨]*
దానపాలనయోమధ్యేదానాఞ్చేయోనుపాలనం[౧]*దానాత్[౧]*న్వగమవాప్నో

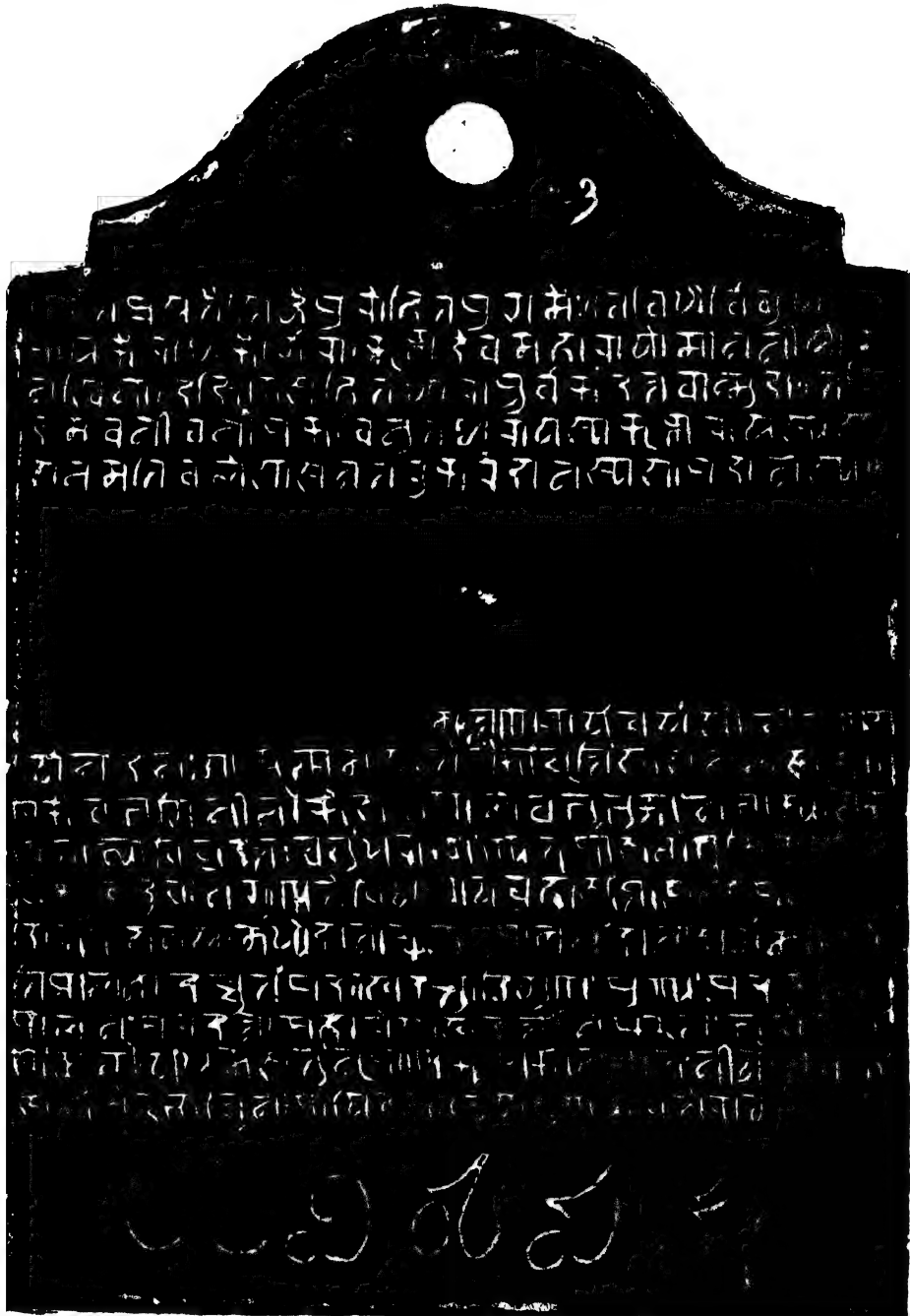
౨౯ తిపాలనాదచ్చు⁹⁵తంపదం|| [౪౩]*స్వదత్తాద్విగుణంపుణ్యంపరదత్తాను
పాలనం[౧]*పరదత్తాపహారేణస్వదత్తం నిష్కలంధనేత్|| [౪౪]*

౩౦ సామాన్యోయంధర్మసేతున్మ[౯]*పాణాంకాలేకాలేపాలసీయోభవద్భిః[౧]*
సర్వానేంద్ర⁹⁶భావినఃపాథివేంద్రాన్ భూయోభూయోయాచతేరామచంద్రః|| [౪౫]*

88. 89. విబుధైశ్చారిత, 90. దక్షిణాపహితం, 91. మతివలకాసన, 92. 93.

సంస్థానం, 94. ఫలం, 95. దయ్యతం, 96. సర్వానేంద్రాన్ అని చదువవలెను,

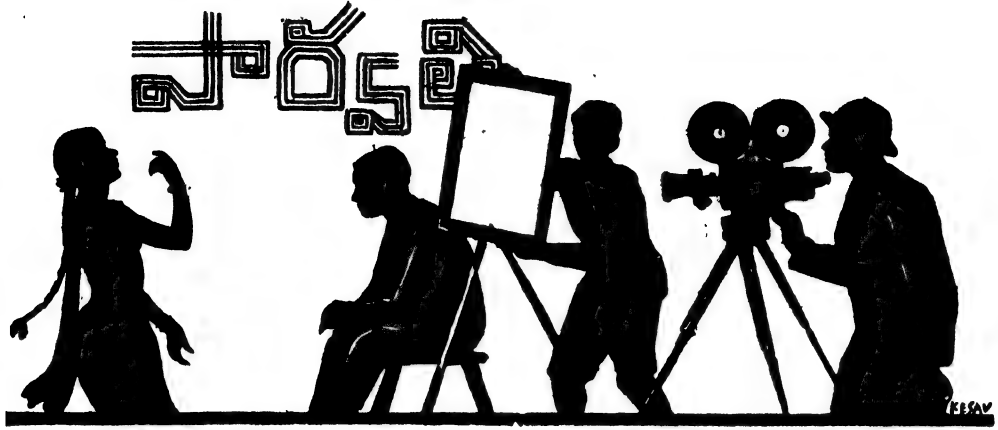
మూడవ రేకు ; మొదటి ప్రక్క

భావన

—కె. నేలగొండ్రాజు.

౧

ఈటాకీలు రానిక్రితంమాట. బొంబాయి లక్ష్మీపిక్చర్స్ కార్యారంభకార్యవాదియోలో

“రెడీ” అన్నాడు డైరెక్టరు బాబూ రావు. మూడు రిఫ్లెక్టర్లు (reflectors) ఫోకస్ చేశారు పార్వతివైపు. కేమెరాహ్యాండ్ లోమీద చేత్తోనుంచున్నాడు ఫోటోగ్రాఫరు. కాని డైరెక్టరువద్దనుండి మొదలుపెట్టమన్నమాట రాలేదు.

“ఏం పార్వతి, ఈ వేళ రోజుకన్నా పాడుగా ఉండే? ఏమీ నిన్నటి రిహార్సల్లో చెప్పినవన్నీ మర్చిపోయావ్?”

“ఏమండీ? ఏంలోపం వచ్చింది?” అన్నది పార్వతి చేతులోనున్న కాగితాన్ని కొంచెం క్రిందికిదించి.

“అంతాలోపమే... నువ్వు ప్రేమించిన యువకుడు, నిన్నింతకుపూర్వం ప్రేమవాహి నీతరంగాలలో తేలించి జీవితపరమావధిని చవిజూపిన ప్రియుడు, యిప్పుడు నిన్నేమాత్రమూకూడ ప్రేమించుటలేదనీ, యిదివర

కటి నడతంతాకూడ నటననీ నీ కొక ఉత్తరం వ్రాసేదనుకో. దానిని చూచినప్పుడు నీకే యేభావాలు కలుగుతాయో యిక్కడ కనపర్చాలి.”

“అమ్మయ్యో! అంతవరకు ఊహించలేనండీ. ఏభావంచూపాలి చెప్పండి. కోపమా? విచారమా?...”

“చాలాబాగు. ఇక్కడ చూపవలసిన భావమెక్కటి కాదు. అనేకభావాలు వరుసగా ఒకదానితర్వాతొకటి కనపర్చవలసుంటుంది.”

“... ..”

“మరేమీకష్టంలేదు. చూడూ. నువ్వొక యువకుణ్ణి ప్రేమించావనుకో.”

“ఊ. ప్రేమించాననుకున్నా.”

“ప్రేమించానని మనస్సులో ననుకోడం కాదు. నిజంగా ప్రేమించినట్లే భావించాలి. ప్రేమించాలి.”

బాబూరావు గొప్పశుభావి. పిన్నవయసు ఫిలిం డైరెక్టర్ లోకల్లా ఘనము. స్ఫుర

ద్రూపి. పార్వతి ఫిల్తుస్తూడియోలో చేరి కొలదికాలమే ఐంది. ఇదివరకు చిన్న చిన్న పాత్రలు ధరించేది. కాని, ఆమెసౌందర్యం చేత నాకర్నింపబడి ప్రజలందరూకూడ ఆమె నటించిన ఫిల్తుకు వస్తూండేవారు. ఇది కని పెట్టే మేనేజ రీమే నొకఫిల్తులో నాయికా పాత్ర ధరింపచేయవలసిందని డైరెక్టర్ని కోరేడు. కాని డైరెక్టర్ రామకు నటించు శ్రమియూ చేతకాదనీ, భావా లేమాత్రమూ కూడ చూపలేదనీ ఎంత చెప్పినా మేనేజరు వినలేదు. ఆయనకి తెలుసు పార్వతి నాయికా పాత్ర ధరించినదంటే ఫిల్తుకి అద్దె యెక్కువ వస్తుందని, నటనాకాశలంకో ఆయన కేమివని? అదంతా బాబూరావుమీద వదిలేసేడు. పాపము బాబూరావు ప్రతియొక్క దృశ్యానికీకూడ ఎంతో కష్టపడుతున్నాడు.

ఈ సమయంలో యేమీ తోచలేదు బాబూరావుకి. ఆలోచించాడు. రెప్పవాల్చుకుండా తేరిపారచూసేడు పార్వతిముఖం వైపు రెండునిముషాలు. పార్వతి తెల్లబోయిందాతని వైఖరి చూసి. ఇంతలో ఆతని కేదో తోచింది. పెదవు లదిరేయి, కన్నులు కొంచెం కదిలేయి. ముఖమెర్రబారింది. పార్వతికి భయం వేసింది.

“ఈరోజుకి పనైపోయింది. మీరంతా వెళ్లిపోవచ్చు” అన్నాడు ఘట్టిగా. ఇంకా శ్లంతా వెళ్లిపోతున్నారు. పార్వతిమనసు కుదుటబడింది. ఆరోజుకి తనపనైందికదా అని సంతోషించింది. స్టూడియోలోంచి యింటికి

పోబో తూండగా బాబూరావు కలుసుకున్నాడు.

“పార్వతీ, నాకార్లో తీస్కువెడతాను వస్తావా!” అన్నాడతను. “నన్నా!” అంది పార్వతితెల్లబోయి. బాబూరావుసంగతి పార్వతికి తెలుసు. ఇదివర కెందరోస్త్రీ లీతణ్ణి తమ వలలో వేసుకుందుకు ప్రయత్నించి విఫలం అయ్యేరు. ఎందరో భాగ్యవతులగుస్త్రీలు పెండ్లి చేసుకుందామని చూచేరు కాని బాబూరావు నిరాకరించేడు. పార్వతి తాను స్టూడియోలోకి వచ్చినకొత్తలో యీ తని కైకొంచెం వ్యామోహపడింది గాని, తనకళ్ల యెదుట సరాభవంజరిగిన స్త్రీలని చూసి తన వ్యామోహాన్ని చంపుకుంది. “నన్నా” అన్న పార్వతి ప్రశ్నకి నవ్వుచూ అవునన్నాడు బాబూరావు.

“నకే” నన్నది పార్వతి.

ఇద్దరూ కార్లో కూర్చున్నారు.

౨

“పార్వతీ, ఈ రోజు చాలాఅలసిపోయేవు పాపం!” అన్నాడు బాబూరావు. అతని ముఖంలో యెప్పటి నిశ్చలతలేదు. మాటలో యిదివరకటి మాధుర్యంలేదు. కళ్లల్లో యిది వరకటి తేటులేదు. కాని బాబూరావు ప్రక్కను కార్లోకూర్చున్నా ననే సంతోషంలో యివేగీ గుర్తించలేదు పార్వతి.

“శ్రమమీలేదు. నావృత్తే అదిగా. అప్పుడేదో కొంచెం శ్రమనిపించినా, యిప్పుడు

మాత్ర మేమీలేదు. హాయిగాఉంది” అల్లాంది చిరునవ్వుతో అతనిముఖంవైపు చూస్తూను. అతనిముఖవైఖరిచూసి కాస్త చికిత్ర పంది. ఇంతలోనే పార్వతింటిదగ్గర కా రాగింది. కారు ది గింట్లోకి వెళ్లబోతూ బాబూరావు వైపు తిరిగి,

“తమరు శ్రమపడ్డారు నాకోసం. అనేక వందనాలు. శైలపూ” అని వెనుదిరిగి పోబో తోంది.

పార్వతి లోపలికి టీకోసం పిలుస్తుందను కున్నాడు బాబూరావు. కాని, అతనిచేత రాననిపించుకోడ మెందుకని కాబో లామె పిలవ లేదు.

“పార్వతీ, ఇంకా చాలప్రొద్దంది. క్లబ్బు కెప్పరూరారు. ఒకరగంట యిక్కడుండే వెళ తా”నన్నాడు బాబూరావు నిర్మోళుమా టంగా. కార్యసాఫల్యం కోరేవానికి మోమా టంతో పనేమిటి ?

పార్వతి నిర్ఘాంతపోయి, వెంటనే తెలివితెచ్చకుని “తప్పక దయచేయండి” అంది ఆశ్చర్యసూచకమైన చూపుచూసి. పార్వతి ఆమాట అనడమే తడవుగా కార్లోంచి క్రింద కురికేడు బాబూరావు.

ఆనాటి బాబూరావు ప్రవర్తనకు కారణ మేమైఉంటుందా అని ఆలోచిస్తూ యింట్లోకి దారితీసింది. వెనుకనే బాబూరావుకూడా వెళ్లేడు. అత నిరోజున ఆమెతో యింతచను ప్పుగా మాట్లాడడానికి ఇంకేకారణం కన్పడ

లే దామెకి ఒక్క టీ త ప్పు. అతడు తనని ప్రేమించియుండాలి...నా విట్లోకి వచ్చారు యిద్దరూ.

“దయచేయండి” అనొక కుర్చీచూపిం దాతనికి.

ఐతే యిదివరకులేనిప్రేమ ఇప్పు డెల్లా వచ్చిందా అని సందేహం కలిగింది. ఏమో మగవారిచేట్టలకి సబుళ్ళూ, సందర్భం యేమి టనుకుంది. బాబూరావులాంటి ప్రియుణ్ణి సంపాదించబోతూన్నందుకు ఆనందంతో పొంగిపోయింది.

“ఏంపార్వతీ, నిల్చునిఆలోచిస్తున్నావా? కూర్చో” అన్నాడతడు.

“ఇదిగో వస్తున్నా” నని లోపలికి వెళ్లి దుస్తులుమార్చి రెండునిముషాల్లో మళ్లా వచ్చింది. శ్రేతో బిస్కట్లు, టీ తీసుకువచ్చి శుబిల్మీద పెట్టిపోయేడు నాఖరు. టీ కప్పుల్లోపోస్తూ బాబూరావువైపు చూసింది పార్వతి. అతడు తనవైపే రెప్పవాల్చకుండా చూస్తూండడం గమనించింది. తన సౌందర్యా భిని ముగ్ధి నవానినిగా తెలుసుకుంది.

“తీసుకోండి” అంది పార్వతి.

“ఆ” అన్నాడు బాబూరావు లిక్కిపడి నిద్రనుండి అకస్మాత్తుగా లేపబడినవాడిలాగ.

తన ఊహల్ని స్థిరపర్చుకుంది పార్వతి. తన అదృష్టానికి పొంగిపోయింది. ఇతరనటీ మణుల కందరికీ తలతీసేసిన ట్లుంటుందని విజ్ఞ ప్పిగింది.

టీ పూర్తియైనతర్వాత,

తనజీవితమనెడి ప్రబంధంలో రెండో ఆశ్వాసం

“తోటలోకి వెడదాం రండి. చాలా ప్రారంభమైనట్లు తలచింది. ఊహాసాధా
క్రొత్తక్రొత్త మొక్కలువేయించాను. మీ రెన్నింటినో నిర్మించుకుంది. అందు బంగారు
క్కడా చూసుండరు అల్లాంటిపువ్వులు” అం తూగుటుయ్యాలాలెన్నో అ ముర్చు కుంది.
టూ దారితిసింది అతని దృష్టిలోంచి తప్పించు బాబూరావుతో ఆపుయ్యాలాల్లో యెన్ని
కోడానికి.

“అవశ్యమూ చూడవలసినవే”

అని వెనకనే బయల్దేరా డాతడు తన
కార్యసాఫల్యానికి మొదటి మెట్టు
పూర్తైంది కదా అన్న సంతోషంతో
ఒక్కచిరునవ్వునవ్వ. తోటలో ఒక
చిన్న చలువరాతిపై కూర్చున్నా
రిద్దరూను. అప్పుడే వస్తూన్న చం
ద్రుడు నవ్వుతున్నాడు బాబూరావు
తెలివితేటటూ, పార్వతి అమాయి
కత్వమూ చూచికాబోలు.

“పార్వతి ...”

అతనికంతము అదో
మోస్తరుగా ఉంది. పార్వతి
మాటాడలేదు..

“పార్వతి అనా

మెను దగ్గరకు తీసు
కున్నాడు. ఆమె
యాతనికొగి ట్లోకి
ఒరిగింది.

3

బాబూరావు

వెళ్లిపోగానే పార్వతి “పార్వతి...” అనామెను దగ్గరకు తీసుకున్నాడు. ఆమె యాతనికొగి ట్లోకి ఒరిగింది.

మార్లో ఊగులాడింది. నిద్రపట్టక పాప మామెకు కల: తా నొక నముద్రమధ్యంలో ఒక చిన్న బల్ల చెక్కపై తరంగాలతో ఊగుతూ కూర్చున్నట్లూ, ఇంతలో బాబూ రావొచ్చి తననావలోనికి తీసున్నట్లూ, కొంతదూరంపోయేక అతడొక పైశాచిక హాసమొనర్చి నావ ముంచేసినట్లూను. కెవ్వన కేకకేసి లేచింది.

ఈస్వప్న మామెను కొంతవరకు కలత పెట్టింది. కాని బాబూరావుమాట తల్చుకుని ఇవన్నీ మరచిపోయింది. పూడియోలో అందరికన్న, ఇండియాలోని డైరెక్టర్లందరికన్న యెక్కువజీతము ఇస్తా రతనికి అల్లాంటి బాబూరావే భర్తాతూంటే తనకికొరతేమిటి? సౌదర్యానికా శరీరంతోనున్న మన్మథుడు; వయస్సా పాతికేండ్లు; తనకన్నా నాలుగేండ్లేపెద్ద. అల్లాంటి బాబూరావు తన ప్రియుడౌతూంటే యింక తనకు చింతేమిటి?... ఇల్లా ఆలోచించుకుంటూ నిద్రపోయింది పార్వతి. పాపం, ఎరుగదు ముందురాబోయేది.

పార్వతిదగ్గర సోపుపుచ్చకుని యింటికి వెళ్లేడన్నమాటేగాని హృదయంలో శాంతి లేకపోయిం దాతనికి. తా నారాత్రి చేసిన పని తల్చుకుంటే గుండె లదరసాగేయి. ఫిల్మనందలి యొకదృశ్యానికై ఒకస్త్రీ యొక్క మానమును భంగపచిన తన మూర్ఖత్వాని కెంతో బాధ డ్లాడు మనస్సు లో రే క్షీనంగతి తెలిసినతర్వాత ఆమెస్థితైల్లా

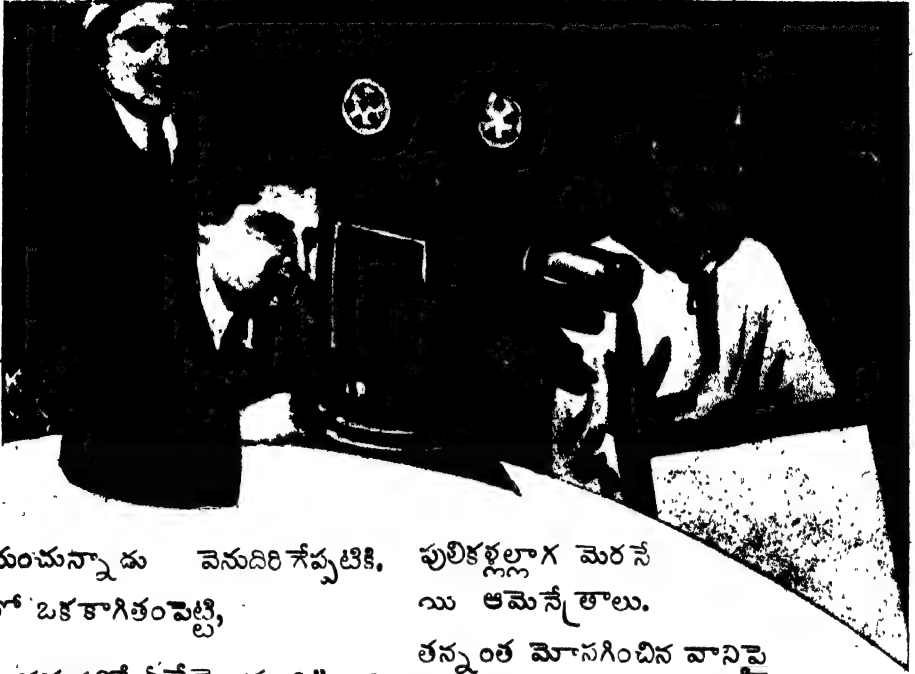
ఉంటుంది? తననుగూించి ఏమనకుంటుందీ? అన్నప్రశ్నలు తల్చుకుంటే ఆతనికి గుండె లాగిపోయేవి. తానెంతబుద్ధిహీనుడై పశువులా ప్రవర్తించాడో యిప్పటికి తెలుసుకున్నాడు బాబూరావు. ఈసమయంలో ఏమిచేయడ మన్న ఆలోచనలో పడ్డా డాతడు. ఫిల్మ్లో దృశ్యాని కేమీ లోటురాకూడదు; పార్వతి కాట్టే కష్టంకలుగకూడదూ; ఆమెకు తనయం దున్న గౌరవానికి లోపంరాకూడదూ.

ఇల్లాఆలోచిస్తున్న ఆతని కొక సులువైన మార్గ మొకటి కన్పడింది ఈకష్టాల్నిన్నింటినీ కూడా దాటడానికి. తా నవివాహితుడు, యౌవనుడు. ఆమెయూ సౌందర్యవతి, సుగుణ వంతురాలు. తన్నేప్రేమించి, తనప్రేమనే దొంగించకలిగేనని ఆరాత్రి పొంగిపోయిన పార్వతిని తా నెందుకు వివాహమాడ కూడదు?

౪

మర్నాడు పార్వతి పూడియోలోకివెళ్లే ప్పటికి పనివాళ్లంతా సిద్ధంగాఉన్నారు. మొదటనేఅడిగింది డైరెక్టరుగారేరని. మేనేజరు గారితో మాట్లాడుతున్నారని సమాధానం వచ్చింది. ఊరికే ఆటూనుటూతిరుగుతూంది పార్వతి క్రితంరాత్రిసంగతులు తల్చుకుంటూ కాబోలు.

“పార్వతీ” అనొక కర్మశస్వరం వివ పడింది కెనకనుండి. బాబూరావు కందిపోయిన ముఖంతో, ఎఱ్ఱబారిన నేత్రద్వయంతో ఆమె

యెదుట నుంచున్నాడు వెనుదిరిగేప్పటికి, ఆమెచేతులో ఒక కాగితంపెట్టి,

“అది చదువుకో నీకే తెలుస్తుంది” అని గబగబా వెళ్లిపోయాడు — కమేరా దృష్టిలోంచి తప్పకున్నాడు. పార్వతి కాగితం పైకెత్తి చదువుకుంది. తాను పార్వతిని ప్రేమించుటలేదనీ, యిదివరకు జరిగినదంతా ఊరక కామేచ్ఛవల్లనేగాని ప్రేమ యేమాత్రమూ లేదనీ.

ఇంతవరకూ చదవగానే నోటినుండి “ఓ” అన్నమాట అప్రయత్నంగా వెలువడింది. శూన్యదృష్టులు చూడ్డం మొదలుపెట్టింది. అంతట్లో తన ఆకాశహర్షాలన్నీ నేలమట్టమయ్యేయని విచారించింది. కళ్లమెరిసి పీరుకారుతోంది — కమేరాలన్నీ గబగబా కనిపిస్తున్నాయి — మెటనే కోప ముద్దురి చూపుకు బాబూరావుమీద. ఆడు

పులికళ్లల్లాగ మెరనే యి ఆమెనేత్రాలు.

తన్నంత మోసగించిన వానిపై కసితీర్చుకోవాలనిపండ్లు పటపటకొరికింది. ఇంకక్కడుండలేక వెళ్లిపోయింది.

“పార్వతీ!” అని పిలిచేడు బాబూరావు. పార్వతికి వినపడలేదు.

ఇంట్లో నుంచంమీద పండుకొని వెక్కి వెక్కి యేడ్చింది, యేడుస్తోంది. తలుపుతీసుకు బాబూరావు ప్రవేశించాడు.

“పార్వతీ.....”

పార్వతివేడికన్నీ రింకా దిండును తడుపుతూనే ఉంది.

తక్షణం మంచంమీద కూర్చుని ఆమె తలయెత్తి తన ఒళ్లో పెట్టుకుని, కపోలాలమీది కన్నీటిబిందువుల్ని చేరుమాలుతోతుడుస్తూ,

“నిజమనుకున్నా వేమిటి పార్వతీ, ఆ ఉత్తరంగినిన్నూ రికే అల్లా నటింపచేయడానికి వేసిన

శన్నగడ అదం
తా. అంతేకాని
నా పార్వతిని
నిన్నువదుల్తానా? ఈ
రోజున మేనేజర్నడిగా.

“కళ్లెంబడి నీరుకాదు
తోంది—కమలన్నీ గలగలా
పనిచేస్తున్నాయి—”

యీ ఫిల్మ్ తయారైపోవడంతోనే నిన్ను
ప్రూడియోనుంచి నికుదలచేయడానికి ఒప్పు
కున్నాడు. మన వివాహానికి నీ అభ్యంత
రమేమీ లేదుకదూ. ”

“ఏమిటి?” అంది పార్వతి తలెత్తి ఆతని
ముఖంవైపు చూస్తూను.

శ్రీ

ఐదారెల్లుపోయేక లక్ష్మీధివేటగులో
బాక్సుసీటులో కూర్చుని, ఫిల్మ్ లోని ఆద్య
శ్కం స్వజనశ్లాఘనీయ మ వ డా న కి
కాణం సీవంశీ నీవేనని వాదులాడుకుంటు
న్నారు పార్వతి, బాబూరావులు!

జీవనోపాయము

‘వడ్డవారము’

మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ

అంబీర దేవునిటరుగల్లుశాసనమునుగుఱించి డాక్టరు నేలటూరి వెంకటరమణయ్యగారు వ్రాసినదానిని ౧౯౩౫-వ జూన్ నెల సంచికలో (యువసంపత్సర జ్యేష్ఠము) విమర్శించుచు శ్రీ గొడవర్తి రామదాసు గాఢ ఆశాసనమున తిథితులవతియక్షరమును వెంకటరమణయ్యగారు “వ” అనగా “వడ్డవారము”గకూడ సంశయించుట కవకాశముకలదని చెప్పినసందర్భమును పురస్కరించుకొని యిట్లు వ్రాసియున్నాడు :

“వడ్డవారము అంటే శనివార మపుడు దని దిగువ Foot note లో (వెంకటరమణయ్యగారు) చెప్పియున్నారు. వడ్డవారమని శనివారమున కేభాషలో వాడెదరో చెప్పలేరి. సంస్కృతాంధ్రోద్భవించి బంగాళ భాషలో వాడరని నేను నిశ్చయముగా జెప్పగలను. ఈ భాషల నిఘంటువులను జూచితిని. నాకు కనిపించినవారి నెల్ల నడిగితిని.”

రామదాసుగారు శెల్లముగ్రవాసినవిషయమిది. దక్షిణహిందూదేశశాసనసంపుటములను జాగ్రత్తగ పరిశీలించియుండినదో వారిట్లు వ్రాసియుండరు. ప్రాచీన శాసనములయందు వచ్చుపదములను దెలిసికొనుట కిప్పటి నిఘంటువులు మన కంతగ తోడ్పడవు; వీలన, ప్రాచీన శాసనములయందు వచ్చుపదములు కొన్ని వ్యవహారమున నిపు

డంతరించినవి; మరికొన్ని రూపాంతరమును, అర్థాంతరమును పొందినవి. ఇటువంటి పదములు కొన్ని యున్నవనువిషయముకూడ మన మిప్పుడు వాడుకచేయుచున్న నిఘంటువులను రచించినవారికి తెలియదు. ప్రకృతము వాడుకయందున్న నిఘంటువులందు లేని శాసనస్థపముల నెన్నిటివైన నుదాహరింపవచ్చును. ఇంతకు, నిప్పటికికూడ మనకు సమగ్రమయిన నిఘంటువే రాలేదు. అట్టిచో నిక ‘కనబడినవా రెల్ల’ ఎట్లు తెలుపగలరు ఇట్టిపదముల యర్థము?

ఒక్కటిమాత్రము నిశ్చయము. వడ్డవారము కేవలము ప్రాకృతరూపముగనో, దేశీయపదముగనో కన్పించుటవలన దీని యర్థమును దెలిసికొనుటకు సంస్కృత శబ్దకోశ మనుపయుక్తమని వేతె చెప్పనక్కఱలేదు. వారమన్నదికూడ చేరి యుండుటవలన నిది ‘తంబళ’పదముకూడ కాదనుట నిశ్చయము. ఓఢ్ర, బంగాళ భాషలసంగతి నాకు తెలియదు.

మన యాధ్రమున ఈపదము పదునొకండవ, పండెండవ, పదుమూడవశతాబ్దాలయందు వ్యవహారమున నుండెనుటకు శాసన ప్రమాణము కలదు. చూడుడు :

(౧) శకవర్షములు ౧౦౮౪ వు నేంటి చిత్రభానుసంవత్సర మాఘ శు ౧౩ వడ్డవారమునాండు.....

1. తమిళమునకే రామదాసుగారు ‘తంబళి’యని వాడినట్లు ఊహించుచున్నాను.

(౨) స్వస్తి శ్రీ శకవర్షంబులు ౧౧౨౬ గునేంటి పౌష్యశుద్ధ ద్వితీయ్యయు వ[డ్డ] వారము నాంటి యుత్తరాయణసంక్రాంతి నిమిత్తమున...

(౩) స్వస్తి శ్రీ శకవర్షంబులు ౧౧౩ [౨] గునే...యు వడ్డవారము.....

(౪) స్వస్తి శ్రీ శకవర్షంబులు ౧౧౪ గునేంటి జ్యేష్ఠ బహుళ సప్తమియు వడ్డవారమున.....

(౫) శకవర్షంబులు ౧౧౫ గునేంటి మాఘ శు ౧౦ వడ్డవారమునాండు.....

(౬) శకవర్షంబులు ౧౧౬ నేంటి జ్యేష్ఠ శుద్ధదశమి వడ్డవారమునాండు.....

(౭) స్వస్తి శ్రీ శకవర్షంబులు ౧౧౭ నేంటి శ్రావణ[౩]తి స [౦*]వ[త్త]ర భద్రపద బహుళి వడ్డవారాన స్వయం [౯*] గ్రహణమునందు.....

(౮) స్వస్తి శ్రీ శకవర్షంబులు ౧౧౮ గునేంటి మాగసివరాత్రి యమావాస్యయు వడ్డవారమున.....

ఈ విధమున ఈ వారము పేరువచ్చు తెలుగుశాసనముల నికను ఎన్నిటిని ననుదాహరింపవచ్చును. ఇది యొక్క తెలుగు శాసనములయందేకాక కన్నడశాసనములు పెక్కింటిగూడ గనబడుచున్నది. చూడుడు :

(౧) స్వస్తి శ్రీమచ్చాళుక్యవిక్రమకాలద ౧౨ నేయ ప్రభవసంవత్సరద పౌష్యకృష్ణ చతుర్దశీవడ్డవార దుత్తరాయణసంక్రాంతి యందు.....

(౨) శకవర్ష ౧౦౮౪ కనెయ చిత్ర భానుసంవత్సరద వైశాఖ శుద్ధ ౧౦ వడ్డ వారదందు...

(౩) వడ్డవారదౌ శభ్యంగ సోమవార దత్ ౩౦ మనుష్యబ్రాహ్మణం రుగురం కళవ నావిదన జీవితం గ ర.....

ఈరీతిని వడ్డవారము నుదాహరించు కన్నడశాసనములు పశ్చిమచాళుక్య, హొయసల, యాదవవంశములవారి తెన్నియైన గలవు. వడ్డవారము కన్నడమునను, తెలుగునను వ్యవహారమునం దుండెననుటకు మనకు కావలసినది ప్రమాణమేకాని అది యేయే శాసనములయందు వచ్చునో యాశాసనముల పట్టిక కాదుగనుక పై ని చూపిన యుదాహరణము లిప్పటికి జాలును.

ఇది పైని చెప్పినరీతిని శాసనముల యందేకాక కర్ణాటవాఙ్మయమునను వచ్చును. వేంగిమండలము నెంతో గొప్పగ వర్ణించుటవలన వేగినాటివాడని చెప్పదగిన రన్నకవి గదాయుద్ధమనునామాంతరము గల తన సాహసభీమవిజయమునందు

కళశజన నింతు కొలిసిద

ఖళనెగడం ధర్మనందనం క్రూరదిం||

గళపెనఱం మఱియిసి మం

గళవారం వడ్డవారమెంబంతె వలం||

అని వడ్డవారమును వాడినాడు. ఇతడు పదవ శతాబ్ది కడఁగివాడు. వీటి నన్నిటినిబట్టిచూడగా వడ్డవారము తెలుగునకుగాని, కన్నడమునకుగాని నూతనము కాదనియు, అది తెలుగున ప్రాచీనముగ కర్ణాటకమునగూడ

నేమో) ఇటీవల వ్యవహారమున నంతరించి పోయిన దనియు నిశ్చయింపవచ్చును.

ఏ వారమునకు వడ్డవార మన్న పేరు దిల్లుచుండెనన్న విషయమును గురించిన చర్చ ముప్పదినలువది సంవత్సరములకు పూర్వమే ప్రారంభమైనది. ఈ విషయమును గురించి స్టీటు, కీల్ హార్ఫ్, రైస్ ప్రభృతులు చాల చర్చించియున్నారు. అప్పటికి బయలుపడిన శాసనముల ననుసరించి యిది నిశ్చయముగ తేల్చుట కవకాశము లేకపోయినందున కీల్ హార్ఫ్ పండితుడు వడ్డవారము నుదాహరించు శాసనములయందలి తిథివారాదికములకు సరియైన ఇంగ్లీషు తేదీలను గుణించి యా రూపమున దానికి సరియైన వారమును నిర్ణయింపజూచెను. ఆతని యుద్దేశము ప్రకారమది శనివారముకాని, ఆదివారము కాని యగునని. ఈ నిశ్చయమునకువచ్చి, అన్మ కొండ రుద్రదేవుని శాసనమును (కాలము-శకము ౧౦౮౮ చిత్రభాను సంవత్సర మాఘ శు ౧౩ వడ్డవారము) ప్రకటించు సందర్భమున వడ్డవారము బుధవారమో, గురువారమో యగునని తేల్చిన డాక్టరు భావుదాజీ పండితుని నిర్ణయమును నిరాకరించెను. “వడ్డవారదో శభ్యంగ..” అన్నదానిని పురస్కరించుకొని స్టీటుపండితుడు ఈవార మేది యైనది నిశ్చయింపజూచెను. అభ్యంగమునకు, అనగా తైలాభ్యంగమునకు యుక్తవార మేదియని విచారింపగా అతనికి శ్రీపతివిరచితమైన రత్నమాలయందలి వార ప్రకరణమున ఈదిగువశ్లోకముకాన్పించినదట.

రవిస్తాపం కాంతిం

వితరతి శశీ భూమితనయో

మృతిం లక్ష్మీం చాంద్రిః
సురపతిగురు ర్విత్తహరణం

విపత్తిం దైత్యానాం
గురు రఖిలభోగానుభవనం

స్మణాం తైలాభ్యంగాత్
సపది కురుతే సూర్యతనయః॥

ఈశ్లోకము ననుసరించి చూచినచో ఆదివార, మంగళవార, గురువార, శుక్రవారములు మంచివికావు. మిగిలినవారములలో శనివార ముత్తమమయినది. ధర్మసింధుసారము, మూడవారిచ్చేదము, ౧౩౮-వ పేరాయం దుదాహృతమయిన ముహూర్తమార్తాండమునందలి ‘భద్రసంక్రమపాత..’ యన్నశ్లోకము ననుసరించుకూడ తగినంత కారణమున్న నే తక్క ఆది, మంగళ, గురు, శుక్రవారములందు తైలాభ్యంగముచేయరాదనియే తేలుచున్నది. కావున పైని శాసనమునం దుదాహరించిన వడ్డవారము ఆది, మంగళ, గురు, శుక్రవారములలో నేదియు కాదనుట స్పష్టము. మిగిలినమూడువారములలో సోమవారము శాసనమున ఉదాహృతమయి యుండుటచేత నిక నది బుధ, శని వారములలో నేదోయొకటి కావలెను. శాసనములందలి తిథివారాదికములనుబట్టి చూచినచో నది శనివారమేయగునని నిశ్చయింపవలసియున్నదని స్టీటుదొరగారు వ్రాసియున్నారు. అయినను అప్పటికి స్టీటుదొరగారి నిర్ణయమును ఎల్లరు సంగీకరించినను నిస్సంశయముగ వడ్డవారము శనివారమే యనుటకు ప్రత్యక్ష ప్రమాణము మాత్రము కాన్పించలేదు. ఈ చర్చలు జరిగి ముప్పదియేండ్లకుపై నయినది. ఈలోపున నెన్నియో శాసనములు

బయలుపడినవి. దక్షిణ హిందూదేశశాసనములు — తెలుగుశాసనము లనేకములుగ నున్నవి — నాలుగవ, అయిదవ, ఆవివనం పుటములు ప్రకటితములయినవి. స్త్రీటుదొర గారి నిర్ణయము సరియైనదని రుజువుచేయగల శాసనము లందు దొరకినవి.

దక్షిణహిందూదేశశాసనము లావివ నంపుటమునందుగల శకవర్షము ౧౧౧౯ నాటి యొక శాసనము సంస్కృతమునను, తెలుగుననుగూడ గలదు. సంస్కృతభాగ మున ఈ క్రిందిశ్లోకము కలదు.

అంకేందు రుద్రప్రమితే శకాద్వై
మాస్యాశ్వినే సూర్యసుతస్యవారే,
రాకాతిథౌ పూష్టి తులూ ముపేతే
ప్రాదుః సుదీపా నమరేశ్వరాయ.

దీనికి తెలుగు ఈవిధమున గలదు :

“.....శకవర్షములు ౧౧౧౯ గునేంటి ఆశ్వయుజ శు ౧౫ వడ్డవారము నాండు దులాసంక్రాంతినిమిత్తమున శ్రీమద మరేశ్వరమహాదేవర కాచంద్రాక్షణముగా నిచ్చిన అఖండవర్తిదీపము లైదు....”

వడ్డవారము శనివారమని మఱియొక శాసనమువలనకూడ రుజువుగుచున్నది. నర్సారావుపేటతాలూకా నాదిండ్లయందలి యొక శాసనమున

“అమరశకాబ్దముల్ హిమక
రాంగ్గవియల్ శశిసంఖ్యగాను జా

వ్యమున సితేతరాకాతిథి
శా(సా, రిదిసంఖ్యనభక్తి యేస్వరూపం
గమలదలాక్షి వెన్నమ ప్ర
కాశముగాంగ్గ నఖండదీపర
త్నము రిచ్చియిత నారవిసుధా
కరతారకమై వెలుంగంగా.

అనియున్న ద్యమునకు దకుహితగల గద్య మిది.

“స్వస్తి శ్రీశకవర్షములు ౧౧౧౯ యగునేంటి సోమ్యబహున వడ్డవార మున వెన్నమ శ్రీ నాదిండ్లమూసానమహా దేవరకు నఖండవర్తిదీపమునకుం బెట్టిన గొటియలు ౫౫...”

వైనుదాహరించిన శాసన భాగముల ననుసరించి సూర్యసుతుని (శని)వారమునకు, లేక సారి(శని)దినమునకు తెలుగున వడ్డ వారమని ప్రాచీనకాలమున వ్యవహార ముండినట్లు రూఢిమనుచున్నది.

ఇట్లు రూఢిమనునను దాని కానామో తర మెట్లుకలిగినో తెలియదు. వర్ధమాన పురము - వడ్డమాను, వర్ధకి-వడ్డకి, వర్ధకుడు- వడ్డకుడు, అశ్రద్ధ-అనడ్డ, అర్ధ - అడ్డ అయినట్లే ‘వృద్ధ - వర్ధ’ అనునదియే వడ్డ అయి యుండవలెనని తోచుచున్నది. అప్పటికిని వర్ధవారమన్నను, వర్ధవారమున్నను దాని పరమార్థ మెఱుకపడుటలేదు. ఈవిషయ మింకను విచారణీయము.

2. రాజరాజనరేంద్ర సందియందు (౧౧౨౧) ప్రాచీనాంధ్రభాషాస్వరూపమున నాభ్యాసమున వడ్డ వారమనగా శుక్రవారమనిప్రాసితాను. అది పారపాటు.

విజయోత్సవము

శ్రీ తత్త్వానందస్వామి

[ఏకాంకపాటకము]

ప్రథమరంగము

అనురావతీ సగరోపాంతమున వికాసప్రదేశము
చిత్రచిత్రాలంకృతమైయున్నది. ఇంద్రుడు, యముడు,
అగ్ని, వాయువు మున్నగు దిక్పాలుక, సకలదేవత
లును ఉచితావకములపైని ఆసీనులై ఉండుదురు.)

ఇంద్రుడు — మన విజయోత్సవము
నకు నిర్ణయించుకొనిన వేళయైనది. ఏలాకో
సురగురుండు రాడయ్యె. ఈతడవునకు గతం
బేమైయుండును ?

(బృహస్పతి ప్రవేశించును)

బృహస్పతి — “పాదోఽస్య విశ్వాభూతా
ని, త్రిపాదస్యా మృతమ్ దివి, త్రిపాదూర్ధ్వ
ఉదైత్పురుషః, పాదోన్యోహాభవాత్పునః”
(అని పఠించును.)

(ఇంద్రుని దేవత లంగఱును పీఠములదిగి
బృహస్పతికి నమస్కరించి ఉన్న తాసనమును
జూపుదురు.)

బృహస్పతి — శ్రేయోభవతు ! నిత్యా
నందావాప్తిరస్తు !

(కూర్చుండును)

ఇంద్రుడు — గురుదేవా !

గీ. తావకాశీస్సుచే దుష్టదానవులను
హరిసిల్లించి, కంటి ముఖతపూర్వ

జయము లోకములెల్ల నిష్కంఠకముగ
నతులితానందసాఖ్యము లందు నింక.

బృహ — మీరెల్లరు చూపిన పరాక్రమ
ములు అసమానములు. మీశక్తి అగణితము.

యముడు — చిత్రము ! మొదట కొంత
కాలము విజయప్రాప్తి సూచనయేని గోచ
రింపదయ్యె. అంతట ఈదేవతాద్రవ్యులెల్లరు
విజృంభించి....

(వాక్యము ముగింపకయే అబ్బురపాటు
తో) అల్లదేమి? ఎదుట కాన్పించు ఆ బృహ
త్రేజమేమి?

(అందఱును వెఱగుపడి చూచుచుం
దురు.)

అగ్ని — ఓహో ! సంశయమేల? సూ
ర్యుడు అత్యుత్సాహముతో తేజరిల్లుచు,
మన విజయోత్సవమును తిలకింప వచ్చు
చున్నాడు.

ఇంద్రుడు — ఆజ్ఞలేక సూర్యు డిట్లు తన
సంచారక్రమమును వీడిరానేల?

బృహ — ఓహో! సూర్యుని కింతటి
కాంతి యెక్కడిది?

గీ. కోటిసూర్యుల కాంతిని గూడ మించు
ఈమహాతేజముం గాంచ నేదొ ధీతి
కలుగుచున్న దహో ! ఇది కనగ కనగ
తేజరిల్లు ముజ్జగమ్ము లతిక్రమించి.

వాయువు—చిత్తము! ఆ ప్రకాశము
అపూర్వము. ఏమైయుండునో, తత్త్వము
విచారింపదగును.

బృహస్పతి—అవును.

ఇంద్రుడు—ఎవరు పోయివత్తురు?

యముడు—అతిరయమున పోయిరా
గలవాడు వాయుదేవుడుండ శంకయేల?

ఇంద్రు—జగత్ ప్రాణా! పోయివత్తువా?

వాయువు.—సెలవైన నింక తడయు
దునా?

బృహస్పతి—సత్వరము మఱిరిమ్ము!

వాయువు—మహాప్రసాదము.

(నిష్క్రమించును.)

(తెరవ్రాలును.)

ద్వితీయరంగము

(బహిష్కృతేశము. ఒకమహాతేజము గోచరించును.
వాయువు ఎదుట నిలుచును.)

వాయువు—(స్వగతము) సకలరాక్షస
సంహార మొనర్చి, విజృంభించు ఈసమయ
మున నా కీజంకేల? మనస్సా! ధీరత వహిం
పుము! (ప్రకాశముగా) ఓతేజోరాశీ! నీ
వెవ్వరవు?

తేజస్సు—నీ వెవ్వండవో ముందుగ
తెల్పుకొనుము!

వాయువు—(స్వ) ఏమి ఈగంభీరధ్వని!
ధైర్యమువహింతునుగాక! (ప్ర) నాకు జగ
త్ప్రాణుడనియు, మరుత్తనియు, ప్రభంజను
డనియు అనేకనామములు గలవు.

తేజస్సు—ఇవన్నియు పౌరుషసూచక
నామములే! నీప్రతాప మెట్టిదో తెల్పుము.

వాయువు—(స్వ) హేళన ధ్వనించు
చున్నదే! కానిమ్ము! (ప్ర.)

సీ. జగములంగల ప్రాణిసంతతి కే జీన

మాట జగత్ప్రాణుడంద్రు నన్ను;

కుక్షితుండనైననే కూలుచుంట జగాలు

నన్ను మరుత్తని యెన్నుచుండ్రు;

కుజముల, గిరుల నుగ్గుగఁ జేయుటంజేసి

బహుచండుడను ప్రభంజనాఖ్య;

అఖిలంబు పూత మానట్లు చేసెడుశక్తి

బవమానుడనుపేరఁ బ్రబలుచుండు;

గీ. మాట లింక వేయునేటి కీమాడ్కి వలుక?

నే విజృంభించి ఘనశక్తి నెఱపుచేని

కొండలకు మేటియా మేరుకుఘరమేని

ఎండిపోయిన తృణమట్టు లెగురఁగలదు!

తేజస్సు—ఓహో! అటులనా! ఆ
కనఁబడున దేమిటో చూడుము. (చూపును.)

వాయువు—అదియా? గడ్డిపోచ.

తేజస్సు—ప్రభంజనా! దానిని ఇటు
గొనిగమ్ము.

వాయువు—(స్వ) ఏమి? న న్నిట్టి
అత్యల్పకార్యమునకు నియోగించునే ఈ
తేజస్వి! (ప్ర) ఎందులకు? దానితోడ
మీకుఁగల ప్రయోజనమేమి?

తేజస్సు—ప్రయోజనమా? చాలగల
దు. దాని నిటుతెమ్ము. సర్వమును నీకే తెల్లె
యును.

వాయువు—(స్వ)

ఆ. కొండ యద్దమంగుఁ గొంచెమై తోచిన
లోటుగలదె దాని మేటిపసకు ?

చిన్న పనియటంచు సిగ్గొండఁగానేల ?

అదియుఁగాక చూడ రన్య లిచట.

(ప్ర) నిజముగా నన్నీ పనికి నియోగించు
చుంటివా?

తేజస్సు—నా ఉద్దేశ్యము అట్టిదియే.
సంకోచము విడుపుము.

వాయువు—నీ వెవ్వరవో తెలుపుట
లేదే.

తేజస్సు—నా కోరిక చెల్లించుచు, నీ
కోరికయు చెల్లగలదు.

వాయువు — అటులనే అగుఁగాక !
(వాయువు ఆగడ్డిపోచను సమీపించి గానిని
నిష్కారబోవును. అది కదలదు.)

(స్వ) (ఆశ్చర్యముతో)

గీ. అరిది బుసంపద నృహతరులనేని
నేలఁ గూల్చెడు నాకు, హిమాలయమ్ము
దూదిగా నింగిపైఁ దేనుఁడు నాకు
పరిభవము కల్గుఁబో తృణాంకురమువలన.

ఆ! ఆ! అటులేల కావలయును ?
ప్రళయానిలమనై విజృంభించియైనను దీనిని
ఎగురఁగొట్టితీరెదను. ఆపూర్విక ప్రపంచము
తల్లిడిల్లిన తల్లిడిల్లుఁగాక. ఈ సమీరణుఁడు
పరిభవముపాలగునా ? కాదు కాదు. (తన
బలమునంతను ప్రయోగించి వీచును. భీకరా

కృతిదాల్చి దానితో తలబడును. అది కద
లదు. తేజస్సు నవ్వును. (ప్ర.) (కోపముతో) నీవు
బాలికవై యుండనోపుదువు. నీకు తగిన...

తేజస్సు — మారుతా ! నీమారణ
ప్రయోగములు సాగవునూ ! తొందర చేటు
దెచ్చును.

వాయువు—(పశ్చాత్తాపముతో నమ్మ
దిగా వెడలిపోవును.)

(తెరవ్రాలును)

తృప్తీయరంగము

(ఇంద్రుని ప్రశ్నోక్తులేరము. ఇంద్రుఁడు ఈ
దృండియుండును. దావున వాయువు తలవంచుకొని
నిల్చుండును.)

ఇంద్రుఁడు—జరిగిన దేమో జరిగినది.
దీనిని ప్రకటింపకుము.

వాయువు—నేను దూతనై పోయి
యుంటిని. స్వతంత్రించుట పాడిగాదయ్యె.
లేకున్న.....

ఇంద్రుఁడు—అది పోనిమ్ము. అగ్ని
దేవుఁడు వచ్చుచున్నాఁడు. వానికేమియు
తెలియరాదు. నీవు వెడలుము.

(వాయువు వెడలును.)

దావారికుఁడు—(ప్రవేశించి) శచీనాయ
కా! ప్రభూ! దాసుఁడు దండమిడుచున్నాఁడు.

ఇంద్రుఁడు — అగ్ని దేవుఁడు వచ్చెనా ?

దావారికుఁడు—చిత్తము, మహాప్రభూ!

ఇంద్రుఁడు — లోనికి రమ్మనుము.

(దావారికుడు వెడలును. అగ్ని దేవుడు ప్రవేశించును.)

అగ్ని దేవుడు—మహేంద్రా! వందనములు. ఏమికతమున ఇట్టి తొందరపిలుపు? మన వాయు దేవుని విభృంభణమువలన లోకములకు అలజడి కలిగెగాబోలును!

ఇంద్రుడు—మతే మంత తల్లడమండ పనిలేదు. నీవుపోయి ఆతేజస్వి ఎవ్వరో తెలిసికొనిరావలయును.

అగ్ని—వాయు దేవుని సంపితమిగదా? ఏమయ్యెను?

ఇంద్రుడు—వారిద్రసంగములు సరళముగ జరిగియుండలేదు. నీవు పోయి రావలయును. ఆతేజస్వి ఒక్కొక్కరికి సంకించినను జంకవలదు.

అగ్ని—చిత్తము! అఖిలదైత్యానీకములను మలమలమాడ్చి ప్రేచ్ఛి దగ్ధముకావించియున్న నే నేల జంకవలయును? సంశయింపకుడు. పోయివచ్చెదను.

(వెడలును.)

ఇంద్రుడు—ఎవ రక్కడ?

దావారికుడు—(ప్రవేశించి) ప్రభూ! ఏమియాజ్ఞ?

ఇంద్రుడు—అగ్ని దేవుడు వెడలెనా? పిలుపుము.

దావారి—దేవా! పరుగులిడుచున్నాడు. పిలిచిపత్తును.

ఇంద్రుడు—అవసరములేదు. నీవు పోయి విజయోత్సవశాలకు కొంచెము ఆగి వత్తునని తెలుపుము.

దావారి—చిత్తము, మహాప్రభూ! (వెడలును.)

(తెరవాలును.)

చతుర్థరంగము

(బహిష్కరణము. తేజస్సును, వాయును అగ్నియు సందురు.)

తేజస్సు—నీ వెవ్వండవు?

అగ్ని—నాపేరు అగ్ని. అగ్నేయదిశ నాపేరు. బలగుచున్నది. నే నద్దానిపాకుండను!

తేజస్సు—అటులనా? ఇంతకుముందు వచ్చిపోయినవాడు నీలన్నయా? తప్పుడా?

అగ్ని—అయిన మాయన్నయే. అయిన నేమి?

తేజస్సు—ఏమియు లేదు. నీ ప్రతాపమెట్టిది?

అగ్ని—నేనున్న నే జగమున ఏదేని గోచరించుట. సకలభూతములకు నేననేత్రమను. అఖిలవర్ణములు, ఆకృతులు నావలననే ప్రకాశించుట.

తేజస్సు—అగుగాక! నీ కేవేలిరుదములు కలవా?

అగ్ని—కలవు. వానికేమిగాని నీ వృత్తాంతము తెల్పుము.

తేజస్సు—ముందుగ నీవృత్తాంతము నెఱిగి సంతసింపఁగోరెదను. నీబిరుదములఁ గొన్నింటిం దెల్పుము.

అగ్ని—అవి బహుళములు కొన్నింటి నుగ్గడించెద. నన్ను వీతిహోత్రుఁ డందురు. జాతవేదుఁడనియు పిలుతురు. కృశానుఁ డన నోహదును

తేజస్సు—ఓహో! చాలును. ఈబిరుద ములు సార్థకములైయుండును. ఒకింత విశ దము చేసెనవా? వినవలతును.

అగ్ని—

వీ యన్నంబు; హవిస్సు హోత్రం బది

ఓదనంబై వీతిహోత్రుఁ జేయు;

తతవేదరాసు లుద్భవమంద నాయందు

జాతవేదాఖ్య విఖ్యాతిఁ గందు;

స్పృశింపచునవి యెల్లఁ గృశింపచుటంజేసి

అలగుచుండుఁ గృశానుఁడనెడిపేర;

ఎల్లవేళలఁ దేజరిల్లుచుండుటచేత

జ్వలనాహ్వయమునవర్తిలుచునుండు

సార్థకమ్ము లీపేరులు చాలఁగలవు

నాప్రభావము చిత్ర మనంత మేను

పూనుడునయేని పదునాల్గుభువనములును

భస్మమైపోవు నికఁ బెరవాక్కు లేల?

తేజస్సు—అటులనా? మహాఘనుఁడవే.

అల్లదే చూడుము. దాని నించుక కృశింపఁ జేయుము.

అగ్ని—నీవంటి వరేణ్యులు ఇటులు అలసనంభావణములఁ గావింపఁదగునా? న

న్నీ గడ్డిపోచనా కాల్పుమనుట? నిండుగ కను దెఱచిన సర్వమును మండిపోవును.

తేజస్సు—కాబోలును. దీనిని గాల్చి చూపరాదా?

అగ్ని—గణ్యతను పాటింపక నన్నిటి యల్పకార్యముచేయుమందువనియే నాసంకో చము. మాయన్ననుగూడ నిట్టి తుద్ర కార్యమునకై నియోగించి యుండువు. కాననే ఆమహనీయుఁడు విజృంభణము చూపి యుండును. ఒక్కక్షణముక్రిందట ముల్లోక ములు కంపించియుండును. ఏలొకో ఆయన తమపూనియున్నాఁడు.

తేజస్సు—అన్నా! ఇంతచదువేటికి? ఆగడ్డిపోచం దహింపఁజాలుదవా? లేదా? నీయన్నయు నిటులనే బీములు పలికి దానిని కదల్చలేకపోయినాఁడు!

అగ్ని—కటకటా! నేను నమ్మఁజాల. మాయన్న 'ఉఫ్' అనునెడల మేరుకర్వత మేని తూమువలె ఉప్పరమున తేలి యాడదే? అల్పకార్యముగా నెఱచి, మాయన్న నీకోర్కి తీర్చ నిరాకరించియుం డును. నీ వట్టిభ్రాంతి వీడుము.

తేజస్సు—నీవు వట్టిభ్రాంతియే పడు చుంటివని నిమేషములో తెలియఁగలవు. నా కోరుకార్యముం జేయుదువా? లేక మఱిలు దువా?

అగ్ని—ఏమంటివి? ఇకచూడుము!

(గడ్డిపోచవంక చూచి దానిని తగులఁ బెట్ట యత్నించినాఁడు. అది తగులఁబడలేదు. మహారాద్రాకారముదాల్చి యావచ్చుక్కితో దానిం గాల్చుయత్నించెను, విఫలమైనాఁడు)

తేజస్సు — నీవు సరిగా ఆయన్న తమ్ముఁ డవే. మాటలప్రోవులు !

అగ్ని — (స్వ) తగిన శాస్త్రచేయుదునా ? దూశనై అటుల చేయుటశగదు.

తేజస్సు — ఓహో ! ఏటిసంకల్పము లవి ?

అగ్ని — (స్వ) ఈజాలరహస్యము దు శ్శేద్యముగనున్నదే! ఎంతటిఁకరిభవము ?

(నెమ్మదిగ వెడలిపోవును.)

(తేరపడును)

పంచమరంగము

(విజగోత్యకస్థలప్రాంతిని. హాహా, హూహూ అను గంభీరముల ప్రవేశింతురు)

హాహా — హూహూ ! ఇంత వ అ కు నెక్కడినుంటివోయి?

హూహూ — హాహా ! ఏమిటుల నీవు నానామస్మరణ చేయుచుంటివి?

హాహా — నీవేల నానామస్మరణచేసితివి?

హూహూ — ఓహోహో ! మనమిరు వురమును ఆశ్చర్యాఖ్యచే నొప్పవారమే. సరే ! ఏమంటివి? ననులు లేకుండునా?

హాహా — విజయోత్సవములు బాగుగనే నిర్వహింపఁబడినవే !

హూహూ — అదేమి? రంభ, మేనక, తిలొత్తమ, వీరలందఱు అతిరథసముతో సభాస్థలికై బయలుదేఱిరే?

హాహా — త్రోవలోనే వెనుకకు మఱి లింపఁబడినారు !

హూహూ — ఏలా? వారలపై నెవరేని నేరములు చెప్పిరా?

హాహా — కారణము ఎవరికిని పూర్తిగ తెలిసిస్టలు లేదు. ఎల్లెడల గుసగుసలు సాగి నవి.

హూహూ — నీ కేమియు వాసన తగుల లేదా? గాలిబాస నీకు హితుఁడేగదా?

హాహా — మున్నుండు ఆయనయే తల వంచెయున్నాఁడు.

హూహూ — అదేమి? ఆతేజముకడకేగి హాహా రెత్తించివచ్చెనుగా?

హాహా — అక్కడ త్రోవలో గడ్డి యున్నదట. ఆతేజస్వీ వీనినిచూచి దానిని తొలగించుమన్నదట.

హూహూ — హాహా ! వీనికి ఎక్కడకు పోయినా ఊడ్చుచాకిరి తప్పదు కాబోలును. రావణాసురునగరున కసపు లూడ్చి మూడ్చియే యున్నాఁడుగా ?

హాహా — ఏమిజరిగినదో సరిగా తెలి యుట లేదు. చేతగాకవచ్చెనని కొందఱును, తిరస్కరించివచ్చెనని కొందఱును చెప్పుకొను చున్నారు.

హూహూ — పిచ్చిమాట. గాలిబావ తలచుకొన్నచో మహారణ్యము లెగిరిపోవా? పర్వతా లెగిరిపోవా? మొత్తముమీఁద ఏదో విచిత్రము జరిగియుండును. మఱి అగ్గి బావ వెళ్లెనటగా?

హాహా — గోడలకు చెవులుండునుగాన మన మేమి అనుకొనిన ఏమితుంటావచ్చునో. ఆతఁడు భవనాలను భవనాలనే నిమిషములో బుగ్గిచేయువాడే! ఒకగడ్డిపోచను గాల్చలేక పోయెనట! చిత్రము చూడు!

హూహూ — నెమ్మదిగా మాట్లాడు. నీ వన్నట్లు గోడలకేగాదు, చెట్లకును చెవులుండును. వానికి నోట్లను ఉండును. మనగున గునలు బైటపడునేమో?

హాహా — అట కాస్పించుతేజస్సు ఎటు వంటిదో, ఎవరిదో, ఎవరికిని తెలియరాలేదట. అందఱికిని పరిభవము కూర్చుటకే వచ్చియుండెనట. దానివృత్తాంతము నెఱింగి రాగడంగినవారికెల్ల అవమానమే వాటిల్లుట తథ్యమని చెప్పకొనుచున్నారు. గాలిబావకును, అగ్గిబావకును గర్వభంగమైనందువలన లిక్కుంగలదేశతలలో ఎవరును ఆ పనికి పూనుట లేదు.

హూహూ — మహామహులకే అటు లగుచుండ మనబొంట్లగతియేమి? తుదకు ఏమిచేయనుండిరి?

హాహా — దేవగురువులవారు ఇంద్ర మహారాజునే వెల్లెరమ్మనిరట.

హూహూ — వా రొప్పుకొనిరా?

హాహా — దేవతలందఱును ఆమాట చెప్పసాగిరి. ఇక ఒప్పుకొనక చేయునదేమి?

హూహూ — వీరికిని పరిభవమే జగుగుచో?

హాహా — నుశ్చకునపుపక్షివలె నీవటుల పలుకఁదగునా?

హూహూ — ట్మింపుము. నోరుజారి నాశంకను వెలుపరించితినీ.

హాహా — అదుగో ప్రభువువారు వెళ్లుచున్నారు. మనమనఁదులను మనము చక్క బెట్టుకొందము పద!

(నిష్క్రమింతురు.)

(తెరవాలును.)

షష్ఠరంగము

(బహిష్కరణము. మహాజేజమున కడుగున చేతులుబోడించుకొని దేవేంద్రుఁడు నిజమందును.)

ఇంద్రుఁడు — అఖిలతేజోమయమూర్తీ! నీదివ్యప్రథల నెన్నికండ్లున్నను లక్ష్మింజలాలకున్నాను. నీప్రభావ మదెట్టిదో నాకు దురూహముగ నున్నది. కరుణించి నీవెవ్వరవో, నిన్ను మే మెటుల ధ్యానింపనునో, నీకు మే మెట్టిసేవల నర్పింపఁగావలయునో, సె.వి మ్మని వేడుచున్నాను.

తేజస్సు — నాస్వరూపరహస్యము అని ర్వాచ్యము. అతినిగూఢము. చెప్పటకు అలవికానిది. వినుటకు సాధ్యముకానిది,

గ్రహించుటకు దురూహమైనది. నేను నిర్వి
కార, నిరాకార, నిరంజనమూర్తి నైనను, నా
అత్యల్పాంశ మొందు సాకారమై, సగుణమై,
సర్వారాశ్యమై ఒప్పును. ఆయ్యదియే ఈ
అఖలాంశకోటిబ్రహ్మాండము లకును ఉపా
దానకారణము; అందు నిగూఢమైయుండి
జీవరూపమున సకలము నాడించుశక్తియు
నాయదియే. కానతదేజ్ఞలు నన్ను పరాశక్తి
యందురు. ఇట్లు నాయల్పాంశముచేత ఈయ
న్నింటి సృష్టిస్థితియుము ను సాగుచుండును.
అట్లగుటచేత నన్నే సృష్టిస్థితిలయకారణం
బుగా వాకొందురు. సకలంబును నాయం
డుండ నేను వానియందులేను. ఎందె దేవి
భూతి గోచరించినను, అయ్యది నాయదిగ
గ్రహింపుము.

ఏన నిమిత్తహేతువు, ను

రేశ్వర మీవిజయోపభిక్షై;

యేన సమస్తకర్మలు ఫ

లింగగ మూలము; నెట్టివారలుం

దీనత శక్తిహీనులు

తీసుదు రచ్చదుపేక్ష; గంట? వై

శ్వానరమింపు తార్భకుల

పాటు; దమంతటదామె వర్తిలం

బూనెడు నెవ్వరైన జెడి

పోదురు, నాదగునండ వీడినన్.

ఇంద్రుడు—తథ్యము! తథ్యము! నీవు
సంకల్పించినసృష్టి, నీవు పోషించిన స్థితి, నీవు
ఉపేక్షించిన లయము జరుగుచుండునని

గ్రహింపగల్గితిని. తల్లీ! పరాశక్తి! నీవిభూతు
లను ఇంక కొన్నింటిం దెల్పుము, జగజ్జననీ!

తేజస్సు—అప అనంతములు. ఈజగ
ద్వ్యాపార మంతయు విశ్వయజ్ఞముచేత
జరుగుచుండునని తెలియునుగదా? ఆయజ్ఞ
సంకల్పమును, యజ్ఞమును, యజ్ఞసామి
గ్రియు, ఆహుతులును, హోతలును, అగ్ని
యు, సర్వమును నేనయని తెలియుము. నీవు
గావించి శతయజ్ఞములకును నేన ఆధారమ
నైతిని. మీ ఈవిజయమునకు మూలము
నేన. ఇంతేల? ఈసకలజీవులును, దేవతలును,
నీవును సయితము నాస్వరూపాంశములేయని
తెలియుము! బృహస్పతియు నాయంశ
సంభూతుడే.

ఇంద్రుడు—సత్యము! సత్యము! నీవను
గ్రహించిన రక్ష, నీవు కినిసిన శిక్ష. మా మో
హంధతను తమింగి, మేము సుజ్ఞానము
మెయి కృతజ్ఞతను జూపి ఆర్పించు పూజలఁ
గైకొనుము తల్లీ!

తేజస్సు—ఆశాహా! ఏ నునుచుంటివి?
విశ్వమంతయు నిండి వెలుగు న న్నెచ్చటి
కావాహనమొస్తదు వమరరాజ?
అఖలలోకాధార నౌ నాకు నెద్దిది
వ్యాసనంబాను స్వగ్రాధినేత?
నిత్యపవిత్రునై నెగడు నా కెట్లర్థు
పాద్యాదు లిత్తువో పాకదమన?

బ్రహ్మాండముల కుక్షిభరియించు నా కేమి
యుపవీరమును, వస్త్ర ముంతువయ్య?
గంధపుష్పాక్షతాద్యలంకార మేది?

ఏమి నైవేద్య మిడుదువో? ఇంద్ర! నిత్య
తృప్తనా నాకు; నెట్లు స్తుతించినేర్తు?
వాఙ్మనోఽగోచరాఖండ వస్తు సన్న.

ఇంద్రుడు — నీక్షిత్నములకు మారు
వలుకుటకు సర్వజ్ఞుడును విమూఢుడే
యగును? నేనేమి చెప్పగలను? నా ఆశయ
మును వెలువరించితిని.

తేజస్సు—ఇంద్రా! మఱచితివా? నా
మాయాక్రమకృతీబలముచేత ఒకింత దృశ్య
మాననై మెలగుదునని చెప్పియుంటినిగదా!
అనాయశమునే నీ వర్చింతునని యనలేవా?

ఇంద్రుడు—క్షమింపుము జనసీ! విమో
హత్మండునై యుంటిని. నీబోధచే తెలివి
గలిగె. ధన్యుడనైతిని.

(శంఖమును పూరించును.)

(నకల దేవతలును వర్విడివత్తురు.)

ఇంద్రు—బృందారకులారా! ఈమహా
తేజస్వి ఎవ రనుకొంటిరి?

స్వలోకముల

నేలెడుతల్లి, ప్రపంచ మీమెయం
దేయుదయించు, నిల్చు నశి

యించెడు; నీయమ పేర్చియుంట నే
డాయతమైన దైత్యజయ

మండితి ముత్సవ మీపెగూర్చియే
చేయుట లెస్స; లెండు! సుర

సింహులు తల్లికి బూజ నల్పగర్వ.
లందఱును—తథాస్తు! తథాస్తు! తథాస్తు!!!

(హారతులు వెలిగించి దండకముంజదువుదురు)

నండకము—శ్రీమన్నహలోకమాతా!
భవాంభోభివోతా! చశీభూత భూతేశకంజాత
జాతా! కృపాపూర్ణమూర్తి! జగదీతకీర్తి
భవద్దేవదేహంబు నందెల్ల బ్రహ్మాండములున్నట్టి
పెంచొంది, యందే యడంగు; బ్రహంచంబు
నీయంద వర్తిల్లు; నీవందనుండంగఁబోలే!
త్వదీయోరుకామిచ్చలభిజగంబుల్ స్వకా
ర్యములం బూర్ణకామములై వర్తిల్లు; నీ
కతోరాజ్యచే నర్కుడు నయించు, వాతంబు
వీచుం, గృశానుండు స్మృత్, మహేశీ!
యికం గక్కుభూతంబు లాయావనుల్నేయు,
నీశక్తియే యన్నిటన్ భిన్నభిన్నంబులై
తోచు, నద్గాననే లోకము స్థిరవంతములై
గ్రాలు, నిద్దానిచేత న్మహాదస్తదైవేయసంఘం
బులం జీర్చి చెంపడఁగాఁ గల్గి నా మమ్మరో!
ఈజయం బంత సుసత్కృపాదృష్టి గల్గెన్;
భవత్యేనకానికమే మేము; మోహంభతన్
గర్వముం జెంది యిద్దాని కస్మత్ప్రభావంబె
మూలంబటంచు న్నహాహంకృతింబూని యు
న్నట్టి మా కీవరీక్షాక్రియల్ యుక్తముల్లావె!
తల్లీ! తదజ్ఞానపుంబుపుచే మాయహంకా
రముగూర్చి మున్నుత్సవా లేయఁగా
బూనినా; బుట్ట సుజ్ఞానముం జేసి యాయు
త్సనా ల్నీకె గావించుమీ; దానవర్గంబు
పూజ ల్దయంగొమ్ము! మాతవృల నేవగ
మన్నించికాపాడుమమ్మా! పరాశక్తివమ్మా!
భవత్యేవనిమ్మా!! నినుంగొల్తుమమ్మా!!
నమస్తే, నమస్తే, నమస్తే, నమః.

[ఇంచిత పద్యములు కొందఱు రాఘవా
చార్యులుగారు రచించిరి.—తత్త్వనందస్వామి.]

పెరిస్ యస్. ఆలీకన్య, బి.ఎ., యల్. టి.

మహిళా విశ్వవిద్యాలయము. ఈమె ఇంగ్లండులో ఉన్నతవిద్యను సంపాదించుకొని పోయినది పోస్టల్ మెయిలువ్యవస్థ ను పరిశీలించి డెంటు యఫ్. కుజాయిత్ ఆలీగారి మాత్రుర

శ్రీరాధా శ్చంద్రము

వి. ఆర్. చిత్ర

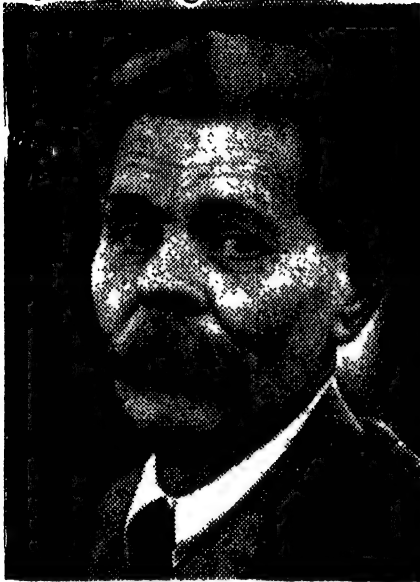

జపాను చిత్ర రేఖనము నభ్యసించుటకు జపానుకు
పోయిన ఆంధ్రచిత్రకారులు. వీరిచిత్రములు భారతీయం
దృశ్యరూపము ప్రకటితము లయినవి.

కలగూరగంపి

శ్రీ శ్రీ. మాస్టింగోర్కి-

ప్రథమకథ ప్రకటించితిని. అని గోర్కిగారు తనను గురించి వ్రాసియుండెను.

శ్రీ శ్రీ. జొన్నవత్తుల శేషగిరిరావు

మాస్టింగోర్కిగారు చనిపోయిరి. మాస్టింగోర్కిగారికి ౬౭ సంవత్సరములు. రషియాదేశపు గ్రంథకర్త: తన నవలలందు మానవజీవితమును కండ్ల కనుపడుచున్నట్లుగా చిత్రించగల్గిన సేర్వరి. ౧౯౦౫ రాజకీయ సేరములకై శిక్షింపబడెను. "౧౮౭౮ లో జోష్లకుట్టుపనివాని వద్ద నేవచేసితిని. ౧౮౭౯ లో ప్లానులు వ్రాసేవానివద్ద నుంటిని. ౧౮౮౦ లో రొట్టెలు చేయుచుంటిని. ౧౮౮౪ లో సామానులుమోయు కూలివాడుగా పనిచేసితిని. ౧౮౮౬ లో నాటకకాల వాద్యములందు పాటకాడుగ ప్రవేశించితిని. ౧౮౮౭ లో వీధులందు పండ్లమ్మకొంటిని, ౧౮౮౮ లో ఆత్మహత్య జేసికొన యత్నించితిని. ౧౮౯౦ లాయరు గుమాస్తాగానుంటిని. ౧౮౯౧ లో రషియా అంతయు కాలినడకను తిరిగితిని. ౧౮౯౨ లో రైల్వేలందు కూలివాడుగా పనిచేసితిని. ఆయెడే నా

శేషగిరిరావు నటకుడు; మంచిగాయకుడు. చిన్నవయస్సులోనే చనిపోయినాడు పాపము.

... శ్రీ. శ్రీ. కీర్తనాచార్య
సి.ఆర్. శ్రీనివాసయ్యంగారు, బి.ఎ., ఎల్.టి.

సి. ఆర్. శ్రీనివాసయ్యంగారుగారికి గౌరవం తంజావూరులో జన్మించిరి. వీరు నలువదియేళ్ల పాటు మదరాసు రాజధానిలో చాల హైస్కూల్లలో ఫస్టు అడ్మిస్ట్రేటు టీచరుగాను, హెడ్ మాస్టరుగాను పనిచేసిరి.

వీరు విజయనగరములో నున్నప్పుడు, శ్రీ ఆనంద గజపతిమహారాజులంగారి ఆస్థానపండితులను, సుప్రసిద్ధ వైదికులను అను వీరి వెంకటరమణదాసుగారివద్ద విణవానించుట శీర్ష్యకౌసిరి.

విఖ్యాతగాయకులను గోపాలయ్యంగారివద్దను, కరభకాస్త్రి, కృష్ణ భాగవతాదుగారివద్దను, మైలాపురం భాగవతాదులవద్దను సంగీతకాస్త్రము నభ్యసించిరి.

సంగీతకాస్త్రమునందు వీరపరిమితమును కృషి సలిపిరి. ముక్కులుపైనుపరిమితము సంగీతముకూడ పత

నీయవిషయముగా విద్యాకాఖివా రంగీకరించుటకు వీరు పట్టుపట్టి కృషిచేసి సఫలులైరి.

మదరాసు విశ్వవిద్యాలయము, మద్రాసు సంగీత పరిషత్తు, అజ్ఞామలై విశ్వవిద్యాలయము-ఈమూడు సంస్థలలోను సంగీతమున పకనీయగ్రంథనిర్ణయసంఘ సభ్యులుగా నుండిరి.

వీరికి హరికథలను చేయుటలోకూడ గొప్ప ప్రజ్ఞ కలదు గాన వీరికి 'కీర్తనాచార్య' అను బిరుద మొసంగ బడినది. వీరు విమర్శన లాసరించుటలో నిరుపమాను లగుటచే 'సంగీత విమర్శకాచార్య' యను బిరుదము కూడ వీరికియ్యబడెను. శ్రీ త్యాగరాజకృతులను వీరు స్వరసహితముగా, వివరణాదులతో ప్రకటింపించి ఆంగ్ల శేయవాఙ్మయమునకు మహోపకారము కావించి నారు. ఈ కారణమున వీరికి 'అభినవ త్యాగబ్రహ్మము' అను బిరుదమును లభించినది.

వీరికి హిందూస్థానీ సంగీతమున కూడ విశేష ప్రజ్ఞ కలదు. సంగీతమునుగూర్చి వీరు పెక్కు వ్యాసము లను వ్రాసి తమిళ, ఆంగ్ల పత్రికలయందు ప్రచురిం పించిరి.

వీరు ౫౦ గ్రంథములను ఇంగ్లీషు, తమిళ, సంస్కృత భాషలయందు ప్రకటించిరి.

ఆదర్శప్రాయమును జీవితమును గడపి శ్రీనివాస య్యంగారు ౨౫ జూన్ ౧౯౩౬ నాడు పరమపదించిరి.

గురునానకు జీవితమునందలి

కొన్ని ముఖ్యాంశములు

గురునానకు సంచారమున నతనిగో హిందువులలో 'జాబ్' అను తెగకు జెందిన బలుడును, మహమ్మదీయ గాయకుడగు మద్దనుడును అనుగమించిరి. "దుమ్మ-వేదిమి ఫకీరులు-గోరీలు" అను వీటి సముదాయము అనుపేరుగల మూర్ఖానగరమునకు ఈ ముగ్గురును వెళ్లిరి. వీరు నగర ద్వారమునుచేరి నిలుచుండగా, ఒకడు పాలతోనిండిన కడవను నానకుముం దుంచెను. దానిభావము 'మాపట్ట ణము ఇప్పుటికే ఫకీరులతో నిండినది. ఇంక నెక్కువ

మందిని భరింపజాలదు' అని. అదిమాచి గురునానకు నవ్వుచు "ఇప్పుడు మీనగరములో నున్న ఘోరలలో నేను పువ్వుమనలె కోట్లెట్లును" అనియు, తన స్వభావమును దాని సుగంధమువలె వ్యాపింపజేయుదుననియు నర్థమిచ్చునట్లు ఒకమల్లెపువ్వును ఆపాలకడవయందు బడవైచెను. ఎట్టి మనస్తాత్రమున ఆదర్శము! గురునానకు దౌలత్ ఖాన్ లోధీకి కోశాధికారిగా (Store-keeper) పనిచేసినప్పుడు ఒకసారి ధాన్యమును కొలుచుచుండెను. పన్నెండుసార్లు కొలచినతరువాత 'జేరా' అను పదముడతపంఖ్యనుతెలుపు హిందూస్తానీపంఖ్యను పలికెను. 'నేను నీవాడను' అనుఅర్థాంతరముగల ఆమాటను ఉచ్చరించుచు సరియగుగణనను మరిచిపోయి సమాధిలో పడిపోయెను.

హరిద్వారములోనుండగా, గంగానదిలో స్నానము చేయుచు పూర్వదిశాభిముఖులై అర్ఘ్యప్రదానము చేయు జనులను నానకు చూచెను. వెంటనే తాను నీళ్ళలోదిగి, దోసిళ్ళతో నీరుదీసికొని పశ్చిమాభిముఖుడై చల్ల నారంభించెను. చుట్టుప్రక్కలనున్న జనులు ఆశ్చర్యముతో "ఈ పిప్పియే"మని ఆయన నడిగిరి. "మీరుచేయునదే"మని ఆయన వారి నడిగెను. వాడు తన పితృదేవతలకు గంగాజలములను తర్పణములిచ్చుచున్నామని బదులిడిరి. అప్పుడు గురునానకు తాను తనయింటికివచ్చునట్లు పాలములకు నీరు చల్లుచుంటినినని చెప్పెను. జనులందరు చాల ఆశ్చర్యపడిరి. "ఇంటికెవ్వ నున్న నీపాలములకు ఇంతిదూరమునుండి నీవుచల్లిన నీరు పోవునా?" అని యడిగిరి. "పరలోకముననున్న మీ పితృదేవతలు మీ తర్పణోదకములను గ్రహించుచుండ, నేను విడిచెడి నీరు నా పాలములకుమాత్ర మే చేరదు?" అని మందహాసముతో నానకు బదులు చెప్పెను.

మంచిచెడుగుల భేదములేక అమిత ధనమును కూడబెట్టిన కోటిశ్వరు డొకడుండెను. ధనమును కూడబెట్టుటయే వాని పరమావధియై యుండెను. గురునానకు వానియొద్దకుబోయి ఒక నూది నాతనికిచ్చి "ఇదిగో దీనిని బాగ్రత్తగా నీయొద్దనుంచి పరలోకమునకు నీవుపోవునపుడు నీవెంటదీసికొనిపోము. నేనువచ్చి దానిని నీవద్ద

నుండి తీసుకొందును." అనిచెప్పెను. "అదెట్లు నీలగును?" అనికోటిశ్వరు డడిగెను. "నీవు కూడబెట్టిన యింతధనమును నీవెంటదీసికొనిపోవా? ఈనూది బరువగునా?" అని నానకు చెప్పెను. అది విని కోటిశ్వరుడు తన లక్షలాది ద్రవ్యమును నిస్సహాయులకొఱకు బర్బుపెట్టెనని జనులు చెప్పుదురు.

మక్కాలో నున్నప్పుడు కొందరు 'హాజీలు. "హిందువులు గొప్పవారా, మహమ్మదీయులు గొప్పవారా" యని నానకు నడిగిరి. "మంచిపనులుచేయుక ఉభయులును వుత్తవారే" నని గురునానకు చెప్పెను.

మక్కాలోనే 'కాబా' (దేవునిమందిరము) వైపు కాళ్ళుపెట్టుకొని నానకు పరుండుటనుజూచి 'ముజావరులు' మిక్కిలికోపము జెంది దేవమందిరము వైపు కాళ్ళుపెట్టి పరున్నందుకు ఆయనను చీవాట్లుపెట్టసాగిరి. చిరుగవుతో నానకు "అయిన నాకాళ్ళు దేవుడులేనివైపు పెట్టుడు. దైవము సర్వాంతర్యామి యని నేననుకొంటి!" అని బదులుచెప్పెను.

ఒకయోగి గృహమేధులను నిండించి ప్రపంచ సుఖత్యాగమునందలి సౌఖ్యమునుగురించి గురునానకువద్ద పొగడ నారంభించెను. ఆతనితో "నీవు ప్రపంచసుఖములను త్యజించి, సంసారులను నిండించుచున్నావు కాని నీప్రతిదినభోజనమునకై వారినే యాచించుచున్నావు" అని నానకు చెప్పెను.

గురునానకును ఎవడో 'మంచిమనుష్యునిహర్షములను'గురించి ప్రశ్నించెను. "మంచివాడు ఇతరులు సౌఖ్యముగానున్నప్పుడు, అభివృద్ధి నొందుచున్నప్పుడు సంతోషించును. అతడు ప్రతివానిని సహాయభూతుడగును. ఎవరితోడను కలహింపడు. అత డెప్పుడును సంతోషముతోను, వివ్రుడుగాను ఉండును. మనుష్యుని, దేవునికూడ సమానముగా గ్రహించును." అని గురునానకు చెప్పెను.

గురునానకు తన మహమ్మదీయానుచరుడగు మర్దనునితో, అతడు ఆకలిదప్పలతోను, నొప్పులతోను బాధపడి విసువొంది నిరత్యాహమునుబొందినపుడు "మర్దనా!

ఓరిమిలో వేచియుండి భగవంతుని అశ్వరథకరములగు మార్గములను కనుగొనుము. నిరుత్సాహమునుపొందకుము. అత డేమిచేసినను మన మేలుకొరకే” అనుచుండెడివాడు.

ఒకయూరిప్రజలు నానకును సరిగా నాహ్వానిం చకపోయిరి. ఆయూరు వదలిపోవుచు గురు నానకు ‘ఈప్రజలు సర్వదా వీరి స్వస్థానమును ఈయూరి లోనే యుండురుగాక’ అనెను.

గురునానకు మరెయొక యూరికి పోయెను. ఆ యూరివారు మంచివారని ఆయనకు లోచెను. అప్పు డాయన “ఈ యూరివారు ఈ యూరిని పాడుపెట్టి నాలుగు దిక్కులకు పోయి కాపురముండిన నెంత బాగుండెడిది” అనిపలికెను. మర్దనుడు “అయ్యో, మన లను సరిగాచూడని ఆ దుష్టగ్రామవాసులను వారి

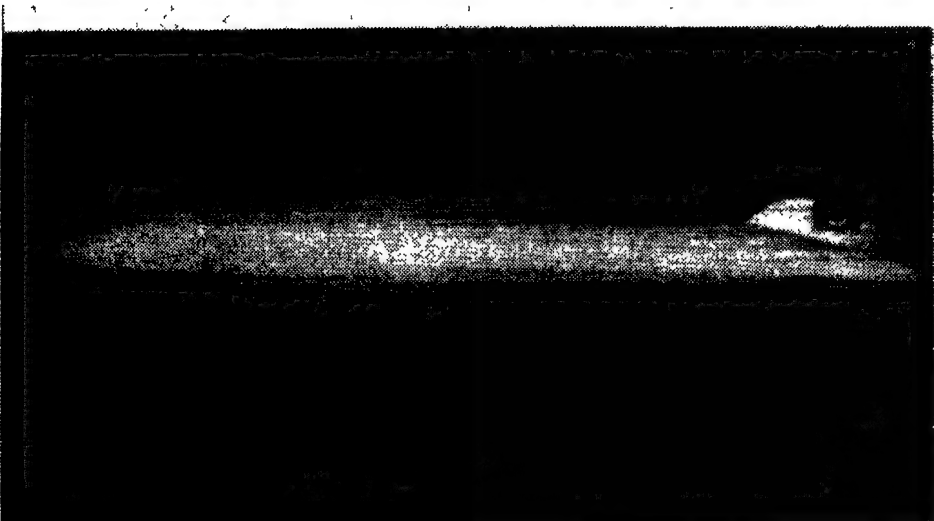
గ్రామములోనే కాళ్ళరథముగానుండిన మంచిదంటిరి. మనలను మర్యాదగాజూచు ఈ యూరిప్రజలను ఊరు పాడుపెట్టిపోయిన బాగుండునంటిరేమి?” అని యడిగెను.

“ఁవును! దుర్జునులు వారున్నచోటనేయున్నచో వారు ఇతరులను పాడుచేయరు. మంచివారు దేశ మెల్లెడల పోయినచో వారి మంచితనమును ప్రతిచోట వ్యాపింపజేయుదురు” అని గురునానకు చెప్పెను.

(బలవంతుసింగ్ ఎమ్. ఏ., బి. టి. గారు మాడ రక్ రివ్యూలో వ్రాసిన వ్యాసమునకు అనువాదము.)

‘చక్రవర్తి’

చార్లస్ నౌకావిమానము

దీనిపేరు ‘హిందెబర్గ్’. ఇది యూరపునండి అమెరికాకు ౬౦౧౦.౪౫ మి.లో ప్రయాణము చేసెను. ఇది రేడియోసాధనముతో తీయబడిన ఛాయాచిత్రము.

తువాక్ కేమేరా

దీనితో విమానములను ఫోటో తీయవచ్చును. ఇంగ్లాండులో చైమానిక సేనలకు దీనితో విమానములను ఫోటో తీయుటకు నేర్పుదురు.

నక్షత్రమండలము

(ధాత్య సంవత్సర ఆషాఢ, శ్రావణమాసములు)

గొబ్బూరు వేంకటానంద రాఘవరావు

ఉ త్త రము

చక్షణము

[నక్షత్రవేధచేయువారు ఈపటమును తలవీధుగా ఆయాదిక్కులు సరిపడునట్లు చూచి పట్టుకొని పరిశీలింప
 1986 జూలై నెల 8 తేదీని రాత్రి 8-55 గంటలకును, జూలై నెల 29 తేదీని రాత్రి 7-32 గంటలకును } వలెను.
 " 15 " " 8-27 " ఆగష్టు 1 " " 7-20 " } నక్షత్రాదులు
 " 22 " " 9-0 " " 7 " " 6.58 " } కనబడును.]

“Look how the floor of heaven,
Is thick inlaid with Gold with patines
of bright gold !

There is not the smallest orb which
thou beholdest,

But in his motion like an angel sings,
Still quiring to the young eyed cherubin
Such harmony is in immortal souls.
But whilst this muddy vesture of decay
Doth grossly close it in, we cannot
hear it.”

Shakespeare —

‘Merchant of Venice’

(V-1-65)

నాయనా ! చూచితివా? ఆకాశరంగము బంగారముతో దట్టముగా తాపించబడినట్లు ఎంత మనోహరముగా తోచుచున్నదో ! పసిడిపల్లెరములవలె అందు మెరియుచు ఆవ్యోమమార్గమున చరించుచున్న చిత్ర దృశ్యములు ఆసంఖ్యగోళములు ! మన నేత్రగోచరములగుచున్న ఆయ్యవి ఎంత చిన్నవైనను దివ్యముగా గానముచేయుచు బాలగంధర్వులదెస సాభిప్రాయముగా తిలకించుచున్నవి. జరామరణముల వర్జించి దేవలోకమున ప్రకాంతత కనిన పుణ్యాల ఆర్థిలు ఆ మధురగీతములకు బ్రహ్మానందము పొందుచున్నవి. మృత్తికావృతమై, రక్తమాంసాస్థి పంకిలమైన యీ ధూలదేహపు చెవులకు ఆ దివ్యగానము, ఆ మధురగీతములు వినరావు!

ఈ ధాతృసామసంవత్సర ఆహుత బహుళ చతుర్థి మొదలు శ్రావణ బహుళ వృషభిరతికు నగు మాసము- ౮ జూలై ౧౯౩౬ మొదలు ౮ ఆగష్టు ౧౯౩౬ వరకు నగు నీ మాసపు రాత్రులలో తొలికామున నగపడు నక్షత్రములు, గ్రహములు లోనగు ఖగోళచారుల నారయదము.

పాల వెల్లి
(Milky Way)

ఈ మాసములో పాలవెల్లి ఈశాన్యదిశనుండి దక్షిణదిశకు వక్రముగా వ్యాపించియున్నది. యామ్యోత్తరరేఖకును, తూర్పు దిక్పక్షమునకును మధ్య-ఆదికృతమునకు ఇంచుమించుగా సమాంతరముగా-నీగవళిదృశ్యము వ్యాపించియున్నది. దక్షిణమున నిప్పటి గగనమధ్యరేఖను గడిచి ఆగ్నేయమునకు అది చాచుకొనియున్నది. ఈ కొనను ఇప్పటికే గపకు పాలవెల్లి వెడల్పుకంటె ఈశాన్యదిశకు వెడల్పు సుమారు రెండురెట్లుండును. మధ్య రెండు క్యామసీమలతోకూడ ఈధవళిదృశ్యమునకు నల్ల గచాయాపథము వ్యాపించియున్నది. ఈశాన్యమునండి వరుసగా అప్పరస, ఊర్వశిపురూరవసు, రాజహంస, శ్రవణ, ధనుర్మండలములమీదుగ, వేదికామండలము ప్రక్కనుండి వృశ్చికమును గడిచి ఆశ్వతిరమండలమున కావల ఆగ్నేయక్షితిజముకడ ఇది దృష్టిపథమునకు తప్పుచున్నది. చాచుపథముతో పూర్తిగామాడిన పాలవెల్లి దృశ్య మిపు డెంతో రమ్యముగా నగపడుచున్నది.

మిక్కిలి ప్రకాశవంతములైన నక్షత్రములు
(First Magnitude Stars)

ఈ మాసములో నిట్టిచుక్కలు ఎనిమిదిమాత్ర మగ పడుచున్నవి. అవేనోచాతము :

(౧) పడమట అస్తమింపనై యున్న సింహరాశిలో మఘ (Regulus in Leo)

(౨) గగన మధ్యరేఖకును పడమటకును మధ్యకన్యలో చిత్ర (Spica in Virgo)

(౩) చిత్రకు ఎగువ భూలేళమండలములోని స్వాతి (Arcturus in Bootes)

(౪) పాలవెల్లి సమీపమున ఉత్తరాకాశమున బ్రహ్మ (Vega in Lyra)

(౫) పాలవెల్లి సమీపమున దక్షిణాకాశములో వృశ్చికరాశిలోని శ్రేష్ఠ (Antares in Scorpio)

(౬) పాలవెల్లి తూర్పుటంచున గరుడమండలములో శ్రవణము (Altair in Aquila)

(2. ౮) దక్షిణాశాఖమున అశ్వతర మండలములో అశ్వినుల 3 వ స్థానమున - ఆల్ఫా - బీటా - సెంటారిచుక్కలు.

గ్రహములు

ఈమాసములో రాత్రి తొలిజామున మనకు చక్కగా అగపడి మెరియు గ్రహము గురు డొకడే. గురు దీపుడు శ్వేత్రులో వక్రగతు డైయున్నాడు. గగనమధ్య రేఖకు తూర్పుభాగాశమునపాలవెల్లిలో శ్వేత్రుయు, గురు దున్నుపడమటి భాగమున చిత్రమఘనక్షత్రములును, వరుసగా విద్యుద్విపములమాలికవలె ప్రకాశించుచు కనులకు పండువుచేయుట గమనింపఁగలియున్నది.

ఉత్తరాశాఖమున

చిన్న యెలుగుతోకచివర గ్రువుడు మెరియుచున్నాడు. తోకలో మహేంద్రకశ్యపులును, తోకమాలను అగ్నియు, శరీరమున మిత్ర, ధాత, విధాతలును క్రమముగా నగపడుచున్నారు. గ్రువుని దిగువనుండి ఈశాన్యమున పాలవెల్లిలోనికి ఊర్వశీపురారణసులు చొచ్చుకొనియున్నారు. ఆదిగువ అప్పరసలు ఇపుడిప్పుడే ఉదయమయి గోంగిరూచుచున్నట్లు కనబడుచున్నారు. ఇంద్రుడును, లక్ష్మీయు, పాలసముద్రమున పుట్టిన పురాణములు తెలుపుచున్నవికదా? అట్లే అప్పరసలు కూడ పాలసముద్రమున భట్టినట్లు అవి తెలుపుచున్నవి. ఈయంశమే మనుచరిత్రమునందు అల్లసాని పెద్దన్నకవి చక్కగా వర్ణించిన “చిన్ని చెన్నెలకందు చెన్నుదన్ని సుధాబ్ధి పాదమిన చెలవ తోబుట్టు మాకు” అనిన పద్యము ఇపుడు చక్కగా స్ఫురణకవచ్చి పాలసముద్రమునుండి అప్పరసలు జన్మించిన వృత్తాంతము గోచరము గావించుచున్నది. లక్ష్మీ పాలసముద్రమున పుట్టి మహావిష్ణువునకు ప్రక్కనిలుచున్నట్లును, పాదము లొత్తుచున్నట్లును చిత్రములు కలవు. అప్పరసలును ఆమెతో పాలసంద్రమున సుద్ధు విందినట్లు ఇపుడు ఖగోళమున స్పష్టముగా తెలియ నగును. ఇక, వాయవ్యమాలను విఘ్నేశ్వరుడు లంబోదరముతో నస్తమింపనై యున్నాడు. అతని వాహన

మైన మామకముకూడ అతనితోనే అస్తమింపనున్నది. వినాయకునకు ఈవల సప్తములు వాయవ్యమునకు గ్రాలి అస్తమింపబోవుచున్నారు. చిన్న యెలుగు (Ursa minor) కును, పెద్ద యెలుగు (Ursa major) కును మధ్య నరకుడు మెలికలు తిగుచు క్రూరసర్పమువలె ఘోరాకారముతో కానవచ్చుచున్నాడు. నరకుడు విష్ణువునకును భూమికిని జన్మించినాడు కనుక ధరా నూనుడు. ధరానూన శబ్దవికృతియే లాటిన్ లో Draco-nis అని స్పష్టమే కదా?

పడమట

సింహరాశి అస్తమించుచున్నది. తూర్పున మకరము ఉదయించుచున్నది. ఇటీవల మకరము వాడుకలోనికి వచ్చినను ఋగ్వేదాదివేదవాఙ్మయమున నిది అజమని వ్యవహరింపబడియున్నది. పాశ్చాత్యగ్రంథములలో ఇప్పటికిని దీనికి Capricorn అనియే వ్యవహారము. Capricorn అనగా ఒక జాతి మేక. ఈమేక ఉదయ మగుచుండే సింహ మస్తమించుచున్నది. ఇవి ప్రతిస్పర్ధలు (Diametrically opposite). ఈయంశము వాధారముచేసికొని ఋగ్వేదములో ఇంద్రు డొక అద్భుత కార్యము (miracle) నిర్వహించినట్లు వర్ణింపబడినది. చా. ఋ:

VII. ౧౮-౧౭: “అగ్రేణ చిత్త ద్వేకం చకార సింహ్యం చిత్నేత్యే నాజహూన”

“అల్పసాధనముతో అనన్యసామాన్యమైన ఘనకార్యము ఇంద్రుడు నిర్వహించినాడు. మేకచేత సింహమును చంపించినాడు.” ఖగోళదృశ్యములనుబట్టి దేవతలకు అనన్యసామాన్యశక్తులు ఆలోపింపబడియున్నవి. అశ్విను లీళ్లే వృషభశింశుమార యుక్తమైన రథము నెక్కిరచునట్లు వర్ణింపబడిన కదా?

మఘకు ఈవల పూర్వఫల్గునీ, ఉత్తరఫల్గునీ నక్షత్రములు రెండు రెండునేత్రములలాగున మెరియుచున్నవి. నాలుగును మంచపుకోళ్లవలె చతురస్రముగా మన్నవి. ఉత్తరఫల్గునీ నక్షత్రములలో ఉత్తరపుచుక్కకంటె దక్షిణపుచుక్క లేజోవంతమైనది.

కొంతకాలముక్రిందట ఇది ఇప్పటికంటే చాల గొప్ప శేషస్ఫుటో మెరియును ప్రథమగణ్యము (First magnitude Star) గా నుండెను. మిమ్ము ఎందుచేతనో శేషము తగ్గిపోయినది.

ఉత్తరార్ధగోళమున కీవల నాస్త్ర మిలమిలలాడుచున్నది. ఋగ్వేదకాలమున నిండలిచుక్కలు బంగారువంటి కొంతిలో చక్కగా మెరియుచున్నట్లు వర్ణింపబడినది. చూ. I. ౨౨-౫.

“హిరణ్యపాణి మూతయే సవితార మపవ్యాయే”

ఈ నక్షత్రమునకు అధిదేవత సవితృదేవుడు. కనుక ‘అదేవుడు బంగారపునాస్త్రముతో నన్నరక్షించుగాక అని ప్రార్థించుచున్నాను’ అని సవితృదేవతాకమైన ఋక్కు కలగు.

నాస్త్రమైన వేణీమండలమున కావల ఖీరోదము యొక్క ఉత్తరధ్రువమున్నది. ఖీరోదమునకు దక్షిణమున దిగువను కమతముకడ డక్షిణధ్రువము-ఆనగా ఖీరోదము యొక్క దక్షిణధ్రువ మంశుట ఈవలకుగమనించియుంటిమి. నైరృతిదిక్కున అహిమండలము కొంత అస్తమించినది. చిమన వార్తిక నహుమండలము లింక త్వరలో అస్తమింపగలవు.

దక్షిణమున

అశ్వతరమండలము బాగుగా మెరియుచున్నది. దక్షిణక్షితిజముపై అశ్వమలు (మాడవస్థానమున ఆల్ఫా, బీటా, వెంటారన్ చుక్కలు) అద్భుత శేషముతో మెరియుచున్నారు. ఆప్రక్కనున్న వృశము వార్తికపుపక్షిని పొట్టపెట్టుకొనుండ రక్షించి బల్లెముతోపాడిచిచంపుచున్నారు. అదిగువను యయాతి, వసుమనాదులును, ఎగువ వేదికకడ బలియు కానవచ్చుచున్నారు.

తూర్పున

మకరము కొంత ఉదయమైనది. మకరము ధ్వజముగాగల మన్మథుడు-ధనరాశి - పూర్తిగా ఉదయించినది. అదిగువ ఆరణి నాహనమైన చిలక ఉన్నది. వేదములో ధన్వికి కృకానుడని పేరుకలదు. ఇత డమృత

రక్షకుడు. ఎగువను శ్రవణమున్నది. శ్రవణమునగా మన పురాణములలో గరుడుడు, గరుడుడు అమృతము హరించి నాగుల కిచ్చినాడు. ననుకొంటే ఇంద్రుడు వచ్చి నాగులకందకుండా హరించి నాడు. గరుడుడు విష్ణువునకు నాహనము, ధ్వజము నైయున్నాడు. శ్రవణమునకు తూర్పుగా వసుదేవతాకమైన ధనిష్ఠ ఉదయించియున్నది. ధనిష్ఠకు ఎగువ ఈశాన్యమున, పాలశెల్లిలో నున్న రాజహంస కావల నారదు డున్నాడు.

మధ్యను

చిత్ర-స్వాతి నక్షత్రములు గగనమధ్యరేఖ గడిచి పడమటకు సగము వ్రాలియున్నవి. చిత్ర “మృత్యుము”, స్వాతి “పగడము”- ఈ రెండను నోరణస్తంభములవలె జోడుగానుండి ఎచ్చటనున్నను మనోజ్ఞముగా నగపడును. ఆ చుక్కలకీవల గగనమధ్యరేఖకు సమీపమున “చిలుకవోయిన మూకుటి చెంపు” వార్షి విశాఖ యున్నది. విశాఖ ఇంద్రాగ్నిదైవత్యమైన నక్షత్రము. వాయువు (మరుత్తులు) అధిదేవతగా గల స్వాతిని, అగ్నిదైవత్యమైన విశాఖను సమనించుకొని, ఆ దేవతల ప్రీతికొనుట వేదములో నెన్నో ఋక్కులు ఋషులు రచించినారు.

ఋ. I. ౧౮-౧, మరుద్భి రగ్ని ఆగహి
“ఓ అగ్ని, మరుత్తులతో కలిసి రావలెను”

మరుత్తులు - “దివో విమహస్య” ఆకాశమున పెద్ద భూతములవంటివారు. (I-౮౬-౧).

భూశేషమండలమునందు స్వాతి కీవర్ణము కటికిని ఎంతో ఒప్పియున్నది.

విశాఖకు తూర్పుగా గగనమధ్యరేఖపై అనూరాధచుక్కలు కలవు. వాటికీవల తూర్పుగా శ్రేష్ఠ కలదు. ఇది ఇంద్ర దేవతాకము. ఎగువను శ్రీమహావిష్ణు స్వరూప మున్నది. ఇంద్రునిగూర్చియు, విష్ణునిగూర్చియు వర్ణించుచోట్ల ఋగ్వేదమునందలి ఋక్కులు కదారమృతములై యున్నవి.

I. ౨౨-౧౮: ఇంద్రస్య యుజ్యః సఖా.

౨౦. తద్విష్ణోఃపరమం పదం

సదా పశ్యంతి నూరయః

దివీవ చక్షురాతతమ్

౨౧. విష్ణో ర్యత్యరమం పదం.

ఇంద్రుని నియమితుడైన విష్ణువు. అకాశరంగమునకు శేత్రమునంటిపై మిక్కిలి ప్రధానాంగమై ఒప్పియున్న శ్రీ విష్ణుని పరమపదమును నూరిజనులు - బుద్ధిమంతులు ఎప్పుడును కనిపెట్టి చూచుచుందురు. ఆపరమపదము మిక్కిలి దివ్యమైనది.

ఈ ఋక్కులు మరవారు పురుషనాక్తముతో చేర్చి నిత్యమును చెప్పకొనుచున్న వాక్యరత్నములు. అనాడు ఖగోళజేధ చేయుచుండున పూర్వయులు ముఖ్యభావము లిందు కలవు. విష్ణుని పరమపద మనుటలో విశేషార్థమున్నది. అది అనాటివారికి తెలిసియున్నది. మధ్యయుగములవారు మరువకుండు విష్ణునక్షత్రముల గమనములతో ఏకాదశులకు సంబంధమేర్పరచిరి. ఇటీవల హేర్షెల్ (Herchel) వారి ఖగోళజేధమూలముగా వానియథార్థము మరల తెలిసినది.

అదేమనగా:—

చంద్రుడు భూమిచుట్టు తిరుగుచున్నాడు. భూమి, ఋగ్గుడు, శుక్రుడు, అంగారకుడు, శుక్రుడు, శని మొదలగు గ్రహములు నూర్చునిచుట్టు తిరుగుచున్నవి. కాని నూర్చుని చూడగలమి? నూర్చుడు తనకుటుంబమునందున్న గ్రహదులతో కూడ త్తణయనకు పండ్లైందుమైల్ల చొప్పున ఈ విష్ణుమండలమునకుపోవుచున్నాడు. “పరమపదము” అను మాటలలో ఈవిశేషార్థ మున్నదని నా విన్నపము. పూర్వయులు కిది తెలిసియున్నది. హెర్షెల్ దొర వారిది నిర్వచించువఱకు పడమటివారికి తెలియదు. విశేషపరిశోధనచే నిది యిప్పుడు స్థిరపడినది. ఈ దృష్టితో వేదవాద్యయము పరికించినపుడు మనకు ఆనందాశ్చర్యములు కలుగుచున్నవి.

కనుక, మాడడుగులతో విశ్లయ నావరించిన విష్ణుడు మాయందు దయగలిగి రక్షించుగాక—

(“శం నో విష్ణు దురుక్రమః”) అని I, 90. 9.

లోచెప్పబడిన ఋక్కుస్మరించి ప్రస్తుతము విరమింతము.

గ్రంథ స్వీకారము

భిషగ్రత్న సమ్మానము

భిషగ్రత్న మధునాపంతుల సత్యనారాయణ. మూర్తిగారి సమ్యానోత్సవ నివేదిక.

ప్రకాశకులు: రేమెళ్ల వేంకటరాయనింగారు.

సీతాకల్యాణము

క్రానునైజ, పుటలు ౧౨౩, వెల రు. ౧

గ్రంథకర్తలు : వాజపేయకాణల రామసుబ్బారాయ, వేంకటనారాయణ సోదరకవులు; స్నేహలతా కవితా సంపాదకులు, కొల్లాపురము (జటప్రాలు సంస్థానము).

నివేదనము

(సంఖ్య ౧)

కర్త: ఆకొండి వేంకటకామ్రస్రి, తెలుగుపండితుడు, నేవాసదనము, మద్రాసు.

దేశీయశ్రమలు

గ్రంథకర్త: పెండెం వెంకట్రాములు, క్రాసునైజ, పుటలు ౨౦౦, వెల ౧-౪-౦.

విలాసము: పేరాల, చీరాలపోట్లు.

శ్రీరామాష్టోత్తరశతకము

కర్త: పెమ్మరాజు నారాయణదాసకవి.

సంపాదకుడు: ధరణీప్రగడ వేంకట శ్రీరామమూర్తి, వాడేపుపల్లి. వెల రు. ౦-౧-౬.

బాలనమ

—క్రైస్తవ సుబ్బాస్వామి

మాఘమాహాత్మ్యము

పద్యకావ్యము. గ్రంథకర్త : అబ్బరాజు శేషచల శర్మ, డిసెంబరు ౧/౮; పుటలు ౨౨౮. వెల : సాదాప్రతి ౨ రూపాయలు; క్యాబినో ౩ రూపాయలు. ప్రకాశకులు: శ్రీ అబ్బరాజు హనుమంతరావు శర్మ, తెలుగుపంపిణులు, బోర్డు మిషిల్ స్కూలు; గురజాల, పల్నాటితాతాకా, గుంటూరుజిల్లా.

సంస్కృత పద్యపురాణమునందలి మాఘమాహాత్మ్యము నాధారముగఁ జేసికొని కవియీ పద్యకావ్యమును రచించెను. మాఘమాసమున ప్రాతఃకాలముననే స్నానము చేసినచో ఎట్టి కలుషములయినను నశించి జనులు త్రమగతులను సొందుదురని, వారు కోరిన కోరికలెల్ల సిద్ధించునని యిందు పెక్కుదృష్టాంతములతో వివరింపఁబడియున్నది.

పితృహింస ప్రాశస్త్యముం గూర్చియు, రచనం గూర్చియు గ్రంథకర్తగారి పుత్రులు శ్రీ హనుమంతరాయశర్మగారికి 'తొలిపలుకు' లో వివరించినారు:

'ఇది గూఢాశ్వాసముల పద్యకావ్యము. వీరి గ్రంథరత్న హారమున కిదియు నాయకరత్నము. ఇందు గునూరు ౨,౨౩౪ గద్యపద్యములు లలరారుచుండు. దీని రచనావిధానము కడుంగడుఁ గొనియూడిదగియున్నది. ఇయ్యది యర్థము గలిచినచోటునకుఁ బదము, పదంబాఁగిన తావునకు గణంబు, గణంబు నెలకొనిన ప్రదేశంబునకుఁ బ్రాసంబు, ప్రాసంబు పాదుకొనినయెడకు విశ్రమంబు నిలువక యుండొంటికిఁ జాట్టరికంబు గట్టిగఁ దెల్పుచుఁ దన వాణిని నలువరాణియైన వాణికి రాణి వాసంబునేసెనో యన మృదుమధురపదభూయిష్టంబు కవిజన్మేష్టంబునై ద్రాక్షపాకంబు నై దర్శిరీతిని నలరారుచుండు.

శేషచలకవిగారి రచనాకాలంబున నీ గ్రంథంబున నే నచ్చుచ్చలు రచనకుం గోడ్పడినవాడ నని చెప్పకొనుట తిష్ఠగాదు. మృదుమధురపద సంభవల నలరారు వారి రచనకును, శ్రుతికలునైన నా రచనకును తైలి గలియకుండునో యని నా సాహసంబునకు నేన నరగుపగువాఁ. అట్లయ్యు నాశ్వాసావ్యంతంబుల వారి గూఢాబధుం నై కొన్ని పద్యంబులు, మార్కండేయకృత శివస్తవంబు నాచేతనే వ్రాయఁబడినవి.'

ప్రభు, మిత్ర, కాంతాసమ్మితములగు వాఙ్మయములలో పురాణములు లేండవ తరగతిని. వాని నాంధ్రీకరించునపుడు తనగిరి మార్పుల నొనరించి, కుడించి రసమునకు, పాత్రములకు ననుగుణమునట్టి మార్గము ననుసరించు యుచితము. ప్రాచీనాంధ్రకవులు పురాణములను రసము చిప్పిలునట్లు ప్రబంధములుగను, కావ్యములుగను అనువదించుచుండిరి. ఈ 'మాఘమాహాత్మ్యము' కేవలము పురాణముగ నే భాషంతరికృతము.

ఇందలి పద్యములసంఖ్య చాల ఎక్కువ; అంగురసవంతములు చాల తక్కువ. ధార యగ్గళము; కాని రచన దోషజుష్టము.

ఛందోదోషములు ముచ్చుకకు—

'ధరధర ! కంఠచక్రధర !

కార్జుగవాధర! శ్రీధరాధరా!'

[పుట ౨౬.] పయి చంపకమాలాపాదమున యతిభంగము కలదు.

గీ. 'ప్రజల నేరడువాని కొకప్పుడైన'

[పుట. ౧౧౬.] ఇందును యతి భగ్నమయినది.

'ఉ.....దానహోమముల్

నేపరిజేయఁ గోటిఫల-మిచ్చును...'

[పుట ౧౭౭] 'దానహోమములు వీపరి' అనుట కిచట 'దానహోమముల్ నేపరి' అని వ్రాయఁబడినది.

'దానహోమముల శేపరి' అని యుండదనినది. 'శేపరి' అనియే రూపమని కవి ఎంచినను యతిభంగము లేవ్వదు. 'సమసిపోవుఁ బ్రయాగ స్నానమునను' 'యోగి తపముల చేతఁ బ్రయాగస్నాన' [పుటలు ౧౮౪, ౨౦౧.]

ఇచట 'స్నా' కు ముందున్న 'గ' సురురయి నది. అది లఘు వయినపుడే ఛండిస్సు కుదురును.

పంచపాదాల వృత్తిముఖ, బాగులు నింగు చాల కలవు.

సంధిదోషములు - మచ్చునకు -

'శేషాచలాఖ్యతఁచు బెట్టె'

[పుట ౩.] 'ఆఖ్య నతఁచు పెట్టె' నని సాధువు. ఇచట అత్యసంధిరాదు. ప్రథమిఁది పగువములు గప డదవ లగును కాని సరళములు కావు.

'సత్కర్త లెచ్చెర' [పుట ౫.]

ఈ సరళాదేశము నసాధువు.

'ఈయొక కల తెచ్చితిరి?

యిట్టి మహాశక్తిని బాపచిస్తునై'

[పుట ౫౨] మృగమపురుషక్రియకు సంధి నిత్యము. ఇచట సంధిచేయకుండుట దోషము.

'నీదుకార్యముల్, అనిశము తిన్నగా'

[పుట ౧౧౪.] ఇచట 'కార్యము లనిశము' అని యుండవలెను. అట్లు ఉండిన ఛండిస్సు చేతను. కార్యముల్ అనిశము' అని విసంధి యుండుట దోషము.

కొన్నికళ లింగు ద్రుతిప్రకృతికము లయినవి.

'భీతి నింతలేక' [పుట ౮౪.]

'భీతి యింత లేక' సాధువు.

'భారతీరంబు నై నవగ' [పుట ౧౭౩.] 'శిరం బైదవది' యొప్పు.

'నాదురు నట్టి రెల్లరున్.' [పుట ౧౭౨.] 'నాదు రట్టి రెల్లరున్' సాధువు.

'కలదు నతిరమ్యంబై.' [పుట ౨౦౨.] 'కల దతిరమ్యంబై' సాధువు.

పయిచోట్లఁ గల 'న' కారము సముచ్చయార్థకము కాఁబాలదు. ఆ యర్థమున కిచట ప్రసక్తి లేదు. కొన్నిచోట్ల (బోయలు నడ్డుకెట్టినను. [పుట ౮] మొదలగు పెక్కుచోట్ల.) అక్కఱలేకున్నను 'సముచ్చయము' చెప్పబడినది.

ప్రయోగవిశేషములు—

పుట. ౧౩౦. 'ఆరంభంబై'

౧౩౮. 'తను భార్యకుతముక్తుడై.' ఇచట 'తను' కు బగులు 'తను.'

౧౩౨ 'విడిచిపెడితి.'

౧౪౭. 'ఆబాలవృద్ధులు.'

౧౮౬. 'వేశ్యసతులం దగ్రేసురా లంచు'

౧౯౨. 'నీదుపైని నీతి.'

౧౯౪ 'పరస్పరతోబుట్టువుల వలె.'

౧౯౮. 'దయ్యముల కారురని.'

౧౯౯. 'గంధర్వకన్యాయ.'

౨౦౦ 'పురుషదయ్యము.'

౨౦౧. 'పట్టనమందు.' (పట్టణము)

౨౦౭. 'శంబుకుండు.' శంబూకు డని యుండవలెను.

౨౦౮. 'కాలము నిర్మించిరి (నియమించిరి) అనుటకు 'నీమించిరి.'

౨౧౧. 'బ్రాహ్మ్యము.' (బ్రాహ్మము)

౨౦౦. 'అవారిక బలిమిన్.'

౧౮౫. 'ప్రకాశమాన మొండె.'

(ప్రకాశమానమయ్యె ననుటకు.)

౧౬౪. 'అధిక శీర్షులగు.'

౧౮౨. 'నీ. ఆనీరములు నగు హరియాప మని పుత్రు, లందు నిరూపించె.'

ఇచట కర్త లేదు. 'నిరూపించబడె' ననుట యుదితము.

పుట. ౨. 'పరిమళయుక్తమా పంకేరుహంబులు' ఇచట వచనము సరికాదు.

పుట. ౨౩. 'భాస్కరుని పుత్రుడైన వైవస్వతుడు' ఇచటిరెండును విశేషణములే. అర్థము నభిన్నమే. ఇచటి విశేష్యము 'యముడు.' అది లేదు.

పుట. ౩౮. 'మనము వాక్కు కర్మమున' (మనోవాక్కుకర్మముల, లేక మనమున, వాక్కున, కర్మమున అనుటకు.)

పుట. ౧౦౦. 'అంబికాధపుం.' పయి పదము 'శివుడు' అను నర్థము నిచ్చును; కాని వివేకార్థమును స్ఫురింపజేయుచే దుష్టము.

పుట. ౧౧౯. 'సీ. ధరంగల జంగమ స్థావరంబైన యీ, ప్రాణికోటులయందు.' ('ధరంగల స్థావర జంగమాత్మకమైన ప్రాణికోటియందు' అనుటకు)

పుట. ౧౬౬. 'బహువర్ణ్యము లుండఁబడుచు.' ఇది అరవతెలుఁగుల 'శేను వినఁబడితిని' వంటిది.

'మాఘమాహాత్యము'న వర్ణ్యపదములయొక్క రుక్తులయొక్క కూర్పు ఎక్కువ. ఒక్కయొక్కదాహృతి-
పుట ౬౮—

'గీ. ఆచట భార్య లేంద అందఱు కన్నీ గృహములు మానివడుదు నమరణియైకారియైన విశ్వకర్మను రావించి యతనిచేత నపుడు నైదు పదులు.'

సారథికి ఏచదిమంది భార్యలు ఉన్నట్లు ముందు పద్యముననే కలదు. ఎంతయు భార్యలు కలలో అంతటికి అన్నిగృహములు కట్టించె ననిన చాలును. మఱు 'విదు పదులు' చెప్పుట అనావశ్యకము.

పయివానితోఁబాటు అచ్చురీప్తులు నిందు ఎక్కువగల గలవు. 'వశిష్ట' డనుటకు 'వశిష్ట' డని పెక్కుసార్లు ముద్రింపఁబడినది.

ఈ గ్రంథమున గ్రంథముతో ఏ సంబంధము లేని శ్రీ కమపర్తి మార్కండేయశర్మగారి 'విస్మృతి' (స్మృతియని శ్రీ హనుమంతరాయశర్మగారి అభిప్రాయ మేమో!) యొక్క ప్రకటనకర్తగారి పుత్రుఁడు రచించిన 'హ్యావీర్యము' గ్రంథ ప్రశంసయు కలవు. శ్రీ కర్మ

గారు ఒవరించిన 'మాత్య, పిత్య, పుత్ర, బాహుత్య, విస్మృతి' (స్మృతి) యొక్క ఇందు కలవు.

'ఏది యెట్లయినను వారి (గ్రంథకర్తగారి) రచనా చమత్కారము, ధారాశుద్ధి, సంస్కృత పద జటిలత్వంబు (?), నాండ్రపదలాలిత్యంబు, గర్భకవిత్వ బంధులంబు (?), చిత్రకవిత్వ సుందరంబు (?), హర్షనేర్పు నాకంబెఁ బరపండిత ముండలంబు నొక్కొక్కటించుచు గణానుగుణాల విమర్శింప నర్హంబు' అని శ్రీ హనుమంతరాయ శర్మగారు వ్రాసిరి వాస్తవ్యాధీశును శ్రీ గ్రంథమును జదివితత్త్వము గ్రహింతురుగాక! బు. వేం. ర.

రామమోహన విజయము

హరికథ. రచయిత : శ్రీ ద్రోణరాజు రామమూర్తి. మంచి కాగితము. చక్కని యచ్చు. క్రాసు ౬౩ పుటలు. వెల ౮ అణాలు. ప్రకాశకులు: సాధశకుటీరము, పితాపురము.

విదేశీయులు భారతదేశమున ప్రవేశించి, తమ ప్రభుత్వముతోఁబాటు మితమును వ్యాపింపజేసి హిందువులను తమ మితములలో కలుపుకొని హిందూమతమును నశింపజేయ మొదలిడిరి. అట్టి సమయమున శ్రీ రాజా రామమోహనరాయ లవతరించి అన్ని మతముల రీత్యమును పరిశీలించి మతాంతర ప్రవిప్లమును హిందూజన ప్రవాహమున కడ్డువేసి మతమునకు మహాపరకర మొనర్చినాడు.

శ్రీ రామమోహన రాయలు జన్మించుసరికి భారతదేశము అన్ని విధముల చాల దీనావస్థలో నుండినది. హిందువులలోనే పెక్కు అంతర్మతములు ప్రబలినవి. వీరత్తెవులు శివుని, వీరవైష్ణవులు శైవపుని, క్షత్రియులు క్షత్రిని కొలుచుచుండిరి. వీరికి పరస్పరము మతవైషమ్యములు పెచ్చుపెరుగుచుండినవి. ఆవైషమ్యము లనేకములగు ఘోరకృత్రిమములను జరిగించెడివి. భక్తమరణించినచో హిందూ శ్రీ సమాగమనము చేయవలెనను నియమ ముండెడిది.

సభలలో ప్రజలు ముగ్ధులుగా ఉండినది. స్త్రీలకు శారవము లేక పోయినది. జాతులలో ఎక్కువతక్కువ భేదములం బట్టి వైషమ్యము ఏర్పడినది. ఇట్టిస్థితిలో పాశ్చాత్యులు, మహమ్మదీయులు హిందూమతమునందలి పుణ్యస్థానముల ను చేర్చొని, తమమతముల మంచిని తేటపఱచి అనేకు లగు హిందువులను తమతమమతములను స్వీకరింపఁ జేసిరి.

శ్రీరామమోహనుడు హిందూమతమునకు చాల సౌకర్యములు కలుగఁజేసి, మతాంతరములకంటె దానికిఁ గల గొప్పదనమును బాగుగ వ్యక్తపఱచి హిందూమత మును నిలువఁజెల్పెను. ఆతఁడు సరబిని, బలినీ మాన్వెను; సహజమనము కూడదని ప్రభుత్వమువారిచే తానను చెయించెను; వైషమ్యములకు లోనయిన విగ్రహారాధ నము పనికిరాదని తెల్పెను; జాతిభేదము పనికిరా దనెను; స్త్రీలును పురుషులవలె గౌరవాన్వలని యుపన్యసించెను. భగవంతుని కిన్ని రూపములు లేవని, ఆతఁడు నిర్గుణ పరబ్రహ్మ స్వరూపమని, ఈ రూపములు మానవ కల్పితములని ఆతఁడు డబ్బొంచెను. తన యాశయముల ననుసరించి ఆతఁడు 'బ్రహ్మసమాజము'ను స్థాపించి, జాతిభేదమును రెక్కొంపక అందఱిని సామాజికులనుగాఁ జేర్చుకొనెను.

శ్రీరామమోహనుడు ఖండారమునకు పోయి హిందూమతప్రాశస్త్యము నచ్చట చాటెను. అతని యత్నము ఫలించి మతాంతర స్వీకరణమునకుఁ గుతూహలపడిన పెక్కురు భారతీయులు బ్రహ్మసమాజ మునఁ జేరిరి.

'రామమోహన విజయము'న పయి బ్రహ్మ సమాజ ముఖ్యోద్దేశములు, శ్రీరామమోహనుని సంగ్రహ చరిత్రము వివరింపఁబడినవి, ఇందలి రచన సరళము. చాలవఱకు నిర్దుష్టము.

'రమాకాంతుఁ' డనుటకు 'రామకాంతుఁ' డని 'రామమోహను'డనుటకు 'రామమోహను'డని యిందఱు భందస్పిద్ధికై వాడఁబడినది. విశేషశాస్త్రవాదకములను కూర్చుట ఉచితముగాదు.

బ్రహ్మసమాజ తత్త్వము సంగ్రహముగ నెఱుంగఁ గోతువారి కి చిన్న పుస్తక మవశ్యమగునయము.

జు.వేం. ర.

జగత్ ప్రవక్త

(నచనము - రెండవ భాగములు)

గ్రంథకర్త: మహమ్మద్ అబ్దుల్ గఫార్, ఉర్దూ మన్షీ, బోర్డు హైస్కూలు, చిత్తూరు.

వెల: ఒక్కొక్కభాగము ఒక్కొక్కరూపాయ.

హజ్రత్ మహమ్మదు మైగంజులవారి దిగ్వి చరిత్ర మీరెండు సంపుటములలో సమగ్రముగ నున్నది. బహుశః, ఆ జగత్ ప్రవక్తయొక్క సమగ్రచరిత్రయు, వారు పాటుపడి, కష్టములకొల్పి ప్రచారముచేసిన ఇస్లాము మతముయొక్క తత్త్వములను సబోధమైన శైలిలో వివరింపబడియున్నవి. తెలుగువారికిది ముఖ్యముగ నాద రింపదగిన గ్రంథము. స్వస్వమతముల తాగోసులను పరి కీలి చుకొనుటకై నను పరమతతత్త్వముల నాకలిండు కొనుట వివేకము. సప్రమాదముగ మార్గబళిత యీ గ్రంథ సమస్తములవలన నున్నాను మత స్వరూప మును, తత్త్వవక్తల చరిత్రములను సులభముగ, వివరముగ నవగాహనపరచుకొనవచ్చును. మత సంప్రదాయబద్ధము లగు పరిభాషలను ఇందు చక్కగ వివరింపబడియున్నవి. భావ నిర్దుష్టము; సులభము. ఇంతచక్కగ నీనిని కన్పించిన తెలుగున రచించిన యీ గ్రంథకర్త నిజముగ వాంఛల కాదరజాన్తుడు. గ్రంథముకూడ మత గ్రంథమైనను కథాంశలతోగూడి చదువఁగలగ. నున్నది.

i కావ్యమంజరి

ii నడుమంత్రపుసేరి

కర్త: శిరోమణి భగ్నీశ్వరము నూర్తిశారాయణ శాస్త్రి. వెల ఒక్కొక్కటి నాలుగరూపాయలు.

ప్రావీణ్యము: వేంకటాచల అండు కో.,

8998 మార్క్టబ్లింగ్, వికీరద్రాచాను (మక్కా)

సాచివలయ విశేషములు

ప్రపంచధర్మపరిణామము ధర్మాత్ములకుధర్మ సంబంధమును గలుగజేయుచున్నది. దైవబలమును రాక్షసబలము, నీతిబలమును శేషబలము, ఆశ్మబలమును శత్రుబలము, ధర్మబలమును బాహుబలము జయింపగలగలము మానవశక్తిని సమములుగాను గాక్షపరిచును. అనుభవమధ్యము నకు వెనుకను గుడ్డము, పాపన హరిము నకు తీర్పు ప్రాణత్యాగము అన్యోన్యరణమునకు మహాత్యాగమును నాధనములైనవిధమును ధర్మపరిణామము విశేషముచేయుచున్నది. అచరశక్తిమునకు త్యాగమే మూలమని నకమతమును, ధర్మమును మోపించుచున్న ను నర్థమానకామునకు త్యాగము వెనుకకుడుట ప్రపంచము పరిచిన చరదృష్టము. పాశ్చాత్యరాజ్యములు వృద్ధిచేసిన హింసాన స్కారము ప్రపంచమునందంతటను వ్యాపకమును గాంచినవిధమును ప్రపంచవ్యవహారము లన్నిరంగములందును సహస్రముఖములను చాటుచున్నవి. పాశ్చాత్యరాజ్యములు మతవ్యాపనమునకును, వ్యాపారధనరాజ్య లాభములకును మారణాస్త్రముల నుపయోగించుచున్నవిధము హేయమైనను పరిపాటియై పండిత ప్రజాదరణామోడములను బడసినది. మానవధర్మసంరక్షణమున కేర్పడిన నానాజాతినమితివ్యవహారము భిషయమును ప్రపంచమునకు, సుస్వక్రము

చేసినవి. ఆ బి సీని యా రాజ్యావహరణము, నీగసుగారిపతనము, అంతలయువసంహారము నానాజాతినమితియందున్న చిన్న రాజ్యములకును, శరాధీన రాజ్యములకును స్వధర్మజ్ఞాన కవకాశములను గలుగజేసినవి.

* * * *

పెద్దరాజ్యములు

నానాజాతినమితి పెద్దరాజ్యముల స్వప్రయోగ సంరక్షణ కేర్పడిన విషయములను సమితి రిక్తి మారంభము నుండియును వెల్లిడిచియుచున్న ను ధర్మాత్ముల సమితి ధర్మ నీతియందు విశ్వాసమును గలిగియుండిరి. ఆ విశ్వాసమును సమితి సమక్షమునందు నీగసుగారు చేసిన ప్రసంగమును, అంతలయువసంహారమును, అన్యవిరాకరణమును నాశనము చేసినది. ప్రాచ్యు, గ్రేటుబ్రిటను రాజ్యములు నీగసుగారి బహిరంగముగ నభయము నొసంగుచు ఇటలీతో చేసికొన్న రహస్యసంధి పరమానర్థములకు మూలమైనది. బ్రిటిషురాజ్యాధికారులమాటలను విని నీగసుగారు చెడిపోయిన విధము నర్వత్ర తెలిసినది. బయటికి అంతలు, లోలోపలను, సహాయమును రాజ్యపంశకమును ధర్మమార్గముగాదు. నీగసుగారి కభయము నొసంగి హెచ్చరించకను అబిసీని యాచుదానిగతికినిడిచిపెట్టినను నీగసుగారికిని, దేశమునకును కొంతమేలు కలిగియుండెడిది.

ఇట్లీక్రిందనైనను నీగనుగారు తలదాచుకొని కాలయాపన జేయుట కవకాశము లుండి యుండెడివి.

యుద్ధమునందు సహాయము చేయుట కభయమును, పరాజయనంతరము బ్రతిఘనాకమీదను దేశభ్రష్టుని జేయుటయును కేవల మన్యాయము. నీగనుగారికి బ్రతిఘటంతులు, ప్రజలు చూస గౌరవ స్వాగతములు కేవలము కపటనాటక ప్రదర్శనములు. ఆంక్షలు ప్రయోజనకరములు గాకపోయినను నుపసంహరించవలసిన యవసరము గనుపడదు. ఇట్లీ అబినీనియా దండయాత్రయందవలంబించిన రాక్షసకృత్యములను, జేశాక్రమణమును ప్రాప్తు, గ్రేటుబ్రిటను, నానాజాతి సమితి సమ్మతించినపుడు ప్రపంచమునందు ధర్మము, న్యాయము లేవనియే చెప్పవలసియున్నది. ప్రపంచవ్యవహారములందు బలము నకుగల గౌరవ ప్రతిష్ఠలు ధర్మమునకు లేవని విశదమైనది. శాంతిధర్మస్థాపన కేర్పడిన నానాజాతీసమితి హింసా దౌర్జన్యముల నామోదించినపుడు సకలవ్యవహారములందును, హింసాదౌర్జన్యములు సఫలముగాక పోయినను, ప్రతిష్ఠను బడయుట సహజము. రెండు వేలేండ్ల తరువాతను ఇట్లీనాయకులు రోమక సామ్రాజ్య విజయములను సంస్మరించి కీర్తించి యానందించుట ప్రపంచ ధర్మ మధోగతిపాలగుచున్న విధమునకు ప్రమాణముగనున్నది. ఇట్లీ ప్రజలు చిరకాలము స్వాతంత్ర్యము ననుభవించుచున్న

అబినీనియాచరిత్రమును, సారతంత్ర్య దుఃఖముననుభవించిన స్వదేశచరిత్రమును సింహవలోకనముచేయుట వివేకము.

లూక్సుగారి ఆత్మహత్య

ఇటీవలజయములు జర్మనీకి మత్తును గలుగజేయుచున్న విధమును జర్మనీ వ్యవహారములు విశదముచేయుచున్నవి. జర్మను సైన్యములు రైనులాడు నాక్రమించుకొన్నచు ప్రాన్సు, గ్రేటుబ్రిటను, నానాజాతి సమితి మూకభావమును వహించినవి నాజీ విజృంభణము దాంజిగు ప్రాంతములందు సాగుచున్నను నానాజాతి సమితి నిశ్చేష్టతనవహించినది. నాజీలు యూధులపట్లను జూపుచున్న హింసాదౌర్జన్యవహనములు పరమాసహ్యములైనను సామాన్య సమ్మతములైనవి. జనీవాయందు నానాజాతీసమితిసమక్షమునను ప్రతికావిలేఖరి లూక్సుగారు చేసికొనిన ఆత్మహత్యయైనను నాజీలకును, ఫాసిస్టులకును, నానాజాతీసమితికిని, శాంతిధర్మకాములకును జ్ఞానోదయముచు గలుగజేయవలసియున్నది. ప్రపంచమంతయును రక్తప్రవాహములతో తడియకను శాంతిధర్మములు దుర్లభములని సకలదేశవ్యవహారములును విశదముచేయుచున్నవి. రాజకీయములు వలెను సాంఘికార్థిక వ్యవహారములును మహాప్రళయమునకు వినియోగపడగలవిధమును ప్రపంచవ్యవహారములు విశదముచేయుచున్నవి. ఈ సందిగ్ధనమయమునందు మహావిప్లవ రంగమైన సోవీటు రుష్యారాజ్యము

చూపుచున్న నిగ్రహము, పురోగమనము ప్రపంచశాంతినిసంరక్షణమునకు వినియోగపడుట శుభసూచకముగనున్నది. ప్రపంచవ్యవహారములు పరతంత్ర రాజ్యములకు-ముఖ్యముగా హిందూస్తానమునకు - గలుగజేయుచున్న దాఖిలేదన వర్ణనాతీతముగనున్నది.

* * * *

హిందూస్తానవ్యవహారములు

హిందూస్తానవ్యవహారములు ౨౦ ఏండ్లకు పూర్వము మోంట్సెగుగారు చెప్పినట్లు దారుతుల్యములును, అయోమయములును, పురాతనములును, ప్రజాయోగక్షేమములకు నిరర్థకములుగను నున్నవి. హిందూస్తానము నానాజాతినమితినుండి వీడిపోవుటకు తీర్మానములు చేసినను నిరర్థకములు. రాజ్యాంగ సంస్కరణముల వ్యాజమునను జనుగుచున్న ప్రహసనము పరమవిపాదమును గలుగజేయుచున్నది. కొన్నిటి అర్థరాలు శరపరంపరలుగను బయలు దేరుచున్నవి. బ్రిటీషుశక్తిశ్రమలకును, వ్యాపారమునకును, ఉద్యోగులకును రక్షణోపాయములు ప్రవర్థమానమగుచున్నవి. అధికారులకు రాజ్యాంగపాశబంధములను బిగదీయుట కనంతావకాశములు గలుగుచున్నవి. ప్రభుత్వాధికారు లీయవకాశములను ప్రజాహృదయములందు కలవరమును గలుగజేయుటకు వినియోగించుచున్నారు. వివిధసంఘములందును, పక్షములందును ఘనోపసంఘములు బయలుదేరినది,

జిన్నాగారు మహమ్మదీయ పక్షమును బలపరుచుటకు ప్రయత్నములు చేయుచున్నారు. జాతీయపక్షమును, ప్రజాపక్షమును, హరిజనపక్షమును, స్వరాజ్యపక్షమును, జప్టిసుపక్షమును, మితవాదాదిపక్షములను పునగుర్ధరణచేయుటకు పక్షినాయకులు విశ్వప్రయత్నములను జేయుచున్నారు. కాంగ్రెసుపక్షమును ఎన్నికలందు పాల్గొనుటకు నిశ్చయించినది. నిరంకుశప్రభుత్వమును ప్రతిఘటించుట కేర్పడిన కాంగ్రెసుపక్షము ప్రజాపోషణమును బడయుచున్నవిధమున కాంగ్రెసువిజయములు వెల్లిడిచేయుచున్నవి. కాంగ్రెసునందును జాతీయపక్షము, సాంఘికపక్షము, పార్లమెంటరీపక్షము, మంత్రినిరాకరణపక్షము మొదలగుపక్షము లుండుట చేతను కాంగ్రెసునందును భేదాభిప్రాయము లేర్పడినవనువదంతి ప్రబలినది. కాని వార్ధాయందు గతవారమునందు సమావేశమైన కార్యనిర్వాహకసంఘ వ్యవహారములు భేదాభిప్రాయముల కవకాశములు లేవని విశదముచేసినవి.

గాంధీమహాత్ముని యుపదేశము లెల్లప్పుడును శాంతిసంయోగములకు వినియోగపడుట సహజము. మున్ముఖ్యముగా కోట్ల ప్రజలును, విశాలమైన దేశమును, వివిధమతసంఘములున్న గల దేశమునందు భేదాభిప్రాయము లుండుట సహజము. ఆ భేదములను దేశక్షేమమునకును, శత్రుభేదమునకును వినియోగించుట ధర్మము కాని

దేశదోహమునకును, శత్రుత్వేమమునకును వినియోగించుట ధర్మముకాదు. ప్రజలందఱును కాంగ్రెసుసభ్యులుగను జేరియును, కాంగ్రెసు అభ్యర్థులను ప్రోత్సహించియును ప్రతి నిధులుగను నిలిచియును కాంగ్రెసువిజయము నకు దోడ్పడుట పరమార్థము.

* * * *

కాంగ్రెసు - ప్రజలు

కాంగ్రెసు గతించిన గిం ఏడ్లయందును దేశస్వాతంత్ర్యము కును, ప్రజాత్వేమమునకును పాలుపడి ధర్మ చరిత్రాంశము గాంధీమహాత్ముని నాయకత్వము ప్రజలయందుగలుగజేసిన ప్రశోభవిశ్వాసములు నకల జనులకును స్వధర్మాచుపానమునకు ప్రమాణములుగనున్నవి. శాసనసభలయందగు సభ్యులగుటకు 3000 మందికి మాత్రమే యవకాశములుగలవు. కేపింగ్ 3 కోట్లమందియును కాంగ్రెసుప్రచారము, ఖద్దరుప్రచారము, హిందీప్రచారము, గ్రామపరిశ్రమోద్యమము మొదలగు నిర్మాణోద్యమములందు పనిచేయుట కవకాశము లనంతములుగలవు. ప్రారంభమునందువలెను వర్తమాన సమయ

మందును కాంగ్రెసుసేవకులు త్యాగనిగ్రహములనుబూని స్వవిషయములనుమరచి కాంగ్రెసు విజయమునకై నూతనరాజ్యాంగ నియోజనములందును పనిబూనుట ప్రయోజనకరము, ధర్మము. సామాన్యులు పనిచేయుటయును, ఏ నాయకుడో లాభము పొందుటయును కాంగ్రెసుసేవకులం దనంతృప్తిని గలుగజేసను నిది తప్పని పని. గాంధీమహాత్ముడు కమినిన అనాస క్షయోగము హిందూ సాసమునకే కాకిను ప్రసంగమున కింకను మోక్షసాధనము కాదు. దేశత్వేమమునకై ఎవరేమి చేసినను నిది దేశకైంకర్యమునకై వినియోగపడుచున్నది. భేదములు శ్రద్ధయందును, శీఘ్రకాలపాత్రములందును గలదు గాని పనియందు లేదు. అన్ని పక్షములవారును భేదాభిప్రాయములను విడిచి దేశమోక్షమునకై కాంగ్రెసువ్యూహాన్ని పనిచేయుటకు చేయుచున్నట్లుగాను భగవదనుగ్రహమునను ప్రార్థనము లగుగాత! ఆంధ్రదేశమునందును ప్రజానాయకులకు పూర్వమువలెనే కాంగ్రెసుపట్లను భక్తిశ్రద్ధలు ప్రబలి కాంగ్రెసున కఖిలవిజయముగలుగుగాత!

